بەدرخان
Bedirxan

بەدرخانی و لەسەر لاچێ لەمەوپاش، لە گشت لاوە دەتانهارن وەکو ئاش

هەفتەنامەیەکی رۆژنامەوانیی
گشـــتیی ئـــازادە
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی
"بەدرخان" دەریدەکات

ژمارە (١٠٨) دوو شەممە ٢٠٠٨/١٢/٢٢ زایینی
بەرانبەر بە بەفرانباری ٢٧٠٨ی کوردی
ساڵی نۆیەم

رێککەوتننامەی چاپکردنی ئینسکلۆپیدیای هەولێر لە لوبنان مۆرکرا

رۆژنامەی (المستقبل اللبنانية) - ٢٠٠٨/١٢/٢

رۆژی ٢٠٠٨/١١/٢٨ لە بارەگای کۆمپانیای (گرین گالۆری)ی لوبنانی، رێککەوتننامەی لەچاپدانی ئینسکلۆپیدیای هەولێر (ئەربیل) بەئامادەبوونی د.عەبدوللا عەلیاوەیی سەرۆکی لیژنەی باڵای ئینسکلۆپیدیای هەولێرو نەبیل بەدر بەرپرسی کۆمپانیای (گرین گالۆری)ی لوبنانی مۆرکرا.

ئینسکلۆپیدیای هەولێر (ئەربیل) لە (١٠) بەرگ پێکهاتووە، هەر بەرگی (٦٠٠) لاپەڕەیە، بە قەبارەی (٢١×٢٨)سم، کە باس لە مێژوو و جوگرافیاو شوێنەوارو کەلەپوورو کەلتوورو ئەدەب و فۆلکلۆرو قەڵاو ئەشکەوتەکانی هەولێر، کە مێژوویان بۆ (٦٥) هەزار ساڵ بەر لە ئێستا دەگەڕێتەوە.

جێبەجێکاری ئەم پڕۆژەیە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخانە.

ئینسکلۆپیدیای هەولێر (ئەربیل) لەسەر ئەرکی بەڕێز (کۆسرەت رەسوڵ عەلی) جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان چاپ دەکرێت.

شایەنی باسە، ئەندامانی لیژنەی باڵا پێکدێت لە: (د. مەولود ئیبراهیم حەسەن، د. ئومێد ئیبراهیم جوزەلی، فەرید ئەسەسەرد، حەمید ئەبوبەکر).

هێژای گوتنێیە، لە ساڵی ٢٠٠٦ــەوە دەست بەو پڕۆژەیە کراوەو لە کۆتایی ساڵی ٢٠٠٨ بەکۆتاهاتووە.

نۆڤلێتی خەرەندەکانی سنوور

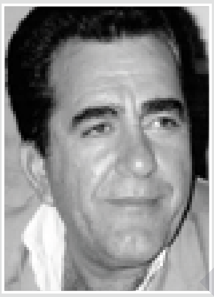

کاروان عەبدوڵلا ناوێکی دیاری ناوەندی راگەیاندن و رۆژنامەگەریی کوردییە، بەڵام سەرەتای دەست دانە قەڵەم و نووسینی بە ئەدەب و چیرۆک بووە، تائێستا چەند کۆمەڵە چیرۆک و نۆڤلێت و رۆمانێکیشی بڵاوکردۆتەوە، وا ئەمجارەش بەنیازە بە نۆڤلێتی "خەرەندەکانی سنوور"خوێنەری کورد و هەفتەنامەی بەدرخان بەسەر بکاتەوە، کە ئەو نۆڤلێتە بە بەش لە بەدرخان بڵاو دەکرێتەوە...

◄ ل١٥

عەبدولموتەلیب عەبدوڵلا

عەبدولموتەلیب عەبدولڵا یەکێکە لە شاعیرو رەخنەگرو لێکۆڵەری ناوەندی ئەدەبی رۆشنبیری کوردی. ئێستا خەریکی دوو لێکۆڵینەوەی ئەدەبییە یەکێکیان سەبارەت بە شیعری هاشم سەراج و ئەویتریان سەبارەت شیعری کوردی بەگشتییە...

◄ ل٩

هەرسێ کۆمپانیای ئیتاڵی و کرواتی و نۆرسۆی تورکی جێبەجێی دەکەن

بەردی بناغەی نەخۆشخانەی (پاڕ)ی خێرخوازی ٦٠ قەرەوێڵەیی تایبەت بە کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و پێشمەرگە دێرینەکان لە شاری هەولێر دانرا

◄ ل٣

کەریم قادر سکرتێری نووسینی رۆژنامەی خەبات:

رۆژنامەی خەبات لە سلێمانی دەست ناکەوێ

زۆرن ئەوانەی ئەمرۆ لە گۆڕەپانی رۆژنامەگەری کاردەکەن و هەوڵی بەرەو پێشچوونی ئەو بوارە دەدەن، ئێمەش لە هەفتەنامەی بەدرخان بە چاکمان زانیوە هەرجارەی دیداری یەکێک لەو رۆژنامەنووسانە بکەین لەسەر ژیانی تایبەتی خۆیان و رەوشی ئەمڕۆی رۆژنامەگەری کوردی، بۆ ئەمجارەش کەریم قادری سکرتێری نووسینی رۆژنامەی خەبات-مان دواند...

کەریم قادر حەسەن لەدایکبووی (١٩٦١)ە لە گوندی قورشاغلوی سەر بە ناحیەی قوشتەپە، لە ساڵی (١٩٧٥)ەوە رووی لە شاری هەولێر کردووە و یەکەم گەڕەک کە لێی نیشتەجێ بوونە گەڕەکی تەیراوە بووە، وەک خۆی دەڵێ: سەرەتای ئارەزووکردنی بۆ نووسین دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٦، ئەوکاتەی کە لەو ساڵەدا یەکەم گۆڤاری کوردی بەردەست کەوتووە و خوێندوویەتییەوە و بابەتەکانی سەرنجیان راکێشاوە، ئەویش گۆڤاری (بانگی کوردستان) بووە.

◄ ل١١

له لوبنان نادیەی گوڵفرۆش میللەتێکی بێ گۆڕستانی بیرهێنامەوە

◄ ل١٩

جەمال خەزنەدار لە نێوان بەغداو هەولێرو ئەڵمانیا ئەرشیفی رۆژنامەگەری کوردی کۆدەکاتەوە...

◄ ل١٧

نەرمین کاوانی: کۆمەڵگا (سەباو)ی دروستکردووە

◄ ل٢

حەبیب فرام سەرۆکی رابیتەی سریانی لوبنانی پێشوازی لە وەفدێکی کوردی دەکات

◄ ل٩

ویداد خالیس باس لە یەکەمین قوتابخانەی کچان لە هەولێر دەکات

◄ ل١٩

رەحیمی زەبیحی لە وڵاتی ئەفسانەدا

◄ ل١٣

دەشنێ موراد: هەیفا وەهبی زۆر سێکسییە

◄ ل. هونەر

ڕۆژنامەی بزووتنەوەی ئیسلامی

١ بۆسەی ڕۆژنامەنووسی

باوکی پەپوولە

بواری ڕۆژنامەنووسی تەنها ڕۆڵە کەی چاودێریی نییە بەسەر دەسەڵاتەکانی تردا، بەڵکو زۆرجار وا پێویست دەکات چاودێرش بێت بەسەر خودی دەزگا هاوپیشەکانی خۆیدا، هەربۆیەشە پێویستە بەردەوام لەبۆسەدا بین بۆ ئەو ڕۆژنامەو گۆڤارانەی لەپەیامی ڕاستگۆیی ڕۆژنامەنووسی خۆیان لادەدەن، یاخود زۆرجار بۆ مەبەستی بەرتەسکی سیاسی و حیزبی پەنا دەبەنەبەر شێواندنی ڕاستییەکان.

ڕۆژنامەی یەکگرتوو کە یەکگرتوی ئیسلامی کوردستان دەریدەکات، کەوتۆتە بۆسەی ڕۆژنامەنووسییەوە، لەلاپەرەی (١٣)ی ژمارە (٧١٧) ڕۆژی ٢٠٠٨/١٢/٢ دیدارێکی لەگەڵ خاتوو (نەزاکەت حوسێن)، کە ئێستا لەبەریتانیا سەرقاڵی خوێندنی باڵایە بڵاوکردۆتەوە، لەو دیدارەدا لەسەر زاری خۆی ئاماژە بۆ ئەوەکراوە، کە لەبەر (باڵاپۆشی) لەکوردستان لەخوێندنی باڵا وەرنەگیراوە، بۆیە ڕووی کردۆتە بەریتانیا. کاتێکیش ناوبراو باسی (قبوڵ خاص) دەکات دەڵێ: (من بۆخۆم بە قبول خاص وەرگیراوم، بەڵام بەحەقی خۆم، لەکوردستان بەشێوازێکی سەقەت پەیڕەو دەکرێت و زیاتر قۆرخ کراوە بۆ حیزبەکان و لایەنی سەر بەدەسەڵات).

بەڵام پێشتر لەدوالاپەڕەی ژمارە (٣١٨)ی ڕۆژی (٢٠٠٨/١١/١٦)ی ڕۆژنامەی بزووتنەوەی ئیسلامی پێچەوانەی ئەو قسانەی لەرۆژنامەی یەکگرتوو بڵاوکردۆتەوە، خاتوو (نەزاکەت حوسێن) بە تایبەتی سوپاس و پێزانینی خۆی ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستان و وەزارەتی خوێندنی باڵا و کۆلیجی زانستە مرۆڤایەتییەکان دەکات، کە ڕۆڵی ئاسانکاری و هاوکارییان کردووە بۆ بەدەست هێنانی ئەم بڕوانامەیە.

لێرەدا چەند پرسیارێک دێتەئاراوە، ئەگەر لەبەر باڵاپۆشی لەخوێندنی باڵا وەرنەگیراوە، کاتی خۆی چۆن بەباڵاپۆشییەوە بە(قبوڵ خاص) لەبەشی ڕاگەیاندنی زانکۆی سلێمانی وەرگیراوە؟ ئێستاش بەباڵاپۆشییەوە حکومەتی هەرێم بودجەی ژیانی خۆی و هاوسەرەکەشی دابین نەکردووە.

ڕۆژنامەی یەکگرتووی ئیسلامی

ئاراستەی سێیەم

هەنگاوێک بۆ پێشەوە دوو هەنگاو بۆ پاشەوە

ڕەنگە بە شێوەیەک لە شێوەکان ئەو قسانەی من ڕێک پێچەوانەی ئەو مەبەستەی لینین بێ کە لە کتێبەکەی بەو ناونیشانەی سەرەوە کاتی خۆی نووسیویەتی، چونکە یەکێ لە مەبەستەکانی ئەو لە نووسینی ئەم کتێبە ئەوەبووە کە لەگەڵ هەر هەنگاوێکدا بۆ پێشەوە پێویستە ئاوڕێک بۆ دواوە بدرێتەوە، بۆ ئەوەی بزاندرێ چی کراوە.

هەرچەندە هەندێجار ئەو ئاوڕدانەوەیە بۆ پاشەوە پیاوی شەرمەزار دەکات، چونکە ئەگەر بە چاولێکردنی لێپرسراوانی هەندێ وڵاتانی دنیا بێت، کە لە بەرامبەر کارەسات و ڕووداوەکانی بەسەر وڵاتەکانیاندا دێت جوامێرانە دەست لەکار دەکێشنەوە، وەک وەزیری ناوخۆی هیندستان لەبەرامبەر ڕووداوەکەی مومبای، کەچی وەزیرو لێپرسراوانی ئێمە ئەگەر ئاوڕێکی

سمکۆ عەبدولکەریم

لەسەرەخۆ بۆ پاشەوە بدەنەوە دەیان حاڵەتی وا ڕوویانداوە کە ئەوەی دەهێنا دەست لە کار بکێشنەوە، بەڵام تەقەی سەریان هاتووە.

زۆرجاریش بەکارهێنانی ئەم دوو دەستەواژەیە ئیتر بۆ پێشەوە یان بۆ پاشەوە هیچ جیاوازییەکیان نییە، چونکە لە هەردوو باردا هەنگاوەکان هەر بۆ پاشەوەن، کاتی خۆی ئەو بۆ پێشەوەیە تەنیا حوبری سەر ئەو نووسراوە شۆڕشگێڕانە بوون، کە ئاراستەی هاوڕێیان دەکران، بەڵام ئێستا لەبەرامبەر هەموو ئەو نادادپەروەرییە و گەندەڵییەو ئەو پێشێلکارییانەی کە دەکرێن تاکە وشەیەک کە بەردەوام بۆ فشەکردن بەسەر زارەوەیە ئەو ئیتر بۆ پێشەوەیەیە.

ئەوەش هەرباشە هەنگاوێک بۆ پێشەوە بێت و دوو هەنگاو بۆ پاشەوە، چونکە بە پێی ماتماتیک ئەوکاتە تەنیا هەنگاوێک بۆ پاشەوەین، بەڵام کارەسات ئەوەیە هەموو هەنگاوەکان بۆ پاشەوە بن.

تا یاسای ڕۆژنامەگەری دەرنەچوو بوو جگە لە یەک ڕۆژنامەنووس، نەمزانیوە هیچ ڕۆژنامەنووسێک لە سەر کاری ڕۆژنامەنووسی بەندکرابێ، بەڵام دوای دەرچوونی یاساکە، کە بە پێی یاساکە نابێ کەس لە سەر کاری ڕۆژنامەنووسی زیندانی بکرێ، بەبەرچاوی سەرۆکی هەرێم و پەرلەمانی کوردستانەوە کە یاساکەیان دەرچوواندوە لە سلێمانی شوان داودی و لە هەولێریش دکتۆر عادل حوسێن لەسەر کاری ڕۆژنامەگەری و نووسین تەنیا لە ماوەی دوو هەفتەدا زیندانی کران و بە ٦ مانگیش حوکمدران، خۆشییەکەشی لەوەدایە، د.عادل پێشتر بەر لە دەرچوونی یاساکە بەکەفالەت ئازادکرابوو، کەچی لە سایەی یاساکەدا بە ٦ مانگ حوکم دراو خرایە زیندان و بە لێبوردنێکی تایبەتیش کە بۆ بە شێک لە زیندانییەکان دەرچوو ئازادکرا.

لەوەش خۆشتر ڕۆژنامەنووسان خۆیانن، هەندێکیان ئەوەی خۆیان دەیانەوێ بۆی لە هەڵڵا دەدەن، ئەوەشی کە نایانەوێ نەک هەر دوو قسەی خێری بۆ ناکەن، بەڵکو دەڵێن نەمانزانیوە ئەو ڕۆژنامەنووسە گیرابێ.

ئەمە ئاماژەیەکی مەترسیدارە، کار بگاتە ئەوەی هاووڵاتیان باسی ئەوە بکەن بڵێن ڕێز لە ئیمزای سەرۆکی هەرێم ناگیرێ.

بۆیە دەرکردنی یاسای ڕۆژنامەنووسی ئەگەر هەنگاوێک بووبێت بۆ پێشەوە، ئەوە جێبەجێنەکردنی دوو هەنگاوە بۆ پاشەوە.

نەرمین کاوانی: ئەگەر لە نواندنا بگەمە لووتکەش غروری نامگرێ

نەرمین کاوانی و خانەوادەکەی

ئەگەر بەیان عوسمان لەڕێی کاراکتەری وەنەوشە و دێرین عومەر لەڕێی کاراکتەری هەنار خۆیان بە بینەری کورد ئاشناکرد ئەوا نەرمین کاوانی لەڕێگای کاراکتەری (سەباو و نێرگز) توانی جێی خۆی لەناو دڵی بینەری کورد بکاتەوە و لەهەمانکاتیش بڕێ لەو هێڵە سوورانە ببڕێ کە کۆمەڵگا دایناوە..

نەرمین لە پێناسەکردنی خۆی دەڵێ: ناوم نەرمین ئەحمەد کاوانییە لە ١٩٧٦ لە سلێمانی لەدایکبوویمە و لەقەبی کاوانی لەقەبی باوکمە و لەبەر خۆشەویستی باوکم ئەو ناوەم هەڵبژاردووە، لەساڵی ٢٠٠٠ بەشی شانۆی پەیمانگای هونەرەجوانەکانم تەواوکرد و شوومکردووە و کوڕێکم هەیە

ئا: هونەری بەدرخان

*** یەکەم کاری هونەریت چی بوو کە لە پەیمانگا بەشداربووی؟**

– یەکەم کاری هونەریم (ئەنتیگۆنا) بوو لە ساڵی ١٩٩٢– ١٩٩٣ بوو لەیەکەم ساڵی خوێندنم، کە مامۆستا مۆفەق عارف لهۆنی کاری دەرهێنانی بۆ کرد و لەوەیان ڕۆڵێکی ناوەنجیم هەبوو، ئیتر لەوێوە خۆشەویستیم بۆ هونەری نواندن دەستی پێکرد.

*** زۆرجار دەگوترێ ئەکتەری کورد کە کاری درامیش دەکا، بەڵام هەر تەبعێکی شانۆیی پێوە دیارە، پێتوایە هۆکاری ئەوە چییە؟**

– بەدڵنیاییەوە، خۆی دەبێ ئەکتەری شانۆ جیابێ لە ئەکتەری دراما، یا دەبێ دیراسەی درامای خوێندبێ، ئەوجا لە کارێکی درامی نواندن بکا، بەڵام بەداخەوە هەتا ئێستا ئەو ئەکتەرانەی نواندن دەکەن هەموویان ئەکتەری سەر شانۆن، هیچیان باکگراوندێکی درامییان نییە، دیراسەیەکیان نییە، کە ئەکادیمییەن خوێندبێتیان بۆ ئەوەی نواندن لە بەردەمی کامیرا بکەن، بەڵام هەر بەزۆرەملێ و هەوڵی خۆمان توانیومانە ئەو نواندنە بکەین، بۆیە هەندێ جاریش ڕەنگدانەوەی هەیە لەسەر کارەکانمان.

*** بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەندێ ئەکتەری کوردمان هەیە، لەکاری سینەماییش بەشدار دەبێ و خەڵاتیش بەدەست دێنێ و داواشی لێ دەکرێ لە کاری غەیری کوردی بەشداربێ، هەر بۆ نموونە تەلار هیرانی و شوان عەتوف، کەواتا پێتوانییە ئەکتەری کورد توانایەکی باشی هەیە، بەڵام دەرهێنەری باش کەمە بۆ ئەوەی بتوانێ بەهرەکانی بەدەربخا؟**

– بەداخەوە، دەڵێم ئێمە ئەکتەری باشمان هەیە، بەڵام بواری بۆ نەڕەخساوە، ئێستا جاری وا هەیە دەبینی ئەکتەری باش هەیە هیچ دەرهێنەرێک ناچێ بەلایا و داوای کاری لێ ناکا، لەبەرئەوەی دەبێ ئەکتەرەکە یان خزمی بێ، یان نزیک بێ لێی، یا دەبێ بەرژەوەندییەک لەنێوان ئەو ئەکتەرە و ئەو دەرهێنەرە هەبێ، ئینجا کارێکی باشی دەداتێ، بەداخەوە لەسەر ئاستی هونەری ئەکتەرەکە ئەو کەسە هەڵنابژێردرێ، لەسەر حیسابی ناسین و دۆستایەتی و خزمایەتی ڕۆڵەکان دابەش دەکرێ، لەو کاتەدا بەشی زۆربەی زۆری ئەکتەرە بەهرەمەندەکان دەخوورێ.

*** کەواتە پێتوایە دەرهێنەرانی کورد لە هەڵبژاردنی ئەکتەر سەرکەوتوو نین و گەندەڵیان کەوتۆتە ناو؟**

– بەڵێ بە دڵنیاییەوە، من دەڵێم ئەو گەندەڵییە تابێ زیادیش دەکا، لەبەرئەوەی تموحی خەڵکەکە زیاد دەبێ بۆ ئەوەی ڕۆڵی سەرەکی ببینێ، دەبینی خۆی لە دەرهێنەرەکە نزیک دەکاتەوە و ئەو بەهرەیەشی نییە، کەسێکی تر هەیە ئەو بەهرەیەی زۆر زیاترە، بەڵام لەبەرئەوەی هیچ پەیوەندییەکی لەگەڵ دەرهێنەرەکە نییە ئەو ڕۆڵەی ناداتێ، کە دەشزانێ لەگەڵ ئەودا زیاتر سەرکەوتوو دەبێ، بەڵام کاتێکیش پرسیار لە دەرهێنەرەکە دەکەی و دەڵێی بۆ ئەو ڕۆڵەت دایێ؟ لەگەڵی نەدەگونجا، یان تەمەنەکەی لەگەڵ تەمەنی ئەو کاراکتەرە نەدەگونجا، یان واجهەی نەدەگونجا، دەڵێ: وەڵڵا ئەو بۆ من باشە، ئەو نزیک بوو، یان ئەو لەبەردەستان بوو، تۆزێ هۆکار دێنێتەوە کە هیچ باوەڕپێکەر نییە، ئەوەش هەر دەبێتە هۆی دواکەوتن و سەرنەکەوتنی کارەکە.

*** زۆرجار ئەکتەری کورد بە غروربوون تۆمەتبار دەکرێ، دوای بەشداربوونت لە هەردوو درامای (ژیلەمۆ، ئارەزوو) کە تێیاندا ڕۆڵی سەرەکیت هەبوو، ئایا ئەو غرورییەتە دەتگرێتەوە؟**

– نەخێر بە خۆشحاڵییەوە، ئەگەر لە نواندنا بگەمە لووتکەش غروری نامگرێ و بەداخەوەش بۆ ئەوانەی تووشی غروری دەبن، پێموایە ئەو غرور بوونە لەنیوەی بەهرەکەیان دەدا، غرور باش نییە بۆ هونەرمەند.

*** پێت وانییە زۆربەی جار ئەوانەی غرور دەبن، ڕۆڵەکانیان لەسەر بنەمای شەخسی و برادەرایەتی وەرگرتووە، نەک لەسەر ئاست؟**

– بە دڵنیاییەوە، ئەگەر هونەرمەند هونەرمەندێکی ڕاستەقینە بێ نابێ تووشی غروری بێ، چونکە ئەوە کاری خۆمە، بۆ تووشی غرور بم؟ ئەگەر سەرکەوتووبم خۆشحاڵ دەبم پێی، بەڵام بۆ غروری بمگرێ؟.

*** دوای دەرکەوتنی کاراکتەری سەباو لە درامای ئارەزوو، دەگوترێ لەنێو هەموو ماڵێکی گەورە سەباوێک هەیە، بەڵام کەس باسیان ناکا، تۆ قسەت لەسەری چییە؟**

– بە دڵنیاییەوە سەباو زۆرە، ئەگەر لە هەر ماڵێکیشدا نەبێ لەنیوەی ماڵەکان هەیە و تا ئێستاش سەباو هەر بەردەوامە و هەر هەیە.

*** کەواتە پێت وانییە سەباو هەر ئەو بەکۆیەی مەمی ئالانە کە تا ئەبەد نامرێ؟**

– بەڵێ وایە، سەباو هەر هەیە و نامرێ، هەتا کۆمەڵگاکەمان کۆمەڵگایەکی وا داخراو بێ سەباو هەر دەمێنێ و سەباویش کۆمەڵگا دروستی کردووە و لە ئەنجامی زوڵمی کۆمەڵگا وای لێهاتووە.

*** لە دیدارێکتدا دەڵێی بەنیازبوون بۆ ڕۆڵی سەباو ئافرەت لە میسر بێنن، تاکەی چاوەڕێی ئەو ڕەفتارانە بین و هێڵە سوورەکان نەبەزێنین و دیوارەکان نەشکێنین؟**

– ئەوە بە تەنها بەمن ناکرێ، دەبێ ئەو پرسیارە بەرەو ڕووی خەڵکی بازاڕ بکەیتەوە، هەمیشە خەڵکانێک کە بە بیرکردنەوەیەکی تەسک بیردەکەنەوە و بەچاوێکی تر سەیری ئەو هونەرمەندە دەکەن، ناڵێن ئەوە نەرمینە هاتووە ڕۆڵی کاراکتەرێکی ناو کۆمەڵگا دەبینێ، دەڵێن ئەوە سەباوە، یان زۆرجاریش بەداخەوە پێمدەڵێن بەداخەوە کە ئەو ڕۆڵەت بینی، ناشیرینی کردووی، یانی کۆمەڵگاکەمان تەسک بیردەکاتەوە، تا ئێستا کۆمەڵگاکەمان نازانێ نواندن چییە و هونەر چییە. بەراستی خۆی میللەت پێویستی بە هونەرە، پێویستە خەڵک مێشکی بکاتەوە و باشتر و لە ڕوانگەیەکی تر سەیری هونەرمەند و کارەکانی بکا.

*** ئەو کەسانەی ڕەخنەت لێ دەگرن، زیاتریان پیاون یان ئافرەت، چونکە کەژاڵ عەبدوڵڵا دەڵێ زۆرجار پیاوەکان ڕێزم لێ دەگرن و ئافرەتەکان ڕەخنە و توانجم لێ دەدەن؟**

– بەڵێ بەداخەوە ئافرەتیش هەیە توانجت لێ دەدا، من کە کارێکم کردووە بەڕاستی (٧٥٪)یم بۆ ژنان کردووە و لە (٢٥٪)یم بۆ خۆم و پیاوان و هونەر کردووە، بەڵام بەداخەوە سەیردەکەی ئێمە ئافرەتەکانیشمان لەو ئاستەدانین و تەسک بیر دەکەنەوە.

*** لە بەرجەستەکردنی ڕۆڵی سەباودا دەڵێی شکاندنی هێڵی سوورم لە (٢٥٪) بۆ کۆمەڵگا جێهێشتووە، بۆچی هەوڵت نەدا ئەوەش نەهێڵی؟**

– ئاخر ناتوانم، لەبەرئەوەی من لەچاو و زمان و بیرکردنەوەی کۆمەڵگا زۆر دەترسم، منیش خۆم لە دەرەوەی هونەر کەسێکم زۆر موتەحەفیزم، خێزانم هەیە و نامەوێ پاشان ئەو خێزانەم تووشی چەند هەڵوێستێکی دەرەوە ببێتەوە.

*** بەڵام پێت وانییە کۆمەڵگا گۆڕانی بەسەردادێ و دوای چەند ساڵێکی تر خەڵک دەزانن نەرمین کاوانی کارێکی چەند گەورەی کردووە؟**

– بە دڵنیاییەوە پاش ١٠ ساڵی تر ئەو بیرکردنەوانە دەگۆڕێن و لە چەند شوێنێکیش گوتوومە خۆشبەختی بۆ ئەو کچانەیە لەدوای منەوە دێنە ناو دنیای هونەر، چونکە دەتوانن زۆر ئازادانە و ڕاستگۆیانە نواندن بکەن، نەک وەک من بەترسەوە و لە (٢٥٪) بهێڵنەوە، منیش بۆ خۆم وەکو کاری دراما یەکەم هەنگاوم بووە ئەو دیوارانە بشکێنم، هەقی خۆم بووە ئەو لە (٢٥٪) بهێڵمەوە کار بۆ ئەوەش دەکەم ئەو لە (٢٥٪) کەم بکەمەوە و پێویستیشە کۆمەڵگا یارمەتیم بدات.

*** لە ژیلەمۆ و ئارەزوو، دوو ڕۆڵی جیاواز یەکیان کاراکتەرێکی نەرم و نیان و پڕ لەسۆز و خۆشەویستی، ئەویتریان کاراکتەرێکی شەڕانگێز و خراپ، ئایا لە داهاتووش وەرگرتنی ئەو جۆرە ڕۆڵانە بەلات ئاسایی دەبێ؟**

– هەر کاراکتەرێک کە هەر دەرهێنەرێک بۆم دەستنیشان بکا، ئەگەر خۆم بەدڵم بوو بەرجەستەی دەکەم، گوێ بەوە نادەم ئەوە باشە یان خراپە و ئازایەتی ئەکتەریش لەوەدایە بتوانێ هەموو ڕۆڵێک ببینێ، نەک هەر خۆی پەیوەست بکا بە ڕۆڵە خێرەکانەوە، چونکە هەموومان دەزانین ئێمە لە کۆمەڵگایەکی زۆر سادەداین و هەر کەسە و دەیەوێ ڕۆڵی خێر و باشە ببینێ و گوڵباران بکرێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر میللەتێک لە هونەر تێبگا، دەبێ زیاتر ڕێز لەو هونەرمەندە بگرێ، کە ڕۆڵی شەڕ دەبینێ، دوای ئەو هەموو قسەیەی خەڵک، ئازایەتی خۆم لەوە دەبینمەوە لەپاش ئەو هەموو هەڵوێستەی خەڵکی چۆن توانیومە خۆم ناشیرین بکەم. ئەکتەر ئازایەتی لەوە دەردەکەوێ چۆن خۆی جوان دەکا، چۆنیش خۆی ناشیرین دەکا.

*** لەبەشی یەکەم و دووەمی گەردەلوول حەزت دەکرد کام ڕۆڵ هی تۆبێ؟**

– هەستدەکەم هەنار لەگەڵ من زۆر گونجاو بوو، بەڵام بەداخەوە بەهۆی سەرقاڵیم نەمتوانی ئەو کارە بکەم و هەتا ئێستاش هەر موعجیبی کەسایەتی هەنارم.

*** بڕیارە لە بەشی سێیەمی گەردەلوول بەشداربی، هەوڵی ئەوە دەدەی ڕۆڵەکەت و نواندنەکەشت لە کاراکتەری نێرگز و سەباو باشتر و جوانتر بێ؟**

– من هەوڵدەدەم لە هەر کارێکدا بەشداری بکەم، دەبێ لە سەباو یان نێرگز باشتربێ، دەمەوێ بەرەو پێشەوە بچم، نەک بەرەو دواوە و هەتا ئەم دەقەیەش بڕیارم نەداوە لە چ کارێکدا بەشداری دەکەم، بەڵام گوتم لەوانەیە بتوانم لە گەردەلوول بەشداربم، ئەویش ئەگەر دکتۆرەکەم ڕێم پێبدا، لەبەرئەوەی تەندروستیم باش نییە، ئەگەر دکتۆریش ڕێی پێدام دەبێ سیناریۆکە بخوێنمەوە و لەوانەیە بەشداری بکەم.

*** باس لە ئەدەبی ئافرەتانە و ئەدەبی پیاوانە دەکرێ، بۆچی تا ئێستا هونەرێکی تایبەتی ئافرەتانەمان نییە، بەو مانایەی ئافرەتە هونەرمەندەکان لەگەڵ یەک کۆببنەوە و کاری هاوبەش بکەن؟**

– من لەگەڵ ئەوە نیم تەنها کار بۆ ئافرەتان بکەم، یان دەبێ کاستەکەم هەمووی ئافرەت بێ، من دەمەوێ بەو پیاوانە بڵێم شانبەشانی ئێوە کاردەکەم.

*** بەڵام پێت وانییە پیاوان ئامادەنین هەموو کارێک بۆ ئافرەتان بکەن، کە لە خزمەتی ئافرەتان بێ؟**

– بە دڵنیاییەوە، پیاوانیش نایانەوێ لە سەدا سەد ئەو کارە بۆ ئافرەتان بکەن، ئافرەتانیش لەهەمانکاتدا سست و تەمەڵن و تەسک بیردەکەنەوە، لەبەرئەوەیە کە ئەو کارە ڕووی نەداوە.

*** لە نواندندا بەکێ زۆر سەرسامی؟**

– بە مامۆستا ئازاد جەلال سەرسامم و خۆشم بەخۆشحاڵ دەزانم ئەگەر ڕۆژێک فرسەتێک هەبێ لەگەڵ شوان عەتوف کاربکەم و بە نواندنی ژیان ئیبراهیم موعجیبم.

*** لە بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی گوتت: لەزۆر شوێن لەسەر هەولێر دێمە وەڵام، بۆچی تا ئێستا لە کارێکی هونەرمەندانی هەولێر بەشدار نەبوویت؟**

– بە حوکمی ئەوەی خێزانم هەیە و لەسلێمانی دەژیم، گرانە لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر بێی کارێک بکەی و مانگێک یان دوو مانگ بمێنییەوە، لەبەرئەوەی مامۆستاشم ناتوانم کارەکەم بەجێ بهێڵم، بەڵام ئەگەر فرسەت هەبێ و کارێک هەبێ لە سلێمانی بۆ هەولێر بکرێ بە خۆشحاڵییەوە بەشدار دەبم، یان بتوانم تەفەروغ بکەم و دوومانگ بێم لە هەولێر دابنیشم ئەوەشیان بەخۆشحاڵییەوە دەیکەم، بەڵام هەر دوای درامای ئارەزوو بەڕێزێک لە هەولێر پەیوەندی پێوەکردم و داوای کرد بەشداری کارێک بکەم لە هەولێر، بەڵام نەمتوانی بەشداربم هەر لەبەر ئەو هۆیانە بوو.

ئێستا ئەو ئەکتەرانەی نواندن دەکەن هەموویان ئەکتەری سەر شانۆن هیچیان باکگراوندێکی درامییان نییە

باگوێ بگرین......!

مەحمود زامدار

هەرکەس هەن وا دەزانێ، گەربێ و لەمیوزیکی سیمفۆنیای بدوێ و شەن و کەوی بکەی و چێژی لێ وەرگری، ئەوا شتێکی بێ توێکڵ دەکەی، ریا داتڵیشان و هەڵفلیقاندنی میوزیک و ئاوازی میللی و فۆلکلۆرییە، یا جۆرە فیزو شۆگایی و خۆهەڵکێشانێکە و چیتر، لەکاتێکدا سیمفۆنیاو جیهانە بەرهەراکەی، خۆی لەخۆیدا پێوانەیەکی خەملیوی پەرەسەندنی بزاڤی میوزیکە، نەک هەر لە ئەمریکاو ڕووسیاو سەرجەمی ئەوروپادا، بەڵکو بگرە لەسەرانسەری دنیاداو کلتوورێکی پڕ بەهای مرۆڤایەتیشەو دەشبێت ڕوانینێکی قووڵەوە سەیری جیهانە جوانەکەی بکرێ، ناشبێ بەهیچ کلۆجێ جێ بەمیوزیکی فۆلکلۆری و میللی لێژو لەق بکا و هەرخۆی بەرزەکی بانان بێ، چونکە ئەم بۆچوونە تاکلایتانە درزێکی گەورە دەخاتە نێو بزاڤی میوزیکەکە خۆی......!؟

*ئیستاو بەتایبەتی لەم قۆناغە پڕ ڕاچەنینەی مرۆڤی کوردا، وەک چۆن خەریکی بنیادنانێکی شارستانی و جوانین، دەبێ بایەخێکی وردیش بەجوانکارییەکانی ئەفراندنی جیهانی میوزیک بدەین و خۆمان لە هەڵڕوانین و ئەزموونی مرۆڤایەتی_لەم بوارەدا_ نەدزینەوە، ئێمەش وەک گەلانی زیندووی زەمین چێژ لە ستایلەکانی جیاجیای سیمفۆنیا وەرگرین، جا چ(کۆنشرتۆ)بێ یا سۆناتا یرئراتریۆ)، کە هەر هەموو لە ئەنجامی چەند ئەزموونێکی ڕێژندەو جوانی هاوبەشە سەریان هەڵداوەو بوونەتە نقشکێکی پڕ لە زیندەگی ناخ و دەربڕینی دەنگ... چەند ساڵێکیشە چەند هونەرمەندێکی دەست باڵای کورد هەنگاو بەهەنگاو بەرەو جیهانی بەربڵاوی سیمفۆنیامان دەبەن.......پەنجەو چێژیان نەڕزێ......!؟

ژمارە (٨١٠)ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٨/١٢/٢٢
بەفرانباری ٨ ٢٧٠٨ی کوردی

کاک کۆسرەت نموونەت زۆربێت

حەیدەر مەنتک

زۆرن ئەوانـەی لەمێژووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلەکەمـان لەبوارێک لەبوارەکانـی ژیـان دەبنە سـمبوڵ و شایانی ئەوەن میللەت ڕێزیان لێ بگرێ، بەڵام بەپەنجـەی دەست دەژمێردرێن ئەوانەی لەیـەک کاتدا لەچەند بوارێک دەبنە خۆشەویستی گەل و لە زۆر ئاست تواناکانیان لە ڕادەبەدەر دەردەکەوێت و دەبنە فریادرەس و سەرکردەی کارێزما.. لەناو کوردیش هەڤاڵ کۆسرەت ڕەسوڵ سـەرکردەیەکی سیاسـی و عەسکەری و کۆمەڵایەتـی بۆتە جێگای شـانازی و ئازایـی میللەتێک زیاتر لە ٨٥سـاڵە لەژێـر هەرەشـەو داگیرکردندایە ..بێ گومان هەر لەسەرەتای کاری ڕێکخراوەی ناو شـار (باوکی دەرباز) شێوازی کاری سەرنج ڕاکێشـی زۆر جیا بووە لەگەڵ زۆربـەی سـەرکردەکانی بزووتنەوەی بزاڤـی کوردایەتی، نەک کوردسـتانی عێـراق بگـرە لەپارچەکانـی تـری کوردستانیش، وەک لەهەفتەی ڕابردوو بەشانازییەکی زۆرەوە سەرۆک کۆماری عێراق هەڤـاڵ (مام جەلال) لەکۆشـکی سەلام لەمەراسیمێکی شایستەدا خەڵاتی ئازایی و بوێـری و بەرەنگاربوونەوەی لەبەرامبـەر گەورەتریـن ڕژێمی خوێن مـژ دا بەهەڤاڵ(کۆسـرەت ڕەسـوڵ) لەدوای ڕاپەڕینیش هەمیشـە بەڕێزیان خەمخـۆرو داکۆکیـکاری خانـەوادەی شەهیدان و پێشمەرگەی دێرین و خاوەن پێداویسـتییەکانی سەنگەرو زیندانیانی سیاسی بووەو هەمیشە دەرگای بۆ خزمەتی گوندنشینەکان بەگشـتی، لەسەردەمی پێشکەوتن و بەجیهانی بوون ئەمجارەیان بەقۆناغێکی تری خزمەت گوزاری هاتەوە گۆرەپـان بۆ ئەوانەی ئـەوێ ڕۆژێ بۆ ڕزگارکردنـی گیانـی پێشـمەرگەیەک ژیانی خۆیان دەخستـە خەتەرەوە، بۆ ئەوانـەی لەڕۆژگارێـک نەوەکانیـان شەهید دەبوون ڕژێم پارەی فیشەکەکەی لێ وەردەگرتنەوە و نەیدەهێشت پرسە دابنێن، بۆئەوانـەی ڕۆژگاری گرانی و سەختی ژیان نانیان داوەتە پێشمەرگە. لەدەسـت پێشـخەرییەکی بـێ وێنەدا نەخۆشـخانەیەکی شایستەو بەئامێری ناوێـزە بەناوی (پار) کـە کورتکراوەی هەرسـێ ڕۆڵە شـەهیدەکەیەتی بۆیان دەکاتەوە ..لەڕاستیدا خەڵکی هەولێر، بەتایبەتـی زۆر دڵخۆش بوون بەم کارە مرۆییـەی کاک کۆسـرەت، کـە دەیان وت هەر لەخۆی دەوەشـێتەوەو کارێکی چاوەڕوان نەکـراو نەبوو لە بەڕێزیان، بەڵکو هەمیشە خەونی گەورەتری هەیە ئەگەر بـۆی برەخسـێ، ئەوەی زیاتر دڵی خۆش کردین، وەک سەرپەرشتیاری پرۆژەکـە (د.زریـان) ڕایگەیانـد بەتەواوبوونی نەخۆشخانەکە، کەکەس و کاری شەهیدان و ئەنفال چیتر پێویستیان بەدەرەوەی هەرێم نابێت .هیوای ساغ و سـەلامەتی بۆ هەڤاڵ(کۆسرەت ڕەسوڵ) جێگری سەرۆکی هەرێم دەست خۆشی لێ دەکەین، ئومێد دەکەین نمونەی زۆربێت و

کاک کۆسرەت

هەرسێ کۆمپانیای ئیتاڵی و کرواتی و نۆرسۆی تورکی جێبەجێی دەکەن

بەردی بناغەی نەخۆشخانەی (پاڕ)ی خێرخوازی ٦٠ قەرەوێڵەیی تایبەت بە کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و پێشمەرگە دێرینەکان لە شاری هەولێر داندرا

جگێری سەرۆکی هەرێمی کوردستان و سەرۆکی حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە مەراسیمی دانانی بەردی بناغەی نەخۆشخانەی پاڕ - ٢٠٠٨/١٢/١

نێچیرڤان بارزانی :کاک کۆسرەت گوتی ئەم زەوییەم بۆخۆم و دروستکردنی خانوو نییە، بەڵکو دەمەوێ لەسەر ئەم زەوییە نەخۆشخانەیەکی خێرخوازی دروستبکەم بەناوی ئەو ئازیزانەی لەشۆڕش لەدەستیداوە، دیارە ئەمە گەورەیی ئەو پیاوە گەورەو شۆڕشگێڕەیە

هەڵۆ حەسەن

سەرلەبەیانی ٢٠٠٨/١٢/١ لەمەراسیمێکی گـەورەو شایسـتەدا بەئامادەبوونی کۆسرەت ڕەسوڵ عەلی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان و نێچیرڤان بارزانی سەرۆکی حکومەتی هەرێم و عومەرفەتاح جێگری سەرۆکی حکومەت و سەلاحەدین محەمەد بەهائەدین ئەمینداری گشـتی یەکگرتووی ئیسـلامی کوردسـتان و کەمال شـاکر سکرتێری حزبی شیوعی کوردستان و ئەندامانی مەکتەبی سیاسی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و د. فوئاد حوسێن سەرۆکی دیوانی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و پارێزگاری هەولێرو ژمارەیەکی زۆر لەلێپرسراوانی حزبی و حکومی کەسایەتی و هاووڵاتیانی شاری هەولێر بەردی بناغەی نەخۆشخانەی (پاڕ)ی خێرخـوازی تایبەت بەکەس و کاری شـەهیدان و ئەنفال و پێشمەرگە دێرینەکان داندرا .

سەرەتای مەراسـیمەکە بەدەقیقەیەک وەسـتان بۆ گیانی پاکی شـەهیدان و خوێندنەوەی چەند ئایەتێک لەقورئانی پیرۆز دەسـتی پێکرد. دواتـر دەرباز کۆسـرەت ڕەسـوڵ بەناوی بنەماڵەی هەڤـاڵ کۆسـرەت ڕەسـوڵ وتەیەکی پێشکەشکردو تێدا وێڕای بەخێرهاتنی ئامادەبـووان، سـوپاس و پێزانینی ئاراسـتەی هەڤاڵ کۆسـرەت ڕەسوڵی باوکی کرد بۆ بیرۆکەی دروسـتکردنی ئەو نەخۆشـخانەیەو سوپاسی هەڤاڵ مام جـەلال و کاک مەسـعود بارزانی و نێچیرڤان بارزانـی و عومەر فەتاح و هەموو ئەوانەی کرد، کە پشـتیوان و هاوکاربـوون بۆسەرخسـتنی ئەو پرۆژەیەو ڕوونیکردەوە نەخۆشخانەی (پاڕ) بەمانای هەر سێ برای شەهیدم (پێشڕەو و ئاراس و ڕێباز)ە و گوتی ئەم نەخۆشخانەیە تایبەتە بە کەسوکاری شـەهیدان و ئەنفـال و پێشـمەرگە دێرینەکان ئەوانەی چارەسەریان نییە لەهەرێمی کوردستان وەک مێشک و دڵ و بۆڕییەکانی خوێن، کە لەلایەن برای خۆشەویسـتمان و پێشمەرگەی دێرین دکتۆر زریان عوسـمان سەرپەرشـتی دەکرێت. هەروەک گوتـی لێرەوە زۆر سوپاسی کاک مەسعود سەرۆکی هەرێمی کوردسـتان دەکەیـن بۆ هـاوکاری و پشتیوانییەکانی، لەکۆتاییشدا بەناوی بنەماڵـەو کەس و کاری شـەهیدان و پێشمەرگە دێرینەکان و کەمئەندامەکان بەخێرهاتنی میوانانی کرد.

پاشـان نێچیرڤان بارزانی سـەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان وتەیەکی پێشکەشـکردو تێیدا خۆشحاڵی خۆی و بەشـداربوونی لـە مەراسـیمەکەدا دەربڕی لەدانانی بـەردی بناغەی ئەو نەخۆشخانە، کەبیرۆکەی دروستکردنی لەلایەن کاک کۆسرەت جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردسـتان بـووەو ماوەیەک لەمەو بەر لەلای ئێمە باسیکرد، دیارە کاک کۆسـرەت لەلای هەمـوو لایەک ناسـراوەو دەیناسـن، کە لەخەبات و لەپێشـمەرگایەتی جێـی دەسـتی دیارە، خۆشـحاڵین بەوەی ئەمڕۆ لەم قۆناغەدا بەشـێوەیەکی تر هەوڵدەدات خزمەتی پێشـمەرگەکان و خانەوادەی شـەهیدان بکات، بەشێوەیەک ئەویش بە دروسـتکردنی نەخۆشـخانەیەکی خێرخوازی لەم چەشـنە لەهەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان، گوتیشی کاتی خۆی کە ئەو کارەساتە ناخۆشە بەسەر بەڕێزیان داهات من لەنامەیەکدا، کە بۆجەنابی کاک کۆسرەتم نووسی بۆم نوسیبوو، کە ئەوە یەکەمجار نییە کاک کۆسـرەت ئازیزێکی وا لەدەستدەدات، لەپێشـمەرگایەتیش دوو لە کوڕەکانی شـەهید بوون، زۆر بەداخەوە کە ئەو کارەسـاتە ڕویداو کوڕی سێهەمیشی هەر لەو پێناوەدا ڕۆیشت، بەڵام ئەمە شتێکی ئاسـایی بوو بۆ ئەو بنەماڵە شۆڕشـگێڕە و بۆخودی کاک کۆسرەت بۆ ئەو هەموو خەبات و ماندووبوونەی کە کردی، گوتیشی خۆشحاڵین بەوەی ئەمڕۆ بەرهەمـی ئەو خوێن و خەباتە و بەرهەمـی ئەو ڕەنجـە ئێمە ئەمڕۆ لەکوردسـتان دەیبینین لەسایەی ئەو خەبات و تێکۆشانە و ئەو پێشمەرگەو خەباتکارانەیـە ئەمـڕۆ کوردسـتان ئازادە، پەرلەمان و حکومەتی خۆمان هەیـە، دەبێ هەوڵ بدەیـن لەمەودوا قۆناغی خەباتکردنمان بگۆڕێ، پێشتر قۆناغەکە بەشـێوەیەک بـوو دەبووا بەچەکداری و پێشـمەرگایەتی خەبات بکەین، ئەمڕۆ دەبـێ هەموو لایەکمان هەوڵ بدەین ئـەوەی لەتواناماندا بێت بـۆ خزمەتکردنی خەڵکی کوردسـتان بیکەین، لەسـەروی هەمووشـیانەوە ئێستا ڕۆژی ئەوەیە هەوڵبدەین هەموو جـۆرە خزمەتگوزارییەک پێشـکەش بەخەڵکی کوردسـتان بکەین، خەڵکی ئێمە شایستەی هەموو خزمەتکردنێکن شایسـتەی ئەوەن، کە ژیانێکی خۆش بەسـەربەرن وحکومەتـی هەرێمـی کوردستان وەکو حکومەتی ئەو میللەتە بە ئەرکی سەر شانی خۆی دەزانێ، کە هەموو هەوڵێک بدات بۆ پێشکەشکردنی خزمەتگـوزاری بـاش بـۆ کۆمەڵانی خەڵکـی کوردسـتان، ڕاشـیگەیاند ئـەو دەستپێشـخەرییەی جەنابی کاک کۆسـرەت دەستپێشـخەرییەکە وەکـو نموونەیەک جێی سـوپاس و ڕێزە بەنسـبەت حکومەتـی هەرێمی کوردسـتان، مـن دڵنیام بەنسـبەت حکومـەت و خانەوادەی سـەربەرزی شەهیدان، گوتیشـی من هیوادارم بەم کارە خێرخوازییەی ئەو کردی لەلایەک سەبوری بدات بەخانەوادەی بەڕێزیان بۆ لەدەسـتدانی ئـەو ئازیزانەی کە لەدەسـتیان داوە، ئـەوەش ببێتـە هاندەرێـک بـۆ خەڵکـی تریش بۆ ئەنجامدانـی پـرۆژەی لەو چەشـنە لەداهاتوودا لەکوردسـتاندا ئەنجامی بدەن، حکومەتی هەرێمی کوردسـتان زۆر بە جدی پشـتگیری لەو پرۆژەیە دەکات، دەستخۆشی لەبەڕێزیان دەکات دەستخۆشـی لەبنەماڵەی شۆڕشگێڕو خەباتگێـر کاک کۆسـرەت دەکات بۆ ئەو هەنگاوەی ئەمڕۆ لەشاری هەولێر ناویانە، هیوادارین نموونەیان زۆر بێت لەهەرێمی کوردسـتان و زۆر سوپاسی بەڕێزیـان دەکەیـن، هـەروا گوتی بەدڵنیاییـەوە خانەوادەی شـەهیدان و ئەنفـال و پێشـمەرگە دێرینـەکان پێویسـتیان بەم کارە خزمەتگوزارییە هەیە لەهەرێمی کوردستان، لەبەر ئەوە بۆئەوەی ئەم خەونـەی ئەوان بێتەدی لەهەولێر، گوتیشـی لەم شـوێنەی ئێسـتا کە ماڵی کاک کۆسرەت بووە، کاک کۆسـرەت داوای لەمـن کرد، کە ئەم زەوییەی تەسـلیم بکەین، ڕەنگە زۆر خەڵک وای بۆچووبێ، کە بەنیازی دروستکردنی خانووە بۆخۆی لەسەر ئەم زەوییە، بەڵام زۆر بەخۆشحاڵییەوە، کە قسـەی لەگـەڵ ئێمەکـرد و دوای تەواوکردنـی مامەڵەکانی ئەو زەوییە ئەوکاتە گوتی من ئەم زەوییەم بۆخۆم نییە و بۆدروسـتکردنی خانووم نییە، بەڵکو دەمەوێ لەسـەر ئـەم زەوییە نەخۆشخانەیەکی خێرخوازی دروستبکەم بەنـاوی ئـەو ئازیزانەی لەشـۆڕش لەدەسـتی داوە، دیارە ئەمە گەورەیی ئەو پیاوە گەورەو شۆڕشگێڕەیە، ئێمە دەستخۆشـی لێدەکەیـن، هیوادارین نموونەی لەکوردستاندا زیاترو زیاتر ببێ و سوپاسی هەموو لایەکتان دەکەم و خۆشـم زۆر بەبەختـەوەر دەزانم، کە ئەمڕۆ لەو مەراسـیمە بەشـداریم کردووە.

پاشـان دکتۆر زریان عوسمان وەزیری تەندروستی و سەرپەرشتیاری پرۆژەکە وتەیەکی پێشکەشـکردو تێیـدا وێڕای بەخێرهاتنی میوانـان و ئامادەبووان خۆشحاڵی خۆی دەربڕی و گوتی جێگای شەرەفە، کە متمانەی سەرپەرشتیکردن و دروسـتکرنی ئەم نەخۆشـخانەیەم پێبدرێت لەلایەن جەنابی کاک کۆسرەت، گوتی ئەمە خەونێک بوو وا دێتە دی و لێرەدا پێویسـتە سوپاسی هەموو ئەو بەڕێزانە بکەین، کە هاوکارییان کردین بـۆ بەدیهێنانی ئـەم خەونە، هەر لە بەڕێز جەنابی مام جەلالەوە تاجەنابی کاک مەسعود بارزانی و کاک نێچیروان و کاک عومـەر فەتـاح هەمـوو ئەو برادەرانەی، کە پشتیوان و هاوکارمان بوون، بۆئەوەی بتوانیین ئەم پرۆژەیە دەسـت پێبکات، گوتیشـی هیوادارین لەکورتترین ماوەدا بەبەرچاوی جەنابی کاک کۆسرەت خۆی ببینێ، کە باشترین خزمەتگوزاری بەبێ بەرامبەر پێشکەش بە کەسـوکاری شـەهیدان و ئەنفال و پێشمەرگە دێرینەکانمان بکەین بۆئەوەی ئاسودەیی گیانی بێت بۆ ئەو شەهیدە نەمرانەی کاک کۆسـرەت لەئەنجامی خەبات و تێکۆشـاندا بۆ ئەو میللەتە پێشکەشی کرد .

دواتـر کورتەیەکـی دەربـارەی نەخۆشـخانەکە پێشکەشـکردو گوتی ئەم نەخۆشـخانەیە لەسەرزەوییەکی رووبـەر ١١٠٠٠ مەتـر دووجـا بنیاد دەنرێـت و بریتییـە لە ٥ نهـۆم و ٧ هۆڵی نەشتەرگەری و عیادەی خارجی و چەندین ژووری پزیشـک بۆ بینینی نەخۆش و بەشی تیشک، کە باشترین و پێشکەوتووترین ئامێری MRI و سی تی سکانی تێدادەبێت لەگەڵ باشترین و پێشکەوتوترین تاقیگەو چەندین ڕەدهات و چەندین چاودێری چڕو چێشتخانەو شـۆردن و بەشـی ئیدارە، بەگشـتی نەخۆشخانەیەکی زۆر پشکەوتووی ٦٠ قەرەوێڵەیی دەبێت بەشێوەیەک تائێستا لەهەریمی کوردسـتان خزمەتگوزاری تەندروستی ئاوا پێشکەش نەکرابێت، ئـەم پرۆژەیە لەلایـەن کۆمپانیاکانی ئیتاڵی و کرواتی و نۆرسـۆی تورکی جیبەجێ دەکرێن، دکتۆر زریان گوتیشی بەنیازیـن چەندیـن پزیشـکی بیانی بانگهێشـت بکەیـن، بەتایبەتی ئەو پسپۆرە کوردانەی دەرەوە کە پسپۆری زۆر شارەزاو چاکن و ئامادەیی خۆیان دەربڕیوە پشـتیوانیمان بکـەن وەک جەنابـی دکتۆر نەجمەدیـن و دەیانی تر، کە لە نەخۆشخانە بەبێ بەرامبەر خزمەتـی هاوولاتیانـی تێدابکرێت، هیوادارین گەر خوا تەمەن بدات، نەک تەنها سەرپەرشـتی دروستکردنی ئەم نەخۆشـخانەیە، بەڵکو ئیدارەدانیشـی بکەیـن، بـۆ ئەوەی بتوانیین باشـترین خزمەتگوزاری تێدا پێشکەش بکەین.

دانانی بەردی بناغەی نەخۆشخانەی پار لە هەولێر - ٢٠٠٨/١٢/١

ئەنگوس دیڤید ماکدویڵ

ئەنگوس دیڤید ماکدویل سەردانی بەدرخان دەکات

راگەیاندنی بەدرخان

رۆژی دوو شەممە ٢٠٠٨/١٢/١، رۆژنامەنووسی بەریتانی"ئەنگوس دیڤید ماکدویل" یەکێکە لەو رۆژنامەنووسە بەتوانایانەی کە سەربەخۆو ئازاد کاردەکات لە راگەیاندنەکان و بڵاوکراوەکانی بەریتانیا، رۆژنامەنووس لە سەردانێکی بۆ دەزگای بەدرخان و لە نزیکەوەو بەمەبەستی زیاتر ئاشنابوون بە کارو چالاکییەکانی هەفتەنامەی بەدرخان، ناوبراو بە هاوەڵی"عەبدوڵڵا نەجمەدین سەیفەدین" کە لەهەمان کاتیشدا کاری وەرگێڕانی دەکرد، "ئەنگوس" زۆر خۆشحاڵبوو لەم سەردانەیدا.. بەدرخان لەنزیکەوە دەیخواست بزانێ، ئەو رۆژنامەنووسە، چۆن کاردەکات و مەبەستی لەهاتنی بۆ کوردستان چییە.. سەرەتا پرسیمان، یەکەمجارتانە دێنە کوردستان و رەوشی کوردستان چۆن دەبینی؟

–من ناوم "ئەنگۆس دیڤید ماکدویل"ە، رۆژنامەنووسم وکاری رۆژنامەنووسی دەکەم لە بڵاوکراوە سەربەخۆییەکانی بەریتانیا، بەتایبەتی بڵاوکراوە ستراتیژی و ئابوورییەکان:"تایم، سەن و ئیکۆنۆمیک..."مەبەستیش لەو سەردانە شارەزا بوونمە لە واقیعی هەرێمی کوردستان، بیریشت نەچێ، من کوڕی"دیڤید ماکدویل Dived macd wel" ئەو پیاوەیە کە چەندین کتێبی لەسەر ژیانی کوردان و مەسەلەی کوردستان نووسیوە، باوکم زۆر گەلی کوردی خۆشدەوێ، بۆیە چەندین کتێبی نووسیوە.

* چۆن راگەیاندنی کوردستان هەڵدەسەنگێنی؟

– باشەو هەریەکەو بە چەشنێ کاردەکات. بەڵام لە کوردستان هەست دەکەیەت ئاسایش هەیە، راگەیاندنی ئازادو سەربەخۆ هەیە، هەر ناوچەو مەملەکەتێک کاریان جیاوازە، بەڵام بەگشتی دەتوانین بڵێین راگەیاندن لەکوردستان کاری خۆی دەکات.

تێبینی:

لە ژمارەی داهاتوودا دیدارێک لەگەڵ نووسەری کتێبی"کورد لەسەردەمی هاوچەرخ"دیڤید ماکدویل لە بەدرخان بخوێنەرەوە.

رەگەزی کورد

د. نەبەز مەجید ئەمین

هەر سەبارەت بە وشەی (کورتی) عەلاددین سجادی پێی وایە، کە ئەم وشەیە لە بنەڕەتدا لە وشەی (گوت)ەوە هاتووە، گوتییەکان بەشێکن لەگەلەکانی بەر لەهاتنی مادەکان بۆ کوردستان، وای بۆ دەچێت کە ئەم وشەیە سەرەتا لە شێوەی (گرت–گرتی) بووە و دواتریش بووە بە (کوت–کوتی) تا سەرەنجام بوو بە (کورت–کورتی)، کە ئەم گۆڕانەش لە ئەنجامی دوورکەوتنەوەی زمان بووە(13).

هەر لەبارەی وشەی (کورتی) یەوە زۆر لە توێژەران پێیان وایە، ئەم وشەیە پەیوەندی هەیە بە وشەی (کاردۆخی) یەوە، کە (کەسنەفون لە ساڵی 401پ.ز) کاتی گەڕانەوەی سوپاکەیدا لە کتێبی (ئەناباسیس) باسی کردوون، لەوانە (بۆلیبیوس و تیتوس و لیقوس و سترابو)(14)، بەڵام مامۆستا تۆفیق وەهبی لەم بارەیەوە پێی وایە، کە ئەو توێژەرانەی لە پەیوەندی نێوان وشەی کورتی و کوردۆخی و پەیوەندیان بە وشەی کوردەوە کۆڵیوەتەوە، کۆکن لەسەر ئەوەی کە (کورتی) یەکان باوباپیرانی کوردن، بەڵام سەبارەت بە (کاردۆخی) یەکان یەک ڕانین و هەندێکیان پێیان وایە، (کاردۆخی) و(کورتی) هەردووک شێوە کۆنەکانی ناوی کورد پێک دەهێنن، بەڵام هەندێکی تریان پێیان وایە کە پەیوەندی لە نێوان ئەم دوو وشەیەدا نییە(15).

دیسانەوە مینۆرسکی ئاماژەی بەوە کردوە ئەو کاردۆخیانەی، کەسنەفۆن باسی کردوون لە ڕەگەزی ئاری نین و باوباپیرانی کورد نین، بەڵکو کورتییەکان کە لە ڕۆژهەڵاتی وڵاتی (کاردۆخی)یەکان دادەنیشتن باو باپیرانی کوردەکانی ئێستەن(16). بەهەمان شێوە د.جەمال ڕەشید پێی وایە، کە وشەی کورد شێوەیەکی گەشە کردووی (کاردۆ) نییە(17). بەڵام درایڤەر پێی وایە، پەیوەندی هەیە لە نێوان وشەی کاردۆخی و ئەو وشە کۆنانەی، کە (لە دەقە کۆنەکاندا، لە دەقە مسماری و سەرچاوە سریانی و ڕۆمانی و یۆنانییەکاندا) هاتوزن و بەمەش (کاردۆخی) بەیەکێک لە ناوە کۆنەکانی کورد دەزانێت و پێی وایە، کە وشەی (کاردو) لەلایەن ئەرمەنییەکان بە زیاد کردنی پاشگری(خی) کە هێمای کۆیە بووە بە (کاردۆخی) و کەسنەفۆنیش لە دەقە ئەرمەنییە کۆنەکان وەری گرتووە(18) .

سامی سەعید ئەلئەحمەد سەبارەت بە پەیوەندی نێوان کوردو کەردۆکی دەڵێت ئەو گەلەی، کە کەسنەفۆن لە چیای (کەردۆکی) تووشیان بووە، کوردەکانی ئەمڕۆن و دەڵێت یەکەمجار بووە لە مێژوودا ناوی کورد بێت(19) . هیرۆدۆتسی مێژوونووس و فەیلەسوفی بەناوبانگی یۆنانی (480–420پ.ز) سەبارەت بە ناوی کورد شتێکی وای نەنوسیوە ئەوەندە نەبێت، کە باسی هێزی (کارداکس) ی کردووە، کە هێزێکی شەڕکەری ئازای نانیزامی بوون لە سوپای ئەخمینی(20)، لەم بارەیەوە د.حوسامەدین نەقشبەندی دەڵێت دەتوانین وشەی کارداکس بگێڕینەوە سەر وشەی کارد، بەڵام بە پێی شێوەزاری یۆنانی بووە بە کارداکس(21) . د.جەمال ڕەشید هەر لەسەر ئەم باسە دەڵێت پێدەچێت کە ناوچەی (کردا) بە ڕێنووسی مسماری نووسرابێت کە ئەمەش وای کردووە ئەوەی زمانەکە بەباشی شارەزا نەبێت وا بزانێ کە نوسراوە (کرداکا) یە نەک (کردا)، بۆیە هیرۆدۆتس کاتێک خوێندویەتییەوە یان بیستویەتی بە شێوەی (کرداکا) بووەو کاتێک، کە بە یونانی نووسیویەتی بە شێوەی (کارداگس) نووسیویەتی(22) . هەندێ لە ڕۆژهەڵاتناسەکان لەسەر بنەمایەکی زمانەوانی ڕەچەڵەکی کوردو وشەی کورد دەبەنەوە بۆ سەر (کیرتی)یەکان (cyrti)، لەوانە هارتمان و نولدکەو فرانتس هیندریک وایسباخ، بەو پێیەی کە (کیرتیەکان) لە ئارییەکانن، بۆیە دەبێت وشەی کورد لە کیرتییەوە هاتبێت(23) . بەڵام د.جەمال ڕەشید ئەم بۆچوونەیان ڕەت دەکاتەوە و دەڵێت هیچ بەڵگەیەکی ئەوتۆیان بەدەستەوە نییە ئەوەندە نەبێت، کە ئەم دوو وشەیە واتە (کورد–kurd) و (کیرتی–kyrte) لەیەکەوە نزیکن(24).

یۆنانییەکان و ئەوروپییەکان لەسەردەمێکی مێژوویی دیاریکراودا بە ناوچە کوردنشینەکانیان دەوت (میدیا)(medes) لەم بارەیەوە مینۆرسکی جەخت لەسەر پەیوەندی نێوان کوردو ماد دەکات بەبەڵگەی ئەوەی وشەی (مار) کە بەپێی ڕێزمانی ئەرمەنی دەقاو دەق ناوی کۆنی میدی دەبەخشێت و بۆ ئەو ناوچانە بەکارهاتووە، کە کوردەکانی لێ دەژیان.مینۆرسکی دەڵێت کە وشەی کوردو کرمانج شوێنی ناوی میدیەکانی گرتۆتەوە و پێی وایە، کە ناوی کورد لەناوی یەکێک لە هۆزە ناودارو دیارەکانی دەوڵەتی میدییەکانەوە هاتبێت، یان بە دووری نازانێت، کە کورد ناوی گەلێک بێت کە کوردستانی داگیر کردبێت(25) . بەڵام سەبارەت بەدەرکەوتنی ناوی کورد بەشێوەی میدیا لە نوسراوە یۆنانییەکان لەسەردەمێکی مێژووییدا یان گۆڕانی وشەی کورد بۆ میدیا، کە بۆناوچە کوردنشینەکان بەکارهاتووە لەو سەردەمەدا نووسەری ئەرمەنی (ئەرشاک سافرستیان) ئۆباڵی ئەم گۆڕانە دەخاتە ئەستۆی هیرۆدۆتس، بەڵام دەڵێت گلەیی لێ ناکرێت، چونکە هەڵەکە لە تێنەگەیشتنەوەیەتی، کە ڕەگ و ڕیشەکەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی بابلییەکان، لەبەرئەوەی پاش تاوتوێکردنی زانیارییەکانی دەقە مسمارییەکان دەریخستووە، کە وشەی (مادا–mada) بۆ یەک گەل بەکارنەهاتووە، بەڵکو ئەم وشەیە بە واتای وڵات یان ناوچە بەکارهاتووە، وەک (مادا گوتیام–madagutium)، کە بەواتای وڵاتی گوتییەکان دێت، بەڵام بابلییەکان دوای چەند سەدەیەک کەوتنە ژێر کاریگەری ڕۆشنبیری سۆمەرییەکانەوە و کەچی تێنەگەیشتن کە ماد واتای ناوچەیە، بەڵکو وایان زانیوە، ئەم وشەیە ناوی گەلێکە هەر بۆیەش هیرۆدۆتس کەوتۆتە ئەم هەڵەیەوە و، وشەی میدیای بەکارهێناوە بۆ ناوچە کوردنشینەکان(26) .

هەرچۆنێک بێت وشەی ماد یان میدیا لەسەردەمێکی مێژوویی دیاریکراودا وەک ناوێک بۆ ناوچە کوردنشینەکان بەکارهاتووە، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت، کە وشەی ماد لە پێش وشە دارێژراوەکانی کورددا هاتووەو کورد شوێنی وشەی مادی گرتۆتەوە، بەڵکو وەک پێشتر ئاماژەمان پێکرد، کە وشەی کورد ڕەگ و ڕیشەیەکی زۆر لە ماد دێرین تری هەیە. کوردەکان بە پێی شێوەزار و ڕێککەوتنی زمانی دراوسێکانیان بەزور شێوە لە مێژوودا ناوزەند کراون، لەوانە سریانییەکان و عیبرییەکان و عەرەبەکان و هەریەک بە جۆرێک ناوی کوردیان هێناوە، بۆ نموونە (ئوتکیلۆس)، کە زانایەکی فەلەستینی یەهودییە بە ناوچەکانی ئاراراتی دەوت (کاردو) و عیبرییەکان پێیان دەوت (قاردون) لەعەرەبیدا بە (قاردو) هاتووەو لەسەرجەم بەشەکانی سەردەمە کۆنەکاندا شوێنەکە بە (کاردا) هاتووەو دانیشتوانەکەی بە (کارداوایە). هەروەها مێژوونووسی سریانی (مشیخا زیخا) کاتێک باسی ڕاپەڕینی ناوچە شاخاوییەکان دەکات لە دژی فرسییەکان بە شێوەی کاردۆ ناوی وڵاتەکەی بردووە(27) .

بەشێوەیەکی گشتی ناوی کورد لەلایەن گەلانی دەوروبەرەوە وەک لەسەرچاوە مێژووییەکاندا دەرکەوتووە بە شێوەی جۆراو جۆرهاتووە، ئەوەتا نووسەرە سریانییە مەسیحییەکان جیاوازیان کردوە لە نێوان ناوی تۆبۆگرافی(قردۆ) لەگەڵ ناوی ئەتنیکی کورد کە خۆیان بە شێوەی (قورزابە) دایان ڕشتبوو، ئەمەش مانای وایە وشەکە دەکاتە (کورتی) لە یۆنانی و ڕۆمانیدا و (کۆرت) لای ئێرانییەکان و (قرتاویە) لەلای عەرەبەکان(28) . لە ڕاستیدا ئەم ناوە ئەتنیکییە هەمان ئەو ناوەیە، کە پاشا ئاشورییەکان بە شێوەی (قورتی) بەکاریان هێنابوو، ئەمەش یەک ڕەگ و ڕیشەی هاوبەشی هەبوو لەگەڵ دەستەواژەی (mat kurda ki)، کە لە تابلۆکانی هەزارەی سێیەمی بەرلەزاییندا لەلایەن ئەکەدییەکانەوە هاتبوو، کە چەمکێکی تۆبۆگرافی هەبوو، بەڵام هەر لەسەردەمی ئاشووری کۆنەوە ئەم چەمکە تۆبۆگرافییە تێکەڵ بە چەمکێکی ئەتنیکی بوو، بووە ئاماژەیەک بۆ نەتەوەیەک هەر لەسەردەمی هیلینستییەوە(29).

بەشی سێیەم

کەمال محیەدین: ئەمرۆ پەیوەندی عەرەب لەناووەو دەرەوەی عێراق لەگەڵ کورد باش نییە

کەمال محیەدین - هەولێر ٢٠٠٨

ئا: بەدرخان- گۆران

بەشی زۆری مفاوەزاتەکانی کورد لەگەڵ حکومەتەکانی عێراق لە رێگای کاربەدەستانی ئەمن و موخابەراتی عێراقی دەستی پێکردووەو سەرپەرشتی کراوە دوور لە حیزب و کەسایەتییە سیاسییە عەرەبییەکانی عێراق، هەر بۆیە بەشی زۆری ئەم مفاوەزاتانە شکستیان هێناوەو هیچ بناغەیەکیان دروست نەکردووە بۆ پتەوکردنی برایەتی کورد و عەرەب لە عێراق.

تا ئەمرۆ پەیوەندی عەرەب لەناووەو دەرەوەی عێراق باش نییە لەگەڵ کورد و مافەکانی، چونکە نەمانتوانیوە کێشەی گەلی کورد بە راست و رەوانی لە عەرەب بگەیەنین، تا ئێستاش لە هەموو دەرفەتەکان هەمیشە کچی خۆمان بە قوربانی کوڕی خەڵک کردووەو خۆمان بە کەمتر زانیوە لە سەنگ و رەنگی خۆمان.

*** کە مفاوەزاتی ساڵی"١٩٨٣" تێکچوو چیت کرد؟**

–پێش ئەوەی مفاوەزاتەکە تێک بچێت بە نهێنی چوومە لای جەنابی مام جەلال لە سورداش، پێموت: "حکومەتی تورکیا وەفدێکی ناردووەتە لای سەدام حوسێن بۆ ئەوەی ئاگاداری بکەن، کە کەرکووک نەدەن بە کورد، ئەگینا تورکیا بەتوندی تەداخولی پرۆسەکە دەکات و سوپای تورک دێنێتە ناو خاکی کوردستانی عێراق و... مام جەلال وتی: ئەم قسە راست نییەو مفاوەزات بەباشی بەڕێوە دەچێت و هەموو شتێک تەواو بووە، د. فوئاد مەعسوم پاش دوو رۆژی دیکە لە بەغدا دەگەڕێتەوەو رێککەوتنەکە رادەگەیەنرێت، بەڵام دەرکەوت کە مفاوەزاتەکە شکستی هێناو نوێنەری یەکێتیی بەبێ ئەنجام گەڕایەوە سورداش، هۆیەکەشی زەختی حکومەتی تورکیا بوو لەسەر سەدام حوسێن و مەسەلەی کەرکووک.

لەو چاوپێکەوتنە بە مام جەلالم وت: ئەگەر ئێوە باوەڕتان بە رێککەوتن هەیە لەگەڵ سەدام، دەتوانن مەسەلەی کەرکووک دوابخەن تا ئێوەو سەدام باوەڕ بە یەک دەکەن و حیساب بۆ زەختی تورکیا ناکەن، مام جەلال بێدەنگ بوو، هەر ئەو شەوە گەڕامەوە سلێمانی بۆ ماڵی کاک عەلی عەسکەری، بۆ رۆژی دوایی گەڕامەوە بەغدا.

ئەوەی شایەنی باسە ناردنی خەبەری وەفدەکەی تورکیا بۆ لای سەدام حوسێنم پێ گەیشتبوو لەلایەن پارێزەر کاک"نورەدین ئەلواعز"، کە پیاوێکی زاناو یاساناس و دیندارەو خەڵکی کەرکووکە، خۆشی بە کورد دەزانێ و ژنەکەی تورکە، دۆستایەتی لەگەڵ تورکیاش هەیە، وا ئێستا لە بەغدا ژیان بەسەر دەبات، لەکاتی خۆشی سەرۆکی شارەوانی کەرکووک بووەو لەناو سیاسەتیش کاری کردووە.

ئەو ماوەیە لە بەغدا مامەوە لە"أمانة العاصمة"بەغدا بەڕێوەبەری دائیرەی یاسایی بووم و کاک نورەدین ئەلواعز لەلای خۆم پارێزەر بوو بە گرێبەست لەلای ئێمە کاری پارێزەری دەکرد.

ماوەی"٥"ساڵ لە قەزای"قورنە" مامەوەو ١٧ساڵیش لە"أمانة العاصمة" بە پلەی بەڕێوەبەری بەش و دوایی بووم بە خەبیر و پاشان بە پلەی موستەشاری وەزارە خانەنشین کرام، بەپێی تەمەنی ٦٣ ساڵی.

بەدرێژایی ئەو ماوەیەی کە لە "أمانة العاصمة" بووم هەمیشە لەژێر چاودێری سیخورەکانی ئەمن و موخابەرات بووم، ناو ناوەش کاک تەها محێدین هەوڵی دەدا لەگەڵ ئەمین ئاغای برای، کە ئێمە واتا خۆم و کاک حیلمی عەلی شەریفی خواڵێخۆشبووش کاک عەباس حوسێن و کاک محەمەدەی حاجی تاهیر و.. بە یارمەتی بارزان تکریتی حیزبێک دروست بکەین، بەڵام هەموو جارێک زۆر بە توندی ئەو هەوڵانەم رەت دەکردەوە.

شەوێک سەعات ٩ لە دائیرە بووم، کابرایەک بەناوی عەبدوڵڵا محەمەد ئەمین نامەیەکی بۆ هێنام بەناوی خواڵێخۆشبوو کە جەنابی شێخ حوسامەدین تاڵەبانی باوکی بەڕێز مام جەلال بۆئەوەی یارمەتی ئەو پیاوە بدەم بۆ دامەزراندنی لە "أمانة االعاصمة"، یەکسەر هەستمکرد ئەمە کاری دائیرەی ئەمنی بەغدایە، بۆیە تەلەفۆنم کرد بۆ معاون پۆلیسی دائیرەو نووسراوەکەم تەسلیم کرد و پاش ئەوە چەندجارێک لە رۆژنامەکەی عودەی سەدام حوسێن واتا رۆژنامەی"بابل" ژمارە"٧٧٥" رۆژی ١٩٩٣/١٢/٨ و ژمارە"٧٨٢" رۆژی ١٩٩٣/١٢/١٦ بە نووسراوی خراپ و کاریکاتێری ناشیرین لە دژم دواون، دووجار نوری فەیسەڵ شاهیر کە "أمین عاصمە" بوو زۆری لێکردم کە لە حیزبی بەعس نزیک ببمەوە، بۆ ئەوەی بتوانی بمپارێزی، بەڵام هەموو هەوڵەکانی بێ ئەنجام بوو، دواجار بە ئاگاداری جەنابی"فوئاد ئەلحوسنی" بەڕێوەبەری گشتی تصامیم، نوری فەیسەڵ وتی:"أخویه أستاذ کمال من الیوم لا أستطیع أدافع عنک".

لەو ماوەیە بارم زۆر قورس بوو لە بەغدا، دەبوایە پەیتا پەیتا لە رێگای کاک جەمال تاهیر و خواڵێخۆشبوو کاک عەبدولڕەحمان رووتە دەنگ و باس بنێرم بۆ جەنابی مام جەلال و برادەران، هەروەها فریادی برام خواڵێخۆشبوو لەناو رێکخستنەکانی"کۆمەڵە"بوو، جموجۆڵی زۆر بوو، زۆر کارەکانی لەماڵی خۆمان جێبەجێ دەکرد، لەم بارودۆخە ناخۆشە جەنابی مام جەلال وەڵامی بۆ ناردمە بەغدا، کە لە قەڵاچۆلان بچم بۆ لایان، منیش لەگەڵ ماڵەوە چوومە سلێمانی لەماڵی"چوستی محێدین"ی برام میوان بووم، وابزانم لە شەوی ١١ی ئازاری ١٩٩٩ بوو، لەگەڵ چوستی برام چوومە قەڵا چۆلان و چاوم بە مام جەلال کەوت، لێپرسراوییەتی رێکخستنە نهێنییەکانی بەغدای پێ سپاردم، کە لیژنە نهێنییەکەمان بریتی بوو لە هەڤاڵان کاک حەمەد ئەمین دەربەند فەقەری خواڵێخۆشبوو لەگەڵ شەهید"عەمید سەردار عەلی خۆشناو، کە ئێعدام کرا"و د. مستەفا زەلمی بەڕێز، کە ئێستا لەهەولێرە خۆشم"کەمال محێدین" لێپرسراوی لیژنەکە بووم، کاک ئەکرەم فەقێ مەحموودی نەبەز و تێکۆشەر، پۆستەو دەنگ و باسی بۆمان دەهێناو دەبرد لە سلێمانی و هەڤاڵ جەمال تاهیری تێکۆشەریش لەهەولێر هەمان لێپرسراوییەتی هەبوو لەگەڵمان.

پاش ئەوەی برادەرە ئەفسەرەکانی کاک سەردار عەلی ئاشکرابوون لەلایەن حکومەتەوە ئیعترافیان کرد لەسەر کاک سەردار و لیوا روکن عەبدولکەریم حەمدانی و عەقید دکتۆر خالید ئەلعیساوی، هەموویان بەندکران و کاک سەردار لە رێگای موسڵ بەغدا گیراو هەر زوو بەزوو جەنابی مام جەلال ئاگاداری ئێمەی کردو منیش ١٢ رۆژ لەماڵەوە دوور کەوتمەوە پاشان ئیجازەم وەرگرت و گەڕامەوە کوردستان بۆ ماوەی ٢١ رۆژ لە ئەنجام دەرکەوت کاک سەرداری نەبەز ئیعترافی نەکردووەو ئێمە رزگارمان بوو، لە پاشان کاک سەردار لە رۆژی ٢٩ تەمموزی ١٩٩٩ لەرێگای موسڵ بەغدا گیراو لە رۆژی ٢٠٠٠/١/٢١ لەژێر ئەشکەنجەدانێکی زۆر کوشتیان، سەد هەزار رەحمەت لە گۆڕی پاکی ئەم شەهیدە نەبەزە و عەبدولکەریم حەمدانیش بەدەستی سەدام کوژراو خالید ئەلعیسا ئەویش بە ئیعدام حوکمدرا، بەڵام دوایی لەرێگای سەرۆک هۆزەکانی فەلوجە ئازادکراو ئێستا لە بەغدا دەژیت و دۆستی خۆمانە.

ئێمە ئەندامانی لیژنە نهێنییەکەو ماڵ و منداڵ و خزم و کەسەکانمان هەموومان قەرزاری گیانی پاکی هەڤاڵ"سەردار عەلی خۆشناو"ین، کە ئیعترافی لەسەرمان نەکرد ئەگینا ئێمە بە ماڵەوە و منداڵ هەموومان زیندەبەچاڵ دەکراین.

*** تۆ لەساڵی ١٩٥٣ بوویتە ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستان، جێی پرسیارە کە نەبوویتە شیوعی؟**

– بەڵێ لە مانگی ١٩٥٣/٣ لە رێگای هەڤاڵی بەڕێز و خۆشەویستم جەنابی کاک محەمەد سادق بووم بە ئەندامی پارتی، کە ئێستا لە سلێمانی پارێزەرە. لە هەمان کات جەنابی مام جەلال وانەی مارکسی و لینینی دەداینێ لەگەڵ بیروباوەڕی کوردایەتی هەر لەوکاتەوە هەرچەندە منداڵیش بووم باوەڕم بە شیوعییەت نەبوو، چونکە هیچ ئادەمیزادێک یا هیچ گیانلەبەرێک ناتوانێ لەخۆشەویستی و قازانجی خۆی ببوورێ دیسان بەرەنگاربوونەوەی مارکسییەت و دایلێکتیک بە دین و خوداو زیندووبوونەوەم بە کارێکی راست نەدەزانی، هەر بۆیە تەنانەت بۆ یەک سەعاتیش نەبووم بە شیوعی بەڵام دووژمنکاریشیان ناکەم هیوادارم بۆ گەیشتن بە رێگاو کاری راست خوا پیشتیوانیان بێت.

*** کۆنترین کاتت لەگەڵ مەلا مستەفا کەی بوو؟**

– کە جەنابی سەرۆک بارزانی نەمر لە روسیا گەڕایەوە لە هوتێل"الخیام" لەشاری بەغدا دانیشت، پاش چەند رۆژێک گواسترایەوە بۆ هوتێل"سەمیر ئەمیس"، کە گەورەتر و بەردەمەکەی فراوانتر بوو، چونکە بە هەزاران کەس بۆ بینین و بەخێرهاتنەوەی سەرۆک بارزانی روویان دەکردە شوێنی حەوانەوەکەی، ئێمەش وەک لیژنەی بەرزی یەکیەتی قوتابیانی کوردستانی کۆلێژەکانی بەغدا نزیکەی رۆژانە بە خزمەت مەلا مستەفا دەگەیشتین، بەتایبەتی لەوکاتە ناکۆکی نێوان سەرکردایەتی پارتی"باڵی چەپ و باڵی راست پەرەی سەند، د. مەحموود عوسمان و فوئاد زەکی" سەر بە باڵی چەپ بوون، خۆم و کاک ئەسعەد خەیلانی و سەرۆری کاکە حەمەی نەمرو کاک سەدیق سادق و کەریم عەبدولڕەزاق.. سەر بە باڵی راست بووین، زۆرجار تا درەنگانی شەو لەلای سەرۆک دەمانینەوەو ئامۆژگاری دەکردین، دەبێ ئەوەی بڵێم کە جەنابی"میرحاج و د. سەید عەزیز شەمزینی و محەمەد ئەمین دەربەندفەقەری نەمر، "کە هەمیشە لەلای بارزانی نەمر بوون، زۆر ئێمەیان خۆشدەویست و رێزیان لێدەگرتین و ئاسانکارییان بۆ دەکردین لەلای بارزانی نەمر سەد هەزار رەحمەت لە گیانی پاکیان.

جاری دووەم لە کۆیە بە خزمەت بارزانی نەمر گەیشتم، لەو کاتەی کە کۆنگرەی کوردستان لە کۆیە لەمانگی شوباتی ساڵی ١٩٦٣ بۆ دانانی رێگاو شوێن بۆ داواکارییەکانی کورد لەگەڵ حکومەت بەعس بەسترا، کە هەموو سەرکردەکانی پارتی و شۆڕشی کوردستان و سەرۆک عەشیرەتەکانی کوردستان و پیاو ماقووڵەکانی کورد تێیدا بەشدار بوون، لەوکاتە خۆشەدا خۆم لێپرسراوی لیژنەی ناوچەی کۆیە بووم، کاک عەلی عەبدوڵڵا، کە ئەندامی مەکتەبی سیاسی بوو سەرپەرشتی لقی هەولێری دەکردو کۆیەش سەر بە لقی هەولێر بوو، لە رۆژی ١٩٦٣/٣/٢١ ئاهەنگێکی زۆر گەورەو خۆشمان سازدا بەبۆنەی جەژنی نەورۆز، جەنابی بارزانی و کاربەدەستانی پارتی و شۆڕشی کوردستان و وەفدی موفاوەزی بەعسیش ئامادە بوون، لەم ئاهەنگە خواڵێخۆشبوو"هەژار"ی شاعیر بە شیعرێک هێرشی کردە سەر عەرەب و منیش بەناوی حیزب و لیژنەی ئاهەنگەکە قسەکانی"هەژار"م، راستکردەوە، هەروەک لە پەرتووکەکەی هەژار باسکراوە.

جاری سێیەم بە خزمەت بارزانی گەیشتم لە یەکەم رۆژی جەژن لە ١٩٧١/٢/٧ لە دیلمانی ناوچەی چۆمان لەگەڵ هەڤاڵی ئەمرۆ ئازا کاک عەبدولڕەحمان رووتەو برای خۆشەویستم کاک حوسێن ماوەتی، کە پێشمەرگەی کاکە دەبابەی نەمر بوو، ئێستا وا لە سلێمانی ژیان بەسەر دەبات.

لەم سەردانەم بۆ لای جەنابی بارزانی نەمر بڕیارەکانی کۆنفرانسی حیزبی خۆمان، واتا هی جەلالییەکانم بۆ برد، کە بریتی بوو لە بڕیار و چۆنییەتی ئاشتبوونەوەمان لەگەڵ جەنابی بارزانی نەمر، کە بەڕاستی ئەم ئاشتبوونەوە بەدڵی هەموو دڵسۆزێکی کورد بوو لە دنیا.

جاری چوارەم لەگەڵ هەڤاڵانی نەمر شەهیدان"کاک عومەر دەبابەو کاک عەلی عەسکەری و کاک د. خالید"چووینە نەغەدە بۆ ئامادە بوونمان لە کۆبوونەوە فراوانەکەی جەنابی مەلا مستەفا لەژێر خێمە زەردە گەورەکە لەسەر داخوازی بەڕێزیان، هەر لەم کۆبوونەوە بڕیاری چەک دانان راگەیەندرا، هەرچەندە هەڤاڵان کاک عومەر دەبابەو کاک عەلی عەسکەری داوایان کرد، کە شۆڕش بەردەوام بێت، بەڵام بێ سوود بوو.

*** ئەی لەگەڵ ئیبراهیم ئەحمەد؟**

– بۆ یەکەمجار کە مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدم دیت لە هاوینی ساڵی ١٩٥٥ بوو، کە بەڕێز کاک عەلی عەبدوڵڵای خاڵم هەندێ هەرمێ و ترێی پێدا ناردمە کەرکووک بۆ کاک ئیبراهیم ئەحمەد لە هوتێلی خانزادی کاکە حەمە، کە گەیشتمە هوتێلەکە بینیم دوو پیاو دانیشتوونە، پاش سڵاوکردنم وتم: کاک ئیبراهیم لێرەیە یەکێک لەو دوو کەسە، کە ناوی نەشات بوو یەکسەر دەستی گرتم و بردمی بۆ ژووری ژمارە"١١"و هەر بەدەستی خۆی ماستاوێکی بۆ هێنام و وتی: ناوت چییە و لە کام لاوە هاتوویت؟ منیش وتم: ناوم کەمال محێدینەو لە کۆیە هاتوومە لەلای کاک عەلی عەبدوڵڵا هەندێ هەرمێ و ترێم بۆ کاک ئیبراهیم هێناوە، وتی: بۆ کاک ئیبراهیم ئەحمەد؟ وتم: بەڵێ، ئەویش وتی: باشە ئیسراحەت بکەو ئێستا ئاگاداریان دەکەم، زۆری پێ نەچوو بە سەیارەیەک ناردمیانە ماڵێک زۆر لە هوتێلەکە دوور نەبوو، بینیم ئەو پیاوەی دووەم کە لە هوتێلەکە چاوم پێیکەوتبوو دەرگای لێکردمەوەو زۆر بەخێرهاتنی کردم و وتی: کاکە گیان من واتە خۆم ئیبراهیم ئەحمەدم پاش هەندێ باس و خواس وتی: کاک عەلی ئاگاداری کردی لەژێر هەرمی و ترێکە چی هەیە؟ وتم: نەخێر، یەکسەر زەمبیلەکەی کردەوەو بەیانەکانی پارتی دەرهێناو پاش نانخواردن لەگەڵ خۆی بە سەیارە بردمیانە گەراجی کۆیەو گەڕامەوە لای خاڵم"عەلی عەبدوڵڵا"، پێموت: مامۆستا"بلە"دەڵێت: سوپاس بۆ هەرمی و ترێکە، ئەم راسپاردەش هی کاک ئیبراهیم بوو.

پاش ئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان ئیجازەی وەرگرت بارەگای لە بەغدا کردەوە، لە گەڕەکی بتاوین و رۆژنامەی خەبات بە رەسمی بڵاوکرایەوەو کاک ئیبراهیم ئەحمەد کە سکرتێری حیزب بوو رۆژانە لە بارەگای حیزب دەوامی دەکرد، ئێمە کە قوتابی بووین لەو بارەگایە کارمان دەکرد، هەمیشە چاومان بە کاک ئیبراهیم دەکەوت، لە ١٩٦٤/٤/٧ بووم بە ئەندامی لیژنەی مەرکەزی حیزب و لە ١٩٦٧ بووم بە ئەندامی مەکتەبی سیاسی، رۆژانە لەگەڵ کاک ئیبراهیم کارم دەکرد تا دواجار لە رۆژی ١٩٧٥/٣/٢١ لە تاران لەگەڵ کاک عومەر دەبابەو کاک عەلی عەسکەری و د. خالید دوا کۆبوونەوەمان لەگەڵ کرد، پاش ئەم کۆبوونەوەیە پەیوەندی حیزبیم لەگەڵ کاک ئیبراهیم نەماو لەگەڵ ئەوەش هەمیشە کاک ئیبراهیم جێگای رێز و باوەڕی ئێمە بووەو خۆشم وەک باوک و برا گەورەم رێزم لێ گرتووە، سەدەها بیرەوەری و هەڵوێستی کوردانەو مەردانەم لێ بینیوە، هەزاران رەحمەت لە گۆڕی پاکی ئەم هەڤاڵە مەزن و دڵسۆزە بێت کە تا رۆژانی کۆچی دوایی لە خزمەتی کوردستان و کوردایەتی بەردەوام بوو، ژیانی خۆی لەسەر کوردایەتی دانا.

*** لەگەڵ مام جەلال پەیوەندیت چۆن بووەو ئێستا چۆنە؟**

– لە ساڵانی ١٩٥٢ – ١٩٥٣ پەیوەندیم لەگەڵ جەنابی مام جەلال هەبوو، ئەوکاتەی کە دەرسی مارکسی و لینینی و دایلیکیتکی بۆ پێناسە دەکردین لەماڵی خۆیان لەکۆیە، بە درێژایی ئەو"٥٥"پەنجاو پێنج ساڵە پەیوەندیم لەگەڵ ئەم براو هەڤاڵە خۆشەویستە نەبڕاوەو هەمیشە جێگای باوەڕ و متمانەی خۆم بووە، تا ئێستاش کەسێک نابینم لەم هەڤاڵە دڵسۆزتر و سوود بەخشتر و بەتواناتر بێت بۆ خزمەتکردنی کورد و کوردستان، هەڤاڵێکی دەست و دەم و داوێنپاک وەک ئەم خۆشەویستە نابینم لە عێراق و لە کوردستان، بۆیە هەمیشە دوعای لەشساغی و سەرکەوتنی بۆ دەخوازم.

*** پاش ٥٥ ساڵ لە خەباتی کوردایەتی ئەمرۆ کوردایەتی چۆن دەبینی؟ بە بەراورد لەگەڵ ئەوەی کە لە ساڵانی ١٩٧٤ لەژێر هەر دارێک وەزارەتێک هەبوو لە دەربەندی رایات؟ چۆن جیاوازی دەبینی لەنێوان حکومەتی ئێستای کوردستان و جوڵانەوەکانی ئەوسای کورد؟**

– کوردایەتی لە ساڵانی"٥٠"پەنجاکاندا بەتایبەتی پاش تێکچوونی کۆماری کوردستان لە مەهابادو لەسێدارەدانی پێشەوا قازی محەمەدی نەمر و هەڤاڵەکانی و دوورکەوتنەوەی سەرۆک بارزانی و پێشمەرگە قارەمانەکانی کوردستان و توندبوونی هەرەشەو بەر بەرەکانێی حکومەتەکانی عێراق و ئێران و تورکیا دژی کورد و کودرایەتی لەو کاتانەدا کوردایەتی کز و بێ کەس و ساوابوو، گەورەترین کۆسپ لە پێشمان برا شیوعییەکان بوون، کە باوەڕیان نەبوو بە مافی چارەنووسی گەلی کوردو کوردایەتی، ئێمەیان بە جوڵانەوەیەکی کۆنەپەرستانە لە قەڵەم دەدا.

بەشی چوارەم

بەدرخان ژمارەی شەهیدانی نەتەوەكانی (چێشتخانەی عەبدوڵڵا)ی كەركووك ئاشكرا دەكات

بەدرخان- كەركووك

رۆژی ٢٠٠٨/١٢/١١ لە كردەوەیەكی خۆكوژیدا لەسەر رێگای هەولێر– كەركووك، لە چێشتخانەی عەبدوڵڵا، تیرۆریستێك لەنێو ئاپۆرەی خەڵكی بێ دیفاعی كوردستان كە هەركەسەو لەگەڵ خانەوادەی خۆی خەریكی نانخواردن بوون، لەو چێشتخانەیە، وەكو كاری چەندین جارەی ترسنۆكانەیان خۆی تەقاندەوەو لە ئەنجامدا ٤٥ شەهید و ١٠٨ برینداری لێكەوتەوە، لە پەیوەندییەكی تەلەفۆنی هەفتەنامەی بەدرخان پەیوندی بە لەتیف فاتح فەرەج لێپرسراوی لقی كەركووكی سەندیكای رۆژنامەنووسانی كوردستان كرد و پرسیاری كرد، دەكرێ بزانین شووناسی ئەو شەهیدو بریندارانە كێن، ئایا هەموویان كوردن یان لە نەتەوەكانی دیكەشە؟

– تیرۆریست چۆن جیاوازی لەنێوان "ی.ن.ك" و "پ.د.ك" ناكات، ئاواش جیاوازی لەنێوان"كورد و عەرەب و مەسیحی و توركمان و" ئیدیكە ناكات. ئەو دەیەوێت زۆرترین خەڵك بكوژێ و لە رۆژی قیامەت پاداشتی زیاتر بەربكەوێ. سەبارەت بە شەهیدەكان بەم شێوەیەی خوارەوەیە"كورد ٢٨ شەهید، توركمان ٧ شەهید، عەرەب ١٢ شەهید، بەنگلادش ١ شەهید، ٣ شەهیدیش نەناسراونەتەوە، بەڵام بریندارەكان ١٠٨ كەسەو "٨٠"كەسیان كوردەو ئەوانی دیكەش لە نەتەوەكانی دیكەن".

هێژای گوتنێیە، تیرۆریستەكان ئەوە جاری یەكەمیان نییە، لە جەژنی قوربانی موسڵمانان خویان دەتەقێننەوەو خەڵكێكی زۆری سڤیل شەهید دەكەن، خۆ لەبیرمان نەچووە كە لە ٢٠٠٤/٢/١ لە جەژنی قوربان لە هەولێری قەڵاو منارە وەكو ٢٠٠٨/١٢/١١ی كەركووك كە زیاتر "١٠٠"كەس شەهید بووە.

دەك رووتان رەشبێ!!

چێشتخانەی عەبدوڵڵا - كەركووك ٢٠٠٨/١٢/١١

ئیسماعیل حوسێن لاپەڕەی یاداشتەكانی خۆی هەڵدەداتەوە:

كاتی خۆی لە بارزان هەتا شێخ ئەحمەد هەبا مەلا مستەفا رۆڵی نەبوو

ئا: ستار محەممەد

*** مامۆستا ئیسماعیل تۆ لە ١٩٤٢ خوێندنت تەواو كرد، بەڵام تاخیر دامەزرای بۆ؟**

– ئەمن دوو ساڵان حوكمدرام، بێگومان ئەوكاتی ئەگەر بە گیران حوكمدرابام باشتر بوو.

*** حوكمدرانەكەت لەسەر حیزبی هیوا بوو؟**

– بەڵێ لەسەر حیزبی هیوا و شیعرەكەی بوو، چونكە شیعرەكە باسی كوردستان دەكا و داوای دامەزراندنی حكومەتی كوردی دەكا، داوا دەكا كوردستانی گەورە سەربكەوێ، ئەوكاتی نازیەت هەبوو بەویشیان تۆمەتبار كردم، شیعرەكەی ئەحمەد موختار جافی دەڵێ: (دێتە گوێم دەنگی بەسۆز بە ناڵە و گریانەوە) هەر ئەوەندەم لە بیرە، بەڵام دەڵێ داخی گرانم كوردستان دابەشكرایە بە دەستی توركەكان و ئێرانەوە، ئەوجا دەڵێ بەتۆپ و تاجی ئەڵمانەوە، ئەوجا ئەگەر بڵێین ئێمە نازی بووینە. ناوەڵڵا، بەڵام كوردایەتیمان دەزانی، چونكە لە هەولێر هەندەكمان لەگەڵدابوو هی پێش مام جەلالی بوو، دەیانگوت مام جەلال قوتابییە، لە سولەیمانی رەفیق چالاكمان لەگەڵ بوو كە یەكەم ئێزگەیان دامەزراندییە لەگەڵ گۆرانی شاعیر لە حەیفای فەلەستین.

بەڵام لە ساڵی ١٩٤٢ هەتا ١٩٤٤ چاودێری پۆلیسم لەسەربوو كە تەواوبووم یەكسەر دامەزرام بۆ رایەتێ، لەوێندەرێ چوومە باڵەكایەتی، ئەمن وامزانی رانییەیە، چونكە رایەتم گوێ لێ نەببوو، كە چووم لەوێ لەگەڵ مامۆستا بەگۆك كە پێكەوە داخیلی (دارالمعلمین) بووین لەوێ لەگەڵ شێخ عوبەیدوڵڵای زەڵمی كە پێكەوە لەگەڵ میرعاجی چوو بوون (ژ.ك)یان دامەزراندبوو، ئەمن كە چووم لەوێ كە گوتم زابتەكان بەردەوام دەهاتن و جموجۆڵ هەبوو لە شەقڵاوەی، ئێمە ئەوكات حیزبی هیوا بووین، بەڵام ئەمن لەسەرێ بووم، هەتا ١٤ی تەمووزی ئەمن نەهاتمەوە شەقڵاوەی، هەر بەواجب لە باڵەكایەتی بوویمە، ئێستا برۆ لەوانەی كۆن و ئەوانەی لەگەڵ مام جەلالی بپرسە دەزانن. بێگومان من لە شۆڕشی نوێ دەستێكی وام نەبوو، بەڵام قوتابییەكانی من هاتن مۆژدەیان دامێ، گۆتیان تەمویلی كرد كە مام جەلال لە سوریای هاتیتەوە و گوتوویەتی پاش دوو سێ رۆژی تر دەست بە شۆڕش دەكەینەوە، ئەوەیان لە ساڵی ١٩٧٥ بوو.

مامۆستا ئیسماعیل باسی مەركەزی كوردایەتی ئەوكات دەكات و دەڵێ: ئەوكات مەركەزی كوردایەتی لە كەركووكێ بوو، پێش سولەیمانی و هەولێرێ كوردایەتی لە كەركووكێ بوو، دەیانگۆت ئیبراهیم ئەحمەد و عومەر دەبابە و ئەوانە لەوێنە، ئەمن ئەوانەم نەدەناسی وەكو ناسین، بەڵام جارێكیان رەفیق چالاك لەگەڵ ئێمەبوو، ئەو دەورەی پێشەمە بوو، لە كۆیەش عەبدولرەحمان ئەمین و سەید نەجیب و حەمید ساڵح بێتووشی و حەمەدەمین مەعروف كە هەتا ئەو دواییانەش هەر لەوێ بوو، هەتا جارێكیان ئێمە بە سەفەر چووینە كۆیە لەوێندەرێ ئەوان دەیانگۆت ئێمە لێرە قوتابییەكی زۆر چالاكمان هەیە پێی دەڵێن جەلال حوسامەدین، یانی ئەو مام جەلالەی ئێستا، ئەوجا حەمەدەمین مەعروف و عەبدولرەحمان ئەمین و عوسمان خۆشناو مامۆستای هەرە كۆن بوون، هەندێك لەگەڵ بوون و هەندێكیش ئاخیریان بوون، هەندێكیش پێش ئێمە بوون، ئەمن لە چالاكی قوتابیان بەشداریم هەبوو، بەڵام كە دەهاتینەوە ئێرە ئەوكات لێرە قوتابخانەی سەرەتایی هەبوو، بەڵام جەمیل بەگ برای ساڵح میرانی، ئەو لە كەركووكێ لە ناوەندی دەیخوێند ئەوكات لە هەولێر ناوەندی نەبوو، خەلیل خۆشناویش ئامۆزای عوسمان میرانییە، بەڵام ئەوان لە كەركووك بوون، خەلیل خۆشناو لە بەغدایێ لە "دارالمعلمین عالیە" بووە و لەوێ قوتابی بووە، ئەمە لێرانە لەگەڵ هەندێك قوتابی و مامۆستا و ئەوانە ئیختلاتمان دەكرد، قوتابی جووڵەیەكی وای نەبوو، هەندێك قوتابی گچكە بوون لە پۆلی شەش و ئەوانە وەكو وەسمان قادر، كەمال مەدحەت، پەترۆس تۆما رەسام، هەندێك دیان و ئەوانە لێرانە بوون، لە خوێندن لەدوای ئێمە بوون و لە كوردایەتی دابوون ئێمە خەریكی زەلامان بووین، بەڵام خۆبەخۆیی ئەمن و خەلیل بەگ و جەمیل رەشید كە لە كەركووكێ لەگەڵ نوری شاوێسی و ئەوانە خوێندنی ئەوكاتی كوردایەتی ئێمە ئەوەندە بوو.

مامۆستا ئیسماعیل حوسێن باس لەهاتنی خۆی بۆ شاری هەولێر دەكا و دەڵێ: دووجار لێرانە ئەمنیان ناردە هەولێرێ، لەوێندەرێ نەشرەیان بە دەستی بڵاودەكردەوە و دەیانگۆت لە تەیراوەی دوو سێ ماڵ هەبوون ماڵی قادر شەوباز برای مەعروف حاجی كەریمی بوو پاشان بووە زاوای شەقڵاوەییان، ئەحمەدی حاجی كەریمی و مەعروفی حاجی كەریمی و ئەو قادر شەوبازە و خزمایەتییەكیان هەبوو لەگەڵ عەونی یوسف، تازە ماڵەكیان لە تەیراوەی هەبوو هێشتان تەیراوە ئاوەدان نەبووەوە، دەچوون هەر لەوێندەرێ دەیانگۆ مەحافزی قشرەی كۆنیش، مەحافزی كۆن هەبوونی هەولێرێ بەرامبەری ئەوەی تازەی هەولێرێ، وەڵڵا یەك دوو جار ئێمەیان نارد نەشرەیان بڵاوكردەوە هی كوردایەتی، لێرانە عەلییە فەندی (عەلی كۆگە) بابی لیوا سەرداری لەكاتی خۆی لێرانە ئەو بەرپرسی حیزبی هیوا بوو، ئەمنیش هێشتا نەببوومە مامۆستا هەر قوتابی بووم، دەرچووبووم بۆ مامۆستایی، بەڵام دانەمەزرابووم، هەر قوتابی بووم. جەمیل رەشیدیش هەر قوتابی بوو، خەلیل خۆشناویش هەر قوتابی بوو، كۆمەڵێك قوتابی و مامۆستا بووین لەگەڵەوان لە ئیختلاتی بووین، بەڵام ئەمن گوتم عەلی قەمچی رەش لێرانە بەرپرسی پۆلیس بوو، دەبووا رۆژێ سێ جار بچێتە مەركەزی، ئەویش حیزبی هیوا بوو، ئەوجا ئەو بەین بەین یەكێكی رادەسپارد دەیگۆ پستە پستی لەگەڵ فلانی دەكا، چونكە ئەمن مراقەبەم لەسەر بوو، نەمدەزانی ئەوانی دی كێ مراقەبەی پۆلیسی لەسەرە یان نا.

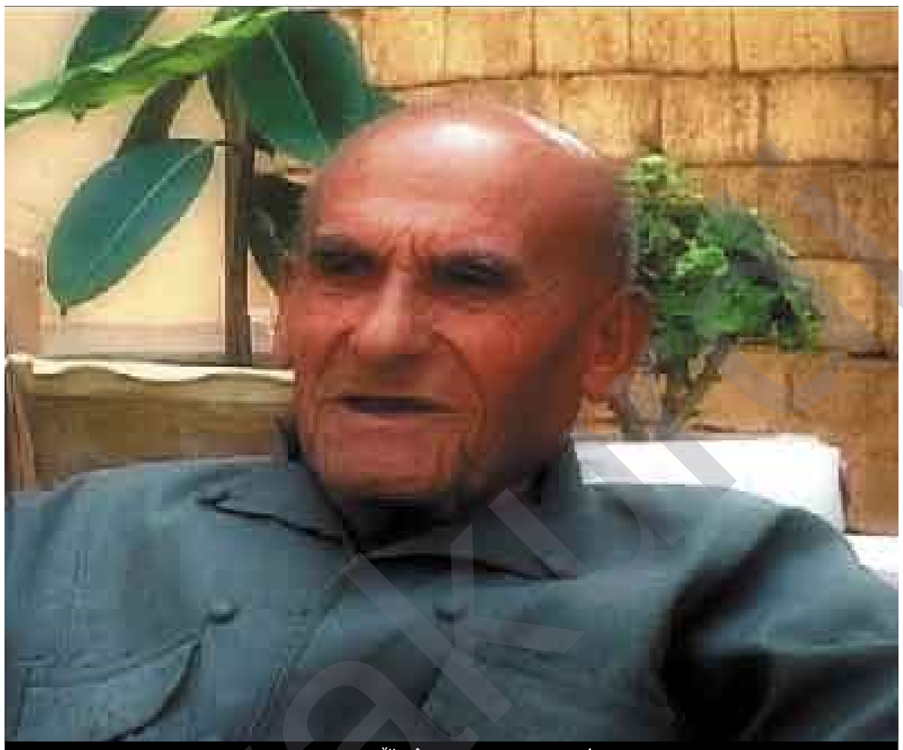
ئیسماعیل حوسێن - شەقڵاوە ٢٠٠٨

حیزبی هیوا هەڵوەشایەوە و بووە دوو سێ بەش و رەفیق حیلمی بووە سكرتێری حیزب، بەشێكی ترە لە قسەكانی مامۆستا ئیسماعیل و زیاتر دوا و گوتی: رەفیق حیلمی بووە سكرتێری حیزبی هیوا هەتا ئەو حیزبە كۆتایی پێهات، چونكە لەو ئاخیرەی حیزبی هیوا بووە دوو سێ پارچە. حیزبی هیوا كە هەڵوەشایەوە و بوونە دوو سێ بەش یەكێك لەو بەشانە ئێمە كوتلەی ئازادی بووین. تەبعەن ئەمن رواندزی پێ نازانم، بەڵام ئەوكات پاسی دار هەبوو، لەگەڵ ئەوان چووم، لەكاولۆكان بەسەركەوتین و گوتیان برۆ رواندز لەسەر رێیە، وەڵڵا چووم گوتم فلان كێیە، ئەمنیان گەیاندە ئەمین رواندزی، لەماڵێ بوو وابزانم بیجامەی لەبەردا بوو، ئەوجا نازانم لەوێ گوتی نە لەجێیەكی دیكە بوو، لەوێندەرێ بانگی یەكەكی كرد گوتی ئەو كاكەی ببە لای محەممەد عەلیاغای بن سووسێ بابی وەهاب ئاغای، برایەكیان هەبوو گوتی ئەو كاغەزەی ببە لای ئەحمەد دیاب كە برا گەورەی وەهاب ئاغای جوندیان بوو. چووم گوتم كاكە ئەو كاغەزەیان لە شەقڵاوەی دایتەمن و نازانم هی كێیە و لۆ هاتییە، ئەوانیش گوتیان رەوانی دەكەین، ئەوجا نازانم قیادەی ئەوێندەر كێ بوو، وەلحاسڵ ئەمن ئەو سەفەرەشم كرد، هێشتا هەر لە هیوای بووم، ئەوجا لە ١٩٤٤ كە دامەزرام، لەوێندەرێ چوومە ناو زەرگان، گوتم كاكە ئەوە ئەمر دەرچووە، ئەو تاقمەی هیوا ببنە (ژ.ك) قیادەشمان، هاتنە ناو (ژ.ك) لە ١٩٤٤ لەگەڵ مامۆستا بەگۆك و شێخ عەبدوڵڵای زینووێ، لەگەڵ مەلا یوسفی ئەویش لە لیژنەی مەلا یوسفی سكتانی لەگەڵ مەلای مەلا عەلی كانیمارانی لەوێندەرێ هەتا بەینەكی باش لەوێندەرێ ئەمر هات گوتیان ئەوجە ئەوە زۆر گرنگە لەوەی تەقریبەن سێ چوار مانگی پێ چوو، شەڕی بارزانێ زۆر بەهێز بوو، هات دەورەی دیانان و جادە و ئەوانە شەڕ بوو، ئەوكاتی هێشتا پارتی دیموكراتی كوردستان دروست نەببوو، بەڵام (ژ.ك) هەبوو لەوێندەرێ ئەمە دەهاتینە رواندزێ بۆ مووچەی، چونكە لە ١٩٤٤ی دەستی پێكرد، دوو سێ مانگان شەڕ دەستی پێكرد شەڕی بارزان زۆر موهیم بوو، گۆتیان ئەو بارەی حیزب كە شێخ عوبەیدوڵڵا و ئەمن و مامۆستا بەگۆك و ئەو لجنە بوون ئەمەیان كرد لە باڵەكایەتی هەرایەك سازكەن، هەرایەكیان سازكرد كە ئەمە عەریزەیەكی دەدەینە حكومەتی لەسەر حەرەكەی بارزانی لەوێندەرێ، دەی دەی كرا كرا وەڵڵا كرا و شت نووسرا ئەوجا ئەمن نازانم كێ هات لۆ عەریزە و ئەوانە، بەڵام ئەمە هەموو پێی هەڵسابین، هەڵسابین عەریزەیەكمان نووسی ئەوەی باڵەكایەتی هەمووو، تەنهاسێ كەسمان لە باڵەكایەتی زەمب كرد دەیانگۆ ئەوە پیاوی دۆستی ئینگلیزانە، شێخ ئەحمەد ئاغای وەراشێ كە رەسمییەن رەئیسی عەشیرەتی باڵەكایەتی بوو لە حكومەت، میر سادقی رستێ ئەویش دەیانگۆ ئەوە دۆستی ئینگلیزانە، لەگەڵ ئەحمەد ئاغای بێرژێ لە بەرامبەر گەرارەی گوندەكی گچكە هەیە مێرگەی پێدەڵێن، دەیانگۆ ئەوەش عایدی شێحمەمەد ئاغای و ئەوانەن و ئەوانە دۆستی ئینگلیزن، ئێمە داوامان لێنەكردن و پێشیانمان نەگرتن و بەخۆشیان نەهاتن، ئەوجا ئەوە تەنزیم كرا و هەموو باڵەكایەتی ئیمزایان كرد و هەتا بەشێكی رواندزیش، ماڵی وەهاب ئاغای، وەهاب ئاغا هەنگی ئەو دەورەی نەبوو، بەڵام ناوی هەبوو، ئەوجا عەریزەیەكیان دا بۆ حكومەت، لەوێندەرێ قایمقامیش حیزبی هیوا بوو، دەڵێن ئێمە داوا دەكەین كە عەتفەكیان هەبێ لەسەر بارزانییان، چونكی لە ناحیەی ئیداری زوڵمیان لێدەكرێ و غەدریان لێدەكرێ و ئیهانەیان دەكەن و تەحەددای نامووسیان لێدەكەن و ئازووقەیان نادەنێ، لەبەرئەوە داوا لە حكومەت دەكەین كە عەتفی هەبێ لەگەڵ ناوچەی بارزان و بارزانییەكان و ناحیەی ئیداریان بۆ باش بكەن و ئازووقەیان بدەنێ و تەنموینیان بدەنێ، ئەو وەختی تەنوین و ئەوانە لەگۆڕێ بوو، ئەگەرنا ئێمە چارەمان نییە جیرانین و جیرانیش لەسەر جیرانی بە جوابە، ئەوجا ئەوە زۆر موهیمە، لەولاش لە ناوچەی پشدەرێ هەرا برەك هەبوو، عەباسی مامەند ئاغای بێتوێنی، شێخ لەتیفیش لەلای سلێمانی ئەوانیش لەگەڵ هەرای بارزانی مقۆ مقۆیەك هەبوو، ئەوە حكومەت زانی كە باڵەكایەتی هەموو تێكەڵ دەبێتەوە، عەباس ئاغا و پشدەر و شێخ لەتیف و ئەوانە هەموو زۆر دەبن، لەوێ دائیرەی بەریدی رایەتی بوو هەتا پۆلیس و ئەوانە گۆتیانە قایمقامی ئەوانەی عەریزەیان مۆركردییە بەخۆیان حازرن، گوتمان بەڵێ حازرین، ئەوانیش گۆتیان یەڵە لێدەن لۆ حكومەتی لێدەن، بەخۆم قایمقام نیمە با حكومەت ئیجرائاتیان لەگەڵ بكا قایمقامیش گوتی برقییەكەیان لێوەرگرە، لەوێندەرێ كابرایەكی رواندزی بەڕێوەبەری پۆستە بوو لە رایەتێ، بنكەی پۆلیسیشی لێ بوو، ئەوانەی هەموو لێ بوو، وەڵا لەوێندەرێ برقییەكە درا لە زەمانی نوری سەعیدی بوو، حكومەت عالەن سقوتی بە وەزارەت كرد و وەزارەتی تازەیان دامەزراند، ماجد مستەفایان كردە وەزیری كاروباری كوردستان.

یەك رۆژ یان دوو رۆژی پێچوو، لەوێندەرێ لە قایمقامی رواندزێ مخابەرەی كرد بۆ بەڕێوەبەری ناحیەی گەڵاڵەی لەوێ بۆ بنكەی پۆلیسی رایەتێ، ئەوكات حاجی ئۆمەران ئەوەندە نەبوو لەوێندەرێ دەرێ داوابكەن عەلیاغای رایەتێ. شێخ عوبەیدوڵڵای زینوێ و ئەو مەسئولانە لەوێندەرێ میر حەمەدەمینی دەرگەڵەی و بابی محەممەد عەلیاغای بن شووشێ لەگەڵ شێخ عوبەیدوڵڵای بێنە رواندزێ وەفدەكی تەنزیك دەكەن لە ماجد مستەفای بچنە بارزان، وەبوو ئەو وەفدە تەنزیل كرا، حاجی ئەبابەكر ئەوكات تەڵەبە بوو گەلەك دەمرووت بوو، بەڵام لە ناحیەی حیزبی گۆتمان برۆ ئەو ئاغا و ماغا و هەرا و هۆریایانە لە بارزانێ ئەوكاتی هەتا شێخ ئەحمەد هەبا مەلا مستەفا رۆڵی نەبوو، وەلەو هی وان بوو، بەڵام هەر دەنگ دەنگی شێخ ئەحمەدی بوو، لەوێندەرێ حاجی ئەبابەكر رایەتی بەگەر ئەو لیژنەیەمان هێخست كە بچی لە ناحیەی حیزبی ئاگاداربی داخوا گفتوگۆ و شت چ دەبی و ئەنجامی بە چ دەگا، كە چوون ئەوكات رێ باش نەبوو شێخ ئەحمەد و مەلا مستەفاوان هەموو هاتبوونە مێرگەسۆرێ و ئەوانیان دیت، لیژنەكە بە سەرپەرشتی ماجد مستەفای و شێخ عوبەیدوڵڵای زینۆی هەم لایەنی دینی و هەم لەناحیەی حیزبیش لە هەمووان باشتر بوو، عەلی ئاغای رایەتیش لەبەرئەوەی عەشایەری دەوری هەبوو ئەوانە هەموو چوون و گۆتیان بابە هەرایەكە چ لەگۆڕێ نییە، بارزانی زوڵمیان لێكرایە و ئازووقەیان ناگاتێ، چ ناحیەی سیاسی لەگۆڕێ نەبوو، ناحیەی ئیداری بوو، وەڵا گۆتیان زۆرباشە ماجد مستەفا مقابەلەی لەگەڵ بەغدایێ كرد یەكسەر بریار دەرچوو شەڕ راگیرا و داواكرا و ئیدارەی تازە دامەزرا، لەوێندەرێ ئەمین رواندزی زابت تیرنیای رواندزێ و مستەفا و عزەت عەبدولعەزیز و میر حاج و .. ئەوانە شەڕەكەیان دامركاندەوە.

ئەوجا پاش ئەو هەرایەی ئێمە چووینە رواندزێ، پاش ماوەكی ئەو قایمقامە (شێخ عارف تاڵەبانی) بوو كاتی خۆی حیزبی هیوا بوو، بەڵام پێماننەدەگۆت ئێستا هیوای یان (ژ.ك) ئەویش كورد بوو لەگەڵ ئێمە دابوو، چونكی ئێمە جارەك لە جاران كە چووین لەوێندەرێ یەكێك هات لە دیانان گۆتیان كەریم پۆستەچی ئەو سەگبابە دێ و زانیاری خڕ دەكاتەوە و بۆ بارزانییەكانی دەنێرێ، شێخەكانی سەران یەكیش لەشێخەكان ناویان گۆت شێخ عارف تاڵەبانی بانگی كردن، گۆتیان وەرە ئەو كابرایەی ئیخباری كردیە لە كەریم پۆستەچی، برۆ زۆرباش تەمبێیان بكە و هەتا زگیان دەپسێ پێیان هەردە، ئەوە ئیجرائەتی قایمقامی بوو خۆ بەخۆیی، ئەوجا شەڕ راگیرا و ئینتیخاب كرا و زۆری نەبرد پارتی دیموكراتی كوردستان لە ١٩٤٦ دامەزرا.

بەشی دووەم

مرۆ (٩٩)

پێڵاو

* پاپۆش، پاڵاو، پالە، سۆڵ، پێڵاو، پێراو، كەوش، پێتاو، پێلاڤ، قۆندەرە، ...هتد، هەموویان بەمانای پێڵاو دێت و لە فەرهەنگی خاڵدا بە شتێك دەڵێن لە رۆیندا لەپێ دەكرێ و لە هەمبانە بۆرینەی مام هەژار موكریانیش بەو مانایە دێ هەرچی دەكرێتە پا، ئەوە جگە لە مانای پێڵاو بە زمانی عەرەبی"حذاء" و بەزمانی ئینگلیزی"Shose"ی پێ دەڵێن.

* ئەگەر دە ملیۆن ساڵ بۆ مێژوو بگەڕێینەوە بۆ ژیان و گوزەرانی مرۆڤ، ئەوا مرۆڤەكان بە پۆشاك و گەڵای دارەكان یان بە پێخاوسی لێرەو لەوێ دەیانگوزەراند.

* یان بەپێی ئەدەبیاتی وتە شۆڕشگێڕییەكانی گیڤارا هەردەم سەبارەت بە پێڵاو دەیگوت:

حەمید ئەبوبەكر بەدرخان

كەسی شۆڕشگێڕ دەبێ گورج و گۆڵ بێ و پێڵاوەكانی باش بێ.

* یا ئەگەر باسی شۆڕشگێڕایەتی و چەوسانەوەی خەڵكی كوردستان بكەین، ئەوا هەر زوو شاعیرانی كورد بەتایبەتی "شێخ ئەنوەر" لە بەرامبەر دوژمناندا شیعریان هۆنیوەتەوەو وتوویەتی:

لە كۆڵانی پڕ مەترسی رایدەكرد بە زگی برسی.
ئەیوت و ئەیوتەوە جووتێ پێڵاو، جووتێ پێڵاوی بەجێماو..

* ئەگەر باسی پێڵاوی ئەو شۆڕشگێڕە عێراقییەش بكەین"ئەبو تەحسین" كە لەكاتی ئازادكردنی گەلی عێراق و هێنانە خوارەوەی پەیكەری سەدامی خوێنمژ لە ناوەڕاستی بەغدا بە جووتە كەوشەكەی یا سۆڵەكەی بەدڵ و بەگیان كەوتە گیانی وێنە گەورەكەی دیكتاتۆر و خەڵكی بە شەرەف و شۆڕشگێڕی سەراسیما كردبوو، زۆرێك لە خەڵكانیش بەو دیمەنە، كە كابرا بە كەوشەكەی لە وێنەكەی دەسرەواند لە خۆشیان دەگریان دەڵێن: دەوڵەتی كوەیت پێڵاوەكانی ئەو پیاوە شۆڕشگێڕەی كریوەو لە مۆزەخانە پاراستوویەتی و هەڵیان گرتووە.. ئەوكارە جوامێرییەی ئەو مێرخاسە عێراقییە ئەنجامیدا لەجێگای خۆیدا بوو، بۆئەوەی كەمێك لە كەف و كوڵ و خەم و ژانی عێراقییەكان كەم بكاتەوە.

* كەچی رۆژی 2008/12/14، بەناو رۆژنامەنووسێكی عێراقی لە كۆنگرەیەكی رۆژنامەنووسی كە لە بەغدا لەگەڵ نوری مالیكی سەرۆك وەزیرانی عێراق و جۆرج بوش سەرۆكی ویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا رێكخرابوو، لەوكاتەدا بەناو رۆژنامەنووس"مونتەزەر زەیدی" جووتە پێڵاوەكەی گرتە گەورەترین سەرۆكی وڵاتی زلهێزی دنیا. ئەگەر بە وردیش ئەمە بیهێنینەوە پێش چاوی خۆمان و جیاوازییەك لەنێوان هەردوو حاڵەت بكەین لە بەرانبەر وەشاندنی پێڵاو بۆ سەدام و ئەوی دیكە بۆ جۆرج بوش، یەكەمیان گەلی عێراقی چەوساندەوەو چەندین كێشەی بۆ گەلی عێراق دروست كرد، دووەمیشیان گەلی عێراقی ئازاد كردو رزگاری كرد لەو نەهامەتییە.

* لە وەڵامی ئەو رەفتارە ناشیرینەی كە لەلای گەلی عێراقەوە نەخوازراوەو بێزراوە!! سەرۆكی وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا جۆرج بوش سەبارەت بەم كارەی زەیدی گوتی: ئەمەیان پەیوەندی بە ئازادی و دیموكراتییەوە هەیە، زۆرجار ئەوە روودەدات و پەیوەندی بە خۆ دەرخستنەوە هەیە..

* لە كۆتاییدا دەخوازم بێژم ئەگەر"پاشا، سوڵتان، ئەمیر، سەرۆك كۆمار"ی وڵاتانی عەرەبی بچنە وڵاتی دیكەو بەمجۆرە مامەڵەیان لەگەڵدا بكەن دەبێ چی بكەن؟! پرسیارەو لە رۆژنامەنووسە عەرەبەكانی دەكەم.

یەکەمین وەرزی هونەری بەشی میوزیکی کۆلیژی هونەرەجوانەکان

تایبەت بە بەدرخان

بڕیارە ڕۆژی دووشەممە ٢٠٠٨/١٢/٢٢ کاتژمێر (٣,٣٠) دوای نیوەڕۆ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشی میوزیکی کۆلیژی هونەرەجوانەکانی زانکۆی سەلاحەدین، یەکەمین وەرزی هونەری خۆی بەناوی (ماڵئاوایی پاییز) نمایش دەکەن.

لەم بارەیەوە ئامانج غازی مامۆستا لە بەشی میوزیکی کۆلیژی هونەرە جوانەکان گوتی: بڕیارە ڕۆژی دووشەممە ٢٠٠٨/١٢/٢٢ کاتژمێر (٣,٣٠)ی دوای نیوەڕۆ لەسەر شانۆی هۆڵی میدیا کۆمەڵێک شاکاری میوزیکی جیهان و کوردی سازبکەین و پرۆگرامی کۆنسێرتەکەش بریتی دەبێ لە شاکارەکانی میوزیکی کلاسیک و ڕۆمانتیک (شۆبرت+ هایدن+ شۆمان+ هوبکنز+ چایکۆفسکی لەگەڵ ڕۆمانسێکی میوزیکی قەرەجەکانی رووسیا بەناوی (چاوە رەشەکان).

هەروەها لە بەشی دووەمی کۆنسێرت کۆمەڵێک لە بەرهەمی شاکاری کوردی لە (لاوک و گۆرانی و بالۆرە و کۆراڵی هونەری)، کە بە دەنگی هونەرمەندان (خەندە عەبدوڵلا، زانا جەبەلی، گۆران ساڵح، کارزان ڕەشید) پێشکەشدەکرێ، هەروەها ٢ پارچە میوزیکی کوردی و عێراقیش نمایش دەکرێن. دوای (٥) ساڵ لە دامەزراندنی ئەم کۆلیژە ئەوە یەکەمین جارە، کە چالاکی وا گەورە و ئۆرکستراڵی لەلایەن مامۆستا و قوتابیان و خوێندکاران ئامادەبکرێ، سەرپەرشتی گشتی بەرهەمەکانیش لەلایەن دکتۆر محەمەد عەزیز زازا سەرۆکی بەشی میوزیک دەکرێ و راهێنان و پرۆڤە و ئامادە و ئاوازەکانی ئەم ئێوارە هونەرییە لەلایەن چەتۆ نەورۆز و ئامانج غازی بەڕێوەدەچن، هاتنیش بۆ هەمووانە.

جێی ئاماژەیە بەشی میوزیکی کۆلیژی هونەرەجوانەکان چەندین قوتابی و خوێندکاری لێیە و چاوەڕوان دەکرێ لە داهاتوو هونەرمەندانی کورد سوودێکی باش لەو کۆلیژە وەربگرن.

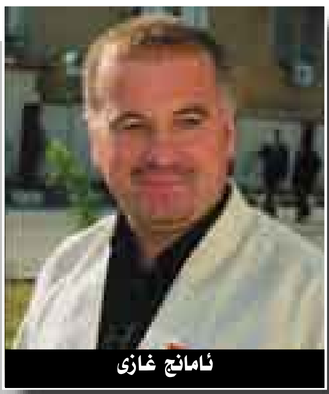

ئامانج غازی

ڕۆژانی بوو ...

زنجیرەیەک لە بیرەوەرییەکانم:

بەشی ٣٦

دواتر دەستمان بە ڕۆیشتن کردەوە، یەکەم جاربوو شاخی سەرسەخت ملەی ڕک و دۆڵی بەسام و دارو درەختی چڕو چخور ببینم، لەهەڵکشان و شۆڕبوونەوەدا خەیاڵ و لێوردبونەوەکان دەگۆڕان خودایە ئەم سروشتە چۆن خوڵقاوە و ڕەنگ کراوە، ئەم بزنەڕێ و تولەرێیانە بۆکوێمان دەبەن و قۆناغ لە کوێیە، یەکەم جار بوو لە (دەرەشیر)و لەسەر (کەپکی بێشێخ) بیر لە خۆم و من لە کوێم شارو کەس و کارم لە کوێ، بۆ هەسانەوە پشتمان دابووە تاوێرێک لەسەر بەردێکی ئەم بەرزاییە دانیشتبووین، بایەکی کز ئارەقەکانمانی وشک دەکردەوە، تەمەنی ئەم تاوێرو بەردانە چەند بێ، وا منیش بە بەردێک لەسەر ئەم تاوێرەدا ناوی خۆم نووسی و بەجێم هێشت لەوێوە بەرەو گوندی (مەلەکان)، بە نێو گونددا ڕۆیشتین، مەلەکان بەناوبانگە بە گوێزی دانسقە زوو بیرمان بۆ ئەم گوێزانە ڕۆیشتبوو بۆ نیوەڕۆ دابینی بکەین، ئەم گوێزانە بەو دەستە جحێلیەی ئەو سەردەمەمان بەناو لەپمان قرچەمان لێوە دەهێنا کاکلە گوێزمان دەخوارد، لەیەکەم ماڵدا تێپەڕین لەبەر سێلی نان دوو ژن دانیشتبوون چەند زارۆکەک لەم دەورو بەرە، بۆنی نانی سەر سێڵ مەستی کردین، خۆزگە گوێزەکانمان ئاوا بەڕووتی نەدەخوارد، هەر زوو بە منداڵێک دەستە نانێکیان بۆ ناردین، لەوان دورتر لەژێر درەختێکی پیر و رووتاوە لەنزیک کانییەک لێی دانیشتین ئەو نانەمان لول دەداو دەمان خوارد تام و چێژێکی ئەوتۆی هەبوو باشترین چێشتخانەی ژیاری و سەردەمی ئیمڕۆی بە زاندبوو لەلای ئێمەدا، دوای سێ ڕۆژ ڕۆیشتین بە پای پەتی بە نێو بەردەڵان و درک و زی، شاخی رک و ڕێچکەی تەنگەبەر و هەورازو نشێودا، ئێوارە بوو بەنێو ریزە پەرژینەکانی باخە

موحسین ئاوارە

باخەڵ پڕەکان و بەسەر جۆگەڵەی پر ئاوی سازگار پازمانداو گەیشتینە قۆناغ ئەویش (هیران)بوو، هیرانی جوان، بەلێ لەتافی لاویەتی بووین.........

(کۆنفۆشیۆس) دەڵێت:(بەپیری جوانیت دێتەوە بیر کە جوانیت ڕۆیشت نایەتەوە گیر).

(براون جاکسۆن)یش دەڵێت:(چاوەڕوانی ئەوەت نەبێت ژیان هەمیشە لەسەر بازنەیەکی باش بۆت بسوڕێ)، بەلێ گەیشتینە ناو هیران، جارێ زوو گیرفانەکانم بەسەرکردەوە بزانم ئەو دوونامە تایبەتییەم هێناوە، کە یەکێکیان بۆ مامۆستا(محەمەد مەلا قادر)بوو ئەوکات کارگێڕی(لقی2 پ.د.ک)بوو، ئەوەی دیکە بۆ هەڤاڵ(عەلی هەژار)بوو، کە لێپرسراوە جووتیارانی دەشتی هەولێر بوو ئەو کات، هەڵبەت نامەکانیشم بۆئەوەبوو، کە لە هیران وەک مامۆستای شۆڕش و کادیرێکی پارتی بمێنیمەوە، چونکە بۆ من ئاسانتربوو مانەوەم لەهیران بۆ پەیوەندی کردنم لەگەڵ ماڵەوەم لە هەولێر ئاگام لە دەنگوباسیان بێ، دیارە ئۆقرەم نەگرت و هەر لەم شەودا چومە لای هەڤاڵ(محەمەد مەلا قادر)بەڵام بەدڵێکی شکستەوە گەڕامەوە پێیان گووتم بە(معایشە)ڕۆیشتووە بۆشاخی گلە زەردە ماوەیەکی زۆری پێدەچێ، رووم وەرسوڕاندو بەرەو هەوراز بوومەوە چوومە ناوچەی جووتیارانی دەشتی هەولێر لای شەهید (عەلی هەژار) لەوێش فەرموویان بە ئیش و کار دابەزیوە بۆگوندی شاخە پیسکە، لێتان ناشارمەوە بەدەستخەتی خۆم نامەیەکم بەناوەی (سابیر کاکە شین) بۆ هەڤاڵ (عەبدولرەحمان گومە شینی) کە هەڤالی ناوبراو گۆمەشینی ئەوکات ئەندامی لقی2(پ.د.ک)بوو کارەکەم سەری گرت و لەلایان سەرپرشتیار هەڤال(تاهیر گۆمەشینی)فەرمانم بۆ دەرچوو لەقوتابخانەی هیران جێگیربووم، ئیتر تا ڕێککەوتنامەی(11/ی ئادار)ی 1970 وەک مامۆستای شۆڕشی ئەیلوول و کادیرێکی چالاک لەهیران و ناوچەی خۆشناوەتی مامەوە، وردە وردە دۆستایەتی و پەیوەندیم لەگەڵ کاربەدەستان و دانیشتوانی ناوچەکە پەیدا کرد، لێپرسراوانی عەسکەری وحزبی منیان خۆش دەویست ڕێزیان لێدەنام، بەتایبەتی لەبەرئەوە هەستیان دەکرد خوێندنەوەم زۆرە و کەم کەمە شیعرم دەنووسییەوە و شەو و ڕۆژیش لەوانە وتنەوەی کاری سیاسی دڵسۆزانی کارم دەکرد، ئەوکات لە هیران هێزی سەفین و لقی2 و ناوچەی جووتیارانی دەشتی هەولێری لێ بوو، هەڤال(عەزیز ئاکرەیی) ئامیر هێزی سەفین و لێپرسراوی لقی2 پ.د.ک بوو، جێگرەکەی ملازم (فازل تالەبانی)بوو، واتە لە هێزی سەفین، هەروەها جێگری پارتی لە لقی2 (شێخ ئیسماعیل مەلا عەزیزی کاکی هیرانی)بوو، هەڤالان(محەمەد مەلا قادر)کارگێڕی لقی2 و (خورشید شێرەو عەبدولڕەحمان گۆمە شینی و عەبدولواحید خۆشناو) ئەندامی لقی2(پ.د.ک) بوون جگە لەوەی (ناوچەی هێزی سەفین)، کە لێپرسراوەکەی (قادر حەمشین)بوو کارگێڕو ئەندامان بریتی بوون لە (حوسێن باداوەیی و مام برایم کاکۆ و سمکۆ بارزانی و ئەحمەد زەخۆ و محەمەد ئەحمەد)

خوێندنەوەی لاپەڕەکان ... ئەو شەوو ڕۆژانەی لەبیرم ناچنەوە

موختارمان لەخەو ڕاپەراند و بە حەپەساوی هاتە ناومان و هەر بە چەپەڕۆک لە سەروسەکوتی خۆی دەدا

حاجی مەمۆ

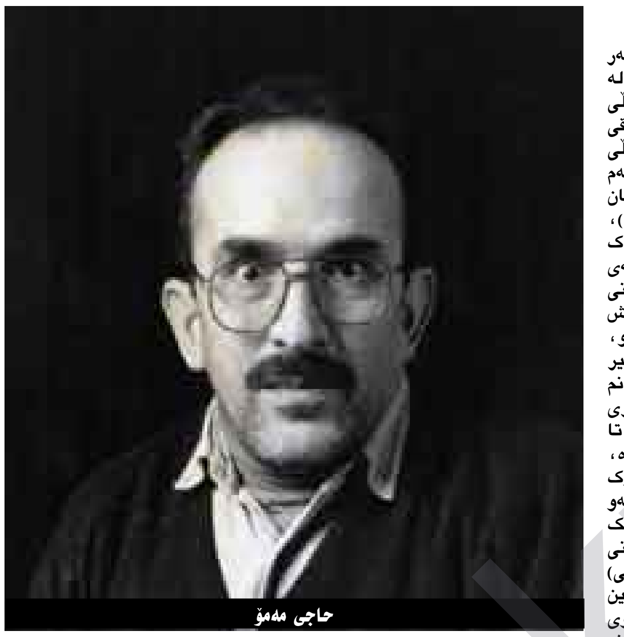

حاجی مەمۆ

شەوی ناو ئاوی دوکان و بە سەر پشتی بەلەمێکی شەق و پەق لە سەرەتای مانگی هەشتی ساڵی ١٩٨٠دا بۆ من یەک جیهانی تاقی نەکراوەی نوێ بوو، ڕاستە ساڵی ١٩٧٤ دوو جاران بە سواری بەلەم لەبەری خەلەکانەوە بە ئاوی دوکان پەڕیومەتەوە لای گوندی (دوبە)، بەڵام هەردوو جاران بەرۆژی ڕووناک و دوور لە مەترسی بوو. شەوەکەی ئەو شەوە زۆر جیاواز لە شەوانی دیکە دەهاتە بەرچاوم، لەگەڵ ئەوەش وەرزی هاوین هێشتا تەواو نەببوو، ساردییەکی سەیر ناو هەناوی داگیر کردبووم، خولقی هەتا قسەکردنم نەبوو، کزومات لە پەنایەک سەیری ئامادەکردنی ئەو بەلەمەم دەکرد کە تا ماوەیەکی چاک هاتبوونە پێشەوە، سەرەتا هەندێ پێشمەرگەی چاپووک لەگەڵ کاک عەزیز مەلەکی لەو بەلەمەی پێشەوە سوار بوون، یەکێک لە پێشمەرگە هەرە چاپووکەکانی شەڕەکەی ئێوارەش کە ناوی (یەکێتی) بوو، کوڕێکی گەنج و خوێن شیرین بوو، تازە مووی لێ هاتبوو، خووی دابووە بایەخدان بە من، ئەوجا نازانم دڵی پێم دەسووتا یاخود لەبەر ئەوەی من کۆمەڵە بووم و کە دوایی لەڕێگای دواتر بۆم دەرکەوت ئەویش هەست و نەستی لەگەڵ کۆمەڵەیە و نایەوێ لەلای ئەو مەفرەزەیەی خۆیان بدرکێنێ، چونکە ئەوان زۆربەیان هێڵی گشتی و بزووتنەوە بوون، بە حوکمی ئەوەی زۆربەیان کۆیی بوون، ئەو ڕۆژگارە هێشتا کۆمەڵە بوون لەو ناوچانەدا بۆ پێشمەرگە تاک و تەرایەکانی ناوچەکانی هەولێر تا ڕاددەیەک بڤە بوو، چونکە هێزەکانی (حسک) باڵا دەست بوون و کۆمەڵەیان بە تەیاری سەرەکی خۆیان دەزانی، هەمیشە لەناو یەکێتیش لەو ناوچانەی هەولێر بێجگە لەو کەرتەی دەشتی هەولێر و مەفرەزەیەکی بچووکی خۆشناوەتی و کەرتێکی دۆڵی خانەقا کەسی دیکە لەو پێشمەرگانەی لەناو هێزی پێشمەرگەی کوردستان بە ئاشکرا (کۆمەڵە) بوونی خۆیان جاڕ نەدەدا و دەبووە مایەی دەردەسەری بۆیان، هەر بۆیەش لێرە بەدواوە چوومە بن کەوڵی هاوڕێ (یەکێتی) و قەناعەتم پێکرد، کە ببێتە کۆمەڵە و هەر کە گەیشتینە سەرکردایەتی، دوای چەند ڕۆژێک هاتە بارەگای ناوەندی کۆمەڵە و بووە هاوڕێیەکی دڵسۆزی کۆمەڵە و پێشمەرگەیەکی چاونەترسی یەکێتی، داخەکەم لە نەبەردێکی دەستەویەخەی ناو شاری کۆیە لەگەڵ شەهید ئەحمەد برنۆ گیانی پاکیان بە کوردستان بەخشی.

لەو شەوەدا هاوڕێ (یەکێتی) خۆی لەوان جیاکردەوە و هاتە تەکم و کەوتە دواندنم، کە بۆچی ئاوا دۆش داماوم و دەم و چاوی خۆم تێکناوە! بەراستی ئەو نزیک بوونەوە و گیانی بە تەنگەوە هاتنەوەی ئەو تا ڕاددەیەکی زۆر لە ڕوحەوە بوژاندمییەوە و زۆری پێ دڵخۆش بووم و پێکەوە کەوتینە قسەکردن، هەتاکو بەلەمی یەکەم بە سەلامەتی لە پێش ئێمە بەرێکەوت و ئێمە وردە وردە ئەوانەی مابووینەوە سواربووین، کە پێشمەرگە بریندارەکەش لەگەڵمان بوو، بەڵام دڵم هەر بە گەرمی لە کوتەکوتی خۆی نەکەوتبوو، جاروبار بۆ دڵنیایی دەستەکانم بۆ ناو ئاوەکە شۆڕ دەکردەوە و دەموچاوی خۆم تەڕ دەکرد تاکو خەو نەمباتەوە، چونکە ئەوانی دیکە بێجگە لەمن و هاوڕێ یەکێتی و شوفێرەکە، هەموویان یەکسەر خەوتن.

شەوەکی ئەنگوستەچاوی ناو دەریا لە جیهانی ناو لانکی ئەو منداڵە ساوایەی دەکرد، کە هیچ جۆرە فرسەتێکی دیکەی نەبوو لە دەمی برسی بوون و ئازارێک تەنیا بۆ خۆی بگری، بابایەکی زەلامی وەک من بۆ دەبێ بگریم، سەرباری ئەوەی مەلە نازانم، ماندوو و شەکەت بووم، سەری هار و مارانم لێ وێک هاتبووەوە، بەڵام هەبوونی هاوڕێ (یەکێتی) لە تەکمەوە دڵنەوایی تاراددەیەک بۆ گێڕابوومەوە و بەوپەڕی وریایی چاوم بڕیبووە پانتایی ئاوی پەنگ خواردووی دەریاچەکە و شەپۆلەکانی ئەو بەلەمەی پێشمان بە تیژی دەیبڕین، کە بەهۆی تروسکایی ئەو لایتەی پێشەوەی، کە جاروبار پێی دەکردن وەک نیشانەیەک (ئەوانە خەریکی راوە ماسین) دەسرازەیەک تروسکایی بەسەر شەپۆلەکانەوە بۆ ڕووبەری پان و پۆری سەر ئاوەکە پەخش دەکرد و لەگەڵ هاتووچۆکردنی شەپۆلەکان وەک ملوانکەیەکی زێڕین لەملی بووکی دەریا بکەن بۆ خۆیان کەوتبوونە سەماکردن. کەچی دڵی من نەدەحەسایەوە و هەر تەپە تەپی بوو، بەجۆرێک کپی و سامناکی ڕووخساری ئاوەکە ئەوەندەی دیکە سەرسامی کردبووم، ئێمە هەر بەتیژی بۆ پێشەوە دەچووین، لە ناکاو ماتۆڕی بەلەمەکەی ئێمە کوژایەوە و هەتا ئەو دەمە لایتەکەی پێ نەکرابوو، هەر بە دوو شوونی ئەوەی پێشەوەدا ملی دەنا.. پێشمەرگەکان لە خەوێکی قورسدابوون، شوفێرەکە بە یارمەتی هاوڕێ یەکێتی، چەند جارێک کندڕی لە ماتۆڕەکە ڕاکێشا، ماتۆڕەکە هەر ئەوەتە نوزەیەکی نوساوی لێ دەهات و پێ نەبوو، زۆریان هەوڵدا، ماتۆڕی چەمبەری بە یەکجاری نوزەی لەبەر بڕا، کابرای بەلەمەوان بە ناچاری چەند لایتێکی تیژی بۆ بەلەمەکەی پێشەوە هەڵکرد و کوژاندەوە وەک نیشانە کە ئێمە لەناو ئاوەکە گیرمان خواردووە، نزیکەی ١٥ خولەکی برد هەتا بەلەمی پێشەوە گەڕایەوە سەر ئێمە، ئەوانیش هەوڵی زۆریاندا، بەڵام سوودی نەبوو، کەس لە پێشمەرگە خەوتووەکان خەبەری نەبووەوە، پاش تەکبیر و ڕا گۆڕینەوە، وا بەچاک زانرا ئەو بەلەمەی پێشەوە بەتیژی پێشمەرگەکانی خۆی بگەیەنێتە کەناری دەریا کە لە پەنا گوندی (شۆڕیجە) دایان بەزێنی و لەوێ چاوەڕوانی ئێمە بکەن و بەلەمەکە بە بەتاڵی بگەڕێتەوە بە دوای ئێمەدا. بەلەمەکە ڕۆیشت و کات زۆر بە لەسەرخۆیی دەڕۆیشت، لەپڕ هەستمان کرد ئاو دێتە ناو بەلەمەکەوە، تومەز لە ژێرەوە کۆن بوو، ڕاوەستان و لەرینەوەی سەر ئاوەکەش، وایکردبوو ئاو ڕێگای خۆی بۆ ناو بەلەمەکە بدۆزێتەوە، کە لە هەمووان زیاتر من هەترەشم چوو بوو، هەموو پێشمەرگەکانمان بێدار کردەوە و بە جامێلکان کەوتینە ئاو بەتاڵکردن، لەو سەر و بەندەدا، دڵمان چەند توندە، کابرای بەلەمەوان ئەوەندەی دیکە سەرودڵی دەگرتین، ناو ناوە دەیگوت، فلانە ساڵ لەو ناوە بەلەمی بەردەشانییەکان نقووم بووە و ئەوەندە کەسە خنکاون و پاش چەندان ڕۆژ تەرمەکانیان دۆزراوەتەوە، بەراستی مرۆڤ هەندێ جاران پلاری قیرسیایە، بەرگەی هەموو ناخۆشییەک دەگرێ، هەموومان لەگەڵ ئاو فڕێدان بەجۆرێک پاڵمان بەیەکەوە دابوو، کە دەتگووت دیوارە و وەک خشت بەتەک یەکەوە چووینەتە بار یەکتربییەوە، نازانم ئەوکاتە چۆن بەسەرچوو، من لە پێشی پێشەوە دەستم لەخۆ شووشتبوو، ئەوانەی مەلەشیان دەزانی، ورەیان بەردابوو، کە چۆن بەو شەوە تاریکە لە ناوەڕاستی پانتایی ئەو دەریایە قووڵە بۆ ئەو بەلەمە بکەن! تاکو لە دوورەوە وەک هەڵهاتنی ئاسۆ بەلەمەکەی یەکەم لایتی بۆمان لێداو پەیدا بووەوە و یەکسەر پشوومان هاتەوەبەرێ و ئومێدی ڕزگاربوونمان ژیایەوە، بەخێرایی گواستمانەوە و تیژ بەرێکەوتین، هەر کە گەیشتینە لای پێشمەرگەکانی دیکە، خەریک بوو پێشەنگی گزنگی ڕۆژ ئاشبەتاڵی بە تاریکی شەو دەکرد، کاکە خان زۆر دەست و برد بریندارەکەی لەکۆڵ کرد، کە خوێنی زۆر لێ ڕۆیشتبوو، تاقەتی ڕۆیشتنی نەمابوو، وەک شارەزایەک پێشمان کەوت و لەگەڵ تاریک و ڕوونی بەیانی ئێمەی گەیاندە بەر ماڵی موختاری گوندی، کە هێشتا لەسەربان دەخەوتن و چەند ژنێک لە حەوشەکەوە خەریکی نانکردن بوون.

کابرای موختاریان لەخەو ڕاپەراند و بە حەپەساوی هاتە ناومان و هەر بە چەپەڕۆک لەسەروسکوتی خۆی دەدا، کە بەم بەرەبەیانە کەی کاتی هاتنی پێشمەرگەیە، دەبێ پێش سەعات ٨ی بەیانی لە گوند دەرچن، گوایە هێزی حکومەت لەو کاتژمێرە بەدواوە دەگاتە گوندی بە مەبەستی ئەنجامدانی دەنگدان بۆ ئەنجوومەنی کارتۆنی حکومەتی زاتی، بەهۆی دەنگە دەنگ و قەرەباڵغی ئێمە چەند هاوولاتییەکی دیکە لە دەوروبەرمان پەیدابوون.. موختار بە ناچاری سەرونانی گەرمی بۆ کردینە بالولە و هەندێ خورمای تێکرد و گەرەکی بوو هەروا بەرێمان بکات. هەڤاڵ کاکەخان لێی هاتە وەڵام و پێیگوت: دەبێ خۆت هەتا نزیکی گوندی شارەدێی بناری ئاسۆس بەپێشمان بکەوی و گوێدرێژێکیشمان بۆ پەیدا بکەی تاکو ئەو برادەرەی سوار بکەین، موختار بە ناچاری چوو گوێدرێژە زەلامەکەی خۆیانی هێناو کورتانی کرد و گوتی فەرموون با بەرێ بکەوین، لێرەدا من بیرێکی سەیرم بۆ هات، چونکە وەک ئەوان باسیان دەکرد هەموو گردو بەرزاییەکان ڕەبیەی ڕژێمی بەسەرەوە بوو، بەم ڕۆژە ڕووناکە بەدیمان دەکەن و دەرچوونمان بە سەلامەتی مەحاڵە، بۆیە کوڕێکی مێردمنداڵ لەتەکمەوە وەستابوو، لێم پرسی بوو کە کێیە و گوتبووی کوڕی موختارە، من دەنگم هەڵبڕی و گوتم: دەبێ ئەو کوڕەی موختاریش لەگەڵمان بێت و لەدواوە لەگەڵ پێشمەرگەکان بڕوات. کابرای موختار زوو لە مەبەستمان گەیشت، چەندی دایکی کوڕە داد و فیغانی کرد، کە وازی لێ بهێنین، کوڕەش بۆ خوا دەڵێم بەخۆی پێی خۆش بوو ئێمە بە سەلامەتی دەربازبین و پێشمەرگەی خۆش دەویست، خۆی لە دەستی دایکی ڕاپسکاند و بەگەڵمان کەوت. بەڵام کاکەخان لە پێشەوە ئاگاداری کردینەوە کە چەکەکانمان بەپەنادزە لە بەرانبەر ڕەبییەکان بە شاراوەیی و شۆڕکردنەوە بە لاشانمان هەڵگرین، تاکو هەست نەکەن ئێمە چەکدارین، موختاریش بەڵێنی ئەوەی داینێ (لەبەر جەرگی خۆی بوو بەزۆری) کە ئەگەر دەنگیان دانێ، دەڵێ ئەوە زەلامی گوندین و بۆ سەر قەبرانی گوندی شارسێنی دەچین و یەکێکمان لێ مردووە.

بەشی نۆزدەهەم

کەرکووک برین لە دوای برین

فەهد گردەوانی - ستۆکهۆڵم

هێشتا برینێک لە جەستەی کەرکوک سارێژ نەکراوە ، برینەکی تر لە روخساری ئەو شارە بلیمەتە ڕوودەدات . ئەوەی مێژووی ئەو شارە بخوێنیتەوە بۆی بەدیار دەکەوێت، کە چەند جار لەلایەن دوژمنانی کورد ئەو شارە بریندار کراوە . ئەو کارەساتەی ئێستاکەش لە ڕۆژی جەژنی قوربان و لەو کاتەی موسڵمانانی دنیا زیارەتی کەعبە دەکەن و حاجیانی کەرکوک لەگەڵ حاجیانی جیهان دوعا بۆ خۆشگوزەرانی مرۆڤ دەکەن، خۆکوژێکی بەناو موسڵمان لەپێناوی گەیشتن بە حۆرییەکانی بەهەشت ئەو قەسابخانەیەی دروست کرد و ژن ومنداڵی لە خوێن گەوزاند، بۆ ئەوەی لەو دنیایەی ئاخیرە بستە خاکێکی بەهەشتی بە نسیب بێت، ئەمانەش هەر خوا بۆخۆی دەزانێت ئەو مەردمە مێشک ژەنگاوییە بەرەو کامە قوژبنی جەهەنەم دەبات و سزای ئەو بێتاوانانەی لێدەکاتەوە .

بە گوێرەی هەواڵەکانی پۆلیسی کەرکوک گوایە پێشبینی ئەوە کراوە چەند کەسانێک خۆیان ئامادەکردووە بۆ تەقینەوە و تێکدانی باری ئاسایشی کەرکوک یەکێک لەو کەسانە کچێکە بەناوی (بەسمە حوسێن طەویل محەمەد ئەحمەد) و گوایە تەمەنی دەوروبەری (٢٥ ساڵانە) و ئەندامی (ڕێکخراوی القاعدە) یە یان کەسوکاری لەگەڵ (القاعدە) کاردەکات و یەکێکی تر موسڵمانێکی سۆماڵییەو لەگەڵ دەوڵەتی ئیسلامی عێراق کاردەکات . دیارە پیلانیان هەبووە لە کوشتنی خەڵکی زۆر بەتایبەتی لە ڕۆژانی جەژن، کە خەڵک لە شوێنی تایبەتی لەگەڵ منداڵ وکەسوکاریان کۆدەبنەوە. ئەوەی جێگای سەرسوڕمانی یە ئەو کارەساتە دڵتەزێنە لەو ڕۆژە ئەنجامدراوە، کە جەنابی سەرۆک کۆماری عێراق (جەلال تاڵەبانی) زیارەتی ئەو شارەی کردووە و ئاسایشی ئەو شارە دابین کراوە بۆ ئەوەی بەڕێز (جەلال تاڵەبانی) بە سەلامەتی بگاتە ئەو ناوچەیە ، کەچی پۆلیس و ئاسایشی ئەو شارە بۆیان نەکرا ئاسایشی خەڵکی بپارێزن و شارەکە بخەنە ژێر چاودێری خۆیان . لە هەمانکاتدا دیارە ئەو چێشتخانەیە ئاسایشی تەواوی نییە بۆ ئەوەی ژیانی خەڵکی بپارێزی و چاودێری خەڵکی بکات . کە دەبوایە لە ڕۆژانی ئاوا پشوو چاودێری زیاتر بخرێتە ئەو شوێنانەی کە دەبێتە جێگای کۆبوونەوەی خەڵکی. بەر لەچەند ساڵ لە ڕۆژانی جەژن ، دەستی چەپەڵی ئەو تێرۆریستانە هەولێریان بریندارکرد و کۆمەڵێک خەڵکیان شەهید کرد و جەژنیان لەخەڵکی هەولێر کردە شین و گریان . گەلۆ لەوکارەساتە سەرۆک وەزیرانی عێراق "نوری مالیکی" هاوخەمی خۆی لەگەڵ ئەو خەڵکە نیشان دا و چووە زیارەتی ئەو چێشتخانەیە، کە بووە هۆی مەرقەدی ئەو هەمووە رووح پەپوولانەی کە لەو ڕۆژەدا شەهید کران، یا سەردانی نەخۆشخانەی ئازادی کرد بۆ ئەوەی هاوخەمی لەگەڵ کەسوکار وبریندارانی ئەوکارەساتە دەرببڕێ. یا مالیکی هەر پتی لە کورد سوارکردووە و جارێ ئاخ وئۆفی لە سەرکردەکانی کورد هەڵدەکێشی.

گەلۆ دەبێت ئەوکردەوەیەش ڕەنگدانەوەی ئەو توورەییە نەبێت یا هەر زەلامەکانی ئەو گروپە تیرۆریستانەن، کە بەکوشتنی سیڤیلی کوردی لەشکری ئەمریکی لە عێراقی داگیرکرا و دەردەکەن و لە کەرکوکی برینداردا فەلەستین بۆ موسڵمانانی عارەبی رزگار دەکەن و ئیماراتی ئیسلامی دادەمەزرێنن. ئەوانەی دڵیان بە کەرکوک خۆش نییە هەردەم حەز دەکەن ئەوشارە بە نائارامی بخەوێت و ئاسایشی تێکبدرێت بۆ ئەوەی بەدنیا بڵێن کورد ناتوانێت شاری کەرکوک بەڕێوەببات و پێکهاتەی کەرکوک بە هێمنی تێدا بژین . لەهەمانکاتدا بۆئەوەی گروپەکانی عەرەبی هاوردە و تورکمان بە مالیکی بڵێن ئەنجومەنی ئیسناد بۆ ئەوشارە پێویستە بۆ ئەوەی پارێزگاری شاری کەرکوک بکات . هەردوو زل حیزب دەبێت زیاتر خزمەتی خەڵکی کەرکوک بکەن بۆ ئەوەی خەڵکی بتوانێت بە چاوکراوەیی یارمەتیدەری ئەو ئاسایشە بێت، کە ئەرکی پاراستنی شاری لەسەرە . لە کۆتاییدا سەری ڕێزونەوازش بۆ شەهیدان دادەنوێنم و بە توندی ئەو کردەوە تێرۆریستیە ئیدانە دەکەم و سەرەخۆشی خۆم ئاراستەی کەسوکاری شەهیدەکانی ئەو کارەساتە دڵتەزێنە دەکەم و هیوای چاکبوونەوەش بۆ بریندارەکان دەخوازم . پێشم وایە کە خەڵکی قارەمان و خۆڕاگری کەرکوک وەک چۆن توانیان بەرگری لە کوردستانیەتی کەرکوک بکەن و هەردەم ڕووبەڕووی سیاسەتی تەعریب بووینەوە، ئاواش بەسەر ئەو کارەساتە زاڵ دەبن . تێکەڵاو بوونی خوێنی پێکهاتە جیاجیاکانی شاری کەرکوک دەبێتە مایەی پتەوکردنی ژیانی پێکەوەیی هەمووان

ئەم شێرە ژنە بناسە

باوكی لێزان

ماوەیەک لەمەو بەر لەدیمانەیەكی تەلەفزیۆنی گەلی كوردستان چاوم بەبەڕێز دكتۆرە (عەتیە محەمەد سەعید) كەوت زۆر شتی ڕۆژانی سەختی شۆڕشی ساڵانی هەشتای هێنایەوە بیرم پێویستە وەک ئەمانەت ئەرک و ماندووبوون و قارەمانیەتی ئەم شێرە ژنە دكتۆرە بخەمەبەر دیدەی خوێنەران بۆ ئەوەی مێژووش لەسەر لاپەڕە ڕەنگینەكانی خۆی هاوشانی ژنە بلیمەت و قارەمانەكانی دیكەی ناو مێژوو بێ بەش نەبێت لەم قارەمانیەتییە. وەک شاهید حاڵێک لەنزیكەوە ئاگاداری چالاكییە قارەمانییەكانی ئەم شێرە ژنە بووم، كە چۆن كاری نەشتەرگەری بۆ ژنە پێشمەرگەو خوشكە پێشمەرگە ئەنجام دەدا بەبێ بەرامبەرو مۆڵەتی درێژ خایەنی دەدا بەخوشک و دایک و ژنە پێشمەرگەكە مامۆستاو فەرمانبەربوون لەم ڕۆژانەی، كە حكومەتی لەناوچووی بەعس بەدوای ماڵە پێشمەرگاندادەگەڕاو زیندانی دەكردن .بۆیە دەتوانین بڵێین خەباتی ناو شاری ئەم قارەمانە كەمتر نەبووە لەخەباتی برا پێشمەرگەكانی پێدەشت و شاخە سەركەشەكانی كوردستان.

بۆیە مێژوو دەبێت خەباتی فەرامۆش نەكات و ئەرک و ماندووبوونی دەبێت لەمێژوودا هاوشێوەی ژنە ناودارەكانی دیكەی مێژوو باسبكرێت. ئەم شۆڕە ژنە لەبنەماڵەكی شۆڕشگێرو خاوەن چەندین شەهیدە لە شۆڕشی گەلەكەمان، لەساڵی (١٩٣٨) لەئامێزی شارە خنجیلانەكەی حاجی لەبناری گردی كەكۆن لەدایكبووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لەهەمان شوێن تەواو كردووە .لەساڵی (١٩٦٠) زایین پەیوەندی كردووە بەكۆلێژی پزیشكی بەغداو لەساڵی (١٩٦٨) بڕوانامەی بەكەلۆریۆسی لەم بوارە بەدەستهێناوە . لەساڵی (١٩٧٤) بڕوانامەی دكتۆرای لەنەشتەرگەری و نەخۆشییەكانی ژنان وەرگرتووە .تائێستا بەشداری چەندین كۆڕو كۆبوونەوەو سیمیناری جیهانی كردووە .ئەم بەڕێزە خاوەنی كوڕێک و دووكچە تا ئەم سات و كاتە هەوڵ و تێكۆشانی بەردەوامە بۆ خزمەتی میللەتەكەی و حكومەتی هەرێمی كوردستان .لەكۆتاییدا دەڵێم چەند خۆشە مرۆڤ هێندە قارەمان و بلیمەت بێت بۆ ئەوەی مێژوو بەشانازییە وە باسی بكات.

دكتۆرە عەتیە محەمەد

یادەوەری شازادەیەكی عەرەب لەنێو حەرەمسەراكانی عوسمانیدا

ژنان بە نهێنی لەپشت بەربەستەكان سەیری پیاوان دەكەن

هوشیار محەمەد ئەمین كۆیی

میوانە فەرمییەكانی باوكم بە دەگمەن نەبێ نەیاندەتوانی سەیری حەرەمسەرا بكەن، تەنها بێگانە پایە بەرزەكان و ئەوانەی لە بنەماڵەوە زۆر نزیكن، لەكاتی بۆنەكان لەلایەكی دیوەخانی گەورەی میوانان بەربەستی گەورە دادەنرا، كە بە نەخشی زێڕ ڕازابۆوە، ژنەكان لە كوونە بچووكەكان سەیری دیوەخانیان دەكردو ئاگاداری ڕووداوەكانی ناوەوەی دەبوون، ئەم خۆ گرتنەیان چەند كاتژمێرێكی دەخایاند كە پڕ بوو لە پستە پست و دیاردەی وروژێنەر، جارێک لەناو كۆشك خوانێک بۆ ئەفسەرە ئەڵمانەكان ڕێكخرا، حەزو ئارەزووی زۆری خۆ تێهەڵقورتاندن وای لە ئەفسەرێكی گەنجی ئەڵمان كرد، كە لەشوێنی دانیشتنی خۆی دزە بكاو زاتی ئەوە بكا كە وردە وردە لەو بەربەستەی خۆمان لێ حەشاردابوو بەدووری تەنها یەک مەتر نزیک ببێتەوە، بە دەیان كەس لەناو ئێمە چاویان تێ بڕیبوو، لەوكاتە خەسێندراوێكی قەبەلێی نزیک بووەوەو بە نەرمی بەڵام چاودێری كرد تا گەڕاندییەوە شوێنی خۆی، كە ناوەڕاستی دیوەخانەكە بوو، بە گەڕانەوەی هەموومان ئاخێكی زۆرمان هەڵكێشا.

هەڵوێستی ئینگلتەرا لە پڕ چەككردنی ڕۆژهەڵات:

لەرۆژێكی مانگی حوزەیرانی ساڵی "١٩١٤" ئامادەبووانی "فاناراكی" چەندكەشتییەوانێكی باڵا بەرزی سەرو ملی سووریان دیت، كە جلوبەرگی شینی تاریكیان لەبەردابوو، كڵاوی سەرپۆشیان لەسەر نابوو، لە كەشتییەوانە توركەكان پاكتر و ڕێكتر بوون. شازادە "فاتیمە" تووڕەیی پێوە دیاربوو و گوتی: ئەوانە ئەڵمانن.

ئەوانە كەشتییەوانی ئەو دوو كەشتییە جەنگیەبوون، كە ئەڵمانیا بەدیاری بۆ توركیای ناردبوون. بۆئەوەی سوڵتان دەربارەی ئەو پرۆتۆكۆڵەی، كە لەنێوان توركیاو بەریتانیا هەبوو سەغڵەت نەبێ، ئەو كەشتیەوانە ئەڵمانانە سەریان بەو كڵاوانە داپۆشیبوو.

گەیشتنی ئەو دوو كەشتییە جەنگییە بووە قسەو باسی ئەوڕۆژە لەناو شازادەكان. بەمە بەخشندەیی ئەڵمان بەراورد لەگەڵ ئینگلتەرا زۆر زیاترە. كاتێک هەر تاكێكی ئەو وڵاتە بەشداریكرد لە كڕینی دوو كەشتی جەنگی لە ئینگلتەرا، بەڵام لەبەر چاوچنۆكی ئەو وڵاتە تا ئێستا كەشتییەكانی نەناردییە، ئەمەش بەهۆی سیاسەتی "جلا دستون" بوو، كە بووە لەمپەر بۆ ناردنی و بەم هەڵە دیبلۆماتییەی بەریتانیا دەربارەی دەوڵەتی عوسمانی، بووە هۆی ئەوەی كە بچێتە ئامێزی ئەڵمانیا!.

ڕۆژێک شەریفە "میسباح" و خوشكەكەی كۆمەڵێک سەربازی ڕێكیان دیت، كە لە سوپایەكی توركی بوون بە "شەملوجە" دا تێدەپەڕین بۆ ئەوەی لەدژی ڕووس بجەنگێن. ئەم دوو بچووكە وایان مەزەندە كرد، كە بەرامبە جۆگایەكی پڕ لە پیاوو حەیوان و عارەبانەو تۆزو خۆڵ و ژاژاوەن و دەور دراون، پیاوەكان بەخۆشی و شادی و چڕینی سروود ئازایانە دەنگیان بەرز دەكردەوە، نەیاندەزانی بۆ مردن دەچن، هەزارانی وەک ئەوان ساڵی ١٩١٤ لە ئەوروپا بەو شێوەیە دەڕۆیشتن و وەک داشی شەترەنج لەدەست سیاسییەكان بوون. ساویلكە، نەبەرد بۆ مردن دەڕۆیشتن و بوونە قوربانی نە فامی خۆیان.

بەهۆی هاوڕێیەتی لەگەڵ ئینگلیز سامانەكەی لەدەستدا:

بەهاتنی شەڕی یەكەمی جیهانی، ئەڵمانەكان لە ئەستەنبۆل بڵاو بوونەوە، ئەمە ڕۆژانە لەناو "حەریم" باسدەكرا، ئەڵمانەكان خۆشەویست نەبوون، بەڵام لەبەر گیانی بەرزی خزمەتی سەربازییان خەڵک پێیان سەرسامبوون، "فاتیمە" ڕێنمایی دابووە هەردوو منداڵەكەی كە شەوانە نوێژ بكەن بۆ سەركەوتنی بەرەی سوێندخۆرەكان، كە بەریتانیا لەو بەرەیە بوو، بە شەریف عەلی مێردیشی ڕاگەیاند كە لەسەر ئینگلیزیەتی خۆی مایتەوەو هەردوو كچەكەشی لەسەر ئەو ڕێبازە پەروەردە دەكات، شەریف عەلی ئەمەی پێ ناخۆش نەبوو، چونكە مرۆڤێكی دادپەروەر بوو و مرۆڤایەتی بەسەر سۆزییەتیدا زاڵبوو، كاتی خۆی سوڵتان ڕازی نەبوو، كە ئەو كچە ئینگلیزەی خواست، بەڵام ئەو بە بیروباوەڕی ئینگلیز سەرسام بوو و هەردوو كوڕەكەشی فێری ئینگلیزی كردبوو، دواتر هەموو سامان و دەسەڵاتی سیاسی بەهۆی ئەو هاوڕێیەتییەی لەگەڵ ئینگلیز لەدەستدا.

لەگەڵ ئەوەش لەسەر لایەنگیری خۆی بۆ توركەكان ماوە. ئەو جێگری سەرۆكی ئەنجومەنی پیرانی عوسمانی بوو، كە ئەم پلەیەی پێ باشبوو، لە ئەنجومەنی وەزیرانی توركیش ئەندام بوو، بەردەوام داوای لە توركەكان دەكرد، كە سیاسەتێكی پێشكەوتوو بەرامبەر سەربەخۆیی عەرەب پەیڕەو بكەن.

خەونی ئەو ئەوەبوو كە میللەتی عەرەب یەكگرتوو هاوكار بن و بنكەكەشیان لە "حیجاز" بێ، حكومەتی ناوەندیش لە كەسانی خاوەن ئەزموون و شارەزا پێک بێت. چینێكی خوێندەوار فەرمانڕەوایی ئەو وڵاتە فراوانە بكەن، كە لە چیاكانی "تەرتووس" بۆ "حەزرەت مۆت" و لە دەریای سپی ناوەڕاستیش بۆ كەنداوی فارس و زەریای هیندی درێژ دەبێتەوە.

مێژووی وڵات لە حەریم دەخوێنرێ:

"میسباح" لە كەش و هەوایەكی تایبەتی پەروەردە كرابوو، زۆرجار لەگەڵ دایک و باوكی دادەنیشت گوێی لێ ڕادەگرتن، كە وتوتوێژیان دەربارەی پرسە سیاسییەكانی دەوڵەتی عوسمانی دەكرد، پیاوەكان لەهەموو پلەو پایەیەک بۆ "شەملوجە" دەهاتن و قسەو وتوێژیان دەكرد. كۆمەڵگایەكی دیموكراتی بوو، چونكە كۆیلەو ئەمیر هەردووكیان بە یەكسانی بیروڕایان دەردەبڕی.

مامم شەریف "جەعفەر" ئەندامێكی ئەنجومەنی پیران بوو، ئەندامی كۆمەڵەی "یەكبوون و پێشكەوتن" بوو، ئەو كۆمەڵە سیاسییەی، كە مۆركی توندڕەوی پێوە دیار بوو، بۆیە سەرسوڕمان و شڵەژانی پێوە دیار بوو، كە لە دانیشتنەكانی بۆ كوڕو كچی برایەكانی دەریدەبڕی، ئەوانیش بەڕێزەوە گوێبیستی دەبوون.

شەریف "عەلی حەیدەر" سەرقاڵی كاروباری وڵات بوو، شەریف جەعفەری برای كاروباری بنەماڵەی بەڕێوە دەبرد، بە دەستێكی پۆڵایی فەرمانەكانی بەسەردا دەسەپاندن. كە زانی ژنانی بنەماڵە لە خوێندنەوە كارامەنە بڕیاریدا ڕۆژانە كتێبی "مێژووی دەوڵەتی عوسمانی" كە لە ٣٠ بەرگ پێكهاتبوو بخوێنرێتەوە!. بەڵام هەر لەدانیشتنی یەكەم ژن و كەنیزەكەكان بێزار بوون. لەبەر درێژی ماوەكەو چرپەو قسە بەدەنگی نزم لەلایەن ژنەكان بووە هۆی ئەوەی شەریف جەعفەر لە بڕیارەكەی پاشگەز ببێتەوە، خاتوونەكانی بەشی "حەریم" لە چوونە سەیران كارامە بوون و خواردنیان لە شوێنی چۆڵ دەخوارد، یان دەچوونە دوورگەی "مەرمەرە" یان دورگەی "خالقی" كە بنكەی قوتابخانەی دەریاوانی لێبوو. "ئاغاكان" بەبێ گوێدان بە زۆری یان قورسایی، خۆشترین خواردەمەنی و حەلواو كەلوپەلی تر وەكو خوانی زیویی و چینی و كریستالیان بۆ ئەو شوێنە دەبرد، هەموویان لە كەش و هەوایەكی خۆش بە هاتوهاوار، بە بەلەمی هەڵمی دەگواسترانەوە.

گەشت و سەیران و ساكاری دەوڵەمەندەكان:

جارێک لەژێر ڕووناكی مانگە شەو چووینە دوورگەی "خالقی"، خوانی خواردن لەنێو دەنگی موزیک و گۆرانی ئامادەكرا. لەناكاو بووە دەنگە دەنگ، توومەز "عەتیەخان" كچی "سوڵتان مراد" گەیشتە شوێنەكە، بە سادەو ساكاری ڕێكخستنی خوانەكە خۆشحاڵبوو، دواتر "سەلاحەددین بەگ" هاوسەری "عەدیلەخان" زاوای سوڵتان هات، كە زۆر حەزی لە زێدەڕۆیی و لاسایی و نەریتی ئەوروپییەكان دەكرد.

لەبەر ئەوە چەند سندوقێک "بیرە" ی لەگەڵ خۆی هێنابوو! شازادەو شەریفەكان ئەوجۆرە خواردنەوەیان پێ سەیر بوو، لەبەر ئەوە خۆیان تێهەڵقورتاند. بەڵام شازادە "فاتیمە" كاتی خۆی ڕێنمایی لە دایكیوەرگرتبوو، كەهی سەردەمی فیكتۆری بوو، خواردنەوەی بیرەی بۆ خانمەكان پێ باش نەبوو، بەڵام كەس گوێی نەدایە، شازادە گەنجەكان گوتیان: "ڕاستە مەی حەرامە بەڵام "بیرە" مەی نییە". لەبەر ئەوە بیرەیەكی زۆریان خواردەوەو بەمە "فاتیمە" بە دڵتەنگییەوە چاوەڕێی ئاكامەكەی دەكرد. دواتر كاریگەری بیرە گەیشتە كەللەی سەریان. لە پێشا بە عەتییەی كچی سوڵتان دەستیپێكرد، لە شوێنەكەی خۆی بازیداو "میسباح" ی بچكۆلەكەی گرت و وەک شێتان دەیسوڕاندەوە تا گەیاندییە سەر كەناری دەریا، ئەگەر كەنیزەكەكان نەبوونایەو هەڵوێستیان وەرنەگرتبایە، ئەوا هاوسەنگی خۆی لەدەستدەدا. دواتر هەموویان درەنگی شەو بۆ ناو "بەلەمی هەڵمی" گەڕانەوەو زۆربەیان بەهۆی ئەو خواردنەوە سەیرە سەریان دەسووڕا.

ژنەكان بە دزییەوە سەیری ئەمیرێكی شۆخیان دەكرد:

"سەلاحەددین بەگ" زۆر حەزی لە ئەنجامدانی داوەت و ئاهەنگ گێڕان بوو، ڕۆژێک "میسباح" لەگەڵ خوشكەكەی بۆ ئاهەنگی ئێوارە خوانێک چوون، "ڕوقیا" ی براژنیشیان لەگەڵبوو، بەهۆی كارتێكی چاپكراو بە پیتی زێڕین داوەتكرابوون، پیاوەكان لە "سەلاملک" لەشوێنی خویان بوون، منداڵەكان دەیانتوانی بۆ هەردوو شوێن بچن و هەواڵی پیاوەكان بۆ ژنەكان بگوازنەوە. پێكەنین و موزیک لەناو كۆشكەكە دەنگی دەدایەوە، تیپی سوڵتانی لە باخچەكە ئامێری موزیكیان دەژەنی، لەناو كۆشكەكەش تیپێكی دیكەی ڕۆژهەڵاتی ئامێری عودو دەهۆڵیان دەژەنی. ئەكتەرێكی كۆمیدی بەناوبانگ پیاوەكانی بە پێكەنین هێنابوو، یەكێكی تریش بەهەمان شێوە لەناو ژنان بوو، خواردنی ئێوارە درەنگی شەو ئامادەكراو دوو كاتژمێری خایاند. پاش ئەوەی "میسباح" خواردنی خوارد و بەرەو "سەلاملک" ڕۆیشت و چاوی بە هەندێک لە ئەڵمانەكان كەوت، دواتر "سەلاحەددین" بەرەو نووسینگەی خۆی بردن، كە پێشتر هەندێ كەسایەتی لەو شوێنە بە هێمنی قاوەیان دەخواردەوە، لەنێوانیان پیاوێكی قەڵەوی دەمووچاو گەش و چاوڕەشی بریسكەدار دیاربوو، ئەوە "تەلعەت پاشا" وەزیری ناوخۆ بوو، هاوڕێی شەریف "عەلی حەیدەر" ئەمیر "فاروق" كوڕی سوڵتان "عەبدولمەجید" دوا سوڵتانەكانی عوسمانی بوو، ئەمیر فاروق زۆر جوان و باڵا بەرز بوو بەڕادەیەک، كە خانمەكان بەدزییەوە لەژێر پەردە بە پەرۆشەوە سەریان دەكرد، كەمەری لاواز و شانەكانی پانبوو، چاوەكانی شین و جوان بوون، دەچووە ناو دڵان، بەڕاستی ئەمیر قەشەنگ بوو.

بەشی هەشتەم

دیمەنێک لە كۆشكی پاشاكانی عوسمانی

عەیب نەبی

زۆرێک لە ئێمە گاڵتەی بە سوپاس نامە دێت بەلایەوە هەزارو یەک سوپاس نامە ناكات دیناری پیاو لەباغەڵی نێ...مرۆڤ هەیە شەوو ڕۆژ سوپاسنامە دەخواو هەمیشە بۆ سوپاسنامەیەک بە حەوا دەچێت، ئامادەیە شەرەف و نامووسی خۆی عێل و عەشیرەتی بدۆڕێنێ، مرۆڤیش هەیە سوپاسنامە دەخاتە ژێر پێیەوە بە نەعلەتی دەكا.. دیسان خەڵكمان هەیە دارێک نانێتە سەر بەردێک و دڵۆپێک ئارەقە نارێژێت، كەچی سوپاس نامەی بۆ دێت و لەسەر كەوڵی ئەم و ئەو نانی دەكەوێتە ڕۆنێ و پلەو پایەی بەرز بەرز وەردەگرێ، كەواتە سوپاسنامە پلیتی یانەسیبە بەخت یاوەرت بوو ژیانت خۆش دەبێت ئەگینا هەموو تەمەنت لە چاكەخوازی، دڵسۆزی، وەفاداری خەرج بكەیت، نە سوپاسنامەت پێدەدرێت نە كەس ناوت دەخوێنێتەوە، لەژیانی مامۆستاییمدا لە دوو ڕوداوی چاوەڕوان نەكراودا خۆم دانابوو سزا بدرێم، وە لێ سوپاسنامەم بۆهات.. كاتێک دامەزرام یەكسەر فڕێیان دامە گوندێكی دوورە دەستی سەر سنووری، ئەو گوندە سێ كاتژمێر و نیو لە جادەی سەرەكی دوور بوو، نەسەیارە دەگەیشتێ نە هیچ گوندێكی بەسەرەوە بوو.. چیاو دۆڵ و هەورازو نشێوەكانی سەرە ڕێی ئەم گوندە، لەگەڵ دننا تاریک دادەهات وات دەزانی مەملەكەتێكە لەو مەملەكەتانەی دێوەكانی نێو ئەفسانەی بەر ئاگردان، دەمیان بەش كردبووەوە نێچیری پێدا تێ بپەڕێ و پەلاماری بدات.. ئەو قوتابخانەی لێ ی دەمامەوە لە دوو ژوورو هەیوانێک پێكهاتبوو ژوورێكیان بۆ قوتابیانی پۆلی یەكەم و دووەم، ژوورەكەی تریشم كردبووە ئیدارەو خەوتن و حەوانەوە، ڕۆژانەش بە كراس و بێجامە یان بە شۆرتێكی كورت دەچوومە پۆل و وانەم دەوتەوە... ڕۆژێكیان لەگەرمەی وانە وتنەوە سەرم هەڵبڕی كابرایەكی ئەفەندی كەوتە بەر چاو وا هێدی هێدی بەرەو قەتابخانە دێت، یەكسەر زانیم ئەوە جەنابی موفەتیشە، پەشۆكام بە هەمووی دە پانزە مەترێک مایەو بگاتە بەر هەیوانەكە بیرۆكەیەكی سەیر لە مێشكمدا چەخماخەی دا، پڕتاو ڕووم كردە قوتابییەكان و گووتم "گوێبگرن قوتابیان، خۆشەویستان كابرایەكی ئەفەندی دێتە ئێرە جانتایەكی پێیە، گونی منداڵان دەبرێت تەنانەت ئەوانەی سونەتیش كراون دووبارەی دەكاتەوە، بۆیە هەر هاتە پۆلەكە یەكسەر دەست بكەنە جانتاكانتان و بكەنە قیژو هات و هاوار هەر بە هەڵاتن بڕۆنە ماڵی خۆتان، كوڕە ئەگەر بانگیشی كردن ئاوڕی لێ مەدەنەوە دەنا دەتانگرێ و بەچەقۆ گوونتان دەبرێ" جەنابی موفەتیش هەركە پێی نایە پۆلەكە، قوتابیان بەجارێ دایانە قیژەو هات و هاوار، بوو بە فەرتەنە و دەستیان كردە جانتاكانیان بەغاردان ڕۆیشتنەوە، موفەتیشەكە سەرسام بوو، بە حەپەساوییەوە پرسی" ئەوا ئەم قوتابیانە بۆ وایان كرد؟ ئەی كوا ئەم مامۆستایەی ئێرە؟ تۆ لێرە بەردەستی؟چی؟ "نەختێ سەرم هەڵبڕی و بە دەم بزەیەكی دەستكردەوە" قوربان دەنا من مامۆستای ئێرەم"لە سەرو سیمام ورد بەوە" ئەی ئەو بێجامە چییە لەبەرت كردووە؟"خۆم شێلوو نەكرد. مامۆستای بەڕێز خەڵكی ئەم گوندە ئاواییان نەدیوە نازانن شار چییە؟ هەر كەسێک بە چاكەت و پانتۆل و بۆینباغەوە ببینن دەترسێن وادەزانن بۆ سونەت كردن هاتووە، منیش وا دەبینی تا لەگەڵم بگونجێن و لە خوێندن دانەبڕێن ناچارم چاكەت و پانتۆل فڕێدەم و بەو جلەوە دەوام كەم، كەچی هێشتا لێم بە گومانن و دەترسێن. بەقووڵی تێم ڕاما، سەری باداو هیچی نەوت، جەمی نیوەڕۆ شلەساوارێكم بۆی لێناو خواردمان، دواتر گەڕایەوە، ئەو ماوەیە بە دوودڵی دەژیام ترسم هەبوو ئەمڕۆ نا سبەینێ فەرمانی سزادانم لەسەر ئەو بێجامەیە بۆ بێتەوە، كەچی سوپاسنامەم بۆهات، وەک باوەڕ بە چاوەكانم نەكەم چەند جارێک چاوەكانم هەڵگلۆفت و سوپاسنامەكەم خوێندەوە... دەوەرە من بەتەمای چی بووم ؟ چیم بۆ هاتەوە؟ بێجامەكەم لەترسان تەرک كرد، وەڵی ئەوەی خووم پێوە گرتبوو زۆربەی بەیانی درەنگ بەخەبەر دەهاتم، كاتێک چام دەنایە سەر تەباخ و هێلكەم لە قۆریەكی ئاو دەكوڵاند و تا نانم تەر دەكرد درەنگ دادەهات، گاڵە گاڵی قوتابیش وای دەكرد ئەم شتانە هەمووی ببەمە پۆلەكە، لەبەرامبەریان نیمدەرەیەک رابخەم، جا ترش بێت یان تاڵ لەپێش چاویان نانەكە بخۆم، زۆربەی قوتابیان تەماشایان دەكردم، هێندە بەتام شتەكان دەخۆم لیكاویان لەدەم دەهاتەخوارێ...ئەوجارەیان لە بێ بەختی من، موفەتیشێكی كە وەک بڵێی لەشەوەوە كەوتبێتە ڕێ، كت و پڕ خۆی كرد بەژووردا و كە منی بینی، كە پارووێكی گەورەم لە قوورگ دایە دەیخۆم، چاو ئەبڵەق بوو، تاسا، من موچڕكەیەكم بەلەش دا گەڕا، تەواو شڵەژام چاوم دایە تەختە ڕەشەكە دەرهەق بە پاک و خاوێنی و هاوكاری، كە دوێنێ لەبابەتی زانستەكان نووسیبوم، بیرۆكەیەكی خێرام بە مێشک داهات، كە ڕاست بوومەوە بەدەنگێكی بەرز:(هەڵسن):هەر بەو دەنگە:(فەرموون دانیشن):بەخێر هاتنێكی موفەتیشم كردو دامە بەرێ (قوتابیان. بەڕێزان بینیتان ئەو پارووە گەورەی لە قوڕگم دابوو دە بێ بەلای كەمەوە چەند جار بیجووین؟) هەموو بە یەک دەنگ(6_7)جار. درێژەم پێدا زۆر سوپاس كەوتمە جووینی پارووە زلەكەو ئاودیوم كرد، ئەوجا ڕووم تێكردن (كوڕم ئەحمەد پێم بڵێ پەلكی هێلكە وەكو دەیبینی لەو ناوە فڕێدەین؟) ئەحمەد هەڵساوە سەر پێ و وتی(نەخێر دەبێ خڕیكەینەوەو فڕێدەینە تەنەكەی زبڵەوە) لە جێوە ڕووبووە پەلكەكان و هەمووی خستە تەنەكەی زبڵەوە، كە پرسیم (چیتر لەڕووی پاک و خاوێنییەوە لێرە دەبینن؟) هێرش دەستی هەڵبری وتی(شەكرەكە تاكو مێش لەسەری نەنیشێ دەبێ دایپۆشین) لەجێوە دەستی كردە سەر قاپەكەو خستییە سەر شەكردانەكە و پەرۆكیشی نایە سەر نانەكە .. عومەر دەستی هەڵبری و هەڵسایەوە گووتی(دەبێت گیانی هاوكاریمان هەبێت) خۆی گەیاندە هێرشەوە بەیەكەوە شتەكانیان خڕكردەوەو بردیانە ژوورەكەی دی.. ترسی ئەو جارەم لەجارەكەی تر پڕ سوێتر بوو، لەدەروونەوە دەموت (بەخوای ئەمجارە تێكەوتم) سەری مانگ داهات چوومە پەروەردە نووسراوەكان وەربگرم حەپەسام، كاتێک بینیم یەک لەو نووسراوانە سوپاسنامەیەكی گەرم و گوڕ بوو تیایدا هاتبوو (یەكێک لە سیفاتە سەركەوتووەكانی مامۆستا ئەوەیە بە كردەوە وانە بلێتەوە و قوتابیان تێبگەینێ) ئەو دوو سوپاسنامەیە بووە هۆكارێک بۆ ساڵی داهاتوو، كە داوای گواستنەوە م كرد بە مامۆستایی بۆ ئەو قوتابخانەی، كە لە نزیک ماڵمانە، لەپەروەردە بانگیان كردم وتیان (تۆ بە كردەوە بوونی خۆت سەلماندووە ئەو دوو سوپاسنامە شایەت حاڵی ئیشەكانتە) بە فەرمانێک كرامە بەڕێوەبەر...لەو ڕۆژەوە بڕیاری خۆم داوە هەر ئیشێک بكەوێتە سەر شانم بە ڕێک و پێكی ڕایبپەڕێنم.

شاخەوان عەلی حەمەد

مەدحەت کاکەیی ژیانی خۆی بە وێنە دەکێشێت

تایبەت بە بەدرخان

هونەرمەند مەدحەت کاکەیی لەدایکبووی ساڵی (١٩٥٤)ە لە شاری کەرکووک، لە ساڵی ١٩٧٦ پەیمانگای هونەرەجوانەکانی تەواوکردووە، لە ساڵی ١٩٧٩ ئەکادیمیای هونەرەجوانەکانی تەواوکردووە و تا ئێستا زیاتر لە (٥٠) پێشانگای تایبەت و هاوبەشی کردۆتەوە لە: (سوید، یابان، پاریس، فنلەندا، کۆریای باشوور، ئیسپانیا، هۆڵەندا، دانیمارک، هەولێر، سلێمانی، کەرکووک، بەغدا) و چەندین شوێنی تر.

سەبارەت بەدوایین کارەکان خۆی وەکو کتێب گوتی: دوایین کارم بریتییە لە چاپکردنی کتێبێک لە وڵاتی سوید کە خۆی دەگرێ لە ٧٢ لاپەڕە، کە تێیدا بە وێنە باسم لە یادەوەرییەکانی خۆم کردووە لە ١٩٧٩/١٢/١ بۆ ١٩٨٠/١/٣٠، جگە لەوەش دوو کتێبی دیکەشم هەر لەوڵاتی سوید چاپکردووە لەسەر ئەرکی خۆم، هەروەها لە ساڵی (٢٠٠٦) تاکو ئێستا ٣ پێشانگام لە دەرەوە کردۆتەوە یەکێکیان لە ستۆکهۆڵم و دووانەکەی تریش لە پاریس.

هەروەها هونەرمەند لەم دواییانە لە ٢٠٠٨/١١/٢٢ لەگەلەری سەردەم پێشانگایەکی تایبەتی کردەوە بە یادی شاخ کە (١٢ تابلۆی شاخ و ١٢ ئاوێنە ٥٠×٥٠سم) تیادا نمایشکرد، کە ئەو پێشانگایە بەبێ پرۆگرام و دەلیل بەڕێوەچوو، لەبارەی ئەوەوە گوتی: هەر بەیادی جاران و ژیانی شاخ زۆر خاکیانە کارەکانمان ئەنجامدا، هەر بەیادی شاخ ئەم پێشانگایەم کردەوە و وا بە سادەیی شتەکانم رواند.

سەبارەت بەدوایین پێشانگا تایبەتییەکانی خۆی گوتی: بڕیارە لە ١٧ی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٩ لە گەلەری ئیدۆ لە تۆکیۆ پێشانگایەکی تایبەت بکەمەوە و لە ١٢ سێپتێمبەر ٢٠٠٩ش لە گەلەری ئاکۆتسۆ لە مایباشی یابان پێشانگایەکی تر بکەمەوە.

هێژای گوتنێیە هونەرمەند مەدحەت کاکەیی لەنێو دنیای شێوەکارانی جیهان ناوێکی دیاری هەیە.

مەدحەت کاکەیی لە بەرامبەر تابلۆکانیدا

کاتێک لەیەکتر ناگەین

خۆشگوزاری

خەڵکی ئەم وڵاتە، واتە ئەم هەرێمە بچووکە بەهەموو شێوەیەک دەیانەوێ خۆشگوزەرانی هەموو لایەک بگرێتەوە، بەڵام ئەوەی سەیرە هەموو هەنگاوەکانی خۆشگوزەرانی هەر لەسەرەتادا فەشەل دەهێنێ، دەیانەوێ شەقام و کۆڵانەکانیان قیرتاو بکرێت، بۆیە شارەوانی هەر زوو زوو شەقام و کۆڵانەکان قیرتاو دەکا، تا کەس گلەیی نەمێنێت و چیتر نەڵێن شارەوانی ئیش ناکات و تەنها بەردەم ماڵی مەسئوولەکان قیرتاو دەکات، بەڵام ئەوەی سەیرە هەر لەگەڵ تەواوبوونی قیرتاوەکە لە کۆڵانێکدا دوو تا سێ تاسەی گەورە دروستدەکرێت ئەمەش وەک ئەوە وایە هیچ نەکرابێت. دووبارە گلەیی لەوە دەکرێ، کە لە ئێوارەوە شەقامەکان تاریکن، لێرەوەش دائیرەی کارەبا هەموو تاوەرەکانی رووناکی چاک دەکاتەوە، بەڵام ئەوەی سەیرە دیار نییە، کەی کارەبا دێتەوە. زۆرێک لە شەوانیش شەقامەکان رووناکن، بەڵام لە ناکاوێکدا دەکوژێتەوە، دیسانەوە دەبێتەوە تاریکستان.

رەسول بەختیار

ماوەیەکیشە قوتابیان و خوێندکاران هەموو شەقامە سەرەکییەکانیان گرتووە، هەندێک داوا دەکەن کە لە پەیمانگاو کۆلێژەکان وەربگیرێن، هەندێکی دیکە دەڵێن: دەبێ یاسای پەڕینەوە"عبور"بۆ چەند وانەیەک زیاد بکرێ، بەڵام ئەوان وا دەزانن تەنها ئەوان لەم شارەدا هەن، ئەوە لێک نادەنەوە، کە هەزاران کەس ئیشوکاری پێویستی هەیەو نازانن بەکام شەقامدا برۆن، چونکە هەیە، خۆشی لەگەڵدایە لەنێو ئۆتۆمبێلەکەیدا، بەڵام ئەوان بەهات و هاوار بەردەوامن و شەقامەکە چۆڵ ناکەن.

کەچی هەموومان کە باس دێتە سەر خۆشگوزەرانی هەموو لایەک بە کەمتەرخەم دەزانین.

عەلی حەسەن مستەفا: مەلا مستەفا وەفدی کوردی بەسەرۆکایەتی مام جەلال بۆ قاهیرە بەڕێخست

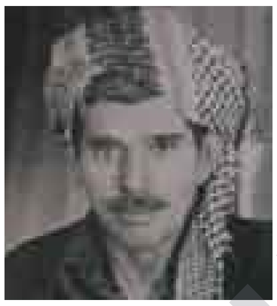

عەلی حەسەن مستەفا

پاش بەردانم هەمان ڕۆژ گەرامەوە بەرانەتی بۆ کاری کادیری و پاش دوو سێ ڕۆژ لە سەر بڕیاری لق کە عەلی عەبدوڵلا بەرپرس بوو گوازرامەوە بۆ لێپرسراوێتی گوێر و بەشێکی کەندیناوە، مەلا حوسێن قەڵەمانی هاتە جێگام کاری گوێر و کەندیناوەم زیاتر نهێنی بوو بەزۆری دەچوومە گوندی ساقیە، کە گەرەکی کوردان و گەڕەکێکی عەرەبی تێدا بوو بە ناوی توتن فرۆشتن فەردە توتنەکەم لەگەڵ خۆم دەبردو پارەشم بەکەمی لە خەڵک وەردەگرت تا ماوەی سێ مانگ جێگای خۆم کردەوە، لەو سێ مانگەش کۆبوونەوەکان لە هەولێر گواسترانەوە بۆ گوندەکانی دەوروبەری شار، لەو کۆبوونەوانە زیاتر کادرانی جووتیارانی ناوچە جۆراوجۆرەکان بەشدار دەبوون، لە هەولێر تەنها حەسەن مستەفا کە لێپرسراوی ناوچە بوو دەچووە بارەگا.

ئەم پۆلە کادرە ماندوونەناس و پشوو درێژە توانیمان لە دەشتە پان و بەرینەکەی شاری هەولێرو چیای قەرەچوغ و دەشتی (قەراج)و زرارەتی رۆڵی کاریگەر ببینین و ناوچەکە لە هەموو رووێکەوە ببوژێنینەوە وەک:- (بەندە، هەڤاڵ سەید مەجید، شەهید عەلی هەژار، هەڤاڵ ئەحمەد مەحموود، هەڤاڵ سەید حەسەن، هەڤاڵ شێخ لەتیف بەرزنجی، هەڤاڵ حەسەن مستەفا، هەڤاڵ مەغدید عومەر، هەڤاڵ سالح شێرە، هەڤاڵ شەهید محمود سەلمان، هەڤاڵ قادر بەردە سپی، هەڤاڵ محەمەد شەریف، هەڤاڵ مەلا حوسێن قەڵەمانی، هەڤاڵ سید عیزەددین سەید کریم، شەهید قادر شۆڕش، هەڤاڵ مەولود رۆژباش، هەڤاڵ مەلا عەوڵا، هەڤاڵ عوسمان بەکر عەوێنەیی، هەڤاڵ توفیق عومەر، هەڤاڵ عەلی حەوێز، هەڤاڵ سمایل فەللاح، هەڤاڵ ئەحمەد غەفور، هەڤاڵ عەبدولقادر بیرێژەیی، هەڤاڵ محەمەد ئیسماعیل عەوێنەیی، هەڤاڵ عەبدولڕەحمان گۆمەشینی، هەڤاڵ ئەحمەد شەریف) کە بە هاوکاری و یارمەتی و دڵسۆزی هەموو ئەو کادرە بەڕێزانە توانیمان گەورەترین و پتەوترین ڕێکخستن دروست بکەین لە هەموو گوندەکانداو هەموو پروپاگەندەکانی دژی پارتی پوچەڵ بکەینەوەو بەردەوام بین لەسەر درێژەدان بە خەباتی لەبن نەهاتووی گەلەکەمان. من بەناو هێنانی هەموو ئەو کادرو پیاوە مەزن و کەسایەتییە بەرزانەو گوندە سەربەرزانەوە شانازی دەکەم و لە مێژوودا ناویان تۆماربکەم و شایەتی بۆ دلێری و جوامێرییان دەدەم و رێز لەو خەبات و تێکۆشانەیان دەگرم لەو ماوەیەی کە پێکەوە بەهەموو لایەک کارمان کردووە، لە دەشتی هەولێردا توانیمان شۆڕشی کورد برەو پێ بدەین و بۆ دوژمنانی بسەلمێنن، کە گەلی کورد بوونی هەیە. لەگەڵ ئەوەشدا هێزی پێشمەرگە زۆر لە ئێمەوە دووربوون، بەڵام هەموو کادرە سەربەرزەکان کە ئەو کات بە چەکی کەنەدی و ئینگلیزی شەڕیان دەکردو دەوری پێشمەرگەیان دەبینی لە ناوچەکاندا.دەتوانم بڵێم ئەوەی لەو کاتە ئێمە کردمان بەهەموو ئەو کەم و کوریانەی لەڕووی دارایی و ئابووری و نەبوونی گیانی نەتەوایەتی بووەتە بناغەی پتەوی کوردایەتی، چونکە لێرەدا ئێمە دوو لێپرسراوەتیمان لە ئەستۆ دابوو، ئەوانیش راکێشانی سەرنجی خەڵک بەلای کوردایەتی، کە ئەمەش بۆ ئەوکاتە شتێکی زۆر زەحمەت بوو لەبەر کاریگەری ئایین و بیروڕای چینایەتی هەروەها لەلایەکی ترەوە دەبووایە دارایی حزب بەهێز بکەین، ئەوەش لە کۆمەڵگایەکی وا داخراو زۆر زەحمەتتربوو، پاکی و حەماسەت و دڵسۆزی وماندوونەبوون و گورجوگۆڵی و پاراستنی گیانی برایەتی ببوونە نیشانەی کادیرەکانمان.

لە لایەکی دیکە دژایەتی حکومەت لە بۆ پارتی لە زیاد بووندا بوو، زۆربەی ئەندامانی ئێمە فەرمانی گرتنیان دەرچوو، لەوانە سەید مەجید کاک شەمسەدین پاشان هی بەندەی دڵسۆزتان و شێخ لەتیف بەرزنجی و تۆفیق عومەر و مەغدید عومەر و قادر شۆڕش و قادر بەردە سپی و شەهید مەحمود سەلمان و ئەحمەد مەحمود و حەسەن مستەفا و ساڵح شێرە یەک بەدوای یەک، پێش دەرچوونی ئەمری گرتنم لەبارەگا منیان راسپارد بە کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر ئەندامان و چەکەکانیان و جۆرەکەی، ئایا برنۆیە یا قۆنداغ بەگرێ یا ئینگلیزییە، بۆیە منیش چووم بۆ شەقڵاوە، لەوێ رەسول فەقێ و تەها رەش و حەسەن ناسرم بینی توانیم زانیاری باشیان لێوەربگرم لەرێی گەرانەوەم لە سەیتەرەی پیرمام گیرام و فۆرمی حزبیم پێ بوو هێنامیانە شوعبەی خاصە مفەوەزێک بەناوی تەها لەوێ بوو منی بردە لای عەباس مەندەلاوی، کە برادەری مەحەمەد حەسەن بوو معاون ئەمن بوو، ئەویش چاوی بە من کەوت منی ناسییەوە، کە پێشتر لای محەمەد حەسەن منی دیتبوو، حەمید میران کە عەقید بوو لە ئاغاکانی خۆشناوەتی بوو لەوێ دانیشتبوو، عەباس مەندەلاوی گوتی سەر بەکێی ئەمنیش گوتم پارتی . ئەو ئیستمارانە هی تۆیە؟ گوتم بەڵێ. گوتی لە ناو پارتی ناوت هەیە گوتم بەڵێ .

گوتی ئەی ئەگەر شیوعی بوویت؟ گوتم دەتوانی ئەرکی خۆت بەرامبەرم جێبەجێ بکەیت، تەلەفۆنی کرد بۆ لقی پارتی، حەسەن مستەفا وەڵامی داوە، ئەویش پێگوت عەلی حەسەن ناوی هەیە لەلاتان، سەر بە ئێوەیە، کاک حەسەن گوتی بەڵێ، عەباس مەندەلاوی گوتی دە هەتا ئێرە وەرە .

حەمید میران لێی پرسیم لەگەڵ ئاغاکان چۆنن منیش گۆتم ئەوەی باش بێت رێزی دەگرین و خزمەتی دەکەین ئەوەی خراپیش بێت و دژ بە کورد بێت چیمان لە دەست بێ لەگەڵی دەکەین، عەباس مەندەلاوی بە حەمید میرانی گوت حەقت نییە پرسیاری لێ بکەیت . حەسەن مستەفا هات و عەباس مەندەلاوی گوتی چ دەخۆن با بۆتانی بهێنین پاشان یەکێک لە فۆرمەکانی گێڕایەوە ئەوانی تری دامەوە، وتی برۆ لێرە مەمێنن .

مافی نەتەوایەتی و بڕوا بە کوردو کوردستان پاڵی پێوە دەناین، کە شەوو ڕۆژ پشوو نەدەین و ڕووبەرووی دوژمن ببینەوە. ئەوە بوو توانیان لە بۆسەیەکدا هەڤاڵ (مەغدید عومەر) لە ناحیەی دیبەگەو هەڤاڵ (قادر بەردەسپی) لە گوندەکەی خۆی بگرن و راپێچی زیندانیان بکەن، بەم کارەیان زیاتر ڕقی تۆڵەی کادرانیان هەڵساندو کەوتنە چالاکی لەناو شەریکەی نەوت و رفاندنی چەندین پیاو خراپی رژێم و تەقە کردن لە (بەدرەدین عەلی) پارێزگاری هەولێر، کە لەنادی ئازادی میوانداریيەکی بۆ سازدرا بوو بە هۆی دەست بەکاربوون وەک پارێزگاری هەولێر، تواندرا لەگەڵ دەست پێکردنی ئاهەنگەکەدا دەست رێژی گوللەی کادرەکانی ئێمە ئاهەنگەکەیان لێ تێک بدات و هەموویان بە سەریەکدا بداو لەژێر کورسی و مێزەکاندا خۆیان بشارنەوەو ترس و سامیش بخەنە دڵی تازە پارێزگارەوە، لە هەمان کات بەهۆی بڵاوبوونەوەی چالاکی کادرەکانمانەوە خەڵک هەموو خۆشحاڵ بوون و دەست خۆشیان لە کادرەکانمان دەکرد.

شۆفێری چەند ئۆتۆمبیلێک دڵسۆزانە ئیش و کارەکانیان لەناو شاری هەولێرو دەوروبەریدا بۆ رادەپەراندین، چاکەو پیاوەتی ئەم کۆمەڵە شوفێرەش هەرگیز لەیاد ناکرێن کە هەردەم لە پێناوی کارەکانی حزبدا ساز و ئامادەبوون و، وەک پێشمەرگەی نەناسراو کارئاسانیان بۆ دەکردین و درێژترین رێگاو ماوەیان بۆ کورت دەکردینەوەو باری سەرشانیان سووک دەکردین. هەندێ جاریش رووبەرووی مەترسی دەبوونەوەو لە مردن سڵیان نەدەکردەوەو لە ئاستی حزبدا خاوەن هەڵوێست بوون، بۆیە پێویستە خەباتی ئەوانیش لەبەرچاو بگرین و رێز لە یەکەیەکەیان بنێین کە ئەمانەی خوارەوە بوون:

(حاجی کەریم رەحمان ناسراو بەکەریم پاسکیلچی، ئەحمەد سۆربەشی، فەیسەڵی کورداوەیی، دەروێش سلێمان، ئەسعەدەرەش، کەریم سنجاوی و عوسمان حاجی عەلی سۆربەشی و هەندێکی تر، کەناوەکانیان بەبیرم نایەن).

هەموو ئەمانە بەوپەڕی دڵسۆزییەوە یارمەتیان داوین لە هەڵگرتن و شاردنەوەی پێشمەرگەی بریندارو چەک و تەقەمەنی گواستنەوە بۆمان لە گوندێکەوە بۆ گوندێکی تر یان لە ناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر.

هەروەها لەکاتی کادریم لە ناوچەی بێستانە تووشی هەندێ کێشەو تەنگ و چەڵەمە هاتین، بۆ نمونە ئەم کێشانەی سەرەوەو هەروەها زۆر جار لەناوچە دوورەکان عاسێ دەبووین ئەو پیاوانە دەهاتن بەهانامانەوە، زۆر کات لە ناوچەی بێستانە ئێمەیان دەبرد بۆ کەندیناوە هەروەها بە پێچەوانەشەوە.

لەگەڵ حاجی (محەمەدی مەولود هەولێری)، کە پیاوێکی زاناو قسە خۆش و خۆشەویست لەناو کۆمەڵانی خەڵکدا هاورێیەتیمان هەبوو هەروەها سەرکردەکانی جوڵانەوەی کورد زۆریان خۆش دەویست وەک خوالێخۆش بوان (مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدو عومەر دەبابەو عەلی عەبدوڵلا و کەمال موفتی و کەریم ئەحمەد). ئەم پیاوە ناودارە بەشداری هەموو کارە خێرخوازی و کۆمەڵایەتییەکانی بۆ دانیشتوان کردووە.

من دوو قسەی خۆش لە نوکتەکانی حاجی محەمەد یان محەمەد هێلەوەیتان بۆ دەگێڕمەوە، کە وەکو بیرەوەرییەک هەر لە یادمە:

(لەساڵی ١٩٦٤دا (حاجی محەمەد) دەچێتە قەڵادزێ، کە ئەو کات پێیان دەگوت ناوچەی ئازادکراو، کە بەهۆی شەڕەوە هەمووی وێران و سوتاو بوو، مامۆستا (ئیبراهیم ئەحمەدی) خوالێخۆش بووی لێ بوو حاجی محەمەد پێی دەڵێت مامۆستا ئەمە ناوچەی ئازادکراوە. ئەی بۆ پێی ناڵێن ناوچەی گایراو).

(ڕۆژێکی تر من و حاجی (فەقێ عەبدوڵلا) چووینە چیای بلباس کە بەردی باشی لێ بوو، حاجی محەمەدیشمان لەگەڵ خۆمان بردو چووینە ماڵی کوێخا (عوسمانی حاجی وەیس)ە، لە گوندی شێخەلاس کە پیاوێکی خانەدان و خاوەن دیوەخان و لێوەشاوەو بێ هاوتا بوو بۆ میوانداری لەگەڵ ئەوەشدا زۆر دەوڵەمەند نەبوو دوای بەخێرهاتن بە کورەکەی وت بەرخێکیان بۆ سەربرن، ئێمەش گوتمان نەوەڵا رازی نابین و خودا چی دا بێ ئەوە دەخۆین، مام کوێخاش وتی ناسکە نانمان هەیە ئێمەش گوتمان زۆرباشە ئەوە دەخۆین، ئیتر حاجیش وتی مام کوێخا من و کاک عەلی بۆ بەردکرین هاتووین و حاجی محەمەدیش بەتایبەتی بۆ سەردانی جەنابت هاتووە، حاجی مەحەمەدیش وەڵامی دایەوە وتی بەسەری ئەو کوێخا عوسمانە درۆ دەکەن هەتا هاتوومە ئێرەش نەم زانیوە بۆ کوێم دەبەن).

ساڵی ١٩٦٣ و هەڵگەڕانەوەی بەعسییەکان

لە بەهاری ئەو ساڵە هەڵگەڕانەوەی بەعسییەکان بەسەر عەبدولکەریم قاسمدا دەستی پێ کردو سەرکەوتنیان بەدەست هێنا، دیسان بەمەبەستی چارەسەری کێشەی کورد لەگەڵ رژێمی تازەدا سەرکردایەتی پارتی کەوتە گفتوگۆ، ئەوەبوو لەشاری کۆیە کۆنگرەیەکی گەورەی حزب و شۆڕش و عەشایر بەسترا دەتوانین بڵێین کۆنگرەیەکی نیشتمانی بوو، چونکە هەموو لایەنەکی تێدا بوو لەو کۆنگرەیەدا، مەلا مستەفا وەفدی کوردی بە سەرۆکایەتی هەڤاڵ (مام جەلال) بەرێ خست، دوای سێ مانگ گفتوگۆ هیچ ئەنجامێکی نەبوو. دواجار وەفدی کوردی لەگەڵ وەفدی حکومەت (فوئاد ئەلرکابی) چوونە لای سەرۆک (جەمال عەبدولناسر) و دواتر چوونە جەزائیر لای (ئەحمەد بن بێلا) دیاربوو لە قسەکانی وەفدی کوردی هەردوو سەرۆکی میسرو جەزائیر هەڵوێستیان بەرامبەر بە کورد باش بووە. بەڵام ئەو گفتوگۆیانە نەبوونە هۆی پێکهاتنەوەو لەئەنجامدا گفتوگۆ لەگەڵ بەعس بێ سود بوو، دەستیان کردە گرتن و راوەدوونانی هەڤاڵانی پارتی و ئەندامانی وەفدەکە لە بەغدا، ئەوە بوو هەڤاڵ و مامۆستای بەرێز (ساڵح یوسفی و شاخەوان نامیق، کە ستۆدیۆی هەبوو لە نزیک چاپخانەی کوردستان وەفدی کوردی بوون لە گەڵ مام جەلال بۆ بەغدا، لە کاتی گیرانیان مام جەلال لە دەرەوەی وڵات بوو) گیران و زیندانی کران.

بەشی یانزەم

فاوڵ

بەدئاو

* بەپێی فەرمانی کارگێری ژمارە(٢٢٣٤٥) رێکەوتی ٢٠٠٨/١١/٢٦ لەبەرێوە بەرایەتی پەروەردەی هەولێر دەرچووە، پاڵپشت بە نووسراوی قوتابخانەی فیدراڵی بنەڕەتی ژمارە (١٢) لەرێکەوتی ٢٠٠٨/١٠/٧.

مامۆستا (ز.ع.ص) کە مۆڵەتی نەخۆشی هەبووە لەلایان لیژنەی پزیشکی پسپۆر وەریگرتووە. بەڵام ئەم مامۆستا بەرێزە فەرمانی فەسڵی بۆ دەرچو بوو بێ ئەوەی لەلایان بەرێوەبەری قوتابخانەی ناوبراو مۆڵەتەکەی رەوانەی پەروەردە بکرێت، کەچی بە نووسراوی سەرەوەی قونابخانە فەرمانی پچڕانی ناردووە. ئێستا دوای ماندوو بوونێکی زۆر واخەریکە فەرمانەکە هەڵدەوەشێننەوە. بەڕاستی سەیرە!!.

* سەیرە وا وەرزی یەکەمی خوێندن تەواو بوو کەچی تازە بەتازە کتێبی خوێندن دەکەوێتە بەردەستی خوێنەرانی خوێندنی خێرا.

* قوتابیەک لە قوتابخانەی ئەردەلانی خێرا دڵی بە وەزارەتی پەروەردە سوتاوە بای (٦٠٠)هەزار دینار کتێبی بۆ قوتابییەکانی قوتابخانەیەک چاپکردووە لەگیرفانی خۆی!!.

لەبازاڕ کتێبی کوردی چاپی نوێیان کڕیوە. بەڕاستی سەیرە!!.

ڕۆژنامەنووسی پیشەیەکی پیرۆزە نابێت بۆ مەرامی تایبەتی بەکاربێت !

بەدرخان

شتێکی روون و ئاشکرایە پیشەی ڕۆژنامەنووسی پیشەیەکی زۆر پیرۆزە، کەسانێک بەم کارە هەڵدەستن لە هەموو رووێکەوە لێهاتووبن .

نووسین و پێشنیازەکانیان بە چاوی رێزەوە سەیردەکرێت و بەهەند وەردەگیرێت . ئەنجامدانی هەر کردەوەیەکی نەشیاو و نارێک لەلایەن هەر رۆژنامەنووسێک هەزار و یەک حسابی بۆ دەکرێت، ئەگەر هات و ئەم پیشەیەی بۆ مەرامی تایبەتی خۆی بەکاربهێنێت و لەگەڵ بنەماکانی رۆژنامەنووسی نەگونجێت .

ئەوەی ئەمرۆ بۆتە جێگای باس و مقۆمقۆیە باس لەسەردانەکەی بەرێز جۆرج بۆشی سەرۆکی ئەمریکا دەکەن، کە لە رۆژی ٢٠٠٨/١٢/١٤ لەسەردانێکی چاوەڕوان نەکراو سەردانی عیراقی کردو کۆبوونەوەی لەگەڵ سەرکردە عیراقییەکان کرد، لەدوای کۆبوونەوەی لەگەڵ بەرێز "سەرۆکی وەزیران-نوری مالکی" کۆنگرەیەکی رۆژنامەنووسی ئەنجامدا، بەڵام لەرووداوێکی چاوەروان نەکراو یەکێک لەرۆژنامە نووسەکانی کەناڵی "بەغدادیە" بەناوی "زەید مونتەزەر زوبەیدي " جووتە پێڵاوێکی راماڵی سەرۆک جۆرج بۆش کرد، کە دوور بوو لە هەموو بنەمایەکی ئەخلاقی و رۆژنامەنووسی . ئەنجامدانی ئەم کارە قێزەوەنە بە پێچەوانەی ئەو داب و نەریتەیە، کە عەرەب شانازی پێوە دەکات، کە ئەویش "میوانداری" یە.

راستە لەوانەیە کەسانێکی کۆنە بەعسی هەبن دەست خۆشکەری لەم کارە ناشرینە بکەن، بەڵام نابێت ئەم کردەوەمان لاسەیر و سەمەرە بێت، چونکە ئەم جۆرە کارە نارێکانە چاوەڕوان کراوە لەم کەسانە . مامۆستاکانیشیان بەهەمان شێوە لە کۆنگرەی عەرەبی، کە لە سعودیە بەسترا لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٠ بۆ چارەسەرکردنی کێشەی هێرشی عێراق بۆ سەر وڵاتی کوێت بەئامادەبوونی نوێنەری عێراق عزەت ئیبراهیم قاپەکەی بەردەمی راماڵی نوێنەری کوێت کرد و جنێو و قسەی ناشیرینی وەک مەیمونی بە نوێنەری کوێت گوت . مامۆستاکانیان دروستکەری کارەساتی ئەنفال و کیمیا باران و تێکدانی چوار هەزارو پێنج سەد گوند و شارۆچکەن، بۆیە چاوەرێی ئەم جۆرە کردەوانەیان دەبێت لێبکرێت . بۆیە پێشینان راستیان گوتووە "گەورە دەرێژێت گچکە پێ لێدەخشێنێت"، هەرچۆنێ بێت هەڵسوکەوتی ئەم رۆژنامەنووسە زیادەرۆییەکی ئاشکرایە بۆ سەر دەستووری عێراق و ئەمریکا. چونکە ئەم سەرکردانە لەرێگای دەستوور ئەم پلەو پایەیان وەرگرتووە، هاووڵاتیانی ئەم دوو وڵاتە دەنگیان بۆ ئەم دەستووورە داوە، کەواتە ئەم بێرێزییە نەکراوەتە سەر بەرێز "جۆرج بوش" تەنها، بەڵکو بێرێزییەکە کراوەتە سەر هەموو تاکێکی عێراق و ئەمریکا.

ئەم کردەوەیەی ئەم رۆژنامەنووسە عەرەبە نەدەبوو ئەنجام بدرابایە بۆ سەر بەرێز "جۆرج بۆش" کە عێراقی رزگار کرد لە دەست درندەترین رژێمی دکتاتۆری سەردەم . لەم پێناوەشدا پێنج هەزار سەربازی مارینزی ئەمریکی بوون بەقوربانی .پرۆسەی ئازادی عێراقێک کە دابڕابوو لە ناو کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکان و ئابلوقەی ئابووری لەسەر دانرابوو . بەهۆی سەر لێ شێواوی سەرکردە بەعسییەکان و هەڵگیرساندنی دوو شەڕی نەگریسی هارەر لە نێوان عێراق و ئێران و عێراق و کوێت و ئەنفال کردنی هەزارەها ژن و منداڵ و کیمیاباران کردنی کوردستان و وێرانکردنی شاروشارۆچکە و گوندەکانمان. رژێمێک ئەمە سیفەتی بووبێت چاوەرێی ئەم کردەوانە دەکرێت لە قوتابییەکانیان !!

سیاسەتمەداران بیرو بۆچوونی جیاجیایان هەیە بەرانبەر کردەوەی ئەم رۆژنامەنووسە، کەسانێک وای بۆ دەچن ئەم رۆژنامەنووسە گروپێک لەپشتییەوە هەیە و بەرنامەی بۆ دارێژراوە کەسانێکیش وای بۆ دەچن، کە ئەم رۆژنامەنووسە بیەوێت ناوی بکەوێتە ناو مێژوو . دەگێرنەوە کەسێک هەبوو کەس بەهیچی دانەدەنا دەچوو پیسی دەکردە ناو ئاوی سەرچاوەکە، هەر بۆ ئەوەی باسی بکەن !! ئەمەش وایکرد .ئەگەر بەم بیرو بۆچوونە کارەکەی ئەنجامدابێت، ئەوە بەهەڵە چووە، چونکە مێژوو دەمێکە بەخوێن رێژ و ئەنفالچی و کیمیایی ناوی دەرکردوون .

لەکۆتاییدا دەڵێم ئەم کردەوە قێزەوەنە بەخراپ دەشکێتەوە بەسەر پەیوەندییەکانی نێوان عێراق و ئەمریکا، لەمەولاش کۆنگرەی رۆژنامەنووسی بەم شێوەیەی ئێستا ناکرێت و سنوورێک بۆ کۆنگرە رۆژنامەنووسیەکان دادەنرێت . راستە بۆش لە ٢٠٠٩/١/٢١ کۆتایی بە پۆستەکەی دێت، بەڵام سیاسەتی ستراتیجی ئەمریکا هەروەک خۆی دەمێنێتەوە .

لەکاتی روودانی پێڵاوتێگرتنەکە

عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا خەریکی دوو لێکۆڵینەوەی شیعرییە

تایبەت بە بەدرخان

عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا زیاتر وەک شاعیرێک ناسراوە، بەڵام توانایەکە تژی لە سەلیقە و داهێنان، بەردەوام خەریکی وەبەرهێنانی کارو و پرۆژەی جوان و لێکۆڵینەوە و وەرگێڕانی کتێبی فیکری و ئەدەبیشە. تا ئێستا "٣"دیوانە شیعر و "٥"کتێبی نووسین و "٩"کتێبی وەرگێڕدراوی چاپکردووە، دوایین کتێبی وەرگێڕانی"ئەدۆنیس ئەفسوونکاری وشەکان"ە، کە چەند گفتوگۆیەکی ئەدەبی و فیکریین لەگەڵ شاعیر و بیریاری گەورەی عەرەب ئەدۆنیس.

لە بەسەرکردنەوەیەکی بەدرخان سەبارەت نووسین و پرۆژەکانی عەبدولموتەڵیب گوتی: لەم ماوەیەدا زۆربەی کاتی نووسینی خۆم بۆ پرۆژە کتێبێکی لێکۆڵینەوە لەسەر ئەزموونی شیعری (هاشم سەراج) خەرج کردووە، بە ناونیشانی (زمان/بوون/شیعر) خوێندنەوەیەک بۆ ئەزموون و تایبەتمەندیی شیعری هاشم سەراج، ئەو پرۆژەیەم ئێستا لە تەواوبووندایە و چاوەڕێی چاپکردنە، جگە لەو پرۆژەیە کار لە کتێبێکی دیکەی رەخنەیی دەکەم لەسەر هەندێ لە دەقی شیعری کوردی بەناونیشانی شەڕی زمان لە پێناو تەئویلکردنێکی نوێی دەق، رەنگە لە سەرەتای ساڵی تازە بگەمە قۆناغی کۆتایی.

هەر تەمەن درێژ و پڕ بەرهەم بێت بۆ ئاوەدانکردنەوەی کتێبخانەی کوردی و ئاسۆی بیری خوێنەران، پیرۆزە..

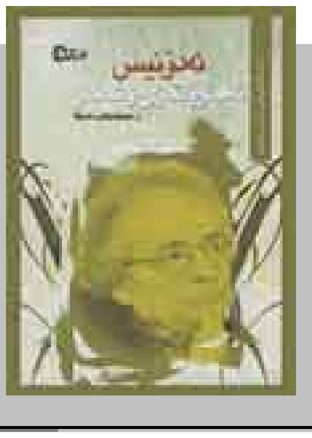

واجید شاکر بیرەوەرییەکانی خۆی لەگەڵ شەهید مەئموون دەباغ دەگێڕێتەوە

ئا: بەدرخان

واجید شاکر لە ساڵی ١٩٣٦ لە شاری کۆیە لەدایکبووە و یەکێک بووە لە هاوڕێ نزیکەکانی شەهید مەئموون دەباغ و بۆ دواجار شەهید مەئموون ماڵئاوایی لێکردووە، هەر بۆیەش بە پێویستمان زانی ئەو دیدارەی لەگەڵ سازبدەین.

واجید شاکر باس لە سەرەتای ناسینی مەئموون دەباغ دەکا و دەڵێ: یەکەمجار لە ناوەندی هەولێر پێکەوەبووین و برادەر بووین، مەئموون جووڵانەوەکانی سنووردار بوو، وەک ئێمە نەبوو، ئێمە زۆر هاتووچۆمان دەکرد، بەڵام ئەو هەر لە ماڵەوە بۆ قوتابخانە و لە قوتابخانە بۆ ماڵەوە، ئەو لە قۆناغی ناوەندی جووڵانەوەی سیاسی نەبوو، بەڵام ئەمن لەکۆلیژ هەستم بە جووڵانەوە سیاسییەکانی کرد، لە ناوەندی هەستم پێنەکرد، تەنها برادەر بووین و ئێمە و ئەوان ماڵمان لە قەڵاتێ بوو.

*** دەڵێی لە کۆلیژ زانیم مەئموون سیاسییە، قەت داوای لێنەکردی تۆش ببیە کەسێکی سیاسی؟**

– راستە من لەکۆلیژ زانیم مەئموون ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستانە، داواشی لەمن کرد ببمە ئەندام، بەڵام ئەمن نەمدەویست، هەرچەندە ئەو و هەموو برادەرانی تری کورد دەیانزانی ئەمن هەستی کوردایەتیم هەیە، من تەوەجوهم بۆ ئەندامبوون لە پارتی نەبوو، بەڵام من و مەئموون بەیەکەوە لەماڵ دوو ژوورمان هەبوو ژوورێک ئەمن بووم، ژوورێک لەگەڵ خانەوادەیەکی ئەرمەنی لە بەغدا، بۆ کۆلیژ پێکەوە دەچووین، دەرچوونمان پێکەوە بوو، دوایی ئێمە هەموو کوردەکان وەکو خێزانێک دەژیاین، ئێستا بۆ نموونە کاک کەمال محێدین من لەوکاتییەوە پەیوەندیم لەگەڵی هەیە، یان رەشید نەقشبەندی و عەدنان نەقشبەندی و ئەوانە بووین و وەکو بنەماڵە خێزان وابووین.

*** سیفەتەکانی شەهید مەئموون دەباغ چی بوو؟**

– هەڵبەتە مەئموون لە خێزانێکی ئەرستۆقراتی بوو، باوکی موتەمەکین بوو، بەڵام چونکە مەئموون لە سیاسەت ئیشی دەکرد باوکی ئەوەندە یارمەتی نەدەدا، خۆی مەئموون کەسێکی مەبدەئی بوو، لە بابەتی مەبدەئی زیاتر گرنگ بوو لە پەیوەندی خێزانی، مرۆڤێکی لەسەرەخۆ و بەرەوشت و مولتەزیم، برادەر بوو رۆژێک لە رۆژان گوێت لێ نەدەبوو مەئموون لەسەر کەسێک قسە بکا و زەمی بکا.

*** بەر لەوەی شەهیدبێ دوایین جار کەی بوو شەهید مەئموونت بینی؟**

– پێش ئەوەی شەهیدبێ خۆی هاتە ماڵی ئێمە، چونکە من ئەوکات لە ئوتێل نەمابووم لەنزیک کۆلیژی یاسا هەموو برادەرانی هەولێر موشتەمەلەکمان گرتبوو، مەئموون رۆژێکیان لە دەرگای دا زۆر زوو بوو، گوتم دەبێ کێ بێ، چووم دەرگام کردەوە بینیم مەئموونە، گوتم ها مەئموون چییە؟ گوتی تەنها دەمەوێ بتبینم و کەسیش نازانی هاتیمە، خواحافیزیت لێ بکەم، چونکە دەمەوێ پەیوەندی بە شۆڕش بکەم، ئەوجا ماچم کردو دەستم لەملی کرد، بەڵام من مەوقیفم لەگەڵ مەئموون هەیە، کە ئەمن گوتم لایەنی دارایی و ئەو شتانە... کوردەکان هەموو هەوڵماندا، ئەمن وەزیفەم هەبوو لە کۆلیژیش دەوامم دەکرد، مەئموونیش دامەزرابوو لە ناوەندی کەرخ ببووە کاتب و لە کۆلیژیش دەوامی دەکرد، بێگومان هەموو برادەرەکانی وی، برادەری من بوون، راستە ئەمن لەهێڵی پارتی ئیشم نەدەکرد، بەڵام هەموومان پێکەوە نەبا نەدەچووینە هیچ شوێنێک، لە ئاهەنگی نەورۆز و هەموو یادەکان وەکو برا دەژیاین، ئەمن هەتا هاتم گۆتم مەئموون ئەوە لەلای ئێمە ژوورێک بەتاڵە حوسێن بەرواری دەرچوو، دەوەرە تۆ ژوورەکەی تر وەرگرە، ئەویش هات ژوورەکەی وەرگرت، پاش ئەوەی کە دامەزرا رۆژێکیان لەماڵ بووم لە دەرگا درا، چووم دەرگام کردەوە بینیم پۆلیسە، گوتم فەرموو، بینیم پۆلیسەکە بە کوردی قسە دەکا و نامەیەکیشی لەدەستە، نامەکەم وەرگرت و خوێندمەوە، بینیم مەئموون نووسیویەتی ئەمن گیرام و ئەو پۆلیسەی نامەکەی گەیاندە دەستت کوردە، لەبن قاڵدرمەش هەندێ شت هەیە حەزدەکەم زوو لەوێ لایانبەی و ئەگەر ویستت کەسێک هەبێ یارمەتیت بدا ئەوە عەبدولحوسێن فەیلی هەبوو کە ئەوکاتی یەک لە بەرپرسەکانی بەغدا بوو، برادەرەکیشمان هەیە حەوێز قادر دزەیی کە لەژیان ماوە، ئەوە پەیوەندی بەوانە بکە با یارمەتیت بدەن، چوومە بن قاڵدرمەکە بینیم چاپخانەی حیزب و سجلات و شتی وای لێیە، سجلەکانم تەماشا کرد بینیم ئیشتراکاتی حیزبیە، هەتا ناوێک تا ئێستاش لەیادمە ناوی (سالح حەیدەری) لە یەک لە سجلەکان هەبوو، جا ئیشتراک بوو یان هەرچ بوو نازانم، بەڵام ناوی سالح حەیدەری هەبوو، دوایی بینیم باسی کۆبوونەوەکانی حیزبی هەمووی لای ئەوە، ئەمن چۆن ئەوانە لابەرم، لەوکاتەی برایەکی مەئموون "عەبدولباقی دەباغ" تازە هاتبووەوە هات گوتی ئەو هەرا و هۆسەیە چییە؟ گوتم حاڵ و مەسەلە ئاوایە، عەبدولباقیش هێشتا لەکاری حیزبی نەیدەزانی گوتی وەڵڵا ئەمنیش هەقم نییە دەڕۆم . رۆیشت.

برادەرێکیشمان هەبوو مردووە خوا لێی خۆش بێ ئیبراهیم موفتی ژوورێکی هەبوو لەسەرەوە خۆی خەڵکی شەقڵاوەبوو، ئەویش هات گوتی: بەچی سەرقاڵی وا مشەوەشی، گوتم مشەوەش نیمە مەئموون گیرایە و ئەوانەش هەمووی کەلوپەلی کاروباری حیزبین، گوتی بەخوای ئەمن نە لەو ماڵەیمە نە هیچ، ئەویش رۆیشت، ئەمن مامەوە هەستام چووم عەبدولحوسێن فەیلیم دیت، چونکە مەئموون جێگاکەشی نووسیبوو، حەوێز قادریشمان دیت، گوتیان تۆ: برۆ ئێمە پێکەیەک دێنین و ئەو شتانە دەگوازینەوە، ئەمن گەڕامەوە چاوەڕوانم دەکرد، دەترسام لەو کاتی دائیرەی ئەمن و پۆلیسی ئەمن بێن، ئێدی هاتن و شتەکانمان لەناو پێکەبە داناو عەبدولحوسێن و حەوێز بردیان، سەعاتێکی پێ نەچوو ئەمن هاتن گوتیان: کوا ژووری فلان؟ گوتم ئەوە ژووری فلانە. گوتیان تۆ چی لێرە و کێندەری؟ گوتم ئەمن برادەریمە و هەولێریمە و ئێمە قوتابییەکان هەر یەکەی لە ژوورێک دەژین، ئەو لەژوورێکە و ئەمن لە ژوورێکم، هاتن و پشکنیان هیچیان نەدییەوە، گوتیان یانی تۆ بەشدار نیت لەگەڵی؟ گوتم نا من فەرمانبەرم لەفلان شوێن و دواتر قوتابیم لە کۆلیژی یاسا، ئەو لەگەڵمانە و پەیوەندیمان هەیە وەک برادەر و بەس، ئەوەبوو رۆیشتن و تەواو، بێگومان ئەگەر ئەمن زوو بهاتنایە هێڵی قوتابیانی پارتی هەموو دەگیران، ئەوەبوو رۆیشتم چوومە هوتێل (عامر) کە کوردەکان هەموو لەوێ بوون، کاکەرەش و کەمال و برادەران هەموو لەوێ بوون، چووم گوتم کاکە حاڵ و مەسەلەیە ئەوهایە مەئموون گیرایە و ئەمن هاتن، کە مەئموون گیرا کەس نەیزانی لەکوێیە، یەکەمجار لە کەرخ گیرا، بەڵام دوای چەند رۆژێک دیسان پۆلیسێک هات و لە دەرگای دا بینیم نامەیەکی هێنایە، نامەکەم خوێندەوە مەئموون نووسیبووی: ئەمن ئێستا لە ناسریەی گیرابووم و گوێم لێ بوو تاهیر چەلەبی برام لە ... بەردا، چونکە ئەوکاتی هەولێرییەک هەبوو نزیک بوو لە عەبدولکەریم قاسم و ئەوانە، پێی بڵێ ئەگەر ئەمن بەو واستەیە بەر بدرێم، هەر لە بەندینخانە دەمێنمەوە و نایێمە دەرەوە، هەستام من و عەبدولباقی چووین بە کاک تاهیرم گوت: ئەوە نامەی مەئموونییە و وا دەڵێ، ئەویش گوتی مادام وایە لەو دەقەیەوە ئەمنیش ئەو هەوڵە نادەم، ئەوەبوو پاش ماوەیەک مەئموون خۆی بەربوو، چونکە هیچی لەسەر ئیسپات نەبوو، دائیرەی ئەمن هیچیان لە ماڵەکەی نەبینییەوە، دوای بەربوونی مەئموون یەکسەر هاتەوە ماڵەوە و گوتم مەئموون کە گیرای لێکۆڵینەوەیان لەگەڵ کردم و ئەمن گوتم قوتابییە و ئاسایی دەوامی خۆی دەکا، ئەمن شتێکم لێی نەبینیوە، ئێمە قوتابین پێکەوە دەچینە قوتابخانە و دێینەوە و بەخوێندن سەرقاڵین.

دوایی مەئموون لەگەڵ برایەکەی و خوشکەکەی رێککەوتن و هاتن لەلای بەنزینخانەی وەزیرییە شوقەیەکیان بەکرێ گرت، ئەمنیش لە خانووەکە دەرچووم و چوومەلای چاپخانەی (الحریە) هی رۆژنامەی (جمهوریە) لەوێ لای برادەرە هەولێرییەکان شوێنێکمان گرت و لەوێ بووین لەنزیک کۆلیژ بوو بەپێیان هاتووچۆم دەکرد، ئەمن لە زانکۆ بووم ئەوکات زانکۆ لە (ولافی ملکی) بوو، مەئموون لە کۆلیژ دەوامی کرد، بەڵام دیارە فکرەی پەیوەندیکردن بە شۆڕشی هەبوو، بەڵام ئێمە کەسمان ئاگامان لێ نەبوو، ئەوەبوو بەیانییەکی زوو هات لەوانەیە کاتژمێر ٥ بوو گوتی ئەوە بڕیارمداوە، بەڵام بەکەس نالێی و کەس نازانێ هەر ویستم بتبینم، ماچی کردم و ئەوە دوایین یەکتربینینمان بوو.

*** کە هەواڵی شەهیدبوونی مەئموون دەباغت پێگەیشت چیت کرد و لەکوێ بووی؟**

– ئەمن لە هەولێر بووم، رادیۆی بەغدام کردبۆوە، پاش رووخانی عەبدولکەریم قاسم لە ساڵی ١٩٦٣ دانیشتبووم گوێم لێ بوو بێژەرێک گوتی (مقتل القائد مەئموون هاشم الدباغ) مومکینە مەئموون قائیدی سیاسی بووبێ، بەڵام قائیدی سەربازی نەبوو، یانی سەرم سوڕما کە مەئموون چۆن چووەتە شەڕ، چونکە مەئموون یەکەمجار چاوی زۆر باش نەیدەدیت، هەتا چاویلکەی بەکاردێنا، مەئموون لە ناوەندیش بوو هەر چاوی کز بوو و چاویلکەی بەکاردێنا، بەڵام بەراستی زۆریش گریام، خانەوادەی پرسەیان لەماڵێ دانا لە دەرەوە دایاننەنا، سەبارەت بەمن کارەساتێکی گەورە بوو، چونکە ئەمن لەگەڵی ژیام لە ناوەندی و لەبەغداش پێکەوەبووین، ئێوارانیش پێکەوە دەردەچووین، دوایین کەسیش من بووم کە ماڵئاوایی لێکردم و ئەستەمە یادەوەرییەکانی مەئموونم لەیادبچێ.

*** چی لە مەئموون فێربوویت؟**

– کەم کەس هەیە بڵێ من مەئموون دەباغم، لەبەر ئەوەنا کە مەبدەئی بوو، بیروباوەڕی بە کوردایەتی هەبوو، ئەمن کە کۆلێژم تەواوکرد لە بەغدا ئیشم کرد، هەر لەوێ مامەوە و برادەران گەڕانەوە، ئەمن زۆر سوودم لە هەڵوێستەکانی مەئموون وەرگرت، لەبەر ئەوەی هەولێرییەکان هەموو دەیانگوت واجید سەفیری کوردستانە لە بەغدا، یانی بنەماڵەیەک نییە ئەگەر هاتبێتە بەغدا سەردانی منی نەکردبێ بۆ وەرگرتنی قوتابی، دەمزانی ئەوە بۆ کوردە، راستە من کاری حیزبیم نەکردووە نە لە پێشتر و نە لە داهاتووش، بەڵام مەبەستمە خزمەتی کورد بکەم، چونکە دەمزانی هەولێر کەسی نییە، بۆ نموونە کەمال موفتی هەبوو دەیگوت ئەمن نوێنەری سلێمانی و کەرکووکم و ئەوە عایدی منە، هەولێری هەموو دێنە لای تۆ، زۆر شتیشمان کرد، لە دامەزراندنی پەیمانگای مامۆستایان و پەیمانگای تەکنەلۆجیاش بەشداریمکردووە، زۆر مورتاحم کە ئەو شتانە لە کەسێکی وەکو مەئموون فێربووم، مرۆڤێکی وابوو لەبەر خزمەتی میللەتەکەی خۆی بە کوشتندا، ئێستاش لە هەولێر راوێژکاری سامانی سروشتیم لە ئەنجوومەنی وەزیران، چونکە من تا ١٩٨٦ لە خوێندنی باڵا بووم، دوای ١٩٨٦–١٩٨٧ ویستم لە وەزیفەی حکومی خۆم رزگار بکەم، دوایی چوومە رێکخراوی (ئەواپیک)، پەیوەندیشم لەگەڵ وڵاتانی کەنداو زۆرباشە. هەر لەو رێکخراوە مام تا رووخانی سەدام، دوای رووخانی سەدام هاتمەوە لێرە کاندید بووم کە ببمە لیژنەی (مجلس ادارة صناعة النفطية) لە بەغدا وەک نوێنەرێکی کورد، دوایی مەجلس ئیدارەکە نەبوو بوومە راوێژکاری وەزیری نەفت و مامەوە هەتا برادەرانی ئێرە داوایانکرد بێمە ئێرە و هاتم لێرە خزمەت دەکەم، حەزیش دەکەم ئەوەی لە توانام ماوە خزمەتی کوردستان بکەم تا لە ژیان ماوم.

سەرۆکی رابیتەی سریانی لوبنانی پێشوازی لە وەفدێکی کوردی دەکات

ئا: بەدرخان

رۆژی ٢٠٠٨/١١/٢٦ وەفدێک کە پێکهاتبوو لە د. عەبدوڵڵا عەلیاوەیی ئەندام پەرلەمانی عێراق و حەمید بەدرخان بەرپرسی دەزگای بەدرخان و کەریم عەبدوڵڵا بەرپرسی نووسینگەی لوبنانی سەتەلایتی کوردستان و مەحموود فەتاح ئەحمەد سەرۆکی حیزبی رزگاری کوردی لوبنانی سەردانی بارەگای "الرابطة السريانية"دەکەن و چاویان بە هەریەک لە"حەبیب ئەفرام"ی سەرۆکی رابیتەی سریانی و کەمیل حەننای سکرتێری ناوخۆ دەکەوێت لەو میانەشدا باسیان لە بارودۆخی عێراق بەگشتی و پەیوەندی نێوان کورد و مەسیحیش بەتایبەتی کرد.

لە چاوپێکەوتنەکەدا د. عەلیاوەیی گوتی: ئێمە سەردانی یەکێک لە ناودارترین کەسایەتی و بەرگریکار لە مافی مەسیحییەکان لە رۆژهەڵات و دۆستی هەرە نزیکی نەتەوەی کورد رێزدار"حەبیب ئەفرام"دەکەین، لێرەوە، لە بەیروت، پایتەختی هزرو ئەدەب و راگەیاندن لە ناوچەکە دەڵێین: عێراق ئەگەر کاتێک پێکهاتە مێژووییەکانی خۆی لەدەست بدات دەڕوخێت و ناتوانێ بەپێوە بوەستێ، عێراق بەشێوەیەکی تایبەت بەبێ مەسیحییەکان وەک بیابانێکی بێ دیجلەو فوراتە. ئێمە سوورین لەسەر تەواوی مافە سیاسی و رۆشنبیرییەکانی مەسیحییەکان لە کلد و ئاشوور، ئێمە بەهەموو شێوەیەک هەر هەڕەشەیەک بۆ سەریان رەت دەکەینەوەو لێرەوە دژی ئەوەش دەوەستین، کەوا پڕوپاگەندەی ئەوە دەکەن، گوایە کورد لەپشتەوەی کۆچ پێکردن و راوە دوونانی مەسیحییەکانن لە موسڵ. کوردەکان دڵی خۆیان بۆ مەسیحییەکان کردۆتەوەو کوردستان وەکو هەرێمێکی عێراقی دادەنێن، کەوا شوێنی پێگەو ژیان و تەباییە بۆ تەواوی کەمە نەتەوەییەکان، بەتایبەتیش مەسیحییەکان.

لەلایەکی دیکەشەوە"ئەفرام"داوای لە حکومەتی عێراق کرد، کەوا لە هەموو بوارەکان هەوڵی زیاتر بدات لەپێناو هاووڵاتیان و تەواوی دانیشتوانی عێراق و بیسەلمێنن، کە سوورن لەسەر ئەوەی وڵات جێ نەهێڵن و کۆچ نەکەن، داواشی کرد پلانێکی رزگارکەر و پوختی سەربازی و ئاسایش و ئابووری و کۆڵامەیەتی بخاتەڕوو بۆ گەڕاندنەوەی کۆچکردووانی شاری موسڵ بۆ زێدی خۆیان، بە پڕۆژەی وەبەرهێنان پشتیوانی لە جێگیربوونی دانیشتوانی دەشتی موسڵ بکات. ئەفرام سەرسوڕمانی خۆی لەوە راگەیاند، کەوا کەسانی هوشیار و دژ بە هزری تیرۆریستی رەشکردەوە بەرپەچی ئەوە نادەنەوە کەوا کەسانێک بە کورد و کافرو بێ بڕوا لە قەڵەم دەدەن و هەڕەشەی دەرپەڕاندن لەشوێنی خۆیان لێ دەکەن.

لە راستەوە: حەمید بەدرخان، مەحمود فەتاح، د. عەبدوڵڵا عەلیاوەیی و حەبیب ئەفرام - بەیروت ٢٠٠٨/١١/٢٦

لە راستەوە، پارێزەر واجید شاکرو شەهید مەئموون دەباغ

ژن هەمووی خەتای خۆیەتی

هیدایەت جەمال

ژن ئەو کائینە گەورەیەیە کە بەهەموو شێوەیەک شیاوی ڕێزلێگرتنە، بەڵام لەم سەردەمەدا ڕووبەڕووی چەندین گرفت دەبێتەوە، بەشێک لەم گیروگرفتانەش خۆی بەشدارە تێیدا، بەڵام بەردەوام خۆی واپیشان دەدات کە بێتاوانە و هیچ هەڵەیەکی نییە، لەکاتێکدا دەبینین کە چۆن ژن و پیاوێک لەسەر کارێک کە باش نەبێت هەردوولا سەرزەنشتی یەکتر دەکەن.

دیارە ئەم سەرزەنشت کردنە مێژوویێکی کۆنی هەیە لەو کاتەوە دەست پێ دەکات، کە چۆن ئادەم و حەوا لەودارەیان خوارد لەبری ئەوە بەرگری لەیەک بکەن سەرزەنشتی یەکیان کرد.

یەکێک لەهاوڕێکانم سەردانی ماڵی ناسیاوێکی خۆیانی کردبوو بۆی گێڕامەوە: کاتێک باسی کێشەی نێوان ژن و مێردێکیان ئەکرد، یەکێک لەژنەکان کەوتە قسەو وتی :هیچ کاتێک پیاوان تاوانیان نییە (هەمووی خەتای ژن خۆیەتی)وای پێدەکرێت و قسەی پێدەکرێت و بەجۆرێکی باش هەڵسوکەوتی لەگەڵ ناکرێت، بۆیە لێرەدا بەو ژنەو هەموو ژنەکانی هاوبیری ئەم ژنە دەڵێم ئەگەر خۆتان بەم جۆرە قسە لەسەر خۆتان بکەن ئیتر ئەبێت پیاوان هەڵسوکەوتیان بەرامبەر تان چۆن بێت.

هەروەک چۆن کاری باشە بەلایە ناکرێت بێگومان خراپەش بەلایەک ناکرێت، بۆیە هەردوولا پشکیان بەر دەکەوێت لەگیروگرفتەکاندا وتەیەکی ئیمامی عەلی هەیە، کە دەڵێت:(بریار لەسەر کوشتنی کەسێک مەدە کە هاتە لات و وتی: چاوێکیان دەر هێناوم و تۆش کەسی بەرامبەر تاوانبار بکەیت بەکوشتن ڕەنگە ئەو کەسەی تاوانباری دەکەیت بەکوشتن لەوانەیە غەدری لێکرابێت و هەردووچاوی دەر هێنرابێت)

ئیتر پێویست ناکات ژن بەتاوانبارتر بزانرێت لەکێشەکاندا، هەڵسوکەوتی خراپی لەگەڵ بکرێت، دیارە ژنانی ئەم سەردەمە جیاوازە لەژنانی سەردەمەکانی پێشووتر نامەوێت لەڕێزو حورمەتی ژنی سەردەمی پێشوو کەم بکەمەوە، هیچ نکۆڵی لەوەناکرێ، کە ژنی واهەبووە هاوشانی پیاوان قسەیان کردووەو خاوەنی بەڵێن و پەیمانی خۆیان بوونە .

بۆیە با چیتر ژنان نەکرێنە ئامراز بۆ گەیشتن بەئامانج و تاوانبار بکرێن بەهەڵەیەکی بچووک کە دەیکەن، دیارە ئەویش وەک ڕەگەزی بەرانبەر مرۆڤەو خاوەنی هەستەکانە کە پێی بەخشراوە.

لە چەمچەماڵ فەوزا لە کاری ڕۆژنامەگەریدا

ئەو فەوزای کاری ڕۆژنامەنووسییەی ئەمرۆ سەرتا سەری هەرێمی کوردستانی گرتووەتەوە، کەشێکی وای ڕەخساندووە کە ڕۆژنامەگەری و ڕۆژنامەوانی بووە بەکاری بازرگانی و چەمچەماڵیش وەک یەکێک لە شارەکانی کوردستان لەم فەوزایە بەدەر نییە، ڕۆژنامەکانیش بێ ڕەچاوکردنی هەندێ پرەنسیپی ڕۆژنامەگەری بۆ پڕکردنەوەی ڕووپەڕی ڕۆژنامەکانیان ورد و درشتی هەواڵ و بابەتەکان بڵاو دەکەنەوە بەبێ ئەوەی بەدواداچوونی ڕاستی و دروستی بۆ ناوەڕۆکی نووسراوەکان بکەن، پەیامنێرانیش زۆر کات لەبەرامبەر بڕێک پارەی کەمدا، لەبەها و نەریتەکان لا دەدەن، بەدرخان بۆ بەدواداچوونی ئەم بابەتە ڕیپۆرتاژێک لەچەمچەماڵ سازکرد:-

مەهدی جەبار _ بێستون محەمەد

سەرەتا هیدایەت جەمال خوێندکاری قۆناغی چوارەمی ڕاگەیاندن لەوەڵامی ئەم پرسیارەدا وتی :

پێم وایە ئەو فەوزا ڕۆژنامەنووسیەی، کە لە شاری چەمچەماڵدا هەیە لەهیچ شارێک بەوجۆرە نییە، لەکاتێکدا دەبینین کەبەدەگمەن یاساو ڕێساکانی ڕۆژنامەنوسی پەیڕەو دەکەن، ئەمەش بەتەنها بۆخۆدەرخستن یان بۆئەوەی بتوانن خۆیان لەدەسەڵات و بەرپرسەکان نزیک بکەنەوە بۆئەوەی مەرامی خۆیان بێننە دی، ئەمیش خۆی لەخۆیدا بەدبەختییە لەگەڵ ئەوەشدا نابێت هەمووی زەربی سفر بکەین چەند ڕۆژنامەنووسێک هەیە لەشارەکەدا، ئەویش بەپەنجەی دەست ئەژمێرێن، کە دەتوانن ڕاستییەکان وەک خۆی بگەیەنن، سەرباری ئەوەش چەندین بەناو ڕۆژنامەنووس هەیە، کە بۆ چەند شوێنێک ئیش دەکەن لەکاتێکدا ناتوانرێت سەرکەوتن بەدەست بهێنرێت، بۆیە پێویستە لێپرسینەوە لەگەڵ ئەو کەسانەدا بکرێت و غەرامە بکرێن.

هەڵمەت هۆشیار سەرنووسەرگۆڤاری لەن لەبارەی ئەم بابەتەوە وتی:- ڕۆژنامە گەری لەمڕۆی هەرێمی کوردستاندا ئەگەر بە وردی و لەدیدگا ئەکادیمییەکەیەوە لێی بڕوانیین، هەست ئەکەین جۆرێک لەفەوزای خولقاندووە، ئەویش وەکو شیعر و هونەر زۆرکەس خۆی لەقەرەی دەدات، بەڵام ئەستەمە بەم سێ دەریایەدا هەمووکەسێک بتوانێت تەنانەت لەکەناریشدا مەلە بکات. ڕۆژنامەگەری، زانستە، هونەرە، بەرپرسیارێتییە جا ئیدی سەرکەوتوو ئەو کەسەیە کەبتوانێت ئەم سێ چەمکە پێکەوە گرێ بدات و ئادابی گشتی لەکەدار نەکات.

سنوری چەمچەماڵیش سنوورێک نییە بەدەر بێت لە چوارچێوەی هەرێمی کوردستان، لەم هەرێمەشدا ئێستا بەلێشاو ڕۆژنامەو گۆڤار دەردەچێت، خۆ ئەگەر ڕادیۆو تەلەفزیۆنیش وەکو چاپکراوەکان تێچووی کەم بووایە، ئەوا بێگومان ئێستا دەیان و سەدان کەناڵی بیستن و بینینمان هەبوو، ئەم لێشاوەی خولاوی چاپکراوە پێویستی بەکەس و کادر هەیە بۆ پڕکردنەوەی لاپەڕەکانیان، ئەگەر بشگەڕێین بۆکادری پرۆفیشناڵ بەشی چەند بڵاوکراوەیەک کۆبکەینەوە کە لەژمارەی پەنجەکانی دەست تێپەڕناکات وا بوو لێرەوە پێویستی وادەکات خەڵکی تر بێتە مەیدانەکەوە، کەسانێک کە ڕەنگە پێشتر بەڕێکەوتیش ڕۆژنامەیەکیان نەخوێندبێتەوە وەکو هەندێک لەپەیامنێرەکانی سنووری چەمچەماڵ.

بەشێکی تری ئەگەڕێتەوە بۆئەوەی کە زۆرێک لەڕۆژنامەکان بەئەرکە ڕۆژنامەوانییەکانی خۆیان هەڵناسن، خۆئەگەر بەو ئەرکە ڕۆژنامەییەی کە لەجیهاندا هەیە هەستن، ئەوا بەدڵنیایەوە زۆربەی زۆری ئەدەبیاتە ڕۆژنامەوانیانەی کە ئێستا بڵاودەکرێنەوە پەراوێز دەخرێن، بەپێچەوانەوە بڵاوکردنەوەی بابەت، ڕۆژنامەنووس زۆر دەکات.

هەروەها سەبارەت بەتەوەری باسەکەمان محەمەد فەریق قارەمان بەڕێوەبەری ڕادیۆی چەمچەماڵ وتی: ڕاگەیاندن ئەو دەسەڵاتە گرنگ و پڕبایەخەیە بۆتە هەوای ژیان و پێویستی ڕۆژانەو هەموو ڕۆژێک ناتوانین خۆمانی لێ دەرباز بکەین و یەکێکە لەکۆڵەگە گرنگەکانی جیهانگیری و جیهانی بۆکردوین بەگوندێکی بچووک. وەک چۆن لایەنی ئیجابی خۆی هەیە لەچرکەساتێکی کەمدا لەوپەڕی جیهانەوە ئاگادارمان ئەکاتەوە، کەچی ڕووئەداو ڕوویداوە، بەهۆی سەتەلایت و ئەنتەرنێت و تەکنەلۆژیاو بەهەمان شێوە لایەنی سلبی خۆشی هەیە، کە بۆتە فەوزایەکی گەورە، کە هەموو کەس پێی بوێرێ. وەک چۆن لاوانی کورد لەکاتی سەرەتای گەنجێتیدا زۆربەیان شاعیرن بەهەمان شێوە ئێستا ڕۆژنامەگەریش بەهۆی ئاسنکاری ڕۆژنامە گەرییەوە زۆربەی خوێنەری ڕۆژنامە بوونەتە ڕۆژنامەنووس، جاری واهەیە ژێرخانی ڕۆشنبیری ئەو تۆشیان نییە هەرچەند کەس و گرووپێک یەکدەگرن و ڕۆژنامەیەک یان ماڵپەڕێک دەکەنەوە هەندێک لەوانە بۆ ناوبانگ و پلەو پایەو هەندێکی تریش بۆ بژێویان و ئیشی ڕۆژنامەیان لەناو ئەوانەشدا بەڵگە نەویستە بۆلایەنە ڕۆشنبیرییەکەو دەتوانین بڵێین، کە ڕۆژنامەنووسە گەرچی بەهۆی ململانێی حزب ودەسەڵات گەریی و ناوچەگەری ئەو دەستە پیرۆزەی جارانی نەماوە هەندێک نەک ڕۆژنامەنووس نین هەواڵ نووسیش نین ناسنامەی ڕۆژنامەنووسی جیهانی لەگیرفان ناوە.

هاوڕێ لەتیف خوێندکار بۆ بەپێزکردنی بابەتەکە وتی: ڕاگەیاندنەکان دەبێت دەرهاویشتەی ئەو ڕاستییە بن کەئەرکێکی گرنگ جێبەجێبکەن لەگەیاندنی کێشەو موعاناتەکانی گەل بەهەموو توێژەکانییەوە بەدەسەڵات، چارەسەری گونجاویان بۆ بدۆزنەوە، ببنە ئەو هێزەی پێی ئەوترێت دەسەڵاتی چوارەم، ڕۆژنامەوانیش بەشێکی گرنگی ڕاگەیاندنە، ئەمڕۆ لەکوردستان بەتایبەتی شارێکی بچووکی وەک چەمچەماڵ بەپێچەوانەی زۆرێک لەوڵاتە پێشکەوتوەکان فەوزایەکی زۆر ئەبینرێت لەڕۆژنامەوانیدا، چونکە بەشێک لەڕۆژنامەنووسان ئەکادیمی نین، لەپێناو گەیشتن بەئامانجێک دەستیان بەکاری ڕۆژنامەنووسی کردووە، ئەمڕۆ بەداخەوە ڕۆژنامەنووسی بووە بەئیشێکی سەرجادە لەم شارەدا لەیاسای خۆی دەرچووە، من ئەیگەڕێنمەوە بۆ سەروەرنەبوونی یاساو بێ ئاگای دەسەڵات، هەندێک ڕۆژنامەنووسی کەم هەیە بەدڵسۆزی کاردەکەن.

هەروەها ڕووی پرسیارمان کردە یاسین حوسێن لێپرسراوی سەنتەری چەمچەماڵی ڕێکخراوی ئازادی لاوان وتی : بێگومان چەندین کەس لەم شارەدا کاری ڕۆژنامەگەری دەکەن، ناکرێ هەمووی بەیەک چاو سەیر بکرێت، ڕۆژنامەنووسیش هەیە تەنها وەک خولیایەک یان بۆ بژێوی ژیان ئەو کارە دەکا تابڕێک پارە وەربگرێ، ئەمەش وادەکات لەئەرکی ڕاستەقینەی خۆی لابدات، ئەمە دەکرێ پێی بوترێ فەوزەوی، بەڵام ڕۆژنامەنووسیش هەیە کاری خۆی دەکا مایەیی دەست خۆشییە دەکرێ دەستی بگیرێ تازیاتر سەرکەوتووبێت و کارەکەی پرۆفیشناڵانە بێت.

پشتیوان محەمەد کە ڕۆژنامەنووسە لەوەڵامی پرسیارەکەماندا بەم شێوەیە دوا: ڕاگەیاندن سنووری دیاریکراوی خۆی هەیە لە ئێستاشدا گۆڕانکاری گەورەی بەخۆیەوە بینیوە لەبواری زانستیدا، گرنگییەکی زۆر بەرچاوی هەیە، چونکە ئەرکی گەیاندنی پەیامە، پەیامێک لەنێوان دەسەڵات وخەڵکیدا هەروەها گواستنەوەی ڕاستییەکانە، ئەمانەش کاتێک دەبێت ئازادی ڕۆژنامەگەری بۆ ڕۆژنامەنووس فەراهەم بکرێ، ئەگەر هاتوو ڕۆژنامەنووس ڕاستییەکانی نەگەیاند بەدڵنیاییەوە متمانەی خەڵکی لەدەست دەدات، بۆیە ڕاستگۆیی لەکاری ڕۆژنامەوانیدا لەهەموو شت گرنگترە، بەڵام بەداخەوە هەندێک کەس بۆپاداشت یان ناودەرکردن جۆرێک هەواڵ دەنێرن دوورە لەکارو سنوورو یاسای ڕۆژنامەگەرییەوە.

محەمەد فەریق

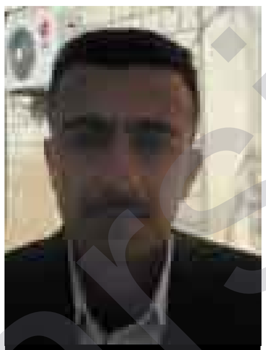
یاسین حوسێن

هیدایەت جەمال

هەڵمەت هۆشیار

کەی ڕاگری کۆلێژی هونەرە جوانەکان دەگۆڕدرێ؟!

هێور ئیبراهیم

زۆرجار گوتراوە و دەگوترێ (هونەر پێناسەی گەلانە) و هەر هونەر و وەرزشە دەتوانێ میللەتان بەیەکتر بناسێنێ، ئەوەی گرنگە و دەکرێ قسەی لەسەر بکرێ ئەوەیە ئایا چۆن هەڵبدرێ پایە و ئاستی هونەر بەرزبکرێتەوە، لە هەر وڵاتێک مادام هونەر وا گرنگە، گومانیشی تێدانییە لە هەموو وڵاتان پەیمانگا یان ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان هەیە کە شوێن و مەنزڵگە و کانگای دروستکردنی کادیری ئەکادیمی هونەرین، ئەوەی دەمەوێ بیخەمەڕوو و باسی لێوە بکەم. ئایا لەم وڵاتە کێن ئەوانەی ئەو شوێنە ئەکادیمییە هونەرییانە بەڕێوەدەبەن، لەوانەیە لاتان ڕوون بێ کە لە ١٩٩٢/١١/٢٦ بۆ یەکەمجار لە شاری هەولێر پەیمانگای هونەرە، جوانەکان لەلایەن چەند هونەرمەندێکەوە کرایەوە و ئەوەش گروتینێکی تری بە خەڵکیدا بۆ ئەوەی گەشبین بن بە ئایندەی هونەر لەو شارە. دوای ئەوەی چەندین پەیمانگای تر لەشار و شارۆچکەکانی تری کوردستان کرایەوە، بەڵام ئەوەی پرسیارە و تا ئێستا بێ وەڵام ماوەتە بوونی ئەو کەسانەیە، کە لەو پەیمانگایە بە بڕوانامەی دبلۆم وانە دەڵێنەوە، کە ئەوە خۆی لەخۆیدا شتێکی نایاسایە، لەبەرئەوەی هەرکەسێک بیەوێ لە پەیمانگا وانە بڵێتەوە دەبێ بڕوانامەی بەکالۆریۆسی هەبێ، بەڵام ئەوەی سەیرە و جێی هەڵوەستە لەسەرکردنە لە زۆربەی پەیمانگاکانی هونەرە جوانەکان کاتێک قوتابییەکی زیرەک ئەمساڵ بڕوانامەی دبلۆم وەردەگرێ و خوێندنی پەیمانگا تەواو دەکا ئەوا بۆ ساڵی داهاتوو وەکو مامۆستا لە پەیمانگا دایدەمەزرێنن ئەوەش جێی پرسیارە، ڕاستە لەوانەیە لەبەر نەبوون یا کەمی کادیری پسپۆڕ بێ لە بوارەکە، بەڵام دەکرێ لەمەودوا چارەسەری ئەو کێشانە بکرێ، ئەویش تەنها بەپلان دەبێ.

لایەنێکی تری پێویست بۆ قسە لەسەر کردن، کە زۆرجار ئەو لایەنە کێشەی گەورە دروست دەکات، ئەویش دانانی کەسانی ناهونەرمەند و ناشارەزا لە هونەر وەکو بەڕێوەبەر لەو شوێنە ئەکادیمییە هونەرییانە، بۆ نموونە پارساڵ، کەسێک بەڕێوەبەری پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەولێر بوو زۆربەی جار لەکاتی نمایشکردنی چالاکییەکانی پەیمانگا ئامادە نەدەبوو، باشترین بەڵگەش بۆ قسەکەم لە وتەی ئەو قوتابییەی قۆناغی پێنجەمی بەشی مۆسیقایە کاتێک بەڕێوەبەری پەیمانگا هاتبوو قسەی بۆ کردبوون گوتبووی ئەوە نوێنەری وەزیری پەروەردەیە؟! ئاخر عەیب و شەرم لەوە زیاتر چی، کە قوتابییەک بەلانی کەم ٥ ساڵ لە پەیمانگا بخوێنێ بەڕێوەبەری پەیمانگاکەی خۆی ببینێ و بڵێ ئەوە نوێنەری وەزیرە، یان کاتێ هەر لە سەردەمی ئەو بەڕێوەبەرە کەسێکی دەرچووی بەشی زمانی عەرەبی کرابووە سەرۆکی بەشی شانۆ، هەر بۆیەش کە شانۆگەری من و قالە و سەگەکەی پاڤلۆڤ لە هۆڵی گەل نمایشکرا، کە بەرهەمی پەیمانگا بوو ژمارەی مامۆستایانی ئامادەبووی ناوهۆڵ نەدەگەیشتە ژمارەی پەنجەکانی دەستێک، ئەوە جگە لەوەی ئەوەی ڕیکلام بێ بۆ کارەکە نەکرابوو.

ئەو دوو نموونەیەی باسمکرد دڵۆپێکە لە دەریای نەگبەتییەکانی ئەم وڵاتە، چونکە زۆر ڕاشکاوانە دەڵێم لەم وڵاتە تاکو بوونە بەڕێوەبەر بە تەزکیەی حزبی و دەزگا حزبییەکان بێ ڕەوشی هونەر باشتر نابێ بگرە بەرەو خراپتریش دەڕوا، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ باسی ئەوە بکەم، کە ئەمساڵ دوای ئەوەی چەندین گۆڕانکاری لە بەڕێوەبەرایەتی پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەولێر کرا، ڕەوشی ئەو پەیمانگایە بەرەو باشتر چووە و وەکو فەرهەنگ غەفووری بەڕێوەبەر لە یەکەم کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی خۆی ڕایگەیاند لەمەودوا واستە و واستەکاری نامێنێ و دەبێ پسپۆڕی لە پەیمانگا ڕۆڵ ببینێ، لەبەرئەوەی بە بەڵگەوە دەڵێم لە ساڵانی پێشوو قوتابی هەبووە بە تەزکیەی حزبی و بەناوی کوڕە شەهید لە پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەولێر وەرگیراوە، کەچی باوکی لەژیان ماوە، دەکرێ لێرە بە دڵنیاییەوە بڵێم فەرهەنگ غەفوور دوای دەستبەکاربوونی لە پەیمانگا وەکو بەڕێوەبەر چەندین گۆڕانکاری لەو پەیمانگایە ئەنجامداوە هەر لە گۆڕینی هەردوو سەرۆکی بەشی شانۆ و شێوەکاری و چەندین گۆڕانکاری تر لە شێوازی دەوامی قوتابیان و چالاکیان، ئەو قسەیەشم ڕیکلامکردن نییە بۆ فەرهەنگ غەفوور، بەڵکو ئەوە کورتەی ئەو ڕیپۆرتاژەیە کە لە ژمارە ١٠٧ی ٢٠٠٨/١١/٢٢ی هەفتەنامەی بەدرخان بڵاوکرایەوە و بەڕای زۆربەی قوتابیان و مامۆستایان ڕەوشی ئەمساڵی پەیمانگا زۆر جیاوازە لە ساڵانی تر و خەریکە پەیمانگا بەرەو ئاقارێکی ئەکادیمی دەڕوا، ئەویش لەبەرئەوەی بەڕێوەبەر و سەرۆک بەشەکان کەسی هونەرمەندن و لەمانای هونەر تێدەگەن.

لەخوا بەزیادبێ و شوکریش بۆ خوا ئەوە گۆڕانکاری لە پەیمانگا کرا و خەریکە ڕەوشی پەیمانگاش بەرەو باشتر و ئەکادیمی دەڕوا، بەڵام ئەی هاوار بۆ ئەکادیمیای هونەرەجوانەکان!! دەزانن بۆ؟ چونکە ڕاگری ئەو کۆلێژە دکتۆرای لە هونەر هەیە، ببوورن مەبەستم ئەوەیە دەرچووی بەشی کشتوکاڵە!! جا کەوایە و مادام کۆلێژی هونەر وابێ، دەبێ چی لێ چاوەڕوان بکەین، کە کەسانێک هەن بە زەوقەوە دەڕواننە ئەو کۆلێژە بۆ داهاتووی هونەر، بەڵام پێیانوایە ئەگەر کەسێک هونەرمەند نەبێ یا هونەردۆست نەبێ ناتوانێ ڕێز لە هونەر و هونەرمەندان بگرێ.

هەمووتان لەمن باشتر دەزانن لە وڵاتان پایەی هونەرمەند لە پایەی سیاسییەکان ئەگەر زیاتر نەبێ کەمتر نییە، بەڵام لێرە بەبڕیاری ڕاگرێکی کۆلێژ، کە دەرچووی بەشی کشتوکاڵە هونەرمەندێک لە کۆلێژ فەسڵدەکرێ و لە خوێندنەکەی بێ بەش دەبێ، کە بەشێکی زۆری خەڵکی بە ئایندەیەکی گەش دەیانڕوانییە ئەو هونەرمەندە.

لەوەش سەیرتر گوناه نییە شوێنێکی وەکو ئەکادیمیای هونەرەجوانەکان لە بۆنە و یادەکان چالاکیان نەبێ، لە کاتێکدا چالاکی قوتابخانەکان چالاکیان هەیە!!!

بۆیە دەکرێ لەمەودوا بیر لەوە بکەینەوە کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو، یانی ئێمە هونەرمەندێکمان نەبوو ببێتە ڕاگری کۆلێژی هونەر لە کاتێکدا ٣ هەزار تا ٥ هەزار هونەرمەند ڕێزلێنانیان وەردەگرت. هەر لەبەرئەوە هەقوایە سەیری ئەزموونی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بکەن و دەرسی لێوەربگرن، چونکە دڵنیام ئەگەر کەسێکی هونەرمەند ببێتە ڕاگری کۆلێژی هونەر، ئەوا ڕەوشی ئەو کۆلێژە زۆر گۆڕانی بەسەردا دێ و کاریگەری باشیشی لەسەر ڕەوشی هونەر لە کوردستان دەبێ.

بۆیە بەهەڵە نەچوومە ئەگەر بڵێم یا دەبێ ڕاگری کۆلێژی هونەرەجوانەکان بگۆڕدرێ یان لەگەڵ کۆلێژی کشتوکاڵ تێکەڵ بکرێن کە ئەمەش نابێ، چونکە نازانم پەیوەندی نێوان کشتوکاڵ و هونەر چییە، مەگەر لەو گۆرانییانە یەکبگرنەوە کە جووتیاران لەکاتی دروونە دەیڵێنەوە.

لە تاراوگەوە

قومار

لەژمارەی ڕابردوودا باسم لەدیاردەی درۆکرد، لەگۆشەی ئەم ژمارەیەدا هەوڵدەدەم تیشک بخەمە سەر قومار کە یارییەکی دیارو بەرچاوە، بۆتەکلتوورێکی تارادەیەک باو لەنێو گەلانی جیهان، لایەنی باش و خراپی هەیە، بۆ ئێمەی کورد تائێستا جگە لەکات بەسەر بردن هەر خراپ کەوتۆتەوەبەزەرەری مادی و دروستبوونی کێشەوئەنجامدانی تاوانی جۆراوجۆر.

بەگشتی بەخراپ لێی دەڕوانن، زۆرکەس زەرەرمەند دەبن، زۆرجار ئیفلاسی مادی، تێکچوونی شیرازەی کۆمەڵ، لەبەر یەک هەڵوەشانەوەی خێزان، پەنا بردن بۆ تاوان و دزی و کاری ناشەرعی.....هتد و چەندین دیاردەی ناهەموارتری لێدەکەوێتەوە کە لە کۆمەڵ و دین و یاسادا نامەشرووعن.

لەقورئانی پیرۆزدا، لەسورەتی (المائدة)، لەئایەتی ژمارە نەوەتدا، خودای مەزن دەفەرموێ:{انمایرید الشیطنآن یوقع بینکم العدوةوالبغضآء في الخمروالمیسرویصدکم عن ذکر الله وعن الصلوة فهل آنتم منتهون}لێرەدا بۆمان دەر دەکەوێ کە خودای مەزن لەقورئاندا بەکارێکی خراپی لەقەڵەم دەدا، مەبەستی لەقومار وشەی(المیسر) دەگرێتەوە، ساڵی ڕابردوو لە پەرلەمانی ئەڵمانی باس لەوە کرا کە ئەو شوێنانەی وەک(هۆڵی یاری)یەکان کە جۆرەها یاری تێداهەیە دابخرێن لەبەر ئەوەی ئەم هۆڵی یارییانە بوونەتە هۆیەک بۆ تێکچونی ژیانی خەڵک، زۆر ژن و مێرد لێک جیابوونەتەوەو خێزانەکانیان

یوسف مەنتک - ئەڵمانیا

تێکچووەو منداڵەکان بوونەتە قوربانی، خەڵکانێکی زۆر هەن ئەو پارەیەی کە لە کارکردن یا لە سۆسیال وەریدەگرن هەمووی لەکاتێکی کەم لەم هۆڵی یاریانە دەدۆڕێنن، ترسناکترین یاریان ئۆتۆمات ڕۆلێتە، بەڵام یاری ئۆتۆمات ترسناکترین یارییە هەر ئەوەندە مرۆڤ فێر بوو زۆر بەزەحمەت دەتوانی تەرکی بکات، ئەوەش جیهازێکە تەنها پارە وەر دەگرێ زۆر بەکەمی دەیدات، یاریکەرەکە لە تەماعیدا هەر پارەی تێدەکات تا قەلۆش دەبێت، جاری وا هەیە ئاگای لەبرسێتیش نامێنێ وا غەرقی ناو یارییەکە دەبێت، بۆیە دەست بەتاڵ وبرسی و بێ ماڵ دەمێننەوە و دەبنە بارگرانی بەسەر دەوڵەتەوە، بەڵام ئەم بۆچوونەیان قەبوڵ نەکرد چونکە دەوڵەت سوودمەند دەبێت ئەویش بەوەرگرتنی زەریبە کە داهاتێکی باشی هەیە بۆ دەخیلی حکومەت.

زۆر خانەوادەی کورد هەن تائێستا تێکچوون ژن ومێرد لەیەکتر جیابونەتەوە، ژنەکان دەڵێن: پیاوەکانمان هەر خەریکی قومار کردنن ئاگایان لەماڵ ومنداڵ نەماوە، ئێمەش چیتر تەعەمولمان نەما، ژیان کردن لەگەڵ ئەم جۆرە پیاوانە، نەبوونیان باشترە لەوەی بارگرانی و خەم و خەفەت بن بەسەرمانەوە، ژیانی تەنهایی سەد قات باشترە، نەک لەگەڵ ئەم جۆرە پیاوانە، پیاوەکانیش بۆ داکۆکیردن لەخۆیان لەنێو خەڵک و لای کەسوکاریان بڕو بیانووی بێ ماناو پڕوپووچ دەبیننەوە کە منداڵیش پێیان بڕوا ناکات و کەسیش بە دوو پولی قەڵپ لێیان ناکڕێ، بەندە لەنزیکەوە لەگەڵ چەند خانەوادەیەک قسەم کردووە بەدواداچونم هەبووە بۆ هۆکاری لێک جیابونەوەکان زۆرترین خەتاکان پیاوەکانن. ئەوانەی بێژنیشن زۆریان تووشی ئەم دەردەخراپە بوونە، هەردەم بێ پارەنماڵیان نییە، گەر هەشیان بێت ماڵ و حاڵێکی گونجاو نییە بۆ ژیان، کەسی وا هەیە بۆ دوور کەوتنەوە لەم یارییە بەناچاری و بەیەکجاری گەڕاوەتەوە وڵات، یا هەیە تووشی دەرمان فرۆشی کێشان بووە کەوتۆتە زیندان، لە وڵاتیش ئەو خەڵکانەی قوماریان دەکرد زۆر هەبوو وەزعی خراپ بوو و قسەی سەیر سەیرمان گوێ لێدەبوو وەک: ئەها فلان سەروەت و سامانی خۆی لە قومار دۆڕاند، ئەها فلان ژن و کچی لە قومار دۆڕاند، ئەها فلان ئیفلاسی کرد، لەبەر قومار شەوو ڕۆژ نایەتەوە ماڵێ، ئاگای لەماڵ و منداڵی نییە بەرەڵای کردوون....دەستەواژەی جۆر بەجۆرمان گوێ لێدەبێت، لە هەشتاکان کابرایەکی قومارچی بەدەستی منداڵەکانی کوژرا، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی نەعلەتیان لەمنداڵەکانی کرد کە چۆن باوکی خۆیان کوشت.

ئەوانەی پارەدارن بۆخۆشی و کات بەسەر بردن یاری قومار دەکەن، دەچنە شوێنە ناسراوەکان کە تایبەتە بەم یارییە، بەڵام قوڕ بەسەری ئەو کەسەی پارە بەکرێکاری پەیدا دەکات و پارووی لەدەمی منداڵەکانی دەگرێتەوەو دەچێ بە ماوەی چەند سەعاتێک دەیدۆڕێنێ، کەچی لەو لاوەش ماڵ چەندین کەم و کوڕی و پێویستی هەیەو منداڵەکانیش بێ جل و بەرگ و سکێ تێرو دەمی برسی ژیان دەگوزەرێنن، شەوانەش خەونی سەوز بەشتی ڕەنگین و جلی پۆشتەو بووکە شوشەو یاری جۆر بەجۆری منداڵانە دەبینن.

باوکە ناترسی بتکوژن

باوکی بنار

ئەو ناونیشانەی سەرەوە، وتەی (بنار)ـە، کە منداڵێکی تەمەن ٧ ساڵانە، لە شەوێکدا بەدەم پرسیارکردنەوە چەندین پرسیار ئاراستە باوکی دەکات و دەڵێ: باوکە رۆژنامەنووسی چییە؟
باوکەکەش وەڵامی دەداتەوە و دەڵێ: کچم رۆژنامەنووس بەو کەسە دەگوترێت کە کاری رۆژنامەنووسی دەکات و هەرچی هەواڵ و دیدار و راپۆرت و خەمی هاووڵاتیان و شەقام و کەشفکردنی راستییەکان و بەئاگاهێنانەوەی دەسەڵات لە کەموکوڕی و گەندەڵی و نابەرامبەری و هەموو ئەو کارانەش ئاشکرا دەکات، کە دەبێتە هۆی پێشێلکردنی سەروەری یاسا و رێگریش دەکات لە بەرامبەر ئەوەی، کە مەترسی بکەوێتە سەر ئاسایشی نەتەوەیی.. هتد
پاش ئەو قسانە و کەمێک وردبوونەوە، لەپڕ کچەکە بە باوکی دەڵێ: باوکە ناترسی وەکو مامە سۆرانی مامە حەمە بتکوژن!!
باوکەکەش حەپەسا بوو، لە ئاست ئەو قسە زلانەی کچە تەمەن حەوت ساڵانییەکەی، چونکە منداڵەکە (شەهید سۆرانی مامەحەمە)ی باش دەناسی و چەند ساڵ ئاشنایەتی لەگەڵ بنەماڵەکەی هەبووە، بۆیە بەهێمنی و چاو بەگریانەوە بە کچەکەی دەڵێ: بە قوربان بۆ دەمکوژن. ئەدی بڕیارمان نەداوە تا زانکۆ تەواو دەکەیت هاریکارت بم ... نا ... نا ... نامکوژن گیانەکەم. کچە تەمەن حەوت ساڵانە کە بە باوکی دەڵێ: ئەدی بۆچی سۆرانیان کوشت..
باوکە پەشۆکاوەکەش بەبێ ئەوەی چاوەڕوانی ئەو پرسیارانە بکات پێی گوت: کچم سۆرانیان شەهیدکرد، بەڵام بەدوای بکوژەکان دەگەڕێن.. ئەمڕۆ یا سبەی هەر دەیاندۆزنەوە.
ئەو پرسیارە و دەیان و سەدان پرسیاری دیکە لەنێو منداڵان و خانەوادەکان دەکرێن و تووشی ترس و دڵەڕاوکێ بوونە، بە تایبەتی منداڵانی ئەمڕۆ کە بە راستی وردبین و چاوکراوە و مێشکرووتن و ناخوازن لە کردەوەیەکی تیرۆریستی ئاوا ژیانی باوکیان .. برایان.. خوشک و دایک و کەس و کاریان تێبچێت...
بۆیە ئەو پرسیارەی ئەو کچە تەمەن حەوت ساڵانە، جێگای خۆیەتی ئەگەر هەڵوەستەی لەسەر بکرێت.
بۆ زانین سۆرانی مامە حەمە لە ٢٠٠٨/٩/٢٠ لە کردەوەیەکی تیرۆریستی لە شاری کەرکووک شەهید کرا.. تاکو ئێستاش بکوژەکانی نەدۆزراوەتەوە.

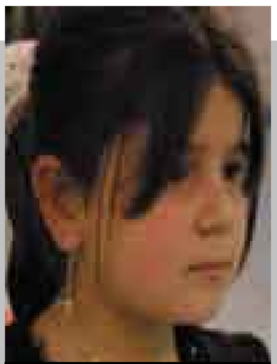
بناری حەوت ساڵان

کەریم قادر سکرتێری نووسینی رۆژنامەی خەبات: لە خەبات هێڵی سوورمان نییە

زۆرن ئەوانەی ئەمڕۆ لە گۆڕەپانی رۆژنامەگەری کاردەکەن و هەوڵی بەرەو پێشچوونی ئەو بوارە دەدەن، ئێمەش لە هەفتەنامەی بەدرخان بە چاکمان زانیوە هەرجارەی دیداری یەکێک لەو رۆژنامەنووسانە بکەین لەسەر ژیانی تایبەتی خۆیان و رەوشی ئەمڕۆی رۆژنامەگەری کوردی، بۆ ئەمجارەش کەریم قادری سکرتێری نووسینی رۆژنامەی خەبات-مان دواند...
کەریم قادر حەسەن لەدایکبووی (١٩٦١)ە لە گوندی قورشاغلوی سەر بە ناحیەی قوشتەپە، لە ساڵی (١٩٧٥)ەوە رووی لە شاری هەولێر کردووە و یەکەم گەڕەک کە لێی نیشتەجێ بوونە گەڕەکی تەیراوە بووە، وەک خۆی دەڵێ: سەرەتای ئارەزووکردنی بۆ نووسین دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٦، ئەوکاتەی کە لەو ساڵەدا یەکەم گۆڤاری کوردی بەردەست کەوتووە و خوێندوویەتییەوە و بابەتەکانی سەرنجیان راکێشاوە، ئەویش گۆڤاری (بانگی کوردستان) بووە.

ئا: مەسعود ئیبراهیم مەلا هەمزە

*** ژیانی هەرزەکاری و سەرەتا خوێندنت لە گوند چۆن بوو؟**
– من کوڕێکی گوندی بووم، ئێستاش گوندەکەمانم خۆش دەوێ، چونکە سەرەتای پێراگەیشتنی من بوو، ئەگەر زێدەڕۆیی نەکەم لە دەشتی هەولێر یەکێک لە گوندە گەورەکان بوو، لەزوویێکەوەش قوتابخانەی لێ بووە، لەو گوندە خەڵکێکی باش هەبوون، بە تایبەتی سەرەتای خوێندنی قۆناغی سەرەتاییم بیردێتەوە، هەر هەموو مامۆستاکان خەڵکی گوند بوون، جا لەبەرئەوەی خەڵکی گوند بوون بایەخێکی زۆریان بە قوتابییەکان دەدا، چونکە هەموو مامۆستاکان لە گوندی خۆیان بوون و هیچ کێشەیەکیان نەبوو، بەتایبەتی هاتووچۆ. وەکو ئێستاکە دەبینین مامۆستاکان هەموو ماڵیان لە شارەو لە گوندەکان دەبن، ئەوە کاریگەری لەسەرم هەبوو، باوکیشم خوێندەوار بوو، مەلایەتی تەواو نەکردبوو، بەڵام کۆلکە مەلایان پێ دەگوت، خوێندەواری هەبوو، بایەخێکی زۆری بە خوێندن دەدا، ساڵانە بەر لەوەی وادەی کردنەوەی قوتابخانە بێ دەهاتە شاری هەموو پێداویستییەکانی قوتابخانەی بۆ دەکڕین لە پێنووس و دەفتەر و هەموو ئەو پێداویستیانەی لە قوتابخانە پێویستت پێی دەبوو، جل و بەرگیش ئەوکات دەستکورتی و نەبوونی بوو، ساڵانە یەک جار جلت دەکرد ئەویش لەگەڵ دەستپێکردنی قوتابخانە جلی نوێت دەکرد، بە بیرم دێ لە ژوورەکەی خۆمان تاخچەکمان هەبوو، باوکم شتەکان لەسەر تاخچەکەی دادەنا، کەی پێویستمان پێ بووایە پێیمان دەگوت و ئەویش بۆی دەهێنایە خوارەوە، ئەوجا پێداویستییەک بووایە، لەهاوتەمەنی خۆم زۆر هەبوون. ئیتر لەوێندەرێ خوێندنمان دەستپێکرد، ناوە ناوە لەپاڵ خوێندنەکەشدا، دەشتی هەولێر بە یاری بالە بەناوبانگە، بەبیرم دێ یاری بالەشم دەکرد و لەسەرەتای هەرزەکاریم یاریزانێکی باشی بالە بووم.

*** یانی تاکو هاتییە شار لە گوند هیچ کچێک نەبوو سەرنجت رابکێشێ؟**
– پێموایە کوڕێکی فەقیر بووم، لە گوندیش ئەو شتانەمان نەدەکرد، لەبەرئەوەی ئێمە لە گەڕەکێک بووین هەمووی خزم و کەسوکار بووین، جا ئەوکاتیش عەیب بوو تۆ تەماشای دراوسێ یان خزمێکی خۆت بکەی.

*** مادام ئەوەندە فەقیر بووی، ئەی چۆن ژیان هاوسەریت پێکەوەنا؟**
– پاش ئەوە چوومە زانکۆی موسڵ، لەو بەشەی خۆمان (زمانی ئینگلیزی) بەشی هەرە زۆری قوتابییەکان کورد بوون بەکچ و کوڕەوە، جگە لە ٦–٧ قوتابی توونسی، کە هاتبوون لەوێ دەیانخوێند، یەک تاکە عەرەبمان لەگەڵ بوو ئەویش کوڕ بوو، ئەوی دیکە هەمووی کچ و کوڕی کورد بوو، لەوێ لەپاڵ سیاسەت و تێکەڵ بوون بە سیاسەتی ئەوکات، چاومان دەگێڕا و ئەو هاوسەرەی ئێستاشم لە زانکۆ ناسیم و ژیانی هاوسەریمان پێکەوەنا.

*** کاری سکرتێری نووسین، چەند کاری کردۆتە سەر ژیانی تایبەتیت؟**
– رۆژنامە خۆی کارێکی قورسە، ئەگەر یەکێک رۆژنامە بکاتە ئیشی خۆی کەمن بە ئارەزووی خۆشم هاتوومە، رۆژنامە کاتێکی زۆرت لێ دەبا، من کە نووسەر یان بەرپرسی لاپەڕەش بوومە هەمیشە کارکردن لەلای من کۆتایی نەبووە و هەرگیز کارکردن لای من سەعات نەبووە، من کە هاتوومە لە ژووری خۆم ئیشم کردووە هەتا ئیشەکەم تەواو بووە، ئێستاش وەکو سکرتێر بەڵێ سکرتێری کاتێکی یەکجار زۆری لێ بردوومە و لە براددەران و خزمان و لە ماڵەوەش بوومە، چونکە زۆرجاران لێرە کۆمەڵێک رۆژنامەی رۆژانە هەیە ئەو دەرفەتەم نییە بیانخوێنمەوە، شەو لەگەڵ خۆم دەیبەمەوە و دەیخوێنمەوە، زۆرجاران تووشی کێشە دەبم و رووبەرووی ئەو پرسیارەش دەبمەوە، کە دەڵێن: تۆ لەوێش هەر خەریکی، لێرەش هەر خەریکی، ئەی ئێمە؟ بەتایبەتیش لە رۆژنامەی خەبات سەرەتاکەی هیچ رۆژێک پشوومان نەبوو، هەموو رۆژانی هەفتە رۆژنامەمان دەردەکرد، بەڵام ئێستا لەپاش ئەوەی ئەنجوومەنی کارگێڕی کۆبووینەوە و بڕیارماندا ئێستا رۆژانی هەینیمان پشووە و کەمێک لە پشوودایین، ئەو رۆژانی هەینییە هەم بۆ ماڵەوە و هەمیش بۆ هەندێک شتی خۆم، کە لەگەڵ برادەران دەچمە دەرەوە.

*** لە بواری نووسیندا، یەکەم نووسینت کەی و چۆن و لەکوێ بڵاوکردەوە؟**
– یەکەم نووسینم ئەوکاتە بوو کە لە ١٩٧٨ کە چوومە زانکۆی موسڵ لە کۆلیژی ئاداب بەشی زمانی ئینگلیزی، لەوێ بە سەرپەرشتی مامۆستا عەزیز گەردی (کە ئێستا دکتۆرە)، ئەو گەنجە کوردانەی لەوێ بووین، گوتی با دەست بە وەرگێڕان بکەین، منیش لەبەرئەوەی هەر خۆم خولیای خوێندنەوە و نووسینم هەبوو، ئەو پڕۆژەی مامۆستا عەزیزی زۆر سەرنجی راکێشام و یەکەم وەرگێڕانم ئەوکاتی کرد کە (بولبول و گوڵەباخ) بوو لە نووسینی (ئۆسکار وایڵد) بوو ئەوکاتی وەرمگێڕاو لە بڵاوکراوەیەکی شێوەی گۆڤار، کە ماوە ماوە دەردەچوو بەناوی ئەدەبی بێگانە، یەکەم نووسینم لەوێ بڵاوکردەوە.

*** دوای ئەوە چۆن پەڕەت بە قۆناغی نووسینداو گەیشتییە ئەوەی، کە ئێستا سکرتێری نووسینی رۆژنامەی خەبات-ی؟**
– لە پاش ئەوە هەر خەریکی ئینگلیزی بووم، ماوە ماوە شتم وەردەگێڕا و ئەو دەرفەتە نەبوو لە شوێنێک بڵاوی بکەمەوە هەمووی لە ماڵێ بوو، بەڵام بۆ خۆم ئیشم لەسەر دەکرد، شانۆگەرییەک و دوو سێ شتی دیکە و چەند پارچە شیعرێکم وەرگێڕا، لە پاڵ ئەوەشدا چیرۆکیشم دەنووسی تا (١٠–١٢) چیرۆکم کە نووسی، ئیتر هەر خەریکی خوێندنەوە بووم تا راپەڕین هات، کە راپەڕین هات دەرفەتی بڵاوکردنەوە زیاتر بوو، ئیتر دەستمپێکرد ئەوکاتی رۆژنامەی برایەتی بوو، لە رۆژنامەی برایەتی چەند بابەتێکم بڵاوکردەوە لەسەر زمان و چیرۆک و هەتا بەبیرم دێ پارچە شیعرێکیشم بڵاوکردەوە، تا (١٩٩٤). پێشتریش مامۆستا بووم لە قەزای سۆران، کە ئەوکات پێیاندەگوت قەزای (سەدیق). لە ١٩٨٣ تا ١٩٩٣ لەوێ دامەزرام و لە ١٩٩٣ گەڕامەوە هەولێر، لە کۆتایی ١٩٩٤ و سەرەتای ١٩٩٥ هاتمە رۆژنامەی برایەتی، سەرەتا وەکو وەرگێڕ هاتم، ماوەیەکی زۆر وەکو وەرگێڕ کارمکرد دوایی نووسەر، دواتر پەیامنێر و چوونە دەرەوە، ئیتر پێدا هاتم لە وەرگێڕ و کارکردن لە لاپەڕە و نووسەر و دواتر بەرپرسی لاپەڕە و دواتریش بوومە سکرتێری نووسین.

*** بەو پێیەی لە سەرەتای کارکردنت بە وەرگێڕان دەستت پێکردووە، ئەمڕۆ وەرگێڕانی کوردی لە چ ئاستێکدا دەبین؟**
– ئەو وەرگێڕانانەی لە رۆژنامەکان دەکرێ، لەبەرئەوەی شتی بە پەلەن و بەخێرایی دەکرێن وەرگێڕانی پوخت نین، بەڵام لەبەر ئەو دەرفەتەی لەدوای راپەڕین رەخساو لە ئێستای کوردستان ئەو هەموو سەنتەر و بنکە و دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوە هەیە، بەڵێ تا ئێستا شتی باش کراوە و زمانی کوردی زۆر زۆر بەرەو پێشەوە چووە بە تایبەتی لە هەندێ کاری وەرگێڕاندا هەر لەزەتی لێ وەردەگری، راستە زۆرە، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی شتی باش کراوە و ئێستا خوێنەر دەتوانی روو لە کتێبخانەکانی کوردستان بکاو تێربوون و چێژی خۆی لەو کتێبانە بەدەست بێنی، کە جاران ناچار دەبووی یان هانا بۆ زمانی عەرەبی ببەی، یانیش ئەگەر یەکێک زمانێکی بیانی بزانیبایە رووی لەو کتێبانە دەکرد، کتێبی کوردی زۆر کەم بوو، ئەوانەی هەشبوون لە شیعر و چیرۆک تێنەدەپەڕین، بەڵام ئێستا هەموو جۆرە کتێبێک هەیە کتێبی فەلسەفی و فکری و زانستی و ئەدەبی و رۆمانی گەورە گەورەی باش باش وەرگێڕدراون و کتێبی مێژوویی باش وەرگێڕدراون، ئێستا لە وەرگێڕاندا شتی زۆرباش کراوە و ئەو دەزگایانە بە هەموویان کاری زۆر باشیان کردووە.

*** ئەمڕۆی رۆژنامەگەری کوردی لە چ ئاستێک دەبینی؟**
– ئەگەر بە دوو دیو تەماشای بکەم، بەدیوی یەکەمیان ئەگەر وەکو کوردێک تەماشای بکەم، بەڵێ رۆژنامەیەکی زۆر هەیە و خەڵکێک زۆر ئێستا لەکاری رۆژنامەنووسیدایە، ئەوە بەلامەوە زۆر خۆشە و سەرنجی راکێشاوە، چونکە بەراستی جاران کورد بە حەسرەت بوو رۆژنامەیەکی بەزمانی کوردی هەبێ، راستە بەزمانی کوردی دەنووسرا، بەڵام ئەوەی دەنووسرا تەعبیری لە کورد نەدەکرد، بەڵام ئەگەر بە دیوەکەی تر تەماشای بکەم، زۆری و بۆری و بێ تامییەک لەناو دنیای رۆژنامەگەری کوردیدا هەیە، بە تایبەتی هەندێک نووسین و هەواڵ، کە دەیبینی و دەیخوێنیەوە بێ تاقەتت دەکات، لەجیاتی هانت بدا بێ تاقەتت دەکا، بۆ نموونە من گریانم دێ بۆ ئەو نەوەیەی بەو جۆرە بیردەکاتەوە و شت دەنووسێ و بەو جۆرەی ئەو شتە شاراوانە نمایش دەکا لەسەر لاپەڕە، کە بەلای من هەندێک شت لەناو هەموو کۆمەڵگایەکدا هەیە، هی ئەوە نییە بێتە سەر کاغەز، بەڵام ئەوانە دەیهێننە سەر کاغەز، بە بۆچوونی من ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ کەم شارەزایی و کەم توانایی ئەو نووسەرە یان ئەو رۆژنامەنووسە، چونکە ئێستا زۆربەی هەرە زۆری رۆژنامەنووسانی کورد ئەوانەی لەو بوارەی ئیش دەکەن، بە تایبەتی لاوەکان لەزمانی کوردی بەولاوە هیچ زمانێکی دیکە نازانن، کەچی دەرفەتیش هەیە بۆ فێربوونی زۆر زمان، ئەگەرچی جاران تەلەفزیۆن نەبوو، یان بەوشێوە بەرفراوانەی نەبوو، یان تێکەڵاوی بەو جۆرەی ئێستا نەبوو، بەڵام خەڵکانێک هەوڵی دەدا لە رێگەی رادیۆ و چەند رۆژنامەیەکەوە بۆ خۆی خۆی فێری زمانێکی دیکە بکات، کەچی ئێستا ئەو دەرفەتەش هەیە و خەڵک بەپیر ئەو زمانەوە ناچێ، بۆیە ئێستای رۆژنامەگەری بەرەڵڵایی و بێ سەروبەرییەکی تێدا هەیە.

*** پێتوایە لێدان لە کەسایەتی خەڵک ئەوە ئازادی رۆژنامەگەرییە؟**
– کێشەی ئەمڕۆی رۆژنامەگەری کوردی وای لێهاتووە لە جیاتی شتە شاراوەکان و بزرەکان بێنێتە سەر کاغەز، ئەوانەی خزمەتی بەرەوپێشبردنی کۆمەڵگا دەکەن، هەموو ئەوانەی کە دەنووسن هیوا دەخوازن کۆمەڵگایەکی کراوە و مۆدێرن بەرهەم بێ، بەڵام ئەوان دێن بە پێچەوانەوە ئەو شتانە وا لێ دەکەن کۆمەڵگاکە زیاتر روو لە داخراوی بکات، من ئازادی رۆژنامەگەری لەوە دەبینم تۆ هەموو مافێکت هەیە لەوەی کە عەقڵت بەسەری دەشکێ و هەست دەکەی خزمەت دەکا و ئەوەی خوێنەر پێویستیەتی، تۆ ئەوانە دەربێنی و بە خوێنەری بدەی، بەڵام زۆر بەداخەوە بە تایبەتی لە ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێت کە بەراستی راستە کورد سوودی لە ئینتەرنێت وەرگرتووە، بەڵام خراپی و زەرەرێکی زۆریشی لە ئەنتەرنێت وەرگرتووە، بە بڕوای من ئەو ماڵپەڕانە وەکو رشانەوە وان کە خەڵک بێزی لێ دەکاتەوە، چونکە شتی وای تێدا دەنووسرێ کە عەقڵ قەبووڵی ناکا، یان هی ئەوە نییە بڵاوبکرێتەوە، دەتوانم بڵێم جۆرە خورەوشتێک لەناو کۆڵانی کوردی هەبوو، ئەو خورەوشتە لەناو کۆڵانی کورد هاتوونە گواستیتیانەوە سەر ماڵپەڕەکان، کە بەلای من ئەوە زۆر قێزەونە و قەناعەتیشم پێ بکە رۆژانە کار من ئەوەیە لەسەر ئەنتەرنێت بەدوای هەواڵ و بابەت بگەڕێم، بەڵام زۆرێک لەو ماڵپەڕانە ئەسڵەن تەماشایان ناکەم، کە زۆرجار وابووە ئەگەر برادەرێک تەلەفۆنی بۆ کردبم و گوتبێ ئەوە فلان شت نووسراوە، ئەوجا ناچار بوومە ئەگەر کاتم هەبووبێ چوومە خوێندوومەتەوە، ئەگینا ناخوێنمەوە لەبەرئەوەی بریندارم دەکا و وادەزانم دەکا میللەتەکەم لەبەرچاوی بکەوێ بە تایبەتی ئەوانەی لە بواری نووسین و رۆشنبیری ئیش دەکەن.

*** وەکو رۆژنامەی خەبات هێڵی سووری کارکردنتان لەکوێدایە؟**
– بەمانای هێڵی سوور، ئێمە هێڵی سوورمان نییە، ئەوە ئەمن لە (١٩٩٤)ەوە لە برایەت و خەبات کاردەکەم، بەڵام ئێمە دەزانین چ کاریگەری لەسەر دەکاتن خۆمانی لێ نادەین، یانش زۆرجار وادەبێ ناچارین بەپێی سیاسەتی هەرێم کوردستان ئیش دەکەین، ئەوەی لەگەڵ سیاسەتی هەرێمی کوردستان بگونجێ بەلای ئێمەش گونجاوە، ئەوەی لەگەڵ سیاسەتی هەرێمی کوردستان نەگونجێ ئەوە بۆ ئێمە هێڵی سوورە، هەر شتێکی نەتەوەییش هەبێ ئێمە لە خەبات بڵاومان کردۆتەوە بێ قەیدوشەرت، جا لەهەر شوێنێکی کوردستان بێ.

*** چەند ساڵە سکرتێری نووسینی خەباتی؟**
– ئەوە بۆ چوار ساڵ دەچێ.

*** عارف قوربانی سەرنووسەری رۆژنامەی ئاسۆ بڕوای وایە پێویستە سەرنووسەر و ستافی هەر رۆژنامەیەک ٣ ساڵ جارێک گۆڕانی بەسەردا بێ، بەو مانایەی دەڵێ ئێمە کە باسی دیموکراسی دەکەین ئەگەر خۆمان هەر کورسییەک بگرین و بەری نەدەین چۆن داوای گۆڕانکاری گەورەتر بکەین، تۆ قسەت چییە؟**
– ئەوەش دوو دیوی هەیە، دیوێکیان ئەگەر بەو فەنتازیایانە تەماشای بکەین، بەڵێ مانەوە لە هەر شوێنێک کە لە (٣–٤–٥) ساڵ تێپەڕی جۆرە مەلەلێکت بۆ دروست دەکا، بەڵام دیوەکەی دیکە ئەگەر پسپۆرییەت و کارامەییەت لەبەرچاو بگرین مانەوە لە هەر شوێنێک پسۆڕی و شارەزاییت بۆ زیاد دەبێ، ئەگینا کەس حەزی لێ نییە هەتا هەتایە لە شوێنێک بمێنێتەوە، حەزدەکا هەموو قۆناغەکان ببڕێتن، پێموایە بە حوکمی ئەوەی لەسەرەتاوە کە هاتمە ناو رۆژنامەگەری رەنگە شتێکی ئەوتۆم لەبارەی رۆژنامەگەری و نووسین و دەرچوون و ئەو شتانە نەدەنووسی، کە ئەو ئیشە زۆرەی هەیە، چونکە ئیشێکی یەکجار زۆر گران و ورد و حەساسی هەیە، بەڵام رەنگە ئەگەر جاران بە سەعاتێکی هەواڵێکم بنووسیبایە، رەنگە ئێستا زۆرجاران بە ٣ دەقە هەواڵێکی دەنووسم، ئەوەش کاریگەر ئەو ماوە زۆرەیە کە ئەمن لێرە ئیشم کردووە، کاک عارفیش راستدەکا و لەهەمان کاتیشدا نا راستییەکیش هەیە، چونکە ناراستییەکەی ئەوەیە تۆ کە لە شوێنێک بووی ئەزموون وەردەگری، کە ئەزموونت وەرگرت هاوکاری خەڵکی دیکەش دەکەی و دەتوانی ببیە مامۆستای خەڵکی دیکەش.

*** خەبات ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستانە، وەکو خەبات چەند توانیوتانە پەیامی پارتی دیموکراتی کوردستان وەکو حیزب بگەیەنن؟**
– وەکو ستاف پێموایە تا رادەیەکی زۆر توانیومانە ئەو پەیامەی پارتی بگەیەنین، ئێمە پەیڕەو و پڕۆگرامی پارتیمان خوێندۆتەوە و پەیام پارتیشمان خوێندۆتەوە هەر لە سەرەتاوە تا دامەزراندنی، کادیری حیزبیشم، پێموایە وەکو خۆم توانیومە لە حیزبەکە خۆم بگەم و لەگەڵ حیزبەکەی خۆم قاڵبیبمەوە و توانیومە ئەو پەیامە بەپێی پێویست و بەپێی ئەو رۆژگارە بگەیەنین، بەڵام رەنگە هێشتاش زۆر مابێ.

*** دەرنەچوونی رۆژنامە کوردییەکان لەرۆژانی جەژن و پشووە فەرمییەکان، قسەی لەسەر دەکرێ، وەکو خەبات بەرنامەتان بۆ ئەوە چییە؟ پێتوایە لەم رۆژانەدا خوێنەری کورد بێ بەش و بێ ئاگا دەبێ لە گۆڕانەکان؟**
– ئەمڕۆ جگە لە رۆژنامە هۆکاری تری وەکو رادیۆ و تەلەفزیۆن هەیە، ئەوانە ئاسانتریشن، لەبەرئەوەی دەچێتە هەموو ماڵێک و کابرا دانیشتووە خەریکی کار خۆیەتی و دەشتوانێ گوێ بگرێ، ئەوە کێشەیەکیان، کێشەی دووەمیان: ئەمڕۆ شێوازی دابەشکردنی رۆژنامە لە کوردستان شێوازێکی سست و خاوە، دوایی لە کۆمەڵگای کوردەواری لەرۆژانی جەژن بە تایبەتی جەژنی رەمەزان و قوربان و جەژنی نەورۆزیش کە لەدوای راپەڕینەوە بەهای خۆی وەرگرتەوە، لەو رۆژانەدا ژیان رادەوەستێ، نە دوکانێک دەبینی و نەبازاڕێک و ئۆتۆمبێلێکی ئیشکردن دەبینی، رەنگە ئەوە هۆکارێکیان بێ کە لە رۆژانی پشوو رۆژنامە دەرنەچێ، چونکە ئێمە تاقیکردنەوەمان هەیە، پاش ئەوەی رۆژانی شەممەش بووە پشوو لە دامودەزگاکانی حکومەت، ئێمە هەستماندەکرد و کە خەباتیشمان دەردەکرد، رۆژنامەی خەبات دابەشنەدەکرا تا رۆژی یەکشەممە، بۆیە ئەو بڕیارەشماندا.

*** بۆچوونێک هەیە کە زۆرجاری تریش گوتراوە، ئەویش کوردستانی نوێ بۆ سلێمانی و خەبات بۆ هەولێر، ئایا نووسینگەی سلێمان رۆژنامەی خەبات چەند چالاکن و هەوڵیانداوە رووداوەکانی شاری سلێمانیش لەناو خەبات شوێنی خۆیان بکەنەوە؟**
– ئەو بۆچوونە درێژکراوە ئەو ماوە رابردووەیە کە هەموومان رقمان لێی دەبێتەوە، زروفەک هات دروستی کرد کە وای لێ بێ، بەڵام بە پێچەوانەوە من وەک خەبات قسە دەکەم، خەبات نووسینگەی لە هەموو شارەکان هەیە، نووسینگەیەکی گەورەی لە سلێمانی هەیە، ئەگەر ئێستاش تەماشای لاپەڕەکان خەبات بکەی، چ لاپەڕەکانی هەواڵی ناوخۆیی یان لە ریپۆرتاژ، بەقەد هەولێرێ زیاتریش هەواڵی سلێمانی تێدایە، هیچ جیاوازییەک نییە، بەڵام چۆنیەتی دابەشکردن لەوێ رەنگە ئەوە قسەی لەسەر بکرێ.

*** بۆچی؟**
– ئەوە نازانم، چونکە دابەشکردنەکە پەیوەندی بە ئێمە نییە، دەزگای تەتەر هەیە ئەو دابەشی دەکا، بەڵام وەکو ئەوەی خەبات لە هەولێرێ بڵاوترە، رەنگە لە سلێمانی لە زۆر کتێبخانە دەست نەکەوێ، چونکە من بەڵگەم هەیە زۆرجار هەیە خەڵک دێ شتێکی بڵاوبوویەتەوە یان بەدوای شتێک دەگەڕێ لە خەبات، دەڵێ خەبات لە بازاڕی دەست ناکەوێ، ئەوە کێشەکەی لەکوێیە، ئەوە لێی نازانم.

*** رای کەریم قادری سکرتێری رۆژنامەی خەبات لەسەر دەزگای بەدرخان و کارەکانی و هەفتەنامەی بەدرخان چییە؟**
– رێز و سوپاسێکی تایبەتیم بۆ کاک حەمید هەیە، پێشتر کاک حەمیدم تەنها لە دوورەوە ناسیبوو، بەڵام رێککەوت گەشتێکمان بەیەکەوە کرد بۆ ئەڵمانیا بۆ بەشداریکردن لە ساڵیادی (١٠٩) ساڵەی رۆژنامەگەری کوردی کە لەوێ دەزگای بەدرخان و دەزگای هاڤیبوون بەستایان، ئەوە وایکرد لە نزیکەوە بۆ ماوە ١٥–١٦ رۆژ بەیەکەوە بین، کە کاک حەمیدم ناسی بۆم دەرکەوت کوڕە کرمانجێکی ماندووە، ئەوە زێدەڕۆییش نییە بەڵکو وام ناسیوە، خەریکی خزمەتکردنی ئەو بوارە و وشەی کوردییە. بەدرخانیش ناوە ناوە دەیخوێنمەوە بەراستی زۆر لە بابەتەکان سەرنجم رادەکێشێ و زۆر لە بابەتەکانی دەخوێنمەوە، دەتوانم بڵێم هەفتەنامەی بەدرخان رۆڵی مێژوونووسێک دەبینێ، مێژوونووسێک کە بە تایبەتی لەزاری ئەو خەڵکانەی بەشدارییان لە مێژووی کورد کردووە، ئەو دێ دیداریان لەگەڵ دەکا و شتەکان دەگێڕێتەوە، جا ئەو کەسانەی قسە دەکەن تا چەند راستگۆن لە گێڕانەوەی شتەکان ئەوە پەیوەندی بە کەسایەتی خۆیانەوە هەیە، بەڵام بەدرخان ئەو رێچکەیەی شکاندووە و پێموایە رۆژەک لە رۆژان ئەگەر خەڵکانێک بێن باس لە مێژوویێکی دیاریکراوی کوردستان بکەن بە تایبەتی بۆ ئەو نەوانەی دادێ، بەدرخان دەبێتە سەرچاوەیەکی باش.

کەریم قادر - ٢٠٠٨

با هەبێ (١٢)

روونی بایەع و ئەشیای بە چوار وەرەقە

ناوی دەوڵەمەندێکیان پێ گوتم کە ماڵ و سەروەتێکی زۆری هەیە و بە عارەقەی نێوچەوانی خۆی پەیدا کردووە، کەچی کە پێی دەڵێی خانووەکەتان چەند ژوورە؟ ئەو دەڵێ: بەخوا بایەعی ئەمجارە روونەکەی باش نەبوو، مەسەلەکە بە لایەکی دیدا دەبات، یان کە تۆ بە نیازێکی پاک پێی دەڵێی: ئەرێ ئەو ئۆتۆمبێلەتان بە چەند کڕیوە؟ ئەو بەپەلە وەڵام دەداتەوە: بەخوا ئەوە هی ئێمە نییە، کوڕەکەم لە برادەرێکی خۆی وەریگرتووە چەند رۆژێک لە لای دەبێ و بۆی دەباتەوە!!! ئەرێ کەس هەیە هەر لۆ فشەی ئۆتۆمبێل لە برادەرێکی وەربگرێت و دواتر بیداتەوە؟!

سەنگەر زراری

باسی کەسێکیان بۆ کردم کە خۆی بەرپرس نییە، بەڵام لەگەڵ بە ر پر سێکی گەورە کار دەکات، بەبۆنەی ئەوەی کوڕەکەی ژنی هێناوە، خا نو و یێکی هەرزانی بە دیاری بۆ کڕیوە، کە نرخەکەی تەنها (85) دەفتەر دۆلارە.
دەزانم ئەم ژمارەیە خەیاڵییە، بەس باوەڕ بکەن لە لای هەندێ کەس نەک خەیاڵی نییە، بەڵکو خوردەیە، ئەی ئەوە نییە کابرا ئەو (85) دەفتەرەی کردۆتە دیارییەکی سادە بۆ کوڕە تازە زاواکەی.
لەلای برادەرێک بووم جەرەسی مۆبایلەکەی لێیدا کە هەڵیگرت بەمجۆرە قسەی دەکرد "باشە ئەمن چووزانم ئەدی لەبەرامبەر مارێنگۆ نییە؟... با ئەمن کاتی خۆی چووم بەس وەڵڵا نازانم. سعرەکەم لەبیرم نەمایە...." کە تەلەفۆنەکەی داخستەوە لێم پرسی: ئەرێ ئەوە چی بوو؟ گوتی ئەوە کەسێکە کە حسابی دەفتەر دەکات، کەچی بۆ ئەوە تەلەفۆنی بۆ کردووم تا نرخی ددان پڕکردنەوە بزانێ، ئەو کەسەی ددانیشی بۆ پڕ دەکاتەوە بەرامبەر ماڵی ئەوانە، منیش گوتم: سعرەکەم لەبیر نەمایە. لێم پرسی ئەو کەسە بۆ ناچێتە دکتۆری خسووسی، گوتی ئەوە بەراستتە؟ ئەوە رقی لەو ددانەی خۆیەتی کە نانی پێدەخوات، کوو دەچێتە دختۆری خسووسی؟!
ئەوەشی گوت کە ئەو کوڕە ئەو ماڵ و سەروەتەی بە ماندووبوونی خۆی پەیدا کردووە.
بەڕێوەبەرێکی گشتی نا، بەڵکو بەڕێوەبەری بەشێکی دائیرەیەک، حیمایەکانی خۆی راسپاردبوو کە هەندێ شتی بۆ خانووە تازەکەی بۆ بکڕن، ئەوانیش هەندێ شتی جوانکارییان بۆ کڕیبوو، گوتبووی: بەچەندتان کڕیوە، گوتبوویان: وەرەقەیەک و نیو. خۆی لێ توورە کردبوون و گوتبووی: چۆن واتان کردووە؟ ئەوانیش ترسابوون، وایان زانیبوو لەبەر گرانییە، گوتبوویان بەخوا لەوە هەرزانتر نەبوو، ئەویش گوتبووی: ئێستا دەیبەنەوە، چونکە ئەشیای ماڵی من نابێ نرخەکەی لە چوار وەرەقە کەمتر بێ؟
لە لای ئێمە زۆرێک لەوانەی بە حەقی خۆیان و بە ماندووبوونی خۆیان دەوڵەمەند دەبن، وا دەزانن هەموو خەڵک چاوی لە پارەکەی ئەوانە، بۆیە هەمیشە ماڵەکەیان دەشارنەوە، جاری وا هەیە لە ترسی ئەوەی خەڵک بزانێ ئەو کەسە پارەدارە، هیچ پرۆژەیەکی پێ ناکات، کە هەم قازانجی خۆی بێت و هەم قازانجیش بە خەڵکی دی بگەیەنێت، کەچی ئەوانەی بەملاو بەولا پارەکەیان دەست کەوتووە، دەڵێی شیری دایکیانە، بێمنەت خەرجی دەکەن و دەیکەنە دیاری و تەخشان و پەخشانی دەکەن، ئەدی برا ئەوەهایە.

دارا محەمەد عەلی و پێشانگایەکی گەڕۆک

ئا: هونەری بەدرخان

دارا محەمەد عەلی سەبارەت بەدوایین کاری خۆی گوتی: لەپرۆژەی داهاتووم دەمەوێ لەبواری کاریکاتێردا شتێک بکەم بۆ ئەو کاریکاتێرانەی هەر لە حەفتاکانەوە تاکو ئێستا وەکو ئەرشیفێکی کاریکاتێری نێو بوخچەی کوردەواری خۆم هەمە، دەمەوێ نمایشێکی پێ بکەم و لە هەموو شار و شارۆچکەکانی کوردستان نمایشی بکەم، کە ئێستا لە لایەنێکی وا دەگەڕێم بتوانم ئەو کاریکاتێرانە بە چ شێوازێک نمایش بکەم بۆ ئەوەی ببنە ئاسانکارییەک بۆ من، ئەوە وەکو پێشانگا هەروەها کاری تریشم هەیە و پێشانگای تریشم دەبێ لەسەر ئاستی هونەری خۆم و وەکو ستایلی خۆم، خۆشبەختانەش ئێستا لە دوو کاری هونەری کە بەڕێز (قوباد تاڵەبانی) لە ئەمریکاوە داوای کردووە پێشانگا بۆ هونەرمەندانی شێوەکار بکاتەوە، کە من یەکێک بووم لەو بەشداربووانەی بۆ ئەمریکا بە دوو تابلۆ کە ماوەی ساڵێک دەبێ ئەو دوو تابلۆیەم چۆتە سلێمانی، جا نازانم چیان کرد و چیان نەکرد بۆ ئەو پێشانگایە کە لە واشنتۆن دەکرێتەوە، شتێکیش هەیە کە شانازی پێدەکەم، بەڕێز نەوزاد هادی داوای لێکردم و دوو تابلۆی من بووە موڵکی کتێبخانەی گشتی هەولێری ئێستا کە بە کتێبخانەی "کۆرییەکان"ناسراوە، کە دوو تابلۆی گەورەن و زۆر شانازیان پێوە دەکەم.

دارا محەمەد عەلی ئێستا سەرقاڵی نووسینە و بۆ دوایین پڕۆژەی نووسینی خۆشی گوتی: دوا کاری نووسینم ئەو کتێبەی شانۆکارانی هەولێر(١) بوو کە من و کاک فەیسەڵ عوسمان بە ئەنجامامان گەیاند، پێش ئەو کتێبەش کتێبی پۆرتریێتم چاپکرد کە کتێبێکە دەتوانین ناوی لێ بنێین کتێبێکی مەنهەجی بۆ ئەوەی فێرخوازان سوودی لێ وەربگرن، کە چۆن وێنەی ئینسان دروست دەکرێ، هەر لە پۆرتریێتەوە تاکو دەگاتە ئەو موفرەدەی کە بکەوێتە ناو کارێکی هونەری تابلۆیەک، ئینجا هەر لە سکێچەوە دەستم پێکردووە (بیرۆکە) و توێژینەوەی موفرەداتەکانی لەشی ئینسان تا دەگاتە پۆرترێکی نیوەکی و چارەکی و کامل و پۆرتریێتی هونەرمەندان، کتێبەکە تێروتەسەلە وەکو باسیشمان کردووە لەگەڵ کاک حەمید بەدرخان ئایا بەرگی دووەم یان بەشی دووەمی ئەو پرۆژەیە ئەوە چاپی دەکەین بۆ ئەوەی بەراستی تێربی و ببێتە کتێبێکی وەکو خۆی، ئەوەی تر کە ئێستا وەکو نووسین خەریکم کتێبێکم هەیە بەناوی (٣٤ یان ٣٥) بابەتی هونەری شێوەکاری کوردی، ئەوەیان لە چاپخانەیە، هەروەها کتێبێکی تریشم بۆ منداڵانە بەناوی پەیڤ و نیگار و بەردەوامم لە نووسینەکانی خۆم و پەنا بەخوا هێواش هێواش ئەوەی کە لە دەستمان بێ بتوانین دەیکەین، چونکە بەراستی هونەری کوردی هەر پراکتیک نییە، نەخێر ئەوەی وەکو هزر و بیر پێمانە هەقە بتوانین خزمەت بەو لایەنەش بکەین، چونکە ئەو لایەنە زۆر زۆر پێویستە و دەتوانم بڵێم هاوسەنگن لەگەڵ یەکتری.

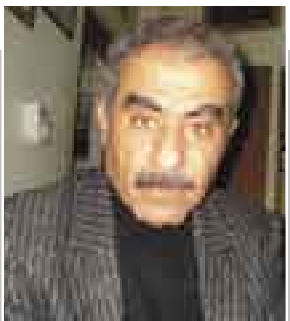

دارا محەمەد عەلی

هونەری بەدرخان

Bedirxan

بڵاوکراوەیەکی هونەریی گشتییە لەگەڵ بەدرخان دەردەچێ

بەسەرپەرشتی: مەسعود ئیبراهیم مەلا هەمزە

masoud_ibrahim_ar@yahoo.com

ژمارە ١٩ - ١٠٨ - دوو شەممە ٢٢/١٢/٢٠٠٨ی زایینی

پرۆفیشناڵ

ژانی گەل

وەکو لای هەمووماں روونە ڕۆمانی ژانی گەل لە نووسینی ڕووناکبیری گەورەی کورد ئیبراهیم ئەحمەدە و باس لە ئێش و ئازار و ژانەکانی میللەتی کورد دەکات.

فیلمی ژانی گەلیش لە دەرهێنانی جەمیلی ڕۆستەمی هەمان ئەو ڕۆمانەیە و کراوەتە فیلم، کە بەراستی جێی خۆیەتی و هەڵێشدەگرێ لەسەری بنووسرێ.

دوای ئەوەی ساڵی ٢٠٠٧ ڕۆمانی ژانی گەل لەلایەن جەمیلی ڕۆستەمی و بەسەرپەرشتی مەزهەری خالقی کرایە فیلم و سەرەتا لە بەشێک لە شارەکانی کوردستان نمایشکرا، دواتر بەشداری لە چەند فێستیڤاڵێک کردو خەڵاتیشی هێنایەوە، بەڵام ئەوجارەیان لە ڕۆژانی ٩ تا ٢٠٠٨/١٢/١٢ لە هۆڵی پێشەوای شاری هەولێر نمایشکراو جەماوەرێکی یەکجار زۆر ئامادەی سەیرکردنی بوون، ئەگەرچی سەیرکردنی فیلمەکەش بە بلیت بوو، بەڵام هەر خەڵکانێکی زۆر هاتبوونەسەیرکردنی فیلمەکە، ئەوەش دەمانهێنێتە سەر ئەو بڕوایەی کە ئەگەر هەر فیلمێک ماناو پەیامی خۆی هەبێ، ئەوا جەماوەری دەبێ و خەڵک ئامادەیە بیبینێ، لەبەرئەوەی هەندێک لە دەرهێنەرەکان دەڵێن

مەسعود ئیبراهیم

بینەری کوردی سەیری فیلمی سینەمایی کوردی ناکەن، لەوانەیە قسەکەیان وابێ بۆ فیلمەکانی خۆیان، کە هیچ خاسییەتێکی سینەماییان تێدانییە و ئەو زمانە هاوبەشییە جیهانییەی کە پێی دەڵێن زمانی سینەما نییانە، بۆیە ئەو قسانە دەکەن. ئەگینا بۆچی لە فیلمی ژانی گەل تا کۆتاییەکەش نەمبینی کەسێک هەڵبستێ و یان خۆی خەریک بکات، یاخود هۆڵەکە جێ بێڵێ.

ئەگەر بێمە سەر ناوەرۆکی فیلمەکەش ئەوا بەراستی و زۆر بەراشکاوی دەڵێم (ژانی گەل) یەکێکە لەو فیلمە سینەماییانەی کە چێژم لێی وەرگرت و هەستمکرد فعلەن ئەوە ژانی گەلە، ئازارەکانی من و هەموو کوردێک دەگێڕێتەوە و بەجیهانی دەناسێنێ، چونکە بەراستی دەرهێنەر زۆر عاقڵانە مامەڵەی لەگەڵ دەقەکە کردبوو، زۆریش بایەخی بە سەردەم و کاتی ڕووداوەکەدا بوو، ئەوە جگە لەوەی وێنەگرتنی ئەو فیلمە کارێکی زۆر جوانی بۆ کرابوو، بە تایبەتی لەکاتی خۆپیشاندانەکە چونکە بەراستی ڕێکخستنی ئەو هەموو خەڵکە کارێکی ئاسان نییە. یان لە بەکارهێنانی کەلوپەلە کۆنەکاندا دەرهێنەر زۆر عاقڵانە مامەڵەی کردبوو.

هەندێ جاریش لەدەمی چەند برادەرێکەوە دەمبیست، کە جەمیلی ڕۆستەمی زوڵمی لە دەقەکەی ئیبراهیم ئەحمەد کردووە و شێواندوویەتی، بەڵام بەڕای من هاوسەنگییەکی زۆرباش هەبوو لەنێوان دەقەکە و فیلمەکە، ئەو قسەیەشم لەخۆوە نییە، بەڵکو پێش چەند ساڵێک ژانی گەلی ئیبراهیم ئەحمەدم خوێندۆتەوە و لە ٢٠٠٨/١٢/٩یش ژانی گەلی جەمیلی ڕۆستەمیم بینی و هەر وامدەزانی ئەوە کتێبەکەیە لەناو دەستمە و لەگەڵ ڕووداوەکان خەریکە یەک یەک لاپەڕەکانی هەڵدەدەمەوە، چونکە بەراستی جەمیلی ڕۆستەمی زۆر بە زیرەکانە لەرێگای فلاش باگ توانیبووی درێژە بە چیرۆکەکە بدا و بینەری لێ تێر بکات و وابکا بینەر بۆ ماوەی ٢ کاتژمێر بە دیار فیلمەکەیەوە دابنیشێ و بەردەوام حەز لە گۆڕانی ڕووداوەکانی ناو فیلمەکە بکا.

لە کۆتایی ئەو نووسینە بچکۆلەیەش ئەگەرچی ئەو نووسینە لەوانەیە نەکاتە بارتەقای دەقیقەیەک لە فیلمەکە، بەڵام ناکرێ ڕۆڵی ئەکتەرە بەشداربووەکانی وەکو (نزار سەلامی، ڕێناس وریا، عەبدولی حەمەجوان، شلێر کۆیی، ژیان ئیبراهیم خەیات، مام هەژار، ئاسۆ عومەر سوارە و هەموو ئەکتەرەکانی تر لەبیر بکەین، لەبەرئەوەی بەڕاستی سەلماندییان ئەکتەری کورد هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ ئەکتەری جیهانی نییە، بەو مەرجەی دەرهێنەری باش هەبێ کاریان لەسەر بکا.

دەشنێ موراد: تا تەمەنی هەژدە ساڵی گوێم لە گۆرانی کوردی نەگرتووە

دەشنێ موراد یەکێکە لەو کچانەی جیا لەهەموو بێژەر و پێشکەشکارەکانی تری کورد لە شێوازی جووڵە و جلوبەرگی دەرکەوتووە، لەو دواییەشدا دەشنێ بە گۆرانی هێلاهۆپ وەک گۆرانیبێژێک خۆی بە خەڵک ناساند، ئەو لە پێناسە و ناساندنیشی خۆشی دەڵێ: دەشنێ کچێکی زۆر بەسیتە و ڕاستگۆیە لەگەڵ خۆی، چی لە دڵە لەگەڵ هاوڕێ و بێگانە و هەموو کەس وایە و بەیەک کاراکتەر دەجووڵێتەوە. بۆیە ئەو دیدارەمان لەگەڵی سازدا...

ئا: هونەری بەدرخان

دەشنێ موراد

*** زۆر عەجوولی، لە منداڵیش وا عەجوول بووی؟**

– نەخێر، بە منداڵی زۆر فەقیر بووم، هەتا هەموو ماڵەکەم پاک دەکردەوە، جلم قەد دەکرد، حەوشەکەم دەشۆرد، سفرەکەم پاک دەکردەوە، لە هەشت ساڵییەوە پێیان دەگوتم ئەها کچە ڕەشەکەمان، کچە ئەسمەرەکەمان.. بەڵام کە چووینە هۆڵەندا وابزانم لە تەمەنی ١٦ ساڵییەوە زۆر شەیتان بوومە، پێش ئەو تەمەنە زۆر ئارام بوومە.

*** ئەوەندەی لە سلێمانی ژیای قەت شەڕت کردووە؟**

– بە دڵنیاییەوە.

*** سەرت شکاوە؟**

– نا ئەبەد سەرم نەشکاوە.

*** ئەی لە هۆڵەندا شەڕت کردووە؟**

– لەوێ شەڕم کردووە لەگەڵ هۆڵەندییەک بوو، من قەت لە خەڵکم نەداوە، حەزیش ناکەم، بەڵام ئەو کچە لە تیمی دوو گۆڵی من بوو، زۆر شەقاوە و پیاوانە بوو، تەمەنی ١٦ ساڵ بوو جگەرەی دەکێشا و شتی زۆر خراپی دەکرد، ئەوجا لە ژووری خۆگۆڕین هەمووجار دەچوو قەمسەڵەی کچەکانی دەخستە ناو توالێتەکەوە، ڕۆژێکیان وای لە قەمسەڵەکەی منیش کرد، منیش هاتمە ژوورەوە گوتم کێ وایکرد، ئینجا کوردیش زۆر تووڕە دەبێ کە شتێکی لێ دەکرێ، گوتم کێ وایکرد؟ ئەویش پێ دەکەنی، منیش چوومە لای گوتم چۆن دەتوانی وا بکەی؟ ئەوەندە بە بەرزی دەنگم بەرزکردەوە، ئەو کچە بە حیساب دەسەڵاتی هەیە و زۆر ئازایە و کەس پێی ناوێرێ و هەموو کەس لێی دەترسێ، منیش کچێکی بچکۆلە و زەعیف، ئەوەندە بە دەنگی بەرز بەسەریدا قیژاندم بەس بە دەنگم ترسا، گریا و هەڵات ڕایکردە حەمامەکە، ئینجا هێنام ملم گرت و کێشام بە دەرگای توالێتەکەوە و دوو ڕۆژ ملی سوور بووەوە.

*** لە هۆڵەندا نامەی دڵداریت لەگەڵ کێ گۆڕیوەتەوە؟**

– ئەگەر ئێستا وێنەی منداڵیم ببینی بە منداڵی زۆر ناشیرین بوویمە، ناڵێم ئێستا جوانم، بەڵام مەبەستم ئەوەیە لە قوتابخانە کەس سەیری منی نەکردووە و قەت کەس سەیری منی نەدەکرد، لە دڵمەوە حەزم لە کوڕێک بوو لە پۆلەکە، بەڵام هەر لەدڵما بوو پێمنەگوت، هەر سەیرم کردبا بەس پێم پێدەکەنی.

*** بۆچی؟**

– لەبەرئەوەی دەموچاوم توکن بوو، قژم بڵاوبوو زمانەکەم باش نەبوو تا ١٦ ساڵی یەک کوڕ نەبووە بڵێ خۆشم دەوێی.

*** ئەوە کەشفت کرد، ئەی دوای ١٦ ساڵی؟**

– یەکەم کوڕ کە گوتم واو ئەوەم زۆر لا جوانە، من و کچەکان کە قوتابخانە تەواو دەبوو لەوێ دوای سەعات ٣ قوتابخانە تەواو دەبێ، ئیتر ئێمە چووین لە توالێتەکە خێرا خێرا خۆمان حازر دەکرد و سووراومان کرد، چووینە دەرەوە و وەستاین، ئینجا کە ئەوان لەگەڵ گروپەکەیان هاتن گوتم هاتن هاتن پێکەنین، ئینجا ئەویش هاتە بەردەمم و دوو سێ قسەی لەگەڵ کردم و گوتی چی دەکەی، چی ناکەی؟ حەزدەکەی بەیانی بەیەکەوە نان بخۆین، لە کەتینا کە لە قوتابخانە شوێنی ئیسراحەتە کە سەعات ١٢ ئیسراحەتە، کە لەوێ وەکو گروپ کچ و کوڕەکان دادەنیشن و نانمان خوارد، لەوێ ئاوایە.

*** یانی کەسێک نەبوو لە ژیانتا وەکو (بۆی فرێند) کە بەیەکەوە پیاسە بکەن و ماوەیەکی باش لەگەڵ یەک بەسەر بەرن؟**

– ئەو کوڕە بوو، ئەوە شتێکی زۆر ئاسایی بوو، ئەویش هەمووی ماوەی هەفتەیەک بوو، کە من لە قیتار دادەبەزیم لە شارەکەی تر بۆ قوتابخانە، ئەو دەوەستا لەسەرمن و پێکەوە دەچووین بۆ قوتابخانەکە و ئەو دەچوو بۆ پۆلەکەی خۆی و من دەچوومە پۆلەکەی خۆم، کە دەبووە کاتی نانخواردن گروپە کچ و کوڕەکان پێکەوە دادەنیشتین نانمان دەخوارد و پێکەوە قسەی خۆشمان دەکرد، من سەیرم دەکرد ئەو پێدەکەنی و من شەرمم دەکرد، بەڵام دوای هەفتەیەک حەزی لە کچێکی تورک کرد (بەپێکەنینەوە جۆکەر دەرچوو).

*** کە چوویتە هۆڵەندا بۆچی بەرنامەی بێ کۆنترۆڵ؟ بەرنامەیەکی تر نا؟**

– من خۆم ئەو بەرنامەیەم هەڵبژارد، لەبەرئەوەی من تاقەتم نییە بچم بەرنامەیەک پێشکەش بکەم زۆر جدی بێت، یان بەرنامەیەک بێت هەزار و یەک کەس لە تەلەفزیۆنەکان ئەو بەرنامەیە پێشکەش بکەن، من دەمەوێ بەرنامەیەک پێشکەش بکەم یەک لەگەڵ من بگونجێ و دوو شتێک بێ خەڵکەکە حەزی لێ بێ، لە بوارێکی ترەوە، لەبەرئەوەی کە سیاسی و وەرزشی و هونەری و بەرنامەی تر هەبێ و دەبێ ئەوەش هەبێت.

*** پێتوانییە دەشنێ بە "بێ کۆنترۆڵ"ەوە جوانە و خەڵک دەشنێیان بە "بێ کۆنترۆڵەوە" دەوێت؟**

– بە دڵنیاییەوە، ئێستا خەڵکەکە زۆریان پێ ناخۆشە کە بێ کۆنترۆڵ نەماوە، بەڵام پێویست ناکا خەڵکەکە خەم بخوا و بڵێ تەواو بێ کۆنترۆڵ نەما. بە دڵنیاییەوە من بەردەوام دەبم لە بەرنامەکانم، بەڵام جارێ دەبێ بایەخ بدەم بەکاری هونەری و بەدڵنیاییەوە دوای دادەبەزمەوە.

*** دەڵێی دادەبەزمەوە، هەر لە سەتەلایتی کوردستان دەبێ یان لە زاگرۆس و شوێنی تر دەبێ؟**

– قسەم لەگەڵ کەناڵێکی تر کردووە، بۆتان هەیە بزانن کە بەرنامەیەکی وەکو بێ کۆنترۆڵ خۆم کاری ئامادەکردن و دەرهێنانی بۆ دەکەم و لە هۆڵەندا کچێکی زۆر جوانم بۆی داناوە و دەبێتە بەرنامەیەکی زۆر گرنگ، ئەو بەرنامەیە بە ڕەسمی قسەی لەسەر کراوە، هەروەها بەرنامەیەکی زۆر زەخمم بەدەستەوەیە، دەبێتە شتێکی زۆرجوان و هەزارجار لە بێ کۆنترۆڵ جوانتر دەردەچێ، لەبەرئەوەی بە هەمان کاراکتەر و شێواز دەبێ، بەڵام بە ئامادەکردن و ستافێک و کامیرایەکی باش و شتێکی باشی تێدەچێ، بەڵام ئێستا هەر خەریکی ئامادەکردن و سپۆنسەرین.

*** بۆ هێلاهۆپ؟**

– لەبەرئەوەی کە هێلاهۆپ زۆر ئەنتەرناسیۆناڵە و زۆر جووڵەی تیایە و منیش هەستدەکەم ئێمەی کوردیش ببینە ئینتەرناسیۆنال و ئێمەی کوردیش هیچ کەموکورییەکمان نییە لە وڵاتانی تر و منیش کچێکم زۆر عەجولم و حەزدەکەم وشەکە لەگەڵ من ڕێککەوێ، نەوەک گۆرانییەک بێ بڵێم بێوەفا یا بۆ واتکرد نازانم چی؟؟

*** هێلاهۆپ (٨) گۆرانییە، بۆ هەوڵت نەدا لەگەڵی گۆرانییەکی فۆلکلۆری بڵێیەوە بۆ ئەوەی ئەوانەی حەز لە فۆلکلۆریش دەکەن گوێت لێ بگرن و قسەت لەسەر نەکەن؟**

– ئاخر من ناتوانم دڵی هەموو کەسێک ڕازی بکەم، قەتیش نابێ خەڵک خەم بخۆن، چونکە فۆلکلۆر نامرێ و هەر دەمێنێتەوە، ئێمەی کورد (٤٠) ملیۆنین، تۆ ناتوانی هەر ٤٠ ملیۆن تەنها گۆرانی فۆلکلۆری بڵێنەوە، دەبێت ستایلێکی تریش هەبێت، باشە ٥٠ ساڵ لەمەوپێش مۆبایل هەبوو؟ نەخێر ئەی بۆ ئێستا مۆبایل هەیە، لەبەر ئەوەی خەڵکەکە کراوە و ئامادەیە بۆ گۆڕانکاری، دەبا خەڵکیش کراوەبن بۆ ئەو گۆڕانکارییە.

*** لە هێلاهۆپدا بۆچی هەڵکەوت زاهیر؟**

– لەبەرئەوەی کە چووم کارەکانی باخان و لەیلام بینی، بەدڵم بوو، یەعنی هەستمدەکرد ڕێگایان لێ نەگیرابوو بە تایبەتی لە تێکست، بۆیە ئەو.

*** ئێستا لەکارکردن لەگەڵی مورتاحی؟**

– زۆر مورتاحم، لەبەرئەوەی کارەکانی من کوردی و ئەوروپی تێکەڵە، وەکو چۆن لەهێلاهۆپ گوێتان لێ بوو، گۆرانییەکان بەو شێوازەیە.

*** لە دیدارێکت دەڵێی بۆ من ئاساییە شوو بە کوڕێکی ئەفریقی بکەم، ئەو قسەیە لەکوێ سەرچاوەی گرتووە، ئایا پەیوەندیت لەگەڵ کوڕە ئەفرقییەک هەیە؟**

– نەخێر، پەیوەندیم نییە لەگەڵ کوڕێکی ئەفریقی، بەڵام مەبەستم ئەوەیە خەڵک تێبگەیەنم کە ئێمەی مرۆڤ هەموومان یەکسانین، نابێ جیاوازی بکرێ لەنێوان کەسەکاندا، کە بڵێین ئەها ئەوە ڕەشە، وەک چۆن لێرە بە کەمی سەیری بەنگلادیشییەکان دەکەن، زۆر دڵم بەو شتانە دەسووتێ، لەبەرئەوەی من کە لە ئەوروپام، وەکو بەنگلادیشییەکم، چونکە کاتی خۆی کە چوومە هۆڵەندا لە گوندێک دەژیام، خەڵک بە سمێڵەکەی باوکم پێدەکەنی یان کە هۆڵەندی قسەم دەکرد گاڵتەیان پێدەکردم، چونکە وشەکانم هەڵە بوو، بۆیە زۆر دڵم بەوانە دەسووتێ کە لێرەن و بەجۆرێکی تر سەیریان دەکرێ، دەمەوێ خەڵک فێربێ کە هەریەکێ لەئێمە جیاوازی نییە چ ئەسمەربێ، یا پێست سووربێ، یا هەر جۆرێکی تر بێ، مەبەستم ئەوەیە.

*** ئافرەتێکی زۆر بەجووڵەی بۆ لە فیلمێک بەشدار نابی؟**

– زۆر حەزدەکەم، ئەوە خەونی منە (بە پێکەنینەوە) ئەگەر شتێکم بۆ ببینییەوە زۆر مەمنونتم.

*** دەشنێ لە پۆشینی جلوبەرگ جیاوازە لە ئافرەتانی تری کورد، لە دیدارێکیشتدا لە گۆڤاری گەشبین دەڵێی لە لەبەرکردنی جلوبەرگ گوێ بەهیچ کەس نادەم، بۆ وادەڵێی؟**

– ئەوە لەو گۆڤارە بە هەڵە نووسیبوویان، دەمەوێ لێرە ڕاستی بکەمەوە، وامنەگوت، ئەوان پرسیارێکیان لەمن کرد گوتیان کێ پێت دەڵێ چۆن جل لەبەرکەیت و چی لەبەرنەکەی؟ منیش گوتم: کەس بەمن ناڵێ چی لەبەرکەم، من خۆم هەڵیدەبژێرم کە چی لەبەردەکەم. یانی من خۆم بڕیار دەدەم لە ئازادی خۆم و جل لەبەرکردنم.

*** وەکو هونەرمەندێک هیچ گۆرانییەکت بۆ کێشەکانی ئافرەتان گوتووە؟**

– نەخێر، لەو ئەلبوومەدا نا، لەبەرئەوەی کە ویستم بە گۆرانی سەرەتایی دەست پێ بکەم، لەبەرئەوەی کە لەسەرەتای هونەرم و تۆ ئەگەر لە ڕۆحی خۆتا ئەو دەنگە بە تەواوی نەدۆزیتەوە چۆن دەتوانم بەسەر ئەوە بڵێم، بەڵام بۆ ئەلبوومی دووەم، گۆرانییەکی هەورامیم دەبێ لەبەرئەوەی دایکم هەورامییە و گۆرانییەک بەسەر ئافرەتان بەدڵنیاییەوە، ئەویش دوێتێک دەبێ لەگەڵ کچێکی تر، دواتر من زۆر گوێ دەگرم لە قسەی خەڵکیش کە دەڵێن دەشنێ بۆ واناکەی یەکسەر وەریدەگرم و دەڵێم بۆ وایگوت؟

*** لە ئەوروپا چەند لە دایک و باوکت نزیکی؟**

– زۆر لێیان نزیکم، بەتایبەتی من و دایکم بەیەکەوە دەچینە شوێنان و بەیەکەوە لە ماڵ دادەنیشین و سەیری تەلەفزیۆن دەکەین و ڕەخنە لەو بەرنامە و لەو بەرنامە دەگرین وەک چۆن خەڵک ڕەخنە لە بێ کۆنترۆڵ دەگرن، قسەی خۆشیش دەکەین و هاوڕێی یەکین و دایکم زۆر گەنجە تەمەنی ٤٠ ساڵە.

*** ئێستا لە هەولێر نیشتەجێی، ئەو کەسە کێیە زۆر لێت نزیکە و بەردەوام کاتی خۆتی لەگەڵ بەسەردەبەی؟**

– کاک هەڵکەوت زاهیرە.

*** ئایا دەشنێ دەبێتە هۆکارێک بۆ لەیەکتر نزیکبوونەوەی کلتووری کوردی و هۆڵەندی؟**

– بەڵێ بەو هیوایەم، من کە گەڕامەوە دەچم بۆ ئەوەی وەکو کچێکی کورد بەشداربم لە فێستیڤاڵی هۆڵەندی و دەربارەی ئەوەش چەندین ئیمێڵی پۆزەتیڤم وەرگرتووە و دەمەوێ ئەو پردە دروست بکەم لەنێوان کلتووری هۆڵەندی و کوردی لەبەرئەوەی، کە زۆر گرنگە لە ئەوروپا ڕولێکشنێکی باش دروست کەن لەگەڵ کوردستان بۆ ئەوەی لەئێمە تێبگەن.

*** لە هێلاهۆپ دوو گۆرانی دوێتت هەیە لەگەڵ (هەڵدێر و میرە) بۆچی هەوڵت نەدا لەگەڵ گۆرانیبێژە ناسراوەکان ئەوکارە بکەی؟**

– وایە، بەڵام من سێ شانسم هەبوو، یەک ناسرابووم لەگەڵ بێ کۆنترۆڵ، کە ئاسانتر بوو بۆ ئەلبوومەکە، دوو هەڵکەوت زاهیر زۆر بڕوای بەمن هەبوو، سێ "فادی حەداد" کلیپەکەی بۆ کردم، ئەو سێیانە بوونە هۆکارێک بۆ ئەوەی کە خەڵکەکە زۆر باسی بکا، بەڵام لە تەنیشت ئەوە نابێ کێ ناسراوە من لەگەڵ ئەو گۆرانی بڵێم، دەبێ من کارێک بکەم باش بێ، کە کارەکەت باش بوو خەڵکەکە حەزی لێدەکا.

*** لە سەما شارەزای و سەمایەکی باش دەزانی، هەوڵت نەداوە لێرە چەند کەسێک فێری سەما بکەی؟**

– زۆر زۆر حەزدەکەم، لە ئەوروپا ئەو شتانە زۆرە، زۆر حەزم لێیە ئەوە فکرەیەکی زۆر جوانە بۆ بەرنامەیەک سوپاس دەینووسم، چونکە فکرەیەکی زۆر جوانە پێتدام.

*** زۆرجار دەگوترێ زەکەریا وایکرد گەنجی کورد کەمتر گوێ لە گۆرانی تورکی و عەرەبی بگرن، دەتوانین بڵێین بەرهەمەکانی تۆ دەبنە هۆی ئەوەی گەنجی کورد کەمتر گوێ لە گۆرانی ئینگلیزی بگرن؟**

– زۆر حەزدەکەم و بەدڵنیاییەوە، لەبەرئەوەی کە ئەو کارەم کردووە بۆ ئەوەمە خەڵکەکە بڵێن ئێمەی کوردیش هەین و زۆر حەزدەکەم وای لێ بێ، کە زەکەریا ئەوکارەی کرد، من لە هۆڵەندا بووم، تا تەمەنی (١٨–١٩) ساڵی هەر گوێم لە گۆرانی کوردی نەدەگرت، بەڵام کە گوێم لە زەکەریا بوو زۆر پێم خۆش بوو، گوتم واو ئەوە کوردییە، لام خۆش بوو، ئەوجا بە هۆڵەندییەکانم گوت ها گوێی لێ بگرن، ئەوانیش حەزیان لێ بوو گوێیان لێدەگرت و منیش بە دڵنیاییەوە حەزدەکەم وەکو زەکەریا و لەیلا فەریقی و ئەوانی تر منیش کارێک بکەم، کە خەڵکەکە گوێی لێ بگرێت و بە ئەوروپییەک بڵێ سەیرکە، ئەمەش کوردە، کە ئەوها دانس دەکا.

*** بەنیازی یا حەزدەکەی گۆرانییەکی دوێت لەگەڵ چ گۆرانیبێژێکی غەیری کورد بڵێی؟**

– حەزدەکەم ئەگەر بتوانم گۆرانییەک بڵێم لەگەڵ کارۆل سەماحە و مەروان خوری، کە لام پیاوێکی زۆر قۆز و هەروەها جوانە و هەیفا وەهبی.

*** زۆرجار باسی هەیفا وەهبی دەکەی و دەشڵێی نامەوێ تەقلیدی بکەمەوە، ئەوە چۆنە؟**

– نا قەت تەقلیدی ئەوم نەکردووە و قەتیش ناتوانم تەقلیدی ئەو بکەم و کەس ناتوانێ تەقلیدی ئەو بکا. من دەمەوێ دەشنێ بم، ئەو شتانەشی کە ئێستا فێربوومە لە شەکیرا و جەنف لۆپێز بیۆنسە بەخۆم بە ئاشکرا دەیڵێم و بەگۆرانی ئەوان من گەورە بوومە، بەگۆرانی سپایز جۆنس گەورە بووم، ئەمساڵ کە من هاتوومەتەوە کوردستان زانیومە ڕۆتانا چییە و میلۆدی تونسی چییە و هەیفا وەهبی کێیە، کاراکتەری من زۆر جیاوازە لەو، ئەو ئافرەتێکی زۆر سێکسییە و دەمووچاوێکی تری هەیە و کەسیش ناتوانێ لاسایی ئەو ئافرەتە بکاتەوە.

*** قسەت لەسەر ئەو ڕەخنانە چییە لەسەر بەرهەمەکەت دەکرێ؟**

– دەمەوێ بڵێم تکایە ئەو خەڵکانەی ڕەخنەیەکی زۆر دەگرن لە گۆرانییەکە بەزۆری، کە ئەو خەڵکانە لە ئەوروپاشن کە بە حساب لەوێن و دەبێ ڕۆشنبیرتر بن، پێیان دەڵێم یان خەڵکێکی نەزانن و شارەزای هونەریان نییە، یان خەڵکێکن زۆر زۆر حەسوودن، یان خەڵکانێکن خۆیان هیچیان پێ ناکرێ و حەزناکەن کچێک بێتە پێشەوە و دەترسن، بۆیە دەمەوێ بەوانە بڵێم: هەرچی دەڵێن بیڵێن، لەم گوێچکەیە دێ و لەوەیان دەچێتە دەرەوە، من بەس گوێ لە ڕەخنەی دروستکەر دەگرم، گوێ لە ڕەخنەی ڕووخێنەر ناگرم.

*** چیترت ماوە؟**

– دەستتان خۆش، زۆر سوپاسی ئێوە دەکەم کە خزمەتی من دەکەن و کاتم بۆ دادەنێن تا بۆ خەڵکی ڕوون بکەنەوە، کە دەشنێ کێیە و لێم تێبگەن، بۆیە زۆر سوپاسی هەردووکتان دەکەم کە گەنجن، بەڵام ماشەڵڵا چەند زیرەکن لە هەمان کات، ئەوە نموونەیە بۆ گەنجانی تر و دەبێت گەنجی ئێمە زۆر زۆر خۆی هیلاک بکات و خۆمان بکەینە قوربانی تا ئەوەکەی تر، کە دێنە پێشەوە ئاسانکارییەکی زۆر بە دەست بێنن، ئەویش بەهۆی ئێوەوە دەبێ.

نامیق عەلی قادر و دوو پێشانگای تایبەت

ئا: هونەری بەدرخان

نامیق عەلی قادر لەو ماوەیەدا دوو پێشانگای تایبەتی خۆی کردەوە، ئەو لەباسی پێشانگای یەکەمیدا گوتی: پێشانگاکەی رابردووم پێشانگایەک بوو وەکو پێشانگاکانی تر، بەڵام جیاوازییەکەی ئەوەیە کە ئەوەی ئەوجارەیان پەیوەندییەک بوو لەنێوان شیعر و تابلۆ، ئەوە کۆمەڵە کارێکی گرافیکییە، لەماوەی جیا جیای ساڵانی ١٩٨٨ و ١٩٨٩ و تا دەگاتە کاتی پێش نووسینی شیعرەکانی کاک شێرکۆ بێکەس، ئەوانە من کاتی خۆی بە پێشانگا کردمنەوە، دوایی بە شێوەی گرافیک چاپمکرد، ساڵی ٢٠٠٢ تا ٢٠٠٥ پازدە ئیش لای شێرکۆ بوو، شێرکۆ لەسەر ئەو تابلۆیانە شیعری نووسییە، دەمەوێ لێرە باسی ئەوە بکەم زۆر بە وردی و تێڕوانینەکی قووڵەوە و بە رۆشنبیرییەکی قووڵەوە توانیبووی تابلۆکان بخوێنێتەوە و روئیا و وێنەی شیعری خۆی لەسەر دروست بکات، دەشمەوێ ئەوە بڵێم لەگەڵ ئەوەی خۆم دەزانم چۆن ئەو تابلۆیانەم دروست کردییە، کە شیعرەکانی کاک شێرکۆشم خوێندەوە کە لەسەر تابلۆکانی نووسیبوو، لەوێدا زیاتر گەورەیی شێرکۆم وەکو شاعیرێکی گەورە لەلا سەلما.

لێمان پرسی بۆچی شێرکۆ بێکەست هەڵبژارد بۆ ئەوەی شیعر لەسەر شتەکان بنووسێ، گوتی: ئەوە لەکاتی خۆی پێشانگایەکی گرافیکیم لە سلێمانی کردەوە، دوایی شێرکۆ ئەو تابلۆیانەی دیت و ئەو رێککەوتنە دروست بوو، کە ئەو کۆمەڵە ئیشە لای ئەو دابنێم و ئەویش موتەفیق بوو لەسەر ئەوەی لەوحەکان ببینێ و شیعری لەسەر بنووسێ.

پێشانگای دووەمی هونەرمەند لە ١٢/٢٥ـە، سەبارەت بەوە و بەردەوامی ئەو پێشانگایانە نامیق عەلی گوتی: من لەلای خۆم بڕیارمداوە لەمەودوا ئەو ئیشانەی کە ساڵەکانی رابردوو هەمە بەردەوام نمایشیان بکەم، لە هەمان کات ئەو بڕیارەشم لەلا سەریهەڵداوە، کە بەردەوام دەمەوێ ئیش بکەم و ناوە ناوە پێشانگا بکەمەوە، چونکە هەستدەکەم گرنگی کردنەوەی پێشانگا زەرووریە، ئێمە بتوانین زیاتر بەردەوام بین و پێشانگا بکەینەوە، لەبەرئەوەی روئیاو زەوقی خەڵک بگۆڕین، یاخود رایکێشین بەرەو خوێندنەوەی تابلۆکان و هاتووچۆی پێشانگاکان بکەن، من هەستدەکەم سیمبوڵییەک هەیە. پێویستیشە پێشانگا بکرێتەوە، بەڵام بەو مەرجەی پێشانگای باش و هونەرمەندی باش ئەو کارە بکەن. ئەو پێشانگایەش پێشانگایەکی تایبەت بە نەحتە، ئەوەش چەند ساڵێکە خەریکی ئەو ئیشانەمە و بیرکردنەوەی پێشانگای نەحت و ئیشکردن لە بواری نەحت کە پەیوەندی بە ئیشەکانی خۆمەوە هەیە، بە تایبەتی ئیشە سیمبوڵییەکان، ماوەیەکی زۆر پێش ئێستا مەوادیان بۆ کۆدەکەمەوە و شتیان بۆ چا دەکەم، لەو چەند ساڵەی دوایی وردە وردە دەستمپێکرد و ئیتر گەیشتمە ئەو قەناعەتەی کە نمایشیان بکەم.

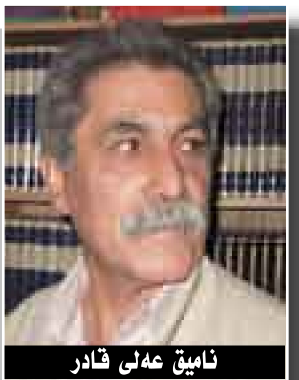

نامیق عەلی قادر

رەحیمی زەبیحی: سینەما هونەرێکی گرنگە ، جێگای هەموو کەسێکی تێدا نابێتەوە

رەحیمی زەبیحی لە ساڵی ١٩٧١ لە شاری بانەی رۆژهەڵاتی کوردستان لە دایکبووە و پاش ١٦ ساڵ کارکردن لە شانۆ، بەدیتنی فیلمێکی یەڵماز گۆنای گرنگی سینەمای بۆ دەرکەوتووە و خەباتی خۆی لە شانۆوە بەرەو سینەما گواستۆتەوە و لەساڵی (٢٠٠١)ەوە تا ئێستا چەندین کورتەفیلم و دوو فیلمی درێژی سینەمایی بەرهەمهێناوە و هۆکاری گواستنەوەی خەباتی خۆشی لە شانۆوە بۆ سینەما بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە کە کارە سینەماییەکان لە کاری شانۆیی زیاتر دەمێننەوە. سەبارەت بەمرۆی رەوشی سینەمای کوردی ئەو دیدارەمان لەگەڵی سازکرد..

ئا: هونەری بەدرخان

*** چۆن دەڕوانییە ئەمڕۆی سینەمای کوردی؟**

– خۆی ١١٣ ساڵ لەمەوپێش سینەما لە هۆڵێکەوە لە پاریس دەستی پێکرد سینەما بووە بەرهەمی مێشک و هەستەکانی ئینسان و وردە وردە ئەم سینەمایە کەوتە گڕوگاڵ و گەورە بوو و ئێستاکە ئەم سینەمایە خۆی کردووە بە گوندەکانیشدا لەرێگای سەتەلایت و تەلەفزیۆنەکانەوە خۆی کردووە بە هەموو شوێنەکان، ئێمە وەکو کورد بەرهەمهێنەری ئەو سینەمایە نەبووینە، ئێمە وەرمانگرتووە، بەڵام زۆر درەنگ کەڵکمان لە سینەما وەرگرت، وەختێک تەماشا دەکەین هەموو جووڵەکان و شەپۆڵەکانی ئێمە بە جۆرێ تاکە کەسین، بۆ نموونە: تۆ یەڵماز گۆنای دەبینی، بەهمەن دەبینی خەڵکانێکی تر دەبینی لەو گۆڕەپانە کاریان کردووە، کە پێموایە بۆ میللەتێک کە دنیایەک موعاناتی هەیە، بۆ میللەتێک کە ١٨٢ هەزار کەسی لێ جینۆساید کراوە، بۆ میللەتێک کە ٥ هەزار کەسی لە هەڵەبجە لەیەک چرکەدا گیانی دەرچووە، بۆ میللەتێک بە هەزاران گوندی تێکدراوە، بۆ میللەتێک کە دنیایەک کێشەی هەیە، پێموایە رێژەی بەرهەمهێنانی ئەو فیلمانە زۆر زۆر کەمن، ئەوە سەرەتایە بۆ سینەمای کوردی، سینەمایەکە بوونی هەیە، بەڵام لەگڕوگاڵ دایە، منداڵە.

*** رات چییە لەسەر ئەو فیلمانەی لە باشووری کوردستان بەرهەمهاتوون؟**

– ئەو فیلمانەی لە باشووری کوردستان بەرهەم دێن، ئاساییە فیلمی باشیش هەیە و فیلمی خراپیش هەیە، خراپ بە مانای ئەوەی زمانی سینەمایی نییە، سیناریۆ و وێنەگرتن و مەلزومات باش نییە، زۆر سروشتییە ئەو قۆناغە تێپەڕێنین، بەڵام سروشتی نییە کابرایەک کە کارنامەیەک و ئەزموونێکی نییە بۆ ئەوەی کە ئەزموونێکی پێشووی خۆی بڵێ من ئەمەم و دەتوانم فیلمێکی ئاوا بکەم بە پارەیەکی زۆر بیانەوێ کارم بۆ بکەن ئەوە سروشتی نییە، تەواوی دەرهێنەرەکانی کوردستان بە گەورە دەرهێنەرەکانیشەوە لە توانایان نییە بەو شێوەیە کاربکەن، لە ئەورووپا ١٠٠٠٠ دۆلار پەیا دەکرێ، من بە جورئەتەوە پێتدەڵێم حکومەتی کوردستان حکومەتێکە پارەی داوە بە سینەما، یانی بەراوردێک بکەین لە دەمی کەسوکاری شەهید و ئەنفالکراوەکان و لە پرۆژەکانی گێڕاوەتەوە و هێناویەتی کردوویەتی بە سینەما، دەستی خۆش بێ کارێکی باشە، بەڵام ئەوەی کە ئێمە چەند ئەو پەیامانەمان گەیاندۆتە دنیا، پێموایە لە باشووری کوردستان هیچ پەیامێک نەگەیوە بە ئەندازەی ١٠٠٠ دۆلار بۆ دەرەوەی کۆمەڵگای کوردی، ئەوە قەیرانێکی زۆر عەجیبە، کێشەکەش لەوەدایە، کە دەسەڵاتی کوردی تا ئێستاکە نازانێ چی لە سینەما بکرێ، ئەگەر پارەش دەدات لە ئینزاری ئەو پارەیەی کە داویەتی بە سینەماکار چی لە سینەماکار دەوێ و لەم وڵاتە سینەماکاریش ئەوەندەی کە بیر لە گەندەڵێ دەکاتەوە بیر لە ژانی کەسوکاری ئەنفالکراو و شەهیدەکان ناکاتەوە، بیر لە سینەما ناکاتەوە کە ئەوە گرنگترە، ئەمە کێشەیەکی سەرەکی لەم وەزعەدا هەیە بەراستی پێویست دەکات ئێمە بە ستراتیژیەتەوە کۆوەبوون، فیلمسازەکانی ئێمە خۆیان ئیسپات کردووە هەموویان پارەیان وەرگرتووە و هەمووشی دەزانێ بای چەندین، یانی دەزانی قسەکەمان بۆ گەڕەکێک یان شارێک بووە یان بۆ چەندین وڵات بووە، هەموو نموونەو پارەی وەرگرتووە، جگە لە سینەماگەرە سەربەخۆکان کە خۆم یەکێکم لەو کەسانەی سەربەخۆ بووم و دینارێکی حکومەتی کوردستانم وەرنەگرتووە و حەزیشم دەکرد وەریگرم و کاربکەم و باشیش کاربکەم، بەڵام تا ئێستا ئەو رێککەوتنە دروست نەبووە.

*** بۆ؟**

– لەبەرئەوەی تۆ کۆمەڵگایەکی نەخۆشی هەر بەڕێوەبەرێک دێ، هەر کەسێک دێ زەوقی لێ نییە تۆ کاربکەی لەبەرئەوەی کە ئەمانە نەخۆشن، تۆ پێشنیاز دەکەی و داوا دەکەی کە کاکەگیان ئەم کارە هەیە، من ئەم کارنامەیەم هەیە و دەتوانم فیلمێک لەسەر ئەم بابەتە دەربێنم، رووبەڕوو رێزت لێ دەگرن و باوەشت پیادەکەن، بەڵام لەدواوە ناهێڵن کارەکەت بڕوا و ئەمە نەخۆشییەکی ئێجگار گەورەیە لە باشووری کوردستان و ئاگاداری ئەمەن، خەڵکانی نانەوا لەشوێنی بەرگدوور دادەنێن و بەپێچەوانەوە، کاکە سینەما وانییە کە هەر کەسێکمان پێ خۆش بوو بیخەینە ئەو شوێنە و بەڕێوەبەرایەتی سینەما بکا، کلتوور شتێکی زۆر گەورەیە و خەتەرناکە ئەگەر بە فیکرەوە خاوەندارییەتی لێ نەکەین و کەسێک دانەنێین کە شیاوی بێ، تا ئێستا ئەمە نەبووە لە سینەما، رەنگە لە بوارەکانی تریش ئەمە نەبێ، بەڵام گرنگ ئەوەیە کە ئێمە وەکو سینەماکاری کورد تا ئێستا نەمانتوانیوە ئەو پەیامانەی هەمانە بیگەیەنین بە ئەندازەی ژانەکان و قسە پێشینانەکان کە لەلامانە، بۆ سینەماش پارە خەرج دەکرێ، بەڵام خەڵکانی سەربەخۆن دەچن نوێنەرایەتی سینەمای کوردی دەکەن، نەک ئەوانەی پارەکان وەردەگرن، کێشەی سەرەکی لێرە ئەوەیە کە گوێت لێ ناگرن.

*** پێتوانییە لەناو سینەما لە باشووری کوردستان پسپۆڕی و ئەکادیمییەت بوونی نییە؟**

– ئەکادیمییەت رۆڵ و بایەخی خۆی هەیە، بەڵام لە ئێران، کە وڵاتێکە سینەمایەکی باشی هەیە، ساڵانە ٤٠٠ کەس لە ئەکادیمیای سینەما تەخەروج دەکەن، بەڵام ٤٠٠ دەقیقە فیلم بەرهەم ناهێنن، زانکۆ زانستگا شوێنێکی باش و نەخراپە، وەکو زانکۆکانی لای ئێوە دەچنە زانکۆ دوای ئەوەی کشتوکاڵ تەواو دەکەن دەچنە وەزارەتی مافی مرۆڤ ئیش دەکەن، مافی مرۆڤ تەواو دەکا دەچێ لە کارەبا کاردەکا، یانی ئەمە شتێک نییە، من پێموایە ئەم کەسەی کە بڕیارە لە سینەما کاربکا دەبێ شتێک لە ناخیا هەبێ و هەندێک شتیش کە فێردەبێ بە ئەزموون، ئیتر من نازانم تەماشایەکی مێژووی سینەما بکەین هەموو شاکارەکانی دنیا نموونەیەکی بچکۆلە لە کورد یەڵماز گۆنای ئەسڵەن سینەمای تەواو نەکردووە، یەڵماز گۆنای لە بێکاری هاتووە بۆتە یارمەتیدەری پشتی کامیرا دوایی بۆتە ئەکتەر و دواتر بۆتە دەرهێنەر، یانی شتەکە لەناو ناخیدا مەوجود بووە، لە کوردستان چەندین دکتۆرای سینەمامان هەیە، بەڵام ٣ دەقیقە فیلمیان نییە کە بتوانێ کاریگەری لەسەر جیهان هەبێ، ئەمە واقیعێکە و دەبێ ئێمە تێبگەین، بەڵام بڵاوکردنەوەی رۆشنبیری سینەمایی رەنگبێ بێ کاریگەر نەبێ و شوێنێکمان هەبێ ئەکتەر و وێنەگری باش بەرهەم بێنێ، هەروەها دۆزینەوەی ئەو کەسانەی کە قابلییەتەکە لە ناخیان مەوجود بێ، ئەمە شتێکی زۆر زۆر باشە و پێموایە دانانی ئەم کۆلیژە دەستی پێکردووە و کۆلیژێک هەیە بەناوی سینەما، کە ئەمە شتێکی باشە، بەڵام دەبێ چاوەڕێ بکەین بزانین چەند کەس لەم کۆلیژە دەبنە فیلمسازی باش، چونکە ئەو میللەتە پێویستی بە خەڵکی باشە، ئەگینا خەڵکی لە ئاستی ناوەڕاست زۆرە و زۆر کەسمان هەیە دەڵێ سینەماکارم، بەڵام ئێمە پێویستمان بە خەڵکی هەرەباش هەیە، قسەی جیهانی بکا، روانینەکە و ماناکەی جیهانی بێ، ئەوە باشە.

*** زۆرجار دەگوترێ سینەمای کوردی لە باشووری کوردستان کاریگەری سینەمای ئێرانی بەسەرەوەیە، تۆ دەڵێی چی؟**

– من وای تێناگەم، رەنگبێ هاتنی ستافی ئێرانی بۆ ئێرە و کارکردنی ئەم ستافانە کاریگەری هەبێ، بەڵام زۆرجاریش دەگوترێ کاریگەری میدیا عەرەبییەکانیان لە سەرە، سەیرکە تۆ خاوەنی سینەما نەبووی و هەلومەرجی جوگرافی و سیاسی و رامیاری تۆ کاریگەری فارس و عەرەب و دەوروبەری لەسەرە، ئەوە زۆر ئاساییە تا دۆزینەوەی زمانی تایبەت، روانینی تایبەت... ئەم قسانە ئاساییە تا سینەمای تایبەت بە کورد دروست نەبێ ئاساییە، وردە وردە ئێمە بەو زمانە دەگەین کە پێی دەڵێن زمانی سینەمای کوردی، یانی تایبەتمەندییەک هەیە لە بەرهەمهێنانەوە دەست پێدەکات، کە بەرهەمهێنەر دەبێ کورد بێ، یانی بەرهەمی کورد بێ و موڵکی کورد بێ.

*** جانۆ رۆژبەیانی دەڵێ: زۆربەی فیلمە کوردییەکان ئەگەر ئاستیشیان باش بێ، ئێرانییەکان فیلمەکە سەقەت دەکەن. پێتوایە ئەو قسەیە چەند راستە؟**

– من دەڵێم لە فیلم حاکمێکی رۆحی لەسەر کارەکە هەیە ئەویش دەرهێنەرە، دەرهێنەرێک ئەگەر دەرهێنەر بێ، ستاف لە ئەمریکاوە بێ و لە ئەورووپاوە بێ و فلان بێت، خەڵک میکانیکتارە و لەژێر دەستی ئەو کاردەکا، ئەگەر ئەو شتی لەباردابێ، هیچ کێشەیەک نییە، فیلم بە قۆناغێکی تر و شوێنێکی تردا ناڕوا، ئەو شتەی کە وێنەگر و فلان دەیەوێ، من لە سینەما خەریکی دروستکردنی روئیاکانی خۆمم، ئیتر دەبێ کابرایەکی وێنەگر کە یارمەتیدەری دروستبوونی روئیاکانی منە، یان کابرایەکی دەنگهەڵگر دەبێ خەریکی دروستبوونی روئیاکانی من بێ، نا ئەوەی کە روئیاکانی خۆی دروست بکا، کێشەکە لەوەدایە کە رەنگ بووبێ چەند فیلمێک ستافی ئێرانی هاتبێ و لێرە لەگەڵ کەسانی ئێرە کاریان کردبێ، کاریگەری ئەوان لەسەر دەرهێنەرەکان بووبێ، لەبەر بێ سەوادی دەرهێنەرەکە، لەبەرئەوەی کە دەرهێنەرەکە شتی لەبارا نەبووە و هەر گوێی گرتووە بزانێ چۆن فیلمەکەی باش دەبێ، رەنگە ئا لەو جۆرە رەفتارانە فیلم سەقەت بووبێ، واقیعەتەکە ئەوەیە کە ئەم هونەرە هونەرێکی گرنگە، هونەرێک نییە جێگای هەموو کەسێکی تیا ببێتەوە، تەنها جێگای ئەو کەسانەی تیا دەبێتەوە، کە زمانی سینەما بزانن و روانینیان روانینێکی تایبەت و باش بێ و لە بەرژەوەندی ئەم میللەتە و مرۆڤایەتیدا بێ.

*** پێتوایە کێن ئەو دەرهێنەرانەی بەو زمانە گەیشتوون؟**

– من نامەوێ باسی ئەوەبکەم، کێن ئەو دەرهێنەرانە، ئەوە رەنگبێ ئیمڕۆ جەنابت وەکو میدیا من دۆستایەتییەکت لەگەڵ خۆشبکەم و لەگەڵ تەلەفزیۆنەکان بەهەمان شێوە، شەو و رۆژ هەر باس باسی من بێ، کە ئەم جۆرە ئیتفاقاتانە بووە و کاک جانۆش باش دەزانێ ئەو ئیتفاقاتانە بۆ کوێ کەوتووە، بەڵام گرنگ ئەوەیە فیلمێک کە دەهۆڵ و زورنای بۆ لێدەدرێ کە ئەوە فیلمێک فڵانە و فڵانە.. پێنج ساڵ یان دە ساڵی دیکە دەمێنێتەوە، ئایا ئەو ئەهەمیەتە و ئەو شوێنە تایبەتەی ئێمە ئێستا بۆی دادەنێین ئەوکاتەش بۆی دادەنێن، ئەمە بەلای من گرنگە، ئەگینا هەموویان دەرهێنەرن و باشن، بڕۆ لەگەڵ هەریەکێ کە لە کورتە فیلمێک ستاف بووە و چایی داناوە، دەڵێ من سینەماگەری هەرەباشی کوردم، بزانن کێن ئەوانەی نوێنەرایەتی سینەمای کوردی دەکەن لە دەرەوەی ئەم کۆمەڵگایە، با بزانین کێن فیلمەکانیان دەمێنێتەوە، تۆ تەماشاکە ساڵی ١٩٨٢ فیلمی رێگای یەڵماز گۆنای خەڵاتی کانی بەدەست هێنا، ماوەیەک پێش ئێستا هاتن (٥٠) شاکاری دنیایان هەڵبژارد کە یەکێک لە فیلمەکان فیلمی رێگا بوو، دووبارە دوای ٢٦ ساڵ ئەوە گرنگە، ئێستاش من کە فیلمی رێگا دەبینم کاریگەری لەسەرم هەیە و زمانەکەی شوێنی تایبەتی دەدەمێ، دەیان فیلمی تریش دەبینم، بەڵام ناتوانن شوێنی ئەو رێگایە بگرێ، کە فیلمی رێگا دەیگرێ، ئەگینا کێ یەکەمە و کێ دواییینە گرنگ نییە، ئەگینا کورد ٤٠ ملیۆن کەسە، پێویستی بە ٤٠ هەزار سینەماکارە، من حەزدەکەم کورد لە ساڵێکدا ٤٠ ملیۆن فیلم بەرهەم بێنن، لەبەرئەوەی کێشەکەی ئەوەندە جیهانییە، حەزدەکەم کورد هەمووی ببێتە سینەماکار و نیگەرانیش نیم، چونکە هیچ کەس ئەو فیلمە دروست ناکا کە من دروستی دەکەم، ئەمە باس لە باشە و فڵان ناکەم، باس لە دیدگا و روئیا دەکەم، ئەوەی کە لە فیلمی وڵاتی ئەفسانەدا بیری لێدەکەمەوە، ئەو روئیایە دەهێنم بە دنیای واقیع و کامیرا و ئەکتەر و دەنگ و هەموو ئەو شتانە، رەنگە خەڵکانی تر جۆرێکی تر دروست بکەن.

*** هەندێ جار دەگوترێ ئەو فیلمە کوردییانەی خەڵاتی جیهانی وەردەگرن، خەڵاتەکە لەسەر سیناریۆکەیە نەک لەسەر دەرهێنان و وێنەگرتن، چی دەڵێی؟**

– ئەوە زۆر ئاساییە، لەبەرئەوەی کە تۆ خاوەنی مێژوویەکی گەورەی سینەما نەبووی، تۆ خاوەنی قوتابخانەیەکی سینەمایی نی، هەرچی تەکنیک و کەرستەیە لەوێ بە باشترین شێوە بەکاریان هێناوە، هەروایە و هەر دەمێنێتەوە بۆ تۆ خەریکی روانینێکی تازە لە تاکی کورد و کۆمەڵگای کوردی بەوان نیشان دەدەی و ئەم روانینەیە، کە شوێنی خۆی دەدۆزێتەوە و ئەمە ئاساییە و تا نەگەین بەو زمانە رەنگە ئاسایی بێ، بە روانینی من تا ئێستا زۆرجار فیلم گەیشتۆتە فێستیڤاڵەکانی دەرەوە، ئەوەندەی کە نێگەتیڤانە بووە، پۆزەتیڤانە نەبووە. کەچی خۆشحاڵ دەبم فیلمێک لە شوێنێک نیشانبدرێ، بەڵام شتێک لە فیلم هەیە ئەو نیگاهی دەرهێنەرە، لە زۆر فیلمدا دەبینم دەرهێنەر ئەوەندەی بیری لە گیرفانی خۆی و خەڵات کردۆتەوە، ئەوەندە بیری لە ژانی کاراکتەرەکان و کۆمەڵگاکەی نەکردۆتەوە. ئەوە بە کێشە دادەنێم کە ئەوەش ماوەیەکە تێدەپەڕێ و دەڕوات، یانی ئەو شتە زۆر ئاساییە تێدەپەڕێ و دەڕوا، بەڵام دەڵێم باشترین تراولینگ لە فیلمە هۆلیودەکان و ئەورووپاییەکان هەمانە، باشترین جووڵەی کامێراو ئینارە لە فیلمەکانی ئەوان هەمانە، بە شێوەیەک کە کارەبای هەولێر دەبێ هەموو بۆ ئینارە ئیش بکا، ئێمە لە کوردستان زۆر کێشەمان هەیە، کە ناتوانین وەکو ئەوان ئیش بکەین و بڕیاریش نییە وەکو ئەوان ئیش بکەین، کە بڕیارە ئێمە زمانی سینەمایی خۆمان هەبێ.

سەیرکەن سینەمای ئەوان سینەمایەکە بە بەرجەستەکردنەوەی سێکس و توندوتیژی هۆلیۆد دەیانەوێ دنیا بچووک بکەنەوە، سینەمایەکە بانگهێشت بۆ ئاڵای ئەمریکا دەکا، سینەمایەکە دەیەوێ لەسەر دنیا کاریگەری خۆی دانێ و بڵێ ئەمریکا بەهێزترین وڵاتی دنیایە، ئەمریکا وایە و ئەمریکا وایە. من ئەوەی کە بۆ تۆی باس دەکەم ئێمە پێش ئەوەی بانگهێشت بۆ ئاڵا بکەین، دەبێ هەندێ پێشنیاز بگوزەرێنین بۆ مێژوویەک لە کارەسات، کە بەسەر ئێمە هاتووە و ئەوانە بگەیەنین، ئەو کارەساتانە هەمووی روانینی ئێستای پێویستە و دەبێ هەوڵیش بدەین زمانەکەش سینەمایی تر و بە جیهانیتری بکەینەوە، ئەوە ئەرکی سەرشانی هەمووماننە، سینەماش بە کەس و دوو کەس نییە، سینەما پێویستی بە خەڵکی زۆر هەیە و پێویستی بە جۆرەها دەرهێنەر و ژانر هەیە، بۆ نموونە لە سینەمای منداڵان چی کراوە بۆ منداڵانی کورد، چی کراوە لە ژانری کۆمیدیا، هیچ نەکراوە.. یانی دەبێ سیستەمێک دابمەزرێ کە هەر کەسە و شوێنی خۆی بدۆزێتەوە، من زۆر حەزم لێیە کاری کۆمیدیا بکەم بۆ میللەتێک، کە زۆر گریاوە و ئەشکەنجە دراوە، بۆ میللەتێک کە رۆحی چرنوکی لێگیراوە و ئەزیەتدراوە، بەڵام هەموو ئەوانە پشتگیری حکومەتی دەوێ، بۆ نموونە پێتدەڵێم تا ئێستا سینەماکارێکی سەربەخۆم، خۆم مایەم داناوە بۆ کارەکانی خۆم، ئەوانەی کە ئاگاداری ژیانمن، دەزانن کە چۆن ژیانم لەو رێگایە ناخۆش بووە.

*** بۆچی هونەرمەندی کورد بەردەوام هەژارە و دوای مردنیشی میراتەکەی یان قەرزارییە یان کیسەیەک دەرمانە؟**

– لەبەرئەوەی کۆمەڵگای تۆ کۆمەڵگای کڕیاری هونەری واقیعی نییە، ئێستا لە بواری گۆرانی هەندێ گۆرانیبێژ دەبینم عەزیز شارۆخی خەریکە دەمرێ لە برسان، کە لە ٢٠٠-٣٠٠ ساڵدا حەنجەرەیەکی وا یەکجار دێت، حەسەن زیرەک، تاهیر تۆفیق، عەلی مەردان ئەوە وەزعیانە و هیچیان نەبوونەتە خاوەنی ڤێلا و شت، ئێمە چونکە شتەکە بە پێویست نازانین، لەو وڵاتە خواردن و تکەی مریشک و بیرە و شتی تر بە پێویست دەزانرێ و ئامادەن پارە لەپێناو بە دەستهێنان و خواردن سەرف بکەن، بەڵام ئامادەنین لە پێناو بیستنی پارچە مۆسیقایەک و بینینی فیلمێکدا پلیتێکی (٥) هەزاری ببڕن، کاکە دەبێ کاری بۆ بکەین، دەبێ (هونەرمەند ژیانی خۆش مەحاڵە و هونەرمەند رەنجەڕۆیە) ئەوە تەواوبێ و دەبێ هونەرمەندیش وەکو هەموو کەسێک رێز و کەرامەتی هەبێ و پارێزراو بێ، لە راستیدا عەیبە بۆ کۆمەڵگای کوردی کە هونەرمەندی بە زەجرا بژی و لە هەلومەرجی ئابووری سەخت بژی، مەگەر ئێمە چەند هونەرمەندمان هەیە، لە کاتێکدا بێ هونەرەکان دەتوانن بە ریکلام بە تایبەتی لە بواری گۆرانی، خەڵکانێکمان هەیە گۆرانی دەڵێن، تەلەفزیۆنەکان و میدیاکان گەورەیان دەکەن، کە دوو ساڵی تر ناویشیان نامێنێ، بەڵام ئەوان دەبنە خاوەنی هەموو شتەکان و هەموو خەونەکان، لە کاتێکدا دوو ساڵی تر گوێیان لێ ناگیرێ، بەڵام تاهیر تۆفیق بەسەدان ساڵی تر هەر تاهیر تۆفیقە.

*** هونەرمەندانی کورد بەناو راوێژکارێکی هونەری سەرۆکی حکومەتیان هەیە، پێتوایە ئەو راوێژکارە چی بۆ سینەمای کوردی کردووە، چونکە وابزانم سینەماش بەشێکە لە هونەر؟**

– من ئاگاداری هیچ راوێژکارێک نیم، نازانم راوێژکاری هونەری و کاک نێچیرڤان چیان بۆ سینەما کردووە، هیوادارم رۆژێک لە رۆژان پیلانی کار و کارنامەی کاری بێتە دەرەوە سەبارەت بەم وەزیەتە، لەگەڵ خۆشەویستیم بۆ هەردووکیان، بەڵام بەراستی هیچ بەهرەمەند نەبووم لە یارمەتی ئەوان، ئەگەرچی هەردووکیشیان دەناسم و دەشزانن رەحیم باوی چەندە و رەحیم لەکوێدایە و سینەمای رەحیم سینەمایەکە لە دەرەوەی کۆمەڵگای کوردیش بڕیاری هەیە ئەوەش دەزانن، بەڵام هیچ جۆرە یارمەتییەک نەدراوم، هیوادارم سەرۆکی حکومەت کە سەرەتا بایەخێکی باشی بە سینەمادا ئەو بایەخەی بەردەوام بێ، تۆ وەکو کورد هیچ شتێکت نییە کە کورد دروستی کردبێ، تەنها شتێ کە خەریکە کورد دروستی دەکا سینەمایە، یانی تۆ شتێکت نییە بینێری بۆ دەرەوەی کۆمەڵگای کوردی، تەماتە و خەیارت لە وڵاتانی دراوسێ بۆ دێ، یانی هیچ شتێکت نییە، کڵاشی هەورامیت هەیە کەس لەپێی ناکات، شاڵە لە دەرەوەی کۆمەڵگای کوردی کەس لەبەری ناکا، هەموو شتەکان لە کۆمەڵگاکانی تر دێ و تۆ پارە دەدەیتە کۆمەڵگاکانی تر، تەنها شتێ کە خەریکە دروست دەبێ سینەمایە.

*** پێت وانییە لە سەرەتادا کە سەرۆکی حکومەت زۆر یارمەتی سینەمای دا، بەڵام چەند کەسێکی نە شارەزا لە سینەما ئەو هەلەیان قۆستەوە؟**

– ئەوە خەتایی سەرۆکی حکومەتە، ئەگەر هەڵەی کردووە لە هەڵبژاردندا رەنگە زۆر کەس بێ بڵێ من فڵانم یان فیسارم، کاکە شت دیارە خۆ ئێمە لە عەسری حەجەری ناژین، کەسێکی وەک رەحیمی زەبیحی دێ دەڵێ من فڵانم، تۆ بێ ئەوەی کە پێویست بکا گوێ لە قسەکانی بگرێ، رەحیمی زەبیحی بێ ئەنتەرنێت هەیە گوگڵێک لێ دەدەی و دەگەڕێی دەزانی ئەو مرۆڤە لە دنیادا باوی چەندە و چییە و چ کاری کردووە، ئەوە تەواوە بزانە رەنگدانەوەی کاری ئەو کورە لەسەر کۆمەڵگاکەی باوی چەندە و چەند کاریگەر بووە و بزانی ئەم مرۆڤە چەند پاسەوانە.

*** کەوایە دەمانهێنێتە سەر ئەوەی چ سەرۆکی حکومەت و چ وەزارەتی رۆشنبیری کەسی شیاویان لە شوێنی شیاو دانەناوە تاکو بەرهەمی شیاو بەرهەم بێت؟**

– کاکە یەک کێشەتان پێ بڵێم کە تۆ دەڵێی خەڵکانێکی زۆر بەناوی سینەماکار چوونە لای سەرۆکی حکومەت و بەناوی سینەماکار کاریان کردووە و پارەیان وەرگرتووە، من دەڵێم رەنگە ئەوە زۆر ئاسایی بێ، هەر کەسێ کە کورتە فیلمێکیشی دروست کردبێ و لە ستافی فیلمێک چایی دانابێ حەزبکا فیلمێک دروست بکا، بەڵام من دەڵێم ئەو مرۆڤە هەقیەتی حکومەت با یارمەتی بدات و خۆی تاقی بکاتەوە، بەڵام کەسێک هەیە باوی ١٠٠٠ دۆلار دەتوانێ و کەسێک هەیە ١٠ ملیۆن دۆلاری بۆ خەرج بکە بەزایەح، ناچێ لەبەرئەوەی دەبنە خاوەنی فیلمێکی باش، ئەوەیە کە من کێشەم هەیە لەگەڵیدا، من ناڵێم با پارە خەرج نەکرێت بۆ خەڵک و سینەماکار، نەخێر با پارە خەرج بکرێت هیچ کێشەیەک نییە، بەڵام کابرایەک هەیە دەیەوێ فیلم دروست بکا با بەڕێوەبەرایەتی سینەما هاوکاری بکا، بەڵام بایی ١٠٠٠ دۆلار، چونکە ئەگەر لە کیسمان چوو و فیلمەکە نەبووە فیلم ئەوە ١٠٠٠ دۆلارەکەمان چوو، نەک ١٠٠ هەزار و ٢٠٠ هەزار دۆلار، لێرە کەسەکە یەکەم کارییەتی ١ ملیۆن دۆلاری بۆ خەرج دەکەن، کاکە لە کوێی دنیا وایە، تۆ ١ ملیۆن خەرج دەکەی. دەی ئەوە نەبوو بەفیلم و ناشبێ بە فیلم، لەبەرئەوەی ئەو کەسە زمانەکە نازانێ، کێشەیە.

*** لەو بوون و نەبوونەی سینەمای کوردی، باس لە پیشەسازی سینەما دەکرێ، پێتوانییە جارێ زووە بۆ پیشەسازی سینەما؟**

– کورد بە ئەندازەی ١١٣ ساڵ لە بواری سینەما دواکەوتووە، پێموایە ئێستا کاتێکی لەبارو گونجاوە بۆ پیشەسازی سینەما، لە هەموو شوێنێک سینەما پیشەسازییە، پیشەیە دواجار هونەرە. پیشەیە و دواجار ئەو پیشەیە زمانەکە و روانینەکەی دەبێتە هونەر، زۆر زۆریش درەنگە پێموابوو دەبووایە زووتر خەریکی ئەوە بووینایە، بەڵام ئێمە خەڵکی پسپۆڕ و شارەزای دڵسۆزمان نییە، خەڵکمان هەیە رەنگە شارەزابێ و دڵسۆز نییە، خەڵکمان هەیە دڵسۆزە شارەزا نییە، ئێمە پێویستمان بە خەڵکانی دڵسۆزی شارەزایە بۆ ئەوەی بێ لە بواری سینەما ئەوکارە پیشەیی بکا، بۆ نموونە زۆر ئاسان دەتوانرێ ئەو کارە بکەین بە دانانی پلان، کێشەکە لەوەدایە دەست پێناکەین. دەبێ رۆژێک لە رۆژان دەست پێبکەین، جا ئەمساڵ دەست پێبکەین باشترە.

بەشی یەکەم

> کورد بە ئەندازەی ١١٣ ساڵ لە بواری سینەما دواکەوتووە، پێموایە ئێستا کاتێکی لەبارو گونجاوە بۆ پیشەسازی سینەما

رەحیمی زەبیحی - ٢٠٠٨

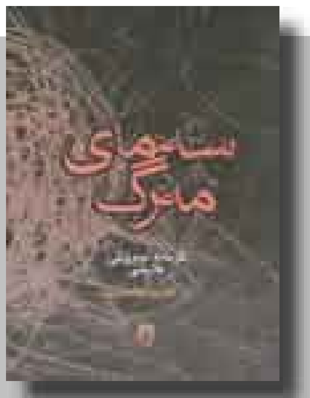

دوا بەرهەمی غەریب پشدەری

غەریب پشدەری

تایبەت بە بەدرخان
غەریب پشدەری وێڕای سێ دیوانە شیعر هەتا ئێستا (١٥) کتێبی لە ئەفسانە و چیرۆک و ڕۆمان و بابەتی منداڵان وەرگێڕاوە و بەچاپی گەیاندووە، دوایین کتێبی دەرچووی کۆمەڵە چیرۆکێکە بەناوی (سەمای مەرگ)، کە لە فارسییەوە کردوویەتییە کوردی. هەروەها دوو کتێبی دیکەی لەژێر چاپدایە کە یەکێکیان ڕۆمان و ئەوی دیکەیان سەیر و سەمەرەی دنیای گیانلەبەرانە بەناوی (گیانلەبەران بەکەم مەگرن). جگە لە (٣٧) چیرۆکی وەرگێڕدراوی ئامادە بۆ چاپی لەبەردەستە.

لێمانپرسی دوایین کار چیت بە دەستەوەیە؟ پشدەری گوتی: دوایین کار کە ئێستا بە دەستمەوەیە وەرگێڕانی ڕۆمانێکی کۆمەڵایەتی ڕوونە لە نووسینی (مەریەمی مەعجوونی (رویا)یە، کە لە دووتوێی (٣٠٠) لاپەڕەی گەورەدایە بە دەستمەوەیە لە فارسییەوە بیکەمە کوردی و هەتا ئەو ساتە وەختەش چوار پاژم لێ وەرگێڕاوە، کە سەرجەمی پاژەکان چواردە پاژن. کە ناوەرۆکەکەی تێکڕا ژان و ژوار و بەدبەختی و چارەڕەشی و فرمێسک و شەونخوونی ئافرەتی بەستەزمان و ستەم لێکراوە. شوێنی ئەم ڕووداوە ڕۆژهەڵاتی ناوینە.

کەلچەری بەدرخان

بڵاوکراوەیەکی ڕووناکبیریی گشتییە لەگەڵ بەدرخان دەردەچێ

ستافی کەلچەری بەدرخان:
عەبدولڕەحمان مەعروف، سەعدوڵڵا نووری، جەوهەر شێخانی
بە هاوکاریٔ ڕاوێژکاری ڕووناکبیریی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان:
د.هیمداد حوسێن
ژمارە ٤٠ - ١٠٨، دوو شەممە ٢٠٠٨/١٢/٢٢ی زایینی

بەئەسپایی

سەرهەڵدانی نۆڤلێت

ژانری نۆڤلێت و کورتە ڕۆمان تەمەنێکی زۆر درێژو باڵاییکی فەرە بەرزی نییە، سەرەتاو دەستپێکیشی هەتا ئێستا جێگای مشت و مڕ و بیروبۆچوونی جیاوازە، کەوا کەی و کێ یەکەم و سەرقافلەیە و ئایا ئەمە چیرۆکی درێژە یاخود نۆڤلێتە یا.. هەموو ئەوانە ساغکردنەوەو سەرنج و لێکدانەوەی وردو زانستیانەی گەرەکە، بۆ بڕیاردان و چەسپاندنی یەکجارەکی. هەڵبەتە سەرەتاو هەنگاو لەدوای هەنگاوو هاتنە پێشەوەی دەیەکان ڕاماندەکێشێتە ناوەڕاستی هەشتاکان، کە لەو سەروبەندە چەند ڕۆمانێک بڵاوکرانەوە و ڕۆمانی کوردی گەشەی بەرچاوی بەخۆوە بینی، کە دەکرێ ناوی بنێین قۆناغی دامەزراندنی ڕۆمانی کوردی، بەدەر لەو چەند ڕۆمان و کورتە ڕۆمانەی تاک و تەراو بەر لە هەشتاکان چاپ و بڵاوبوونەتەوە.

عەبدولڕەحمان مەعروف

کورتە ڕۆمان"نۆڤلێت"یش کە درێژکراوەو ئیمتیدادی لە ڕۆمانەوە سەرچاوە دەگرێت بەتایبەتی وەکو زاراوە، بگرە تەکنیکیش سەریهەڵداو پەرەی سەندو شوێنی خۆی گرت، سەبارەت بە نۆڤلێت زۆربەی کات قەوارەو کورتی و درێژی ڕووداوو بابەت و کەسایەتییەکان دەکرێتە پێوەری لێک جیاکردنەوەی لە چیرۆکی درێژ درێژترەو لە ڕۆمانیش کورترترە، کە ئەم بۆچوونەش ئەوە هەڵدەگرێت دیالۆگ و گفتوگۆی لەسەر بکرێت و بڕیارێکی موتلەق و یەکلاکەرەوە نییە، بەوەی پسپۆرو شارەزایانی ئەدەب و بەتایبەتی ئەم بوارە قسەی دیکەی لەبارەوە بکەن، لە دوا ڕۆژ شتی تازە لە دایک بێت. من لێرەدا ئەوەش زۆر بە گرنگ نازانم و مەبەستیشم ئەوە نییە کێ یەکەم کورتە ڕۆمانی لە ئەدەبی کوردیدا نووسیوە و وەکو زاراوەو تەکنیکیش کێ دایهێناوە، بەڵکو دەخوازم بڵێم تا ئێستا چەند نۆڤلێتێکی جوان و تژی خەیاڵ و تەنانەت داهێنانی سەلیقەدار لە کتێبخانەی کورد بەرچاو دەکەوێت، خەریکە بەشێوەیەکی زۆر بە بایەخەوە شوێن پێی خۆی بچەسپێنێت و ببێتە ئەو ژانرە هاوچەرخەی، کە ئەمڕۆ لەهەموو دنیا پەیڕەوی لێ دەکرێت و سەروسیماو خەسڵەتی نۆڤلێتی جیهانی پێی دەناسرێتەوە.

ماوە ئەوە بڵێین ئەمڕۆ نۆڤلێت دەیەوێ شوێنی قەوارەی ڕۆمانێکی"١٠٠٠"لاپەڕەیی و چەند بەرگی بخاتە دوو توێی"١٠٠"لاپەڕەو بگرە زۆر کەمتریش بە زمان و ڕووداوو بابەتی تێکچڕاو و وشەو ڕستەی سەراسیمەو پێکانی مەبەست بەشێوەیەکی برووسکەیی و خێرا، هەڵبەتە ئەمەش پەیوەیستە بە زەمەن و پێشکەوتنی شارستانییەت و تەکنەلۆژیاو نەبوونی کات لەلای خەڵک و خوێنەرو سەرهەڵدان و هاتنە ئارای دەیان کەناڵی گەیاندن و پەخش و بڵاوکردنەوە. ئەمەش بەو مانایەی نۆڤلێت دەیەوێ شوێن بە ڕۆمان لەق بکات و درێژدادرییەکان چڕ بکاتەوە، بەڵام ئەوەشیان ناکرێ بە ڕەهایی وەربگرین، بەڵکو دەوەستێتە سەر کات و شوێن و ئەو قەڵەم و خەیاڵەش، کە چی دەنووسێت و کێ دەینووسێت؟!.

سابیر ڕەشید : دەقی کوردی باشمان هەیە، بزاڤی وەرگێڕانمان باش نییە

ئا: عەبدولڕەحمان مەعروف- مەسعود ئیبراهیم

*** زۆربەی جار چیرۆکنووس کەسایەتییە تێکشاوەکانی ناو کۆمەڵگا دەنووسێتەوە، بۆ؟**

– ئەوجا نووسەری باش ئەوەیە ئەو کەسایەتییە تێکشکاوانە بدۆزێتەوە، ئەگەر تۆ کەسایەتییەکی ئیجابیت دۆزییەوە مانای وایە نەتتوانی لەچیرۆک سەرکەوتووبی، چونکە چیرۆک ژیانی کارەسات و موعانات و ڕووداوە، دەبێ تۆ ئەو کەسانە بدۆزییەوە کە پەراوێز خراون و هەوڵدەی ژیانیان بنووسییەوە، دیستۆفسکی کەسانی نامۆ و نابووت و تێکشکاوی کۆمەڵگاکەی خۆی دەنووسییەوە، بەڵام دەیتوانی ڕۆمانی لێ دروست کات، دوایی ئەوە جێگیربوو لەناو خەڵک، خەڵک حەز لەو پاڵەوانانە دەکا و حەزدەکا ژیانیان بخوێنێتەوە.

*** بۆچوونێک هەیە دەڵێ ئەوکاتە چیرۆک و ئەدەب دەستپێدەکا کە مێژوو ئیشی تەواو دەبێ، یانی مێژوونووس چیرۆکنووس نییە و چیرۆکنووسیش مێژوونووس نییە، بەو مانایەی ئەرکیان یەک نییە؟ تۆ چۆن خوێندنەوە بۆ ئەو مەسەلەیە دەکەی؟**

– تۆ ئەگەر بتەوێ ئیش لەسەر مێژوو بکەی، دەڵێ چیرۆکنووس شاهێدی سەردەمی خۆیەتی، بەڵام مێژوونووس نییە، مێژوونووس مێژووی خۆی دەنووسێتەوە و چیرۆکنووسیش بە هونەرەکەی خۆی ڕەنگە مێژوو بنووسێتەوە، بەڵام پێی ناگوترێ مێژوو، بەڵام دەتوانرێ مێژوو تەوزیف بکرێ لەناو چیرۆک و ڕۆمان، کاتی خۆشی جۆرە تەنسیقەک هەبوو لە ئەورووپا پێیان دەگوت ڕۆمانی مێژوویی، ئەو ڕۆمانە ئێستا کەم دەنووسرێ، لەبەرئەوەی ئەوە ئێستپات لەسەر مێژوو دەکا و دەبێ بە بەڵگە ڕوونی بکەیەوە، بەڵام هەندەک چیرۆکنووس هەیە مێژووی دیاریکراو دەخاتە ناو ڕۆمان، بۆ نموونە لەو ڕۆژانە ڕۆمانێکی (کاروان عومەر کاکەسوور)م خوێندەوە بەناوی (مامزێر) کە دوا ڕۆمانیەتی، توانیویەتی مێژووی جوولەکەکان بینێ و تەوزیفی بکا و بیداتە ئەو پاڵەوانەی کە خۆی مەبەستییەتی، ئەو باسی مێژوو دەکا و مێژووی تەوزیف کردییە، بەڵام هەر مێژوو نییە، بەڵکو توانیوویەتی سوود لە مێژوو ببینێ بۆ نووسینی ڕۆمان.

*** ئەی هێڵی نێوان یاداشت و ڕۆمان چۆن دەبینی؟**

– ئەوجا یاداشت و ڕۆمانیش بەنددیوارییەکی زۆر بەهێز لەنێوانیان هەیە، بەخۆم نووسینێکم هەیە و لە کتێبەکەی خۆشمباسمکردووە، پەیوەندی نێوان ڕۆمان و ژیانی ئەدەبی یان ژیاننامە، بێگومان هەموو نووسەرێک دەتوانێ ژیاننامەی خۆی بنووسێتەوە، بەڵام هەموو نووسەرێک چیرۆکنووس یان ڕۆماننووس نییە، مەرج نییە ئەوەی یاداشت دەنووسێ پێی بگوترێ ڕۆماننووس، بەڵام ڕۆمان دەتوانێ سوود لە یاداشتنامە وەرگرێ، لەهەمانکاتیش ئەوەی یاداشتنامە دەنووسێ دەتوانێ سوود لە ڕەگەزەکانی ڕۆمان وەربگرێ و هەردووکیشیان تێکەڵی یەک دەبن، بەڵام ڕۆمان ڕۆمانە، یاداشتنامەش یاداشتنامەیە، بەڵام نووسەری باش کە یاداشتنامەش دەنووسێتەوە لە خەڵکی تر جوانتری دەنووسێتەوە، یانی وەرە یاداشتنامەی کازانزاکی بخوێنەوە، باوەڕتان هەبێ لە ڕۆمانەکانی خۆشترە و بەلەزەتتر دەیگێڕێتەوە، یان ئەوەی کە زۆر پێی سەرسامم (منداڵیم ئاسکێک بوو بەسەر پەلکە زێڕینەکان بازبازانێی دەکرد)ی کاروان عومەر کاکەسوور، باوەڕتان هەبێ دووجارم خوێندۆتەوە، لەبەرئەوەی هەستدەکەم ئەو کورە زمانێکی ئەدەبی کوردی جوان و پاک و پاراو و بێگەردی هەیە، بەڵام ڕووداوەکانیش ئەوەندە بەلەزەت دەگێڕێتەوە دەمگوت بۆچی هەندێک لەو ڕووداوانەی نەکردۆتە ڕۆمان یا چیرۆک، خۆ دەکرێ لەناو ئەو یاداشتنامەیە هەڵیهێنجێنێ و بیکاتە چیرۆک یان ڕۆمان، بەڵام ئازایەتییەکەی لەوەدایە بەزمانی یاداشتنامە دەیگێڕێتەوە، کەسی وا هەیە یاداشتنامە دەگێڕێتەوە بە زمانێکی سەقەت و ئەدەبی شکاو، بڕواناکەم هیچ خوێنەرێک هەبێ سەلیقەی هەبێ بیخوێنێتەوە، نامەوێ ناوی کەس بێنم، بەڵام ئەوەی کاروانم کردە نموونە دەنا نووسەری باشمان هەیە یاداشتنامەی باشیان نووسیوەتەوە.

*** دینگەی سەرەکی نووسینەکانی سابیر ڕەشید چییە؟**

– شەرت نییە تەرکیز بکەمە سەر شتێک، بەڵام هەموو ڕووداوێکی کۆمەڵایەتی ناو کۆمەڵگەی کوردەواری کە لەناو میللەتەکەم ڕوویداوە و هەندەک جاریش بابەتەکان بابەتی کۆمەڵایەتین و تێکەڵی دنیای سیاسەت و ناوناخی مرۆڤی کورد بووینە، هەستدەکەم ئەو مرۆڤانە خۆمن، ئەوجا ناتوانم پێتان بڵێم چیرۆکەکانت لەو دنیایە دەخولێتەوە، کە شتێکی دیاربن و بەرهەمەکانم پێی بناسرێنەوە.

*** زۆرجار دەگوترێ چیرۆکنووس و ڕۆماننووسی کورد کەمتەرخەمن لە نووسینەوەی ئەو کارەساتانەی بەسەر کورد هاتووە، تۆ چی دەڵێی؟**

– خۆی کێشەکە لەوە دایە، ئایا چیرۆکنووسی کورد بۆچی نەیتوانیوە ئەو موعاناتانە بنووسێتەوە، بۆ نموونە کە تۆ باس لە تراژیدیای کۆڕەو یان هەڵەبجە دەکەی، ئایا چەند کەس توانیویەتی ئەوانە وەکو دەقێکی ئەدەبی جوان پێشکەش بکات، ئەوانەی کە هەمانە هەمووی چەند دەقێکن، بڕوات هەبێ نەیانتوانیوە لە ئاستی ئەو ڕووداوانە بن، بێگومان ئەوانەشی ئەو قسانەیان کرد ڕاستە، بەڵام نووسەری باشمان دەوێ بتوانێ ئەو تراژیدیایە بنووسێتەوە، هەرچەندە ئەوە سەلیقە و کاتی دەوێ، هەموو کەسێک ناتوانێ ڕووداوێکی کۆمەڵایەتی یان بابەتێک کە دێتە پێشی بە شێوەیەکی ئەدەبی جوان دایبڕێژێ، ئەوەشی دەمێنێتەوە سەر نووسەر بەڵام من پێموایە ئەو کارەساتانە لە ئەدەبی کوردیدا لە ئاستی پێویست نین، چونکە ئەگەر باسی ئەنفال بکەی تەماشادەکەی سینەمامان لاوازە، ئەگینا دەبووا ئەوانە هەموو بکرێنە فیلمی سینەمایی، بەڵام کوا چەند کارەساتی ئەنفال کرایتە ڕۆمان.

لە یەک دوو ڕۆمانی مامۆستا محەمەد ئەحمەد ئیسماعیل لە بەهاری ڕەش و چەند هەوڵێکی تری حوسام بەرزنجی (گۆڕە درەوشاوەکان)، مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج لە کۆڕەو، تەماشادەکەین نووسەری کورد نازانم بۆ نەیانتوانیوە ئەو تراژیدیایە لە نووسینەکانیان ڕەنگدانەوەی هەبێ، هەتا لە شیعریش هەست ناکەم ئەوەندە دەقی شیعری جوانمان هەبێ لەسەر ئەو تراژیدیایانە نووسرابێ، بەداخەوە لە ئاستی کارەساتەکەدا نین، ئەوە نووسەری خۆی دەوێ، ئەو کارەساتە گەورانە نووسەری گەورەی دەوێ، من ناڵێم نووسەری کورد نووسەری گەورە و باش نین، بەڵام ئەوانەی نووسیویانە کەمن و لە ئاستی ئەو کارەساتانە نین.

سابیر ڕەشید

*** بۆچی تا ئێستا کەمن ئەو چیرۆکە کوردییانەی وەرگێڕدرابنە سەر زمانی بیانی، ئایا پێتوایە بۆشایی لە کاری وەرگێڕان هەیە یان دەقە کوردییەکان لەو ئاستەدا نین وەرگێڕدرێن؟**

– دەقەکان لە ئاستی پێویستن، من زۆرجار لە نووسینەکانی خۆم دەڵێم دەقی کوردیمان هەیە لە ئاستی دەقی بێگانەیە و بگرە کەمتریش نییە، زۆرجار چیرۆک و ڕۆمانی بیانی دەخوێنمەوە هەستدەکەم ئەو ڕۆمان و چیرۆکە ئەگەر بە کوردیش بنووسرێت هەر ئەو چیرۆک و ڕۆمانەیە، من دەڵێم دەقی باشمان هەیە، بەڵام بەداخەوە وەرگێڕانمان کەمە، ڕاستە چەند کەسێکمان هەیە بەرهەمی کوردیان کردیتە فارسی بۆ نموونە: عەلی ئەشرەفی دەروێشیان و مەریوان هەڵەبجەیی و چەند برادەرێکی تر، بۆ فەرەنسیش کوڕێک هەیە ناوی سمایل دەروێشە، چەند ڕۆمان و بابەتی ئەدەبی زۆر گەورەی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی فەرەنسی، من ئەو ناناسم، بەڵام مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج باسی دەکا. نووسەریشمان هەیە بابەتی وەرگێڕدرایتە سەر زمانی ئەڵمانی– فەرەنسی– بەڵام لە ئاستی پێویست نییە، لەبەرئەوەی چۆن پێویستمان بەوەیە ئەدەبی بێگانەمان بۆ بکرێتە کوردی، ئاواش پێویستمان بەوەیە ئەدەبی کوردیمان بۆ وەربگێڕدرێتە سەر زمانەکانی تری بێگانە، بۆ ئەوەی میللەتانی دنیا بمانناسن، ئەوان چۆن دەمانناسن ئەگەر ئەدەبی ئێمە وەرنەگێڕدرابێتە سەر زمانی بێگانە، بەڵام لە ئاستی پێویست بزاڤی وەرگێڕانمان بۆ زمانی بێگانە نییە و دەبێ کاری جدی بۆ بکرێ، ئەوەی کە ئیش دەکا ئیشی تاکە کەسییە و ئەو هەوڵانەش هەمووی پیرۆزن.

*** خۆت لە ڕاگەیاندن بەدوور دەگری و زۆر حەز بە دەرکەوتن ناکەی، هەستیش دەکرێ بێزاری لە دنیای نووسین، ئەوە بۆ؟**

– ئەوە پەیوەندی بە نەفسییەتی خۆم هەیە، زۆرجار ئەو شوهرەتە زۆر ئازاری داوم، خۆی ناوبانگ لایەنی باش و خراپی هەیە، لایەنی باش ئەوەیە تۆ خزمەتی میللەتەکەی خۆت دەکەی، ئەوجا زۆرجار دەڵێم ئەگەر شتێک بۆ میللەتەکەی خۆم بنووسم دوارۆژ هەستپێدەکرێ، هەتا ئەگەر هیچ کەسێک باسی من نەکا لام شتێکی ئاساییە، پێشم خۆش نییە زۆر باسمبکرێ و ناوم بێنن، دەرنەکەوتنەکەشم پەیوەندی بەوەی هەیە زۆرجار ئەو ناوبانگە ئەزیەتم دەدا، مەسەلەن هەر دیمانەیەک لەسەر چیرۆکی کوردی دەکرێ، تەنها من دەناسن و یەخەم دەگرن، ئەوجا ئەو دووڕەپەرێزییەم پەیوەندی بەخۆم هەیە و ئەو خۆدەرخستنەم پێ باش نییە، پێشم خۆشە ئەوها هەر لە پەناو پەسیوان بم و بۆ خۆم بەبێ دەنگی ئیشی خۆم بکەم.

*** زۆرجار لە لیژنەی هەڵسەنگاندنی فێستیڤاڵە ئەدەبییەکانی، قسەت لەسەر بوون و نەبوونی ئەو فێستیڤاڵانە و بایەخیان بۆ ئەدەب چییە؟**

– بەڕای من فێستیڤاڵ پێویستە بکرێ، ئەوجا ئەو فێستیڤاڵانە چەندی ڕاست و دروستە، ئەوە هەر بکرێ باشترە لەوەی نەکرێ، لە هەموو فێستیڤاڵێکیشدا توانای نوێ بەدیار دەکەوێ، دەبنە بابەتێکی پێشبڕکێش، بەڵام بۆ مەسەلەی هەڵبژاردن کە زۆرجار خۆم لە لیژنەکەم، وەک شتێکی ئاسایی لیژنەکان هەمووجارێ ٣ کەس بڕیار لەسەر بەرهەمەکان دەدەن، ئەوە پلەی لەسەر دادەنرێ و پلەکان کۆدەکرێتەوە، ئەوەی باشترین ڕێژەی هێنا پلەی یەکەم بەدەست دێنێ، بۆ پلەکانی تریش بەهەمان شێوە، پلەش هەیە بەڵام ناتوانی بڵێی فڵان کەس یەکەم بوو باشترین چیرۆکنووسە، مەرج نییە ئەوەی یەکەم دەبێ لە خەڵات لە فێستیڤاڵێک باشترین چیرۆکنووس بێ، دەڵێین لەو فێستیڤاڵانە ئەو دەقانەی بەشداریان کردووە ئەو دەقانەی خەڵاتی یەکەم و دووەمیان وەرگرتووە باشترین دەق بوونە، ڕەنگە لە دەرەوەی فێستیڤاڵیش دەقی باشتر هەبن، بەڵام بەشداریان نەکردووە، ئەوەی کە بەشداری دەکا بێگومان پێوەری خۆی بۆ حساب دەکرێ و قەتیش لەو بڕوایەدا نیم لیژنەکان تەحەیوزی تێدابێ، لەبەرئەوەی ئەوەندەی من بەشداریم کردووە، هیچ غەشێکی تێدا نەبووە، هەتا ناوەکانیشمان نەزانیوە، دواتر کە خەڵاتەکان ئاشکرا کراون ئەوجا زانیومانە ئەو چیرۆکە هی کێیە، جاری وا هەبووە برادەری خۆم بووە نەمزانیوە، ئەوجا پێوەری ئەو فێستیڤاڵانە ئەوەیە دەقی باش خۆی فەرز دەکا و دەقی خراپیش خۆی دەدۆڕێنێ، دەقی باش ئەوەیە، کە هەڵیدەسەنگێنی پلەی بۆ دادەنێی لەسەر بنەمای چەند ڕەگەزێک وەک زمانی چیرۆکەکە و ناوەڕۆکەکەی و تەکنیک و ئاستی چیرۆکەکە لەڕووی خزمەتکردن بە ئەدەبی کوردی و بزانین پەیامی چیرۆکنووسەکە چییە لە جیهانبینی دەقەکە، ئەوجا ئەوانە هەمووی مەرجن، لەوانەیە هەندێ جار چیرۆکنووسی زۆرباش لە فێستیڤاڵ بەشدار دەبێ، بەڵام چیرۆکی ئەو فێستیڤاڵەی چیرۆکێکی باش نابێ، لەوانەیە هەر ئاستی پێشبڕکێشی نەبێ تا بیخوێنێتەوە، ڕەنگە ئەو چیرۆکنووسە چیرۆکنووسێکی زۆر باشیش بێ.

*** لەو دیدارەدا باسی هەریەک لە بوارەکانی نووسینی (شیعر، چیرۆک، ڕەخنەی چیرۆک و ڕۆمان، بابەتی یاسایی)مان کرد، ئێستاش لە گۆڤاری هەرێمی کوردستان هەفتانە گۆشەیەکت هەیە و بابەتی ئەرشیفی تێدا بڵاودەکەیەوە، ئەوەیان چۆنە؟**

– ئەوەیان هەندێک شت هەبوو لام مابوو، وەکو مەخزونێکی لێ هاتبوو، هەندێ شتم لەلابوو نەمدەزانی چی لێ بکەم، ئەوە لەلای من بمابایەوە هەر لەناو ئەو جانتایەی کتێبخانەکەم بە ئەرشیفی دەمایەوە، ئەوجا زۆرجار گۆڤارەکان گلەییم لێ دەکەن و دەڵێن شتمان بۆ نانووسی. بەڕاستی من تاقەتی ئەو هەموو گۆڤار و ڕۆژنامانەم نییە، هەتا باوەڕتان هەبێ تاقەتم نییە هەموویان بخوێنمەوە، بۆ خوێندنەوەی خۆشم ٤–٥ گۆڤار و ٤–٥ ڕۆژنامەم هەڵبژاردووە، کە موتابەعەی ئەدەبی خۆم لەو گۆڤارانە دەکەم ئەوی دیکە ناپرژێمە سەر ئەو دنیا فراوانە، ئەوجا زۆرجار ئەو گلەییانەم لێ دەکرا ڕۆژێک هەستمکرد کە من شتی ئەرشیفیم زۆر هەیە و پێویستە ئەو شتانە لە ئەرشیف بێنمە دەرەوە و بڵاویان بکەمەوە و خەڵکیش بیانبینن، بۆ نموونە برادەر هەبووە شاعیر بووە، بەڵام وازی لە شیعر هێناوە، یەک لەوانە شێرزاد عەزیز ناشاد، دوو شیعری لەلای من بوو، ئەو کوڕە ئێمەی فێرە نووسین و خوێندنەوە و شیعر دەکرد، کەچی هیچ شتێکی بڵاونەدەکردەوە و خەڵکیش وەکو نووسەر نایناسی، دوو شیعری زۆر جوانیشی لەلای من بوو، کە بەدەستی خۆی پێشکەشی کردبووم، گوتم باشە بۆچی خەڵک نەزانن ئەو کابرایەی، کە منی فێرە نووسین کردووە دوو شیعری لەلای من ماوە با بڵاویان بکەمەوە.

*** بەڵام هەندێ کەس وەفایان لانییە و هەتا پێیانبکرێ شتەکان دەشارنەوە؟**

– ئاخر نابێ بیشاریەوە، چونکە ئەوە بوویتە موڵکی من، بۆ نموونە سەڵاح عومەر کە کاتی خۆی شیعری بە دەستخەتی خۆی لای من پارێزراوە، ئەوە بوویتە موڵکی من و باوەڕ ناکەم گلەییم لێ بکا و بڵێ بۆ ئەو شیعرانە بڵاو دەکەیەوە، یان بۆ ئەو شتانە لای من بمێنێ، بۆچی هەموو خەڵک نەزانن سەڵاح عومەر ئەگەر زۆر شیعریشی بڵاوکردیتەوە یان بۆ نموونە سەباح بەیان هەیە نووسەرێکی شەقڵاوەیە، هۆشەنگ شێخ محەمەد کتێبێکی لەسەر نووسەرانی شەقڵاوە کردووە و ناوی ئەوی نەهێناوە، کەچی کاتی خۆی یەک دیوانە شیعری دا من خوێندمەوە و بەدەستخەتی خۆی شیعرێکی دامێ و لەلای من پارێزرابوو، ئەوجا ئەوانە بۆ بڵاونەبنەوە، یان کاتی خۆی مەلا عەبدوڵڵای فەرهادی (٥–٦) شیعری بە دەستخەتی خۆی لای من پارێزرابوو، کردمە نووسینێک و لە گۆڤاری نووسەری نوێ بڵاوم کردەوە، یانی ئەو شتانە بۆ بمێننەوە و خەڵک باسیان نەکا، یان ئەو کاکە زیاد لادێییەی خۆمان هەموو خەڵک لەبیریشی چووەوە، ئەمن شیعری لەلام بوو بڵاومکردەوە، بڕواتان هەبێ دەیان دەستخۆشیان لێکردم و گوتیان بە واستەی تۆ زانیمان کاکە زیاد چاکبوویتەوە گەیشتە ئەوەی شتی لای تۆ بێ و دەستخۆشیت لێ دەکەین، جا من پێم باشە ئەوەندەی تاقەتم هەبێ ورده ورده ئەوانە بێنمە سەر پەڕەی کاغەز و بنووسرێنەوە، وەک کورد دەڵێت: ئەوەی لەبن بەرێیە بێتە سەر بەرێ، هەتاکەی لەناو هەگبەی بمێنێتەوە، هەر چۆنێک بێ ئاشکرا بکرێ و بنووسرێتەوە باشترە و دەبێتە زەخیرەیەکی ئەدەبی کوردی.

*** خوێنەری کورد لە بەرامبەر ئەو هەموو بەرهەمە کوردییە لە چ ئاستێکن؟**

– خوێنەری باش و جدیمان زۆر کەمە، ئەوەش هۆکاری زۆرە، هەندێک دەڵێن هۆکارەکەی پەیدابوونی ئەنتەرنێتە، هەیە دەڵێ سەتەلایت پەیدابووە، هۆکاری تر هەیە دەڵێ ئەوەی ئەدەبی ئەلیکترۆنی کاریگەری هەبووە هەندێکی تر هەیە دەڵێن بوارەکانی بڵاوکردنەوە زۆرن، هۆکارێکی تریش زۆری ڕۆژنامە و گۆڤارەکانە، خوێنەر ناپرژێتە سەر ئەو هەموو بڵاوکراوانە، هەرچەندە هەندێ کەس هەیە دەڵێ ئەوە سوودی هەیە، ڕاستە زۆربوونی ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارانە سوودی زۆرە، بەڵام کاریش لە خوێندنەوە دەکا، خوێنەر ناتوانێ هەموو شتێک بخوێنێتەوە، بەڵام دیسان خوێنەرمان کەمە، بۆیە تەماشا دەکەین ئەو شتانەی زۆر دەخوێندرێنەوە شتی سادەیە، بڕواتان هەبێ شاعیری وامان هەیە تازە دەستی داوەتە نووسینی شیعر و شیعری موراهیقی دەنووسێ، نۆ جار دیوانەکەی چاپکراوەتەوە، لەو ئاستەش نییە، ئەوجا چەند کەس شاعیر یان نووسەری باش دەخوێنێتەوە کەمن، بەڵام ئەدەبیش بۆ نوخبەیە و شەرت نییە هەموو کەس بیخوێنێتەوە.

*** ڕات لەسەر بەدرخان**

–بڵاوکراوەیەکە لەهەموو بوارەکان باشە و توانیویەتی کاریگەری خۆی هەبێ و وەکو تۆمارێکی ئەدەبی باشی دەبینم و هیوادارم هەر بەردەوام بێ و دەستخۆشیش لە ستافەکەی دەکەم.

بەشی سێیەم و کۆتایی

دوا کتێب و کۆچیرۆکی نووسەر

پیرۆزبایی

بەناوی هەفتەنامەی بەدرخان، پیرۆزبایی لە هاوکارمان نووسەرو ڕۆژنامەنووس (سەنگەر زراری و خاتوو هێرۆ) دەکەین بە بۆنەی ئەڵقەگۆڕینەوەیان.
هیوادارین بەنەوەیەکی نوێ و مۆدێرن بخەنەوەو، پرچی ڕەشیان بەیەکەوە سپی بکەن.

بەدرخان

گەردوون لە پیلانێکی شیعریدا

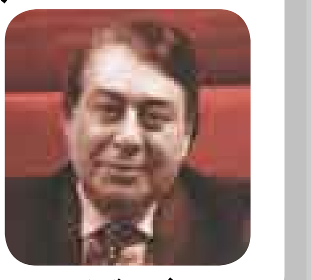
فەرید زامدار

رەسمی ئاسمان ناکەم وەکو هەیە
رەسمی ئاسمان دەکەم وەکو نییە
رەسمی سروشت ناکەم
وەکو هەیە
رەسمی سروشت دەکەم
وەکو نییە
عەقڵێکی نەخۆش هاوار دەکا
سروشت ژنێکی نەخۆشە
هەر ئەو ژنە
وشە دەیباو قەڵەمێکی نەزۆک
دەینووستەوە

* کۆپڵەیەکە لە قەسیدەیەکی درێژ

کلیل

جەوهەر کرمانج

لەوساتەوە........
وەکو میوانێکی ناوەخت
رێگا...ئەسپی هەنگاوەکانی هەڵگرتی و
گەیشتیە بەر سەکۆی رۆحم
سۆراخی کلیلێک دەکەم
دەرگای دڵت بکاتەوە
بەڵام کاتێ؟
لەدرزێکەوە تەماشاو
سەرنجەکانم هەڵخزین
بۆسەر دڵت
بینیم هەر بەقەدەر
پاساریەک دەبێ
لەناو گۆلمی دەستی بگرم
سەرم سورما...!
چۆن ئەم سینگە فراوانە
لەژوورەوەیدا هەرهێندەی
هێلانەی پەرەسێلکەیە
بەکزەبایەکی خەم و
پلووکە بەردی نەیارێک
هەرەس دێنێ
فرمێسکی چاوەکانیشت
وەک تنۆکە خوناوێکی
سەرپەڕی ناسکی گوڵێ
دادەچۆڕێ
گەر رێم بدەی
هەموو ئەو تۆزو گەردانەی
بەهەناسە ساردەکانی زەمان
بەرپەنجەرەی دڵیان گرتووی
بەپەنجەی لێو و زمانم
وەک بارانێکی پایزە
دادەکەم و دەیشۆمەوە
نازانم تۆ........
چیت لەلۆمەی دەوروبەرە
کە من هەموو چرکەساتێ
وەکو سایە،
بتنوو سێنم بەخۆمەوە......!؟

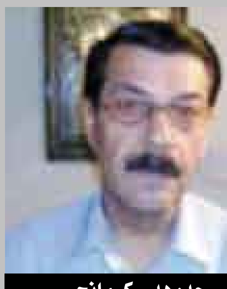
جەوهەر کرمانج

دوای ۸۹ ساڵ بەدرخان بۆ یەکەمجار ئاشکرای دەکات

دۆزینەوەی کتێبێکی تازەی (کۆمیتەی سەربەخۆیی کورد) بە فرەنسی:

کوردستان یان ئەرمینیا (ملهوڕەکان یان شەهیدەکان)

نەجاتی عەبدوڵڵا - پاریس

ماوەی چەندین ساڵە لە سایەی گەڕان و پشکنینەکانم بەناو ئەو سەرچاوانەی کە بە زمانە بیانییەکان لەسەر کورد و کوردستان نووسراون بەوەم دەزانی، کە کتێبێکی (کۆمیتەی سەربەخۆیی کورد) لە قاهیرە ساڵی ١٩١٩ بە فرەنسی لەبارەی کوردستان و ئەرمێنیا چاپکراوە بەڵام ئەم کتێبە هەر سوار و منیش هەر پیادە بووم. سەرم بەزۆر لە کتێبخانەکانی پاریس، لەندەن و بەرلیندا کردو هەر نەمدۆزییەوە، بەڵام هەر بێهیوانەبووم و دەمزانی ئەم کتێبە دەبێ دانەیەکی لە کتێبخانەیەک هەر پارێزراو بێت و بۆیە رێی تێدەچێ رۆژێک لە کونجی کتێبخانەیەک دانەیەکی بدۆزرێتەوە. خۆشبەختانە دواجار لە یەکێک لە کتێبخانەکانی بریتانیا توانیم دانەیەکی ئەم کتێبە بدۆزمەوە. رەنگە بڕوا نەکرێ کاتێک کۆپییەکی ئەم نامیلکەم بەردەست کەوت و توونت توند بە سینگمەوە نووساند چەند دڵشاد بووم و وەک ئەو کەسەی ماوەی ٨٩ ساڵ خۆشە ویستێکی لێ ون بووبێت و دواتر لەپڕ بیدۆزێتەوە، خەریک بوو لە خۆشیانا باڵ بگرم، ئیدی تازە لەوە دڵنیا بووم کە کتێبەکە هاتەوە بەردەستی کورد خۆیی.

ئەم نامیلکەیە کە بەناوی (کۆمیتەی سەربەخۆیی کورد–Le Comité de l'Indépendence Kurde نووسراوە ناونیشانی نامیلکەکە بە فرەنسی بەمشێوەیە:
Kurdistan ou Arménie:
Tyrans ou martyrs
بە کوردی واتە (کوردستان یان ئەرمێنیا (ملهوڕەکان یان شەهیدەکان) کە ساڵی ١٩١٩ لە قاهیرە لە چاپخانەی پۆل باربی چاپکراوە، واتە هەمان ئە و چاپخانەیەی کە دواتر بڕێک لە چاپکراوەکانی خۆیبوونی تێدا چاپکراوە. نامیلکەکە بە خەتێکی زۆر ورد چاپکراوە و جگە لە پێشەکیەکی سێ لاپەرەیی بەناوی (کۆنگرەی ڤیەننا–پەیمانی پیرۆز) کە لەژێرەوە نا وی کۆمیتەی سەربەخۆیی کورد نووسرا وە و دواتر کتێبەکە دەستپێدەکات کە (٢٣) لاپەڕەیە و نەخشەیەکی کوردستان و ئەرمێنیای لەگەڵ دایە. ئەم کتێبە بۆ باسی پێوەندییەکانی کورد و ئەرمەن یەکێکە لەسەرچاوە هەرە نایابەکان و بەتایبەت باسێکی ناسک و گرینگی وەک پێوەندییەکانی کوردو ئەرمەن لە و سەردەمانەدا. خۆ ئەگەر ئەوەش بزانین کە خاوەنەکەی یەکێک لە مێژوونووس و سیاسییە دەگمەن و هەرە بەئاگایەکانی کورد بووە لە و سەردەمەدا خۆی لە نزیکەوە ئاگاداری ڕووداوەکان بووە. بەداخە وە تا ئێستا نە هیچ مێژوونووسێکی خۆوڵاتیی و نە هیچ بێگانەیەکیش سوودیان لەم کتێبە وەرنەگرتووە. ما وەتە وە سەر ئە وەی بڵێم ئەم نامیلکەیە بە دڵنیاییەوە لە نووسینی سورەیا بەدرخان بەگ (١٨٨٣–١٩٣٨)ە. ئێمە لەگەڵ ڕاگەیاندنی ئەم مژدەیە بۆ خوێنەرانً ئە وەش ڕادەگەیەنین ئێستە سەرقاڵی کردنە کوردی ئەم نامیلکەین و لە ماوەیەکی نزیکدا وەرگێڕانە کوردییە بە پێشەکی و پەراوێزو هاوکات ئۆریژینالە ئەسڵیەکەشی لەگەڵدا بڵاودەکەینەوە بۆ ئە وەی لەگەڵ چاپی کوردی کتێبەکەدا چاپە فرەنسییەکەش زیندوو بکەینەوە، کە ڕەنگە تەنها ئە و دانەیەی لێمابێتەوە.

یادی سورەیا بەدرخان بەگ هەر پیرۆزو درووود بۆ گیانی پاکی.

تێبینی: لە ژمارەی داهاتوو زانیاری زیاتر سەبارەت بە دۆزینەوەی ئەو کتێبەی کە رێگەی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا دۆزراوەتەوە بڵاو دەکەینەوە.

بەدرخان وێڕای دەستخۆشی و ماندووبوون لە نووسەر، بەهیوایین دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا بەرهەمی دیکەی ناوازەی شاراوە بدۆزێتەوە.

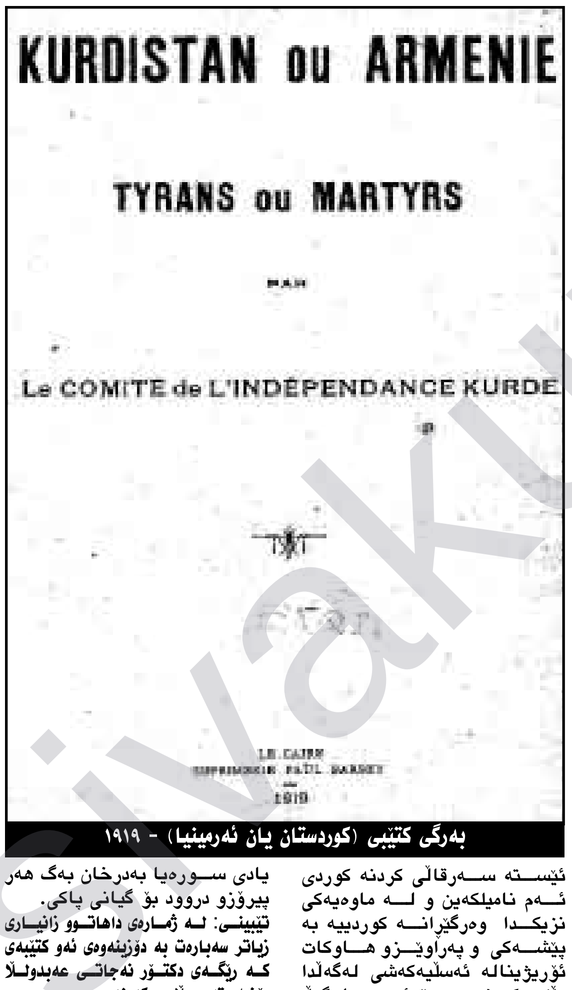
KURDISTAN ou ARMENIE

TYRANS ou MARTYRS

PAR

Le COMITE de L'INDÉPENDANCE KURDE

LE CAIRE
IMPRIMERIE PAUL BARBEY
1919

بەرگی کتێبی (کوردستان یان ئەرمینیا) - ١٩١٩

نۆڤلێت (١)

خەرەندەکانی سنوور

کاروان عەبدوڵڵا ناوێکی دیاری ناوەندی راگەیاندن و رۆژنامەگەریی کوردییە، بەڵام سەرەتای دەست دانە قەڵەم و نووسینی بە ئەدەب و چیرۆک بووە، تائێستا چەند کۆمەڵە چیرۆک و نۆڤلێت و رۆمانێکیشی بڵاوکردۆتەوە، وا ئەمجارەش بەنیازە بە نۆڤلێتی "خەرەندەکانی سنوور"خوێنەری کورد و هەفتەنامەی بەدرخان بەسەر بکاتەوە، کە ئەو نۆڤلێتە بە بەش لە بەدرخان بڵاو دەکرێتەوە.

کەلچەری بەدرخان

من یەکەمجارم نەبوو، بە دەست و چاو بەستراوی، پەلکێشی نێو ئۆتۆمبێل بکرێم و راپێچی زیندانم بکەن، لە ژیانمدا سێ جارێ دیکەش وەهام بەسەرهاتووە، بەڵام ئەمجارەیان لە هەموو جارەکانی پێشوو ناخۆشتر بوو، ئەو کەرەتە خۆم و خێزانم بووین، پێکەوە بەنیازی ئەوەبووین بپەڕینەوە ئەو دیو سنووری وڵاتێکی دیکە، بە دۆڵێکی ئەوەندە دڕوعاسێدا هاتینە خوار، ئەگەر بمزانیبایە ئەوەندە قووڵ و مەترسیدارە، قەت هەڵەی ئاوامان نەدەکرد و ئەو سەرەڕۆییەمان هەڵنەدەبژارد، بەڵام چ بکەین، ئێمە ناچار بووین، بەرێگایەکدا بڕۆین بمانگەیێنێتە ئەو شوێنەی مەبەستمان بوو، سەرەتا ئەگەرچی کۆمەڵێک ئازیز و مرۆڤی بەوەفامان لەدوای خۆماندا جێ هێشت، بەڵام لە عەینی کاتدا، وامان دەزانی لە جەهەننەمەوە رادەکەین و شایەد بگەینە بەهەشت. ئێمە پێمانگوترابوو، کە نابێ بۆ ساتێکی کەمیش بوەستین، هەر کە شۆڕ بووینەوە و گەیشتینە نێو ئاوی دۆڵەکە ئیدی هیچ مەترسییەکمان بۆ نامێنێتەوە، من دەستی خێزانەکەمم گرتبوو، دەبووایە زۆر ئاگاداری بم، هاتنە خوارەوە لە دۆڵێکی وا عاسێدا ئاگاییەکی زۆری گەرەکە، بە تایبەتی بۆ من، کە خێزانەکەم جگە لەوەی دووگیان بوو، ئەو رۆژە زۆریش نەخۆش بوو، من هەرکە لە تەڵدڕەکە نزیک بوومەوە، خێرا لە ژێرەوە تەڵدڕەکەم توندگرت و هێزێکی زۆرم دایە پەنجەکانم و بڕێکم بەرزکردەوە، بەچاو بەخێزانەکەمم گوت کە زووبێ، بەژێر بۆشایی تەڵدڕەکەدا خۆی بخشێنێ و بچێتە ئەو دیو، ئەگەرچی بۆ ئافرەتێکی سکپڕ کەمێک زەحمەت بوو ئەو کارە بکا بەڵام، لەچاو نوقانێکدا چووە ئەوبەر، من کە هێشتا نیوەی جەستەم هەر لەدیوی ئێران مابۆوە، گوێم لە کۆمەڵێک سەدای تێکڤژقژاو بوو، کە هەر لەوە دەچوو کەسێک راوەدوو بنێن، زۆر بە خێرایی کۆمەڵێک سەرباز گەیشتنە سەر سەرم، حەپەی سەگەکان هێندە ترسناک بوو، لەترسان نەمدەوێرا سەرم بەرز بکەمەوە، ئەوەی لە سەربازەکان زیاتر منی تۆقاند و لەو لەحزە بێئومێدی و ترسی زۆری پێ گەیاندم، سەگە هارەکانی نێو دەستی سەربازەکان بوون، ئەو دوو سەگە بەقەد هەموو سەربازەکان هەڕەشەی گرتن و مەرگ و ئاودیوکردنەوەیان لێ دەکردم، ئەگەر سەگەکان کۆنترۆڵ نەکرابوونایە، گومانی تێدانەبوو، ئێستا یەکێکی دیکە ئەم داستانەی بەبیر ئێوە دەهێنایەوە. من، وەک دەڵێن لە هەردوو دینەکە ببووم، نیوەم لەوبەر و نیوەکەی دیکەم لەمبەر، تەنیا پێڵەقەیەک دەیتوانی چارەنووسم بخاتە مەترسی و خێزانەکەشم لێ دوور بکاتەوە، من ویستم بەرلەوەی ئەوان کارێکی ئاوام لەگەڵدا بکەن، هێندێک بۆی بخزێم، بەڵام هەرزوو رایانگرتم و وەک تۆپێک کەوتمە ژێر پۆستاڵی ئەفسەرەکە، خێزانەکەم لەوبەر هاوارێکی لێ هەڵسا، دیاربوو بەو هاوارەی دەیویست پێیان بڵێ، کە من لەگەڵ ئەودام، ئەفسەرەکە بە تووڕەبوونێکی لەڕادەبەدەر بەسەرما قیژاندی و چەند شتێکیشی گوت، من تەنیا بە سەروسیما و ئاماژەکانی دەستی لێی تێگەیشتم، کە چۆن هاتووم دەبێ بە هەمان شێوەش بگەڕێمەوە دواوە، خێزانەکەم لەپڕمەی گریانی داو خۆی گەیاندە ئەفسەرەکە بەدەست تێی گەیاند، کە من مێردی ئەوم، ئەفسەرەکە قورسایی پۆستاڵەکەی لەسەر جەستەم کەمکردەوە و بەچاو پێی وتم، کە خێرا هەستمە سەرپێ، سەیرێکی خێزانەکەمم کرد، تازە بینینم، نەک هەر جلوبەرگی قوڕاوی ببوو، دوو سێ شوێنی دەم و چاویشی رووشابوو. ویستم لێی نزیک ببمەوە، ئەفسەرەکە، بە ئیشارەت لە سەربازێکی گەیاند، کە بمباتە لای یەکێ لە جێبەکان، خێزانەکەیشمیان بەرەو جێبێکی دیکە برد، من بێ ئەوەی هیچ قسەیەک بکەم، دەستم بۆ گیرفانم برد و ئەو نامەیەی پێیان دابووم، کە هەر پەڕیمەوە بیدەمە دەست پاسەوانانی سنوور، دەرمهێناو دامە دەست ئەفسەرەکە، ئەفسەرەکە تەنیا بە تیلەی چاو، لەنامەکە راماو دایەوە دەست خۆم، بە پەنجەش هێمای بۆ سەربازەکە کرد، کە سواری جێبەکەم بکا. هێشتا دەرگای ئۆتۆمبێلەکەی نەکردبۆوە، بە پەڕیەک رووناکی لە چاوەکانم بڕی، هەر خۆیشی دەستی گرتم و بردمییە نێو جێبەکە، من نەمدەزانی کێ لەنێو ئۆتۆمبێلەکە دایە، دنیا لەلام یەکپارچە تاریکی بوو، من لەوە تێنەدەگەیشتم جیاکردنەوەی من و خێزانەکەم هۆی چی بوو، ئەو چاو بەستنەیان چ نیازێکی بەدواوە بوو، راستە هەرسێ جارەکەی پێشووتریش هەر بەو شێوەیە چاوبەستیان کردم و بەرەو زیندانیان بردم، تۆ بڵێی ئەمجارەش یەکراست بمانگوازنەوە بۆ زیندان؟ چ سەختە ئەگەر خێزانەکەشمیان وا لێ کردبێ، ئەو لە ژیانیدا زەحمەتی و لێقەومانی وای نەبینیبوو، زۆر دەترسام لە حەژمەتی دوورخستنەوەیان لەمن و لەبێ تاقەتی خۆی، کە هەر لە بەیانییەوە تاولەرزی لێبوو، بەرگەی ئەو ناخۆشییە نەگرێ. ئێمە چ بزانین بەو شێوەیە هەڵسوکەوتمان لەگەڵدا دەکەن، من خۆم دروست بە پێچەوانەوە بیرم دەکردەوە، چونکە ئەوانەی لەپێش ئێمەوە بەهەمان رێگادا پەڕیبوونەوە، هیچ شتێکیان لەو ناخۆشی و زەحمەتیانە بۆ کەس باسنەکردبوو، لەوە دەترسام، لە شوێنێکی ئەو سنوورە بماندەنەوە دەست ئێرانییەکان، ئەوکات فیلمەکە بۆ بەدبەختێکی وەک من دووبارە دەبێتەوە، من لە بنەڕەتەوە، کە بڕیاری دەرچوونم دا، دەمویست چیدیکە ئەو وڵاتە نەبینمەوە، چیدیکە سەروسیمای ئەو پاسدارانە نەکەونە بەرچاوم، کە هەر لەختوخۆڕایی بەدوای گرتنی خەڵک رایاندەکرد و بە ئارەزووی خۆیان تاوانیان بۆ دەخولقاندن، من دووەمین جار کە لەو وڵاتە گیرام، بۆ ئەوە چوو بووم کە چارەسەری نەخۆشییەکانم بکەم، هاوڕێکانم دەیاندیت بەدەست هەوکردنی ریخۆڵەکانمەوە چ ئازارێکم هەبوو، جاری وابووە، لەبەر توندی و لەڕادەبەدەری ئازار، لەهۆش خۆم چووم و لەدواییدا زانیومەتەوە، کە هەندێکیان بۆم گریاون. من بۆ لەنێوبردنی ئەو ئازارە، رووم لە ئێران کرد، من تەنیا بۆ ئەوە چوو بووم، ئەو پارەیەی هەمبوو بیدەمە دکتۆرەکانی ئەوێ، هەر وایشم کرد، ئەو رۆژەی دەمویست بۆ شاخ بگەڕێمەوە، لەنێو بازاڕی شارێکی ئەودیو سنوور، سەرم لەکۆنە هاوڕێیەک دا، هێشتا هەر بە پێوە لەگەڵ ئەو هاوڕێیە وەستابووم، لەپڕ دوو پاسدار خۆیان کرد بە دوکانی ئەو هاوڕێیەم، ئۆتۆمبێلەکەشیان هەر لە بەرامبەر دوکانەکە راگرتبوو، بێ ئەوەی خۆیان بە پرسیار و وەڵامدانەوە خەریک بکەن، یەکسەر داوای ناسنامەیان لێ کردین. من بەبێ ترس وەک ئەوانی دیکە، ئەو مۆڵەتەم پێدان، کە رێگەی بە کەسانی وەک ئێمە دەدا بۆ ماوەیەکی دیاریکراو لەودیو بمێننەوە، بەوردی لە ناسنامە و مۆڵەتەکان راما یەکێ لەو پاسدارانە. کە مۆڵەتی ئەوەی من و خاوەن دوکانەکەی خستە نێو گیرفانی چاکەتەکەی،

– ئێوە لێرە چی دەکەن؟!

من زۆر بە خێرایی تێگەیشتم، کە ئەو پاسدارانە تایبەت بۆ ئێمە هاتوون، ئەگینا بۆ مۆڵەتەکانی من و هاوڕێ دوکاندارەکەیان هەڵگرت؟ من ئەگەرچی هێندێک لەزمانی فارسی تێدەگەیشتم، کەمێکیش قسەم پێ دەکرد، بەڵام هیچ قسەیەکم نەکرد، ئەوانی دیکەش لەمن بێدەنگتر بوون، من و هاوڕێکەم، بەبێ ئەوەی ئاوڕێکیش بدەینەوە یەکسەر لەگەڵ پاسدارەکان سواری ئۆتۆمبێلەکەیان بووین، هەردووکمان لە پێشەوە و پاسدارێکیش لەپشتی پیکابەکە سواربووین، شوفێری ئۆتۆمبێلەکە، سەیرێکی هەردووکمانی کرد، داوای لێکردین، کە بە پشدێنی خۆمان چاومان ببەستین، سەرەتا خۆمان لە داواکەی گێل کرد، کەچی ئەمجارەیان بە دەستی خۆی پشدێنەکەی لەپشتمان کردەوە و چاوی هەردووکمانی بەست، من بەش بەحاڵی خۆم، چونکە شارەزاییەکی تەواوم لەو شارە نەبوو، نەمدەزانی بەچ شەقام و کۆڵانێکدا تێدەپەڕین، گوێمان لە دەنگی خەڵک دەبوو، بەڵام پاش کەمێکی دیکە ئەو دەنگانەش نەمان، وەک ئەوەی پیکابەکە بە جادەیەکی چۆڵدا ڕەت ببێ، لە دەوروبەرماندا هیچ شتێک نەدەبیسترا، لەپڕ خێرایی هاژۆشتنەکە کەم بۆوە، شوفێرەکە دەنگێکی لێوەهات، من تێنەگەیشتم، چونکە لە منگە منگ زیاتر هیچم بەرگوێ نەکەوت، بەهاوڕێکەمم گوت:

– ئەرێ چی گوت؟

لەبەر ئەو شەپا زللەیەی بە تەپلی سەرم کەوت، گوێم لە وەڵامی هاوڕێکەم نەبوو چی گوت، ئێمە خۆ چاومان بەسترابوو، کەچی ئەو شوفێرە بەهێزی دەستەکانی سەری پێ نەوی کردین، من نەمزانی بۆ وا دەکا، بەڵام لەو کاتەدا لە شوێنێک وەستا، بانگی یەکێکی کرد، گوێم لە کردنەوەی دەرگایەکی گەورە بوو، زەینم بۆ ئەوە چوو، کە ئەوە ڕەنگبێ دەرگای دەرەوەی زیندان بێ، هەر لەو شوێنە دوای کەمێک وەستان، ئێمەیان هێنایە خوارێ، کەسێک دەستی منی گرت، لەسەرخۆ راپێچی شوێنێکی دەدام، بۆ من دنیا هەمووی قەترانی بوو، جەستەم دەتگووت بەدەر لە ئیرادەی خۆی رووەو خاڵێکی دیاریکراو دەچێ، چەند جارێک، کورتە نشێو و هەورازیان پێ کردم، لە شوێنێک وەستاندمیان، کەسەکە داوای لێکردم پێڵاوەکانم داکەنم. من تێگەیشتم بەڵام خۆم لەگێلی دا. هەر کە زانی تێی ناگەم، دەستێکی کێشا بە پێڵاوێکم، ئەوکات وا خۆم نیشاندا کە لە مەبەستی تێگەیشتووم، پێڵاوەکانم داکەند و، منیان لە شوێنێکی ژوورەکە دانیشاند، کەسێک وەک لێکڵۆڵەر بێ، بەخێرهاتنی کردم. من هیچ کاردانەوەیەکم نیشان نەدا، چونکە نەمدەویست لەوە تێبگەن کە من هەندێک فارسی دەزانم.

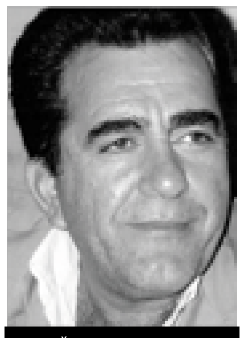
کاروان عەبدوڵڵا

بیست و دوو ساڵ لەمەوبەر مامۆستا و شاعیر کامەران موکری ژیانئاوایی لێکردین

کازم عومەر دەباغ

چەند خۆشە پیاو بلیمەت و لێهاتوو بێت بۆ ئەوەی مێژوو بەشانازی یەوە لەسەر لاپەرەکانی باسی بکات بۆ نەوەکانی چونکە وەک شاعیر حاجی قادری کۆیی دەڵێت :

ژیان میسلی سێبەرو تاوە
ئەوەی بمێنێت تەنها هەر ناوە

مامۆستای خوالێخۆشبوو ((محەمەد ئەحمەد تەها)) ناسراو بە کامەران موکری لەساڵی ١٩٢٩ لە بناری شاخی گۆیژە و ئەزمەر لەشاری هەڵمەت و قوربانی لەگەرەکی ((دەرگەزێن)) لە بنەماڵەیەکی شاعیر و رۆشنبیر چاوی بە دنیا هەڵهێناوە برای ئەخۆلی شاعیرە ..

شاعیر ناونیشانی ((کامەران)) ی هەڵبژاردووە، ئەگەرچی وەک خوێندکارێک خۆم گوێم لەسەربوردەی ژیانی بووە، هەرهەموو ژیانی ئازار و ئەشکەنجە و زیندانی کردن بووە . واتە بە پێچەوانەی ئەو ناونیشانەی کە بۆخۆی هەڵبژاردووە .

شاعیر هەمیشە هەوڵی ئەوەی داوە لە رێگای هۆنراوەکانیدا گەنجەکان جۆشبدا و مێشکیان بۆ کوردایەتی بوروژێنێت بۆ خەبات لە پێناوی کوردستان . بۆیە هەمیشە دەرگای زیندانە تاریک و تنۆکەکانی رژێمە یەک لە دوای یەکەکانی بەغدا کراوەبووە بەرووی ئەم قارەمانە هەمیشە زیندووە . وەک خۆم گوێم لە خوالێخۆشبوو بووە نۆزدە جار گیراوە، دەیگوت ئەوەندەی لە بەندیخانە ژیانم بەسەر بردووە ئەوەندە لە ماڵی خۆم لەگەڵ منداڵەکان نەژیاوم .

لەیەکێک لە هۆنراوەکانی شاعیر دەڵێت :

چاوم هەڵهێنا دیم ئەم میللەتە
دیمەنی ژینی قەنارە و پەتە

بۆیە دەتوانین بڵێین ئەم شاعیرە وەک پێشەنگی رێبازی ریالیزمی شۆڕشگێڕی کوردی ئەژمار دەکرێت شاعیر جگە لەمە ئەسپی خۆی زۆر بەباشی تاوداوە لە وەسف کردنی ژنان . کاتێک باس لەجوانی ژنان دەکات وەک وێنە تابلۆیەکی جوان دەیخاتە بەرچاومان . بەتایبەتی لە هۆنراوەی ((فریشتە)) کە کراوە بە گۆرانی . ئەوەی گرنگە شیعرەکانی تام و چێژی خۆیان هەیە وشەی رەسەن و بەپێزی کوردی تێدا بەکارهێناوە .

شاعیر لە ساڵی ١٩٧٥ وەک وانەبێژ لە زانکۆی سلێمانی بەشی کوردی وانەی دەگووتەوە . ناوبراو وەک هاوڕێ هەڵسوکەوتی لەگەڵ خوێندکاران دەکرد، خۆشەویستی خوێندکاران بوو. پێشەنگی ریالیزمی شۆڕشگێڕییە لە ئەدەبی کوردیدا . شاعیر هەقی بەسەر هەموو کوردێکەوە هەیە . بۆیە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەبێت خوێندنگایەک یان شوێنێکی گشتی بەناوی ئەم شاعیرە هەمیشە زیندووەوە ناو بنێت.

بۆ ئەوەی ئەرک و ماندوبوون و خەباتی لە بەرچاو بگیرێت . بیست و دوو ساڵ لەمەوبەر لە ساڵی ١٢/٧ /١٩٨٦ لە شاری قەڵا و منارە لە میوانخانەی مێرگەسوور ژیانئاوایی لێکردین و لاشەکەشی رۆژی دواتر گوێزرایەوە بۆ شاری هەڵمەت و قوربانی و لە ژێر سێبەری دارئەرخەوانەکانی گردی سەیوان بەخاک سپێردرا . شیعری پڕ بەهای بۆ هەتا هەتایە بۆ بەجێ هێشتین .

١٩٧٥/١٢/٦ لەبەردەم کۆلێژی ئاداب - زانکۆی سلێمانی لە چەپەوە : نەجیبە حەکیم کەرکووکی، کازم عومەر دەباغ، جەوهەر عەبدوڵڵا مام یەحیا، کامەران موکری، جەواد کاک ئەسعەد

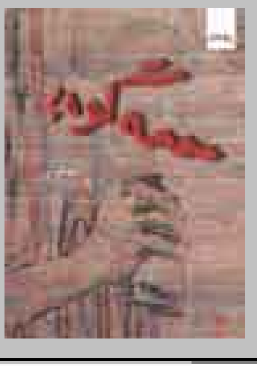

سەگوەڕ یان ناڵە و ئێش و ئازاری میللەتێک

مەسعود مەلا هەمزە

گەورە دەرهێنەری کۆچکردووی کورد یەڵماز گۆنای دەڵێ هەر میللەتێک ڕۆمان و سینەمای نەبێ دوورە لە شارستانییەت، ئەو قسەیەی گەورە دەرهێنەری کورد دەمانهێنێتە سەر ئەوەی تێبگەین لە گەورەیی ڕۆمان و سینەما کە زۆرجار هەر ڕۆمانەکانن دەبنە بیرۆکە و سیناریۆی فیلمی سینەمایی.

ڕۆمانی سەگوەڕ لە نووسینی ڕۆماننووسی ناوداری کورد محەمەد موکری یەکێک بوو لەو ڕۆمانانەی بەم دواییە ڕۆمانەکە لە دووتوێی کتێبێکی (٧٧) لاپەڕەی لەلایەن دەزگای ئاراسەوە چاپکراوەتەوە، بەڵام بەلای من چێژی ئەو ڕۆمانە بەقەد ڕۆمانێکی (٣٠٠– ٤٠٠) لاپەڕەیی درێژدادڕە و وات لێدەکا دەستبەرداری نەبی و بەردەوام بی لە خوێندنەوەی تا تەواوی دەکەی، ئەوە جگە لەوەی وەکو مام جەلال لە پێشەکی نووسینەکەی بۆ ئەو کتێبە دەڵێ: (چاپکردنەوەی سەگوەڕیش بە چاکەیەکی تر دەبینم، ئەویش ئەوە بەسات و سەردەمێکی شۆڕشە نوێیە پیرۆزەکەمان دێنێتەوە یاد و ....) ئەگەر سەگوەڕ شۆڕشی نوێ بێنێتەوە یادی مام جەلال و هاوتەمەنانی ئەو، ئەوا ئێمەی نەوەی دوای ڕاپەڕین لە ئێش و ئازار و موعاناتەکانی ئەو سەردەمە دەگەیەنێ.

کە دەڵێم سەگوەڕ یان ناڵە و ئێش و ئازاری میللەتێک ئەوە دڵنیام لەو قسەیە و ڕۆماننووس لە بەشێکی ئەو ڕۆمانەدا زۆر بەجوانی دەنووسێ: (زانیت، بۆت دەرکەوت، ئێستا ئەمڕۆ میللەتەکەت لەیەک کاتدا برینداره و لەخۆچووە.. هەموو لەشی خوێن دادەچۆڕێنێ.. ل ٧٤)..

پێموایە موکری زۆر زیرەکانە توانیویەتی ئێش و ئازاری ئەو سەردەمەی گەلی کورد بنووسێتەوە و خەڵکی خۆی تیا ببینێتەوە، هەر ئەوەشە وایکردووە سەگوەڕ چاپی شەشەمی بکرێتەوە. ڕاستە دەگوترێ کەمن ئەو ڕۆمانانەی لەسەر ئێش و ئازاری کورد نووسراون، بەڵام بە دڵنیاییەوە سەگوەڕ یەکێکە لەو ڕۆمانانەی بە ڕاشکاوی باس لە کێشە و ئێش و ئازارەکانی کورد دەکا، دەکرێ سەگوەڕ ببێتە هەوێنێک بۆ تێگەیشتن لە ئێش و ئازار و موعاناتەکانی گەلی کورد.

محەمەد موکری

وەهمی زیندوو .. وەهمی مردوو

خالید عوسمان تەها

شوێنی وەهمی جوان سەر زەوییە، کە پڕە لە خەون و خولیاو حەزو ئارەزوو، لەهەمان کاتیشدا پڕیەتی لە ئازار و شکست و نەخۆشی و ناخۆشی. سەر زەمینی مرۆڤ لە ستۆدیۆیەک دەچێ، هەمەجۆر جوڵەو ڕەنگ و شێوەی تێدایە، بەرهەمەکانی خەڵکانی ناو ستۆدیۆ لەکۆتاییدا لە ئەرشیف هەڵدەگیرێن، یادەوەرییەکانی مرۆڤی پانتایی دەرەوەش، واتە دەرەوەی ستۆدیۆ لە یادگەی قووڵی مرۆڤدا هەڵدەگیرێن.

وەهمەکانی ئەوەی دوایی لە بوونەوە دروست دەبن و لەپێناوی بوونیشدا لە ئاگایی و نائا گاییدا کاردەکەن، واتە ئەم ڕاستییە، ڕاستییەکی زیندوو و ژیانییەو تەنها پەیوەستە بە مرۆڤی زیندووەو وەهمێکی ڕاستەقینەیەو شوێن و کاتەکەی ئەو شوێن و کاتەیە، کە لە گەردووندا بەرجەستە دەبن و هەستیان پێ دەکرێ، واتە هەستەکانی مرۆڤ ئەو ئامرازانەن، کە زیندوویی بوونێتی بۆ مرۆڤ دەستەبەر دەکەن، بە واتایەکی دیکە کات و شوێنی ڕاستەقینە، کات و شوێنی ئامادەیی مرۆڤە وەک کارایەکی زیندوو. زیندوویش ئەو دۆخە پۆزەتیڤەیە، کە لە مردوویی جودا دەکاتەوە، بەو پێیەی مردن لەدەستدانی شێوەو دینامیکییەتی مرۆڤە، کە ئەم دووانەش نهێنی ڕاستییەکانی مرۆڤن لەسەر زەوی. پێچەوانەکەشی کە مردنە سڕینەوەی فۆڕم و ناوەڕۆکی مرۆڤەو نەمانییەتی لەنێو ئامادەییەکی تایبەت و بێ هاوتا.

لەناوچوونی مرۆڤ، کۆتاییهێنانە بە هەموو شێتک کە مرۆڤ هەیەتی کە وەک ئەوە وایە هەر لە بنەڕەتدا نەبووبێت، کە هەر ئەمەشە وا دەکات پرسیارە گەورەکەی فەلسەفە لەلای هەموو تاکێک هەمیشە مێشکی جەنجاڵ بکات، نهێنی مردن و ژیان چییە، کاتێکیش وەڵامی دەست ناکەوێ، بە ناچارییەوە جڵەو بۆ ڕاستییە نهێنییەکە شۆڕ بکات و خۆی بداتە دەست چارەنووسێک، کە خۆی هیچ ڕۆڵێکی نییە لەو ئاکامەی، کە پێی دەگات. کاتێکیش مرۆڤ وەڵامی بۆ ئەمە دەست ناکەوێ، پەنا دەباتە بەر سیمبولێکی لەخۆی بەهێزتر، کە ئەویش سیمبولی ئایینییە. کە ئەمەشیان هزرو ئەندێشەیەکە بە درێژایی مێژوو لە دۆخێکی نادیاردا سەری هەڵداوەو تێکەڵ بە ڕێنماییەکانی چەمک و بیرکردنەوەی ئەو مرۆڤانە بووە، کە لەجیاتی مرۆڤەکانی تر بیریان کردۆتەوەو بەرنامەیەکیان فۆرمۆڵە کردووە بۆ بە ڕەواکردن و بەڕاست زانینیشی پێویستیان بەوە هەبووە دۆرپێچێکی پیرۆزی لە دەوردا دروست بکەن، لە ڕاستیشدا نەبوونی وەڵامێکی قایلکەر، پایەکانی ئەو بیروباوەڕەی قایمتر کردووەو وای لێ کردووە، کە مرۆڤەکان لە وەهمەوە بیکەن بە ڕاستییەکی دیکەی بەهێزتر، لە ڕاستی واقیعی مرۆڤایەتی لەسەر زەویدا.

لە ڕاستیدا مرۆڤەکان ئەو ڕاستییە فەرامۆش دەکەن، کە ئەم بیروباوەڕە وەهمئامێزە زادەی بیرێکی زیندووی خۆیەتی لە دۆخی فۆڕم و دنیامیکییەت لەسەر زەویدا، کە ئەمەش خاڵی لاوازی مرۆڤە لە خستنەکاری عەقڵ و هۆشیاری بەشێوەیەکی قووڵتر و زیندووتر و کاراتر، ئەو ڕاستییەش پشتگوێ دەخات، کە بە نەمانی شێوەو ناوەڕۆکە زیندووەکەی وەهمە میتافیزیکییەکەشی لەناو دەچێ.

بەپێچەوانەی ئەم چالاکییە ناکاراو ناواقیعییەش چالاکییەکی دیکەی عەقڵی هەیە لەناو زەمەن و شوێنی کردەکی و زیندوودا ژیرانەتر واقیعیترو قووڵبینانەترو هۆشیارانەتر، دیاردە بوونییە واقیعییەکان دەکاتە گەلە سیمبولێکی جوان و واتایەک بۆ ژیانی سەر زەوی مرۆڤەکان دروست دەکات، کە لە چۆیزە ون و نادیارو ناواقیعییەکەی دواوەی سروشتەکان ژیرانەتر و گونجاوتر و قایلکارترە و لەسەر چەمکی زیندوویی و بوونێتی فۆرم و ناوەڕۆکی کارای مرۆڤ کاردەکات و خۆشی و سوودەکان بۆ شوێن و کاتێکی وەهمی دوا ناخات و ڕکابەری لەگەڵ کات و شوێندا دەکات و هەوڵدەدات لە ڕێگەی پێوەندی زنجیرەیی نەوەکانەوە شوێنەوارێکی کارای مەعنەوی دروست بکات، کە شیاوی گواستنەوەو بەردەوامی بێت و ڕەواییش بە ژیان و مردن بدات وەک ڕاستییەکی فۆڕمی و ناوەڕۆکیی، ئەو چالاکییە عەقڵییە بەرزو پایەدارەش ئەدەب و هونەرن.

ئەدەب وەهمێکی جوانی سەر زەوی و واتا دروستکەرەو پرۆژەیەکە بۆ دروستکردنی زەمان و شوێنێکی تر و گواستنەوەی مرۆڤ لە دۆخی ترسی بوونەوە بۆ ئاستێکی بەرز و باڵاتر، کە ئەمەش هۆشیارییە بە دۆخی زیندوویی مرۆڤ و تەسلیم نەبوون بە زەمەنی کۆنباو، کە دەرفەتی بەختەوەریی لەسەر ئەم زەوییە لە مرۆڤ زەوت دەکات.

لە قسە خۆشەکانی
مەلا محەمەدی عەلیاوەیی

لەو ناوەندە جوو زەرەری کرد

گوندی بالیسان دوو کەرتە: ١- میر وسویی. ٢- میر مەحمەری

هەردوولا قەرەباڵغ و زۆر بوون، ئاغاو میریان هەبوو، لەکاتی خۆی جوولەکە لە گوندان زۆر بووینە بەتایبەتی لە بالیسان، هەردوو گەڕەک جوولەکەی زۆر بووە.

ئەم دوو گەڕەکەش لە دڵەوە ناحەزیان هەبوو، واتا لەنێوان میرەکان و خەڵکەکە، جارێک ماڵە جووەک لە گەڕەکی میر وسویی دزرا.

وتیان ئەها ئەوە میر مەحمەرییەکان بە هەتک وایان کردووە. ئەوانیش ماڵە جووەکی گەڕەکی ئەوانیان دزی.

ئەم هی ئەو، ئەو هی ئەم. جوولەکە تاڵان کران. نە خێر کەوتە کاری کوشتن. جوولەکەکان تێگەیشتن، کەوا ئەم داوە هەر بۆ ئەوانە، جا بە تێکڕایی باریان کردو چوونە بێتواتە، تا جوولەکەش لەساڵی ١٩٤٧ چوونەوە فەلەستین بالیسان جووێکی لێ نەبوو.. کەم وابوو بە سەفەریش نەدەهاتن بۆ بالیسان.

مام موستەفای پێ بازۆک:

لەساڵی ١٩٤٦ز دوو فەقێ لەشاری کۆیێ دەیانخوێند. ڕۆژێک بە سەفەر چوونە گوندی گۆمەشین، لای خەرابە، لە کۆییێوە بەپێ زۆر دوورە. دنیا گەرمایە کاتی جۆخین دانانە، تەموینە، شەکر کیلۆی بە ١،٢٥٠ فلسە، چا حوقەی بە ٥ دینارە، چایە کەمە.

گوندی پێ بازۆک لەنزیک گوندی گۆمە شینە گوندی ماڵی جەنابی مەلای گەورەیە، مامۆستا مەلا شێخ نوری برای مەلای گەورە سەرافەتی دەکات، مام موستەفایەک لەوێیە، مەیلەو سەرکارییەکی لەدەستە، فەقێیەکان لەگوندی گۆمەشین بەڕێکەوتن گەیشتنە گوندی پێ بازۆک، خەیاڵیان کرد بەپێیان کۆیە زۆر دوورە بەم هاوینەش، وتیان دەبا بزانین فێڵەک لە مام موستەفا ناکەین، لایانداو پرسیاری ماڵی مام موستەفایان کردو چوون چاویان بە مام موستەفا کەوت، پێیان وت کێخوا موستەفا، مام موستەفا لە خۆشیان وەخت بوو شێت بێ، وتیان: ئێمە لەکوێ هاتینە لەلای خاڵۆ شێخ نوری. واتا بە ئیشی ئەو هاتووینەتە لای جەنابت، مام مستەفا وەخت بوو لەخۆشیان بفڕێ، ئەمە یەکەم جارە شێخ نوری قاسید دەنێرێتە لای و پێی وتووە کێخوا. جا سەماوەر هەڵکراو دوو مریشک قیڕەیان هات و کوژرانەوە، ژنان خۆیان لێکداو هاتوو چۆ بوو شانی فەقێیەکانیان ماچ کرد، خانووەکە دوو چاوە بوو. چاوەک ماڵ و منداڵی مام کێخوای تیا بوو چاوەکەی دیکەش میوانەکان، بەڵام هاتووچۆیان بە بەردەم ئەوان دابوو، خۆیان با ئەداو چاوێکیان هەڵدێنا بە وێنەی کارمامز..

خەڵکی گوند خڕ بوونەوە، مام موستەفا دەیگوت: ئەم زاتانە قاسیدی شێخ نورینە بۆ لای منی ناردوونە، دەی گێڕاوەو هەوەسی پێ دەهات.

کە مەجلیس گەرم بوو، فەقێیەک وتیە مام مستەفا: مام کێخوا فەرموو بۆ دەرێ با ڕاسپاردەکەی شێخ نوریت عەرز کەم، چونکە بە دزییەوە نابێ کەس بزانێ، مام کێخوا گورج هەڵساو پێڵاوی فەقێی داناو چوونە دەرێ، فەقێیەکە موستەعید بوو، وتی: مام کێخوا شێخ وتی: چاوی ماچ دەکەم ئەمساڵ دەغڵ و دان باشە، خەڵکی گوندیش سەگ و سەگبابن و دزن، دەغڵەکە دەشارنەوە، جا دەبێ چاوی لێیان بێ کە فێر لە تاپۆکە نەکەن، بەقوربان هەر تۆم هەیە. جا مام مستەفا لەخۆشیان هەڵپەڕی و دەستی کرد بە غەیبەتی گوندەکەو جنێودان، کەوا دزن و جۆخینەکان ئەدزن، بەڵام عەرزی شێخ بکە کەوا ئەمساڵ خۆم چاودێری دەکەم و نایەڵم کەس دنکێک بدزێ. ماوەیەک لە خروەکە لە دەرێ مانەوە، جا هاتنەوە ژووری، مام مستەفا لە خۆشیان نەدەکەوتە عەردی، چایەیان خواردەوەو پڵاو ساوارو گۆشت مریشک، ماستاوی چاک، جا پاش نیوەڕۆ فەقێیەکان وتیان: ئەوجا ئێمە دەگەڕێینەوە، نابێ ناکرێ، بەڵێ سوودی نەبوو.

جا مام مستەفا دوو هێستری کورتان کردو دوگوردی هاویشتە سەری زەلامێکی خۆی بەگەر دان و ڕەوانی کردن تا لە گوندی چوونە دەرێ، لەوێ مام موستەفا گەڕاوەو ئەوانیش بە سواری بۆ کۆیە تا گەیشتنە بن کۆیە کابرایان ئیزن داو خواحافیز بەسواری و بە تێری هاتنەوە، بەیانیش چوونە لای شێخ و حیکایەتەکەیان بۆ گێڕاوە، شێخ زۆری هەوەس پێ هات و وتی: من شەرمم دەکرد ئەگەرنا ئەمە قسەی من بوو، بەڕاستی ئیشێکی باشتان کردییە، جا ئەو ساڵ شێخ ئیستیفادەی پتری کرد لە ساڵانی دیکە زۆر ئیزهاری مەمنوونی دەکرد لەم فەقێیانە، چونکە مام موستەفا بەدەوری خۆی هەڵسا.

ئا: د. عەبدوڵڵا عەلیاوەیی

هاواری بێنازی شیعرێک لە توێشووی سەفەردا

ئاشنا تەڵعەت گەلاڵی - هەولێر

لەو دیو دەرگاکانی ئەو شارە وێرانەی قەدەر
لەگەڵ دەروێشەکانی تەنیایی لە تەکیەی ئەودا
نزا بۆ دڵە سووتاوەکەی شیعرە ناخ پڕ لە
ئەسرینەکانی من دەکەن
دڵۆپە فرمێسکەکانم دەکەن بە شەرابی شەوی یەڵدا
هەنیسکەکانیشم دەکەن بە سەمفۆنیای عەشق
دەیانەوێ لەم میحنەتییە ڕزگارم کەن
بەڵام من بەخۆم و کۆڵێ خەمەوە بووم بە موسافیری
ڕێگەی غوربەت
لەڕێگەی سەفەردا لە باخچەی ئەوین..
بە گوڵم گووت:
ئەوکاتەی کە شەونم لەچاوانت دێتە خوارێ بە
کوڵ بگری
تا شەونمەکان کۆبکەمەوەو گەرووی وشکی
خۆشەویستمی پێ تەڕ کەم
با لە هەنسکەکانت ئاوازێک دابڕێژم بۆ شیعرە دڵ
سووتاوەکانی ناخم!
بە پاییزیشم گووت:
چیتر گەڵای دارەکان نەوەرێنی
نەبادا دڵم، خەزان پێ بزانێ و ئەویش لەگەڵ
فرمێسکێکم
لە چاوانم بڕژێنە ناو کاسەی خەمم!
بە ئاسمانیشم گووت:
گەر شەونمی سەر گەڵاکان فرمێسکی چاوی گوڵ بێ
لە ساتەکانی تەنیایی
دڵۆپە بارانەکانیش ئەسرینی هەورەکان بێ بەدەم
هەناسەی باوە
ئەوا وشەی شیعرەکانی منیش پشکۆی ناخی
گڕگرتووی منە!
پێییم گووت:
ئەزانی من کێم..!؟
من جێماوی قافلەی غوربەتێکم
کە دەنکۆڵەکانی ملوانکە پچڕاوەکەی ژینم
کۆکردۆتەوە لە کۆڵم ناوە
تا بیکەمە گەردنی شیعرێ
بۆ هەتا هەتا
لە دیوانی شیعرەکانما هەڵی بگرم
هەر لە ڕێدا
بەسەر گۆڕی گوڵاڵە هەڵکرۆزاوەکەی تەمەنی ئەودا
تێ پەڕیم
هەتا ئێستاش بۆنی عەتری هەناسەی شیعرێکمی
لێ دەهات
چونکە تا گیانی دەرچوو.. لە ئامێزم بوو..
وشەکانی ناخمم بۆ دەچنی و
بە فرمێسکی چاوەکانم..
کوڵمە گەرمەکانیم سارد دەکردەوە
هەناسەکانم کردبووە فێنک کەرەوەی برینە
سووتاوەکانی
ئاخ لە زەمەن ئاخ
گەر زەمەن ڕێگای دابا هەناسە تەزیوەکانی مەم
تێکەڵ بە شنەبای شەوی تەنیایی زین بێ
ئەوا هەرگیز
پەپوولەکان باڵەکانیان نەدەسووتا بە چرای شەم
ئەوکاتە وەلیش نەدەبوو بە دێوانە
خونچەی تەمەنی منیش بەدەستی پاییز
هەڵنەدەوەری
لە ڕێگادا خەریکبووم لەگەڵ شنەبای ئێوارە هەناسەم
هەڵدەکێشاو
لە سەرەتای نغرۆبوون بە بیابانی تەنیایی و
کەناری خەمدا بووم
ویستیان ئەندێشەم لە گۆڕنێن
بیکەن بە قوربانی شوونپێی جنۆکەکانی مەغریب
منیش لەداخا لە پڕمەی گریانمداو
لەوکاتەدا. فرمێسکەکانم دەتکانە سەر دەفتەری
هەستەکانم
قەسیدە گریاوەکانیش بە فرمێسکی چاوەکانیانەوە
دڵنەوایی منیان دەکرد
شنەبای ئێوارەش بەدەستە نەرمەکانی فرمێسکەکانمی
دەسڕی
تیشکی سووری تازە ئاوابووی خۆریش نیگا
خەماوییەکانمی کۆ دەکردەوەو
لە هەگبەی یادگارییەکانی خۆیدا هەڵیدەگرت
لە پڕێکا..!
شیعرێک بەدەم قوڵپی گریانەوە هاواری دەکرد:
دوای شکانی جامی دەستی ساقی
گوڵەکان چۆن بڕوێن لەباخی موحیبەت...!؟
دوای دابڕانی من و ئیلهام.
وشە پچڕاوەکان چۆن لە دێڕێکدا کۆ بکرێنەوە...!؟
دوای زیندە بەچاڵکردنی ئەندێشە.
کێ ببێ بە پەرستاری خاوەنی وشەکانم...!؟
کێ ببێ بە سارێژکەری زامی دڵە شکاوەکەی ئەو...!؟
کێ ئاگری ناخی گڕگرتووی دادەمرکێنێتەوە...!؟
دوای ڕژانی بادەی خەیاڵ.
کێ گوێ لەناڵەی دڵی ئەو بگرێ...!؟

کورتە باڵاکان

مەهەستی - کەرکووک

لە پاش گەڕانەوەم
لە شاری ڕەشتاڵەکان
سەرینەکەم بەرزکردیتەوە
ئاشووبە بارانێکی سەیر
بە ژێر گوڵەکانی خەمباریت و
سەرەڕێی بیرکردنەوەی ئینجانەکانتا
ڕێی ئەکرد!!
ئەگریام،
چونکە ؛لە دوێنێ شەوی زستانی
هەنسکتا
گوێم لەترپە پەژموردەکانی بارینت
بوو،بەسەر سەحەری ژێنتی بیابانەکانی
گەڵادا؟؟؟
مناڵەکانی حەفیفەت
کاتێک لە شەوی بووکێنی پەرینەوەدا
ئاوریان بۆ هاوارەکانی شیعرێک ئەدایەوە.
بەناو شیعرداگوزەران گوزەران
تا گەیشتن بە جەنگەڵستانی ئەبەدیەت
پێیان وتم شیعر ئەنووسی؟؟
تۆ کوێریت
لە دووریانی خۆتی ناخۆتدا
پیرێکی بە شوێن ڕژانی چرۆی وشەکانتا
وێڵیت!
ئەگریام؛
بۆ نەگریانی خۆم!
من خۆمم برد بەرەو دەیجورەکانی
فرینێکی سەرابی و
تنۆکێکی پڕ لە ڕۆیشتن
تەماشای خۆمم ئەکرد
بە دیار کاروان سەرای جانتاکانی
سەرگەردانیدا وەستابوو !
باوەشی کردبوو بە خۆیدا،
گۆرانییەکی سەرمابردەڵەی ئەوت؛
پرسیم،بۆچی لە شەرابی سەمای
خەونەکانتا لەنگەرت نەگرت ؟
لە بەردەم پێنووسی بەیبوونەکان ؟
ئەو بەرپرسێکی بێناوبوو !
ئێوارەیەکیان کە مەشهەدی حەرفەکانی
مەغریبێکی لە بۆ هێنام ؛
کاژم کردی

بە کوردانەیەکی ڕەوان
ئەمویست تێم بگەیت کە بەنیازم
لە پەرستگای جەنگەکانی ڕەشەبادا
لەگەڵ میرێکی ئاوازدا
بتژەنم بتژەنم
لە گوێسەبانەی پیاسە ئاویەکانی
هەڵگرتنەوەی حەرفێکتا
بڵێسەیەک بین لە جوانی سێبەری لێوە
دەروازەییەکانت
وەرم گرەوە
لەسەر مێزی ئارایشتە داخورپاوەکان
لەتەنیشتی ڕۆبە وەنەوشەییە هەرزەکارەکەتا
بمنێژە
کە لە ترسی چاوی ئەستێرەیەکی شێتەڵوکەیا
مەمکەکانتی پێ دائە پۆشی
مەترسە
هەر زوو لە پاش دەرکەوتنی وەهمەکانی تاڵێک
لە پرچەکەت بەستەڵەکی سۆزت لە خۆم ئەگرم!!!
ناترسم لەمەنفاکانی خەیاڵ و لە سپێدەی ئاوابوونی
چیرۆکێکا
ئەتنووسمەوە....
کەمانچەکەت لە یاد مەکە
تۆ هەموو ساتێک خۆتی لێ هەڵەکێشیت!
تۆ ئاونگێکی هەمیشە بە لڤینی
لە چوار دەوری سیرامیکەکانی
ڕوومەتدا ئەتوێتەوە ؟!؟
تۆ کاتیت لە خۆتاو دڵت هاوشێوەی کۆرپەیەکی
نیگام وەکو ساوایەکی بە هەست
پێ ئەگریت و
مەترسە
تۆ مردوویت و لەتەنیشت لێدانە سپیەکانی
دڵتەوە نێژراویت !
مەزارەکەشت هەر لە گۆشە غەمگینە سەر سپییەکەی
زیندوێتیتا هەڵکوڕڵماوە!!!
تۆ ڕاستییەکی بە درۆ
هاتوویت و ئەبێت بگەڕێیتەوە
بۆ باکووری خۆت تۆ هەبوونی نەبوونەکانیت
پێویستە بگەڕێیتەوە
لەوە زیاتر مەبە بە عەتردانی کورتەباڵاکانی
زەمین!!!
شەوی ئیبادە بوون دەمژمێر هیجرەکانی بەرەو
حەفیفەت بەرەو مەرگ...

حیکایەتی شار ... دەبابە خۆرەکان

محەمەد کەریم نانەوا

بەڵێ ئەرباب، هەر ڕێبوارێک دێت و دەگاتە جێ بنەو بارگەی لێ بە عاردی دەدات، کەسیشیان بێ گرفت نین هەر کەسەو بای خۆی خەمی لە کۆڵەخۆی هەڵداوە لە ژێریدا کوورا بووە تەوە، بێگومان بەم بارە کۆڵەوە هەر دەبێ یاغر یاغر ئەم ڕێگا سەختەو ئەو هەوراز و نشێوە ببڕێ..

وەلێ ئەوەی وای لێکردووە بەم کۆڵە بارە قورسەوە چۆک نەدات، هەست بە ماندووبوون و مشەقەت و زەحمەتی ڕێگا نەکات..! هیوایە، ئەم ڕێبوارانە بە هیواوە سەفەر دەکەن، بە هیواوە دەخەون، بە هیواوە یادەوەرییەکانیان دەنووسنەوە، بگرە بە هیواوە چاوەڕوانی ئاسۆو گزنگی بەرە بەیانی ڕۆژانی ئایندەن.

بەڵێ کاروانسەرایە. ئەوەی دێت و دەڕوا گلەیی و گازاندەی خۆی لێ بەگۆڕێ وەردەکات و دەڵێ:
ئەو فشەکەرانە لە شەوانی نووتەک و ئەنگوستە چاودا بە مەرج..!!
خوێی هەورامانیان تێبکەی ناوێرن، ئەسڵەن قەلەزراون، جورئەت ناکەن بە تەنێ بڕۆن بۆ گەڕەکی جاو لەبەران، یان بچن بۆ سەر دەستاو، کەچی لە شێنەیی ڕۆژانی ڕووناکدا وەکو کەڵەشێر ئاسا سینگ دەردەپەڕێنن و خۆیان بۆ پێشەوە ڕەپێش دەکەن، مەپرسە چۆن دەقووقێنن، ئەوەی نەیانناسێ دەڵێ: ئەوانەن دەبابە خۆرەکان. دەبابەکانی پاشماوەی عەسکەرتارییەتی بەعسی عەفلەتی لە داستانی"کۆڕێ"، جەنابیان تێکوپێکیان شکاندوون، بەڵێ لە ڕۆژانی ساماڵ، لە دیدارو چاوپێکەوتن و کۆڕو سیمینارەکاندا لە هوتێلی خانزاد و چوارچراو شێراتۆن و. تەنانەت لەسەر شاشەی"tv"ییەکانیش بایان لە پیاوانی ئاوقات بڕیوە، زمان لووس و زۆر بڵێن، بوار بە کەس نادەن بدوێ، وەستاکارن دەستێکی باڵایان هەس لەبواری مامڵەت و سەوداو بازرگانی پیشەسازی لە هەردوو توخمی "گورینگ و گوڵ".
چ بەتاک، چ بە کۆ لارییان نییە، گرنگ دەستکەوتی چەورو بەس.
هەڵبەتە لێ جاقی بوونە، گاڵتەیان بە نووسینۆکەی سەر رووپەڕی گۆڤارو ڕۆژنامەکان دێت.
هەر بۆ گاڵتەجاری چاو بە نووسینەکاندا دەخشێنن، دواتر لە پرمەی پێکەنین دەدەن دەحیلکێنەوە، هێند دەحیلکێنەوە هێندە دەحیلکێنەوە دەکەونە سەر گازەرای پشتێ، جاری وا هەیە دەبوورێنەوە، پاشان دەڵێن: ئەم هەتیوە پیس و چەپەڵانە بێتامیان کردووە، بەڵام با بڕۆن لە گوپی خۆیان بدەن، باوبڗ لە زگی خۆیان دەرکەن، نووسینەکانیان بکەن بە نووشتە لە ئاوییان هەڵکێشن، سبەینەو ئێوارە پاش نانخواردن دوو کەوچک بە کەوچکی چای لێ فربکەن، بەڵکو بۆیان دەبێتە شیڤاو بەهۆش دێنەوەو چیتر هوڕێنان ناکەن و دەحەسێنەوە.

جەمال خەزنەدار: نزیکەی سێ هەزار ناونیشانی ڕۆژنامەو گۆڤاری کوردیم لەناوەوەو دەرەوەی کوردستان کۆکردۆتەوە

جەمال خەزنەدار، لە ساڵانی پەنجاوە لە گۆڤاری (شەفەق)ەوە دەستی کردووە بە نووسین وخولیای ڕۆژنامەگەری کوردی بووە، چ ڕۆژنامەو گۆڤاری کوردی هەیە لە هەموو دنیایێ هەوڵی داوە کۆی بکاتەوە لە ئەرشیفخانەیەکی باش و ڕێک و پێک دایبنێ، بۆ ئەوەی نەتەوەی کورد سودی لێببینێت، لە دەرفەتێکدا لەمیانەی سەردانێکی بۆ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان، ئەو دیدارە خنجیلانەمان لەگەڵی سازکرد

ئا: بەدرخان

***مامۆستا کاتی منداڵیت چۆن بەسەربردووە؟**

– لە سەردەمی منداڵی من، ئەوکاتە لە هیچ ماڵێک کتێب و گۆڤارو ڕۆژنامە لە هەولێر نەبوو، کەچی لەماڵی ئێمە کتێبخانەیەک هەبوو، هەموو گۆڤارەکانی هاواری دیمەشقی ساڵی ١٩٣٠، ئەو گۆڤارو ڕۆژنامانەی، کە لە ئەستەنبوڵ و شوێنەکانی دیکە، لەڕێگای باوکمەوە کە ڕۆشنبیرێکی عوسمانی بوو، پێی ئاشنا دەبووین باوکم تورکی زانێکی زۆر باش بوو، هەوڵی دەدا ئەو شتانە بخوێنێتەوە، ئێمەش ئەو شتانەی کە دەهاتە بەر دەستمان، لە گۆڤار و ڕۆژنامە کۆنانەی هەتا ئەوانەی شام و هەتا گەلاوێژ، لەڕاستیدا بە گەلاوێژ بووینە ڕۆشنبیری ڕاستەقینە و خوێندەوار، کە لە نێوان ساڵانی (١٩٣٩_١٩٤٨) دەردەچوون، گەلاوێژ (١١٦) ژمارەی لێ دەرچووە هەموو ژمارەکانی گەلاوێژ لەماڵی ئێمە هەبووە، ڕەنگە تا ئێستا چەند بەرگێکی لە ئەرشیفخانەی ئێمە مابێت.

***ڕۆشنبیرو خوێندەوارو کەسانی هاوتەمەنت لەوکاتەدا کێ بوون؟**

–سەرەتا من مامۆستا عیزەدین فەیزی بە مامۆستای خۆم دەزانم ئەو ڕۆڵێکی یەکجار بەرچاوی لە قوتابخانەی هەولێری یەکەم (اولی) هەبوو، وانەی کوردی بەئێمە دەگوت کتێبەکانی شاکر فەتاحی دەهێنا، وانەی کوردیمان بەو وانانە دەخوێند، ئەو فێری دەکردین، ڕۆڵی مامۆستا عیزەدین فەیزی لەو سەردەمە قەت لەبیر ناکرێت، ئەوە دووەمیش کتێبخانەکەی ماڵی خۆمان بوو، هەرکاتێک هەستمان بەبێ کاری و دەست بەتاڵی بکردبا ئەو گۆڤارو ڕۆژنامانەمان دەخوێندەوە، دیوانی شاعیرە کوردییەکان، حاجی قادری کۆیی، شێخ ڕەزای تاڵەبانی، نالی، .... بەو کتێبانە پەروەردە بووین.

***ئەی بیستومانە لە تەمەنی(١٢) ساڵیدا هەوڵی نووسینت بەزمانی ئینگلیزی داوە، ئەوە چۆن بووە؟**

–تازە فێری زمانی ئینگلیزی ببووم، کە لە پۆلی پێنجەم و شەشەم دەمانخوێند، مامۆستایەکی جوولەکەمان هەبوو، منی هان دەدا فێری زمانی ئینگلیزی بم، نەشرە (بڵاوکراوە)یەکمان دەرکرد بەناوی(cosel of Arbil) قەڵای هەولێر، کە مامۆستا داوای لەمن کرد لەسەر قەڵا بە ئینگلیزی بنووسم، منیش پێم گوت، من چۆن دەتوانم! ئەویش گوتی تۆ لەماڵەوە هەوڵ بدە بزانم چی دەکەیت، ئیدی لەماڵەوە چەند شتێکم لەسەر قەڵای هەولێر ڕێک خست، کەوا چۆن و کەی دروست کراوە هەندێ شتی دیکە سەبارەت بەقەڵا، ئەویش بەتەواوی ڕێکی خست و گوتی فەرموو بڕۆن تایتل و بابەتەکە بنووسنەوەو هەڵیواسن، ئەوە لە قوتابخانەی ئەربیل ئولا بوو، کە ئێستاکە خەریکن بیروخێنن، کەچی پێویستە بیکەنە مۆزەخانەو بۆ نەوەکانی داهاتوو بمێنێت.

***مامۆستا پێت نەگوتین هاو پۆلەکانت کێ بوون؟**

–پیربال مەحموودی شاعیر هاوپۆل بووین هەروەها جەوهەر غەمگین، کە دەمێکە نەمبینیوە.

***دەمانەوێت باسی گەنجێتی و عەشقی خۆتمان بۆ بکەی؟**

–من لەو بڕوایەدام مرۆڤ تا دوا هەناسە و تا دوا دڵۆپ خوێن لە لەشی مابێت، ئەگەر عاشق نەبێت مانای وایە مرۆڤ بۆ بژی، کەی ئەمە ژیانە!!

***بەواتای مرۆڤ دەبێت بەردەوام عاشق بێت؟**

–بەڵێ دەبێت عاشق بێت، خۆ عاشق هەر عاشقی کچ و ژن و نێرو مێ نییە، عەشق ...عەشقە، عەشقی وشە، عەشقی کتێب، عەشقی وڵات، عەشقی دایک.

***ئێمە مەبەستمان لە عەشقە ڕۆمانسییەکەیە؟**

–ئەگەر عەشقە ڕۆمانسیەکە نەبێت عەشقەکەی دیکە پەیدا نابێت، ئەوەیان هەوێنی عەشقەکانی دیکەیە.

***مامۆستا بە منداڵی شەڕت کردووە؟**

–ئەرێ وەڵڵا زۆر شەڕانگێزبووم.

***سەریان شکاندوی یان سەری خەڵکت شکاندووە؟**

–بەبۆنەی سەر شکاندن شتێکی زۆر خۆش هەیە بۆتان بگێرمەوە: دراوسێیەکی جوولەکەمان هەبوو، کوڕێکیان هەبوو، یەخەگیرم بوو گووتی: تۆ شەڕت بە خوشکم فرۆشتووە، بەو واتایەی من پەیوەندیم لەگەڵ خوشکەکەی هەیە، ئیدی ئەوە بوو بۆم هات، بەردێکی بەدەستەوە بوو بەردەکەی بۆم ڕاوەشاندو سەری شکاندم.

***ئەوە جوولەکە سەری تۆیان شکاند، ئەی تۆ سەری کێت شکاندووە؟**

–ئەوکەسەی کە سەری شکاندم ئێستا گەورەترین مۆسیقارە لە ئیسرائیل، ناوی (موشێ) بوو، لەڕادیۆی ئیسرائیل مەقاماتی عێراقی دەگووت.

***پەیوەندیت لەگەڵ ماوە؟**

–نەخێر پەیوەندیم لەگەڵی نەماوە، بەڵام لەڕێگای ئێزگەوە تا ناوەڕاستی نەوەدەکانیش گوێبیستی دەنگی دەبووم، گۆشەیەک لە ڕادیۆی ئیسرائیل بەناوی (اغانی عراقیە) هەبوو، ئەو (مۆشێ)یە لەوێ مەقاماتی دەگوت، بەنیاز بووم ئەگەر ڕێم بکەوتە ئیسرائیل سۆراغی بکەم، بەڵام تائێستا دەرفەت نەبووە.

***ئێوە مادەم دراوسێی جوولەکە بوون دەبێ زمانی ئەوانتان زانیبێت؟**

–نەخێر ئەو کاتە ئێمە منداڵ بووین هیچ فێرنەبووین، بەڵام دایک و باوکم ئەگەر شتێکی نهێنیان هەبووایە بیانوویستبایە ئێمە تێنەگەین، بەو زمانە قسەیان دەکرد. (بە پێکەنینەوە)

***دەسپێکی بڵاوکردنەوەت وەکو کتێب چی بوو؟**

–پێموابێ ڕابەری جووتیاران بووە.

***چ سەرو بەندێکت لەگەڵ جووتیاران هەبوو؟یان بڵێین بۆ جووتیاران؟**

–بەڕاستی من لەکاتی دامەزراندن و وەزیفە لەوەزارەتی کشتوکاڵ بووم، بەحوکمی ئەوەی لەوێ ئیشم دەکرد، هەوڵیان دەدا لە ڕاگەیاندنی وەزارەتی کشتوکاڵ کاربکەم من ئەم کارەم نەکرد، بەڵام دواتر فەرمانگەیەکی تازەیان دامەزراند بۆ جووتیارەکان من لە ڕۆشنبیری کوردی بووم، لەگەڵ (عوسمان فائق) نێوانمان تێکچوو، منیان بۆ ئەنجومەنی باڵای کشتوکاڵ گواستەوە، کە دکتۆر (ساماڵ مەجید فەرەج) لەوێ بوو، پێی گووتم ئێمە گۆڤارێک دەرەکەین بەناوی (الثورة الزراعیة). منیش گووتم : باشە من دێم کار دەکەم بەمەرجێک بەشە کوردییەکەی بەجیاواز (سەربەخۆ) بێت، ئەوە بوو (١٦) شازدە ژمارەمان لەگۆڤاری (شۆڕشی کشتوکاڵ) دەرکرد، من بەرپرسی ئەو گۆڤارە بووم .

***بێگومان ئەم گۆڤارە لەئەرشیفی بەڕێزتان پارێزراوە؟**

– بەڵێ، هەر (١٦) شازدە ژمارەی هەیە، ڕەنگە ژمارەی زیادیشم هەبێت پێشکەشتانی بکەم.

***مامۆستا ئەی ڕابەری ڕۆژنامەگەری کوردی؟**

–ڕابەری ڕۆژنامەگەری کوردی، چیرۆکی خۆی هەیە، کە من لێرە بۆتی دەگێرمەوە: لەوکاتەی بەیانی (١١ئاداری ساڵی١٩٧٠ درا)، لەلایەن شەهید سەیدا ساڵح یوسفی داوام لێکرا، کەوا بەڕێوەبەرایەتییەک بەناوی (بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری کوردی) دامەزراوە، کە سەر بەوەزارەتی ڕاگەیاندنە، بیبێتە ئەوێ، لەوێ کاربکەیت، ئیدی ئەوەبوو فەرمانی گواستنەوەم دەرچوو، بەبۆنەی یادی (٧٥)ساڵەی دەرچوونی ڕۆژنامەی کوردستان لەساڵی (١٩٧٣)دا، داواکارییەکم بۆ بەڕێوەبەری گشتی خۆم بەرزکردەوە، ئەویش بەرزی کردەوە بۆ وەزیری ڕاگەیاندن، کە ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی گەورەی ڕۆشنبیری کوردییە، پێشانگایەک و فێستڤاڵێکی گەورە لە ڕۆژی ٢٢/نیسانی ١٩٧٣ ڕێک دەخەین، ئیدی وەزارەتی گەیاندن ڕەزامەندی نیشاندا، منیش ئەو ڕابەرەم لەڕۆژی کوردستان ئامادە کرد، لەم بۆنەیە لەگەڵ چەند پۆستەرێکشمان چاپ کرد، لەو دەرفەتە پرۆگرامێکی دوورو درێژمان ڕێکخست بۆ سیمینارو کۆڕو خەڵکێکی زۆریشمان داوەت کرد، هەروەها بڕیار بوو کەسانی شارەزاو پسپۆڕانی کوردیش ئامادەبن، بەڵام هەر دوو سێ ڕۆژ پێش بۆنەو یادەکە، وەزیری ڕاگەیاندن ئاگاداری کردینەوە، ئەگەر پێشانگاش دەکەنەوە، دەبێ تەنیا ئەو گۆڤارو ڕۆژنامانەی، کە لە کوردستانی عێراق بڵاوبوونەتەوە، ئەوانە نیشان بدەن، نەک ئەوانەی دەرەوە، بەواتا پارچەکانی دیکە، ئێمە گوتمان بۆنەکە (٧٥) ساڵەی یەکەم ڕۆژنامەی کوردییە، ئەویش لێرە دەرنەچووە، بەو واتایەی لەدەرەوە، لە قاهیرە یان لە شوێنی دیکە دەرچووە، کەواتە نابێت ئێمە یادەکەمان بکەینەوە، ئەمە پێش پێگرتنە، ئیدی بەڕێوەبەری گشتیش گوتی: کەوابێ ئەگەر ئێمە ئەوانە نیشانی خەڵکی نەدەین، ناکرێ، کەوابوو ئێمە هیچمان نەکردووە، بەم شێوەیە کارەکەمان سەری نەگرت، بەڵام ئەو شتانەی چاپمان کردبوون بڵاومان کردنەوە، کە یەکێک لەکارەکانیش لەچاپدانی(١٠)دە هەزار دانەی یەکەمین ژمارەی ڕۆژنامەی (کوردستان) بوو.

***دواتر چۆن(ڕۆژی کوردستان)تان لەچاپ دایەوە؟**

–وەک لەپێشتر باسمان کرد، ئەو لە ئەرشیفی ماڵەوەمان هەبوو، بەڵام هەندێک ژمارەمان نەبوو، چووم لەسلێمانی و لەمۆزەخانەی سلێمانی ژمارەکانم دەست خست و بەسەر یەکەوە بڵاوم کردەوە.

***ئەوەی جەمال خەزنەدار پێی ناسراوە، خاوەنی ئەرشیفخانەیەکی گەورەی، لە بەغداش وەک بزانین مەترسی بۆ پەیدابوو، ئەمڕۆ ئەرشیفەکە لەچیدایە؟ ئایا لەبەغداوە گواستراوە کوردستان؟**

–بڕیار وابوو لێرە لە هەولێر، ئەرشیفخانەکە سەنتەرێکی بۆ بکرێتەوە و بخرێتە ناو ئەوسەنتەرە، باڵەخانەیەکی تایبەتیشی هەبێت، بەڵام تاوەکو ئێستا ئەوە سەری نەگرتووە، تەنیا ئەوە نەبێت وەزیری ڕۆشنبیری (سامی شۆڕش)، لەساڵی (٢٠٠٦)پێی ڕاگەیاندین، کەوا حکومەت حەز دەکات ئەو شتە بکرێت، بۆئەوەی ببێتە بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتی لەوەزارەتی ڕۆشنبیری، تۆش وەک بەڕێوەبەری گشتی دادەمەزرێنین کارەکانی بەڕێوەببە، منیش گوتم: ئەوە ڕێکخراوە، ئەو ڕێکخراوە دەستەی بەڕێوەبەرمان هەیە، ڕاستە من بەڕێوەبەریمە، بەڵام من هەروا ڕازی نابین، چونکە کە بووە بەشێک لە حکومەت، ئەوە نییە دەمانەوێ، کاتی خۆی بڕیاری حکومەتی هەرێمی کوردستان وابوو سەبارەت بەئێمە وەکو کۆمەڵەیەکی ڕۆشنبیری و مەدەنی بمێنێتەوە، ئێوەش پاڵپشتیمان بکەن بۆ سەرخستنی و پێشخستنی ئەو کۆمەڵەیە.

***مامۆستا لەبەغدا دەستی تاڵان گەیشتۆتە ئەو ئەرشیفخانەیە ؟**

–لەڕاستیدا هەندێک شت بەرشاڵاوی تاڵان کەوتوون، بەڵام تا ئێستاش نازانم چەند شتە سەرەکییەکان دزراون یان نا.

***بەتەواوی گەیشتۆتە هەولێر؟**

–بەڵێ، ئەوەی ماوە لە هەولێرە.

***مادام ئەو هەموو شتە نایاب و شتە دەگمەنە لای بەڕێزتان هەبن، هەڵبەتە لەدەستدانی، تەواوی نەتەوەکەمانە و کتێبخانەی کوردی زیانی لێدەکەوێت، لەکاتی خۆی هەوڵت نەداوە ئەو ئەرشیفخانەیە لەلای دەسەڵاتی کوردییەوە دەرباز بکرێت بۆکوردستان؟**

–بەڵێ، پێش ڕووخانی ڕژێم سەدام هەوڵدراوە، کە ئەم ئەرشیفخانەیە بگوازرێتەوە، بەڵام نەکراوە لەبەر هۆکاری تایبەتی ماڵەکەی ئێمە.

***دەسەڵاتی کوردی بەدەنگتەوە نەهات؟**

–با بەدەنگمەوە هاتن، ئەوان گوتیان بەهەر شێوەیەک بێ بەپارە بە چ شتێک دەتەوێ، ئێمە ئامادەین.

***ئەوسەنتەرەی بەنیازی، سەنتەری ئەرشیف و لێکۆڵینەوەی کوردی، بەکوێ گەیشت؟**

–ئێمە لە نێو ئەم سەنتەرە پرۆژەیەکمان هەیە، ئەو نزیکەی (١٥_٢٠) ساڵە خەریکن و کاری لەسەر دەکەم، نزیکەی سێ هەزار نموونە ڕۆژنامەو گۆڤاری کوردی لەهەموو کوردستان کۆکراوەتەوە.

*** لە هەرچوار پارچەی کوردستان؟**

–بەڵێ، تەنانەت لە ئەوروپاو هەندەرانیش، هەرچی بەکوردی دەرچووبێت ئێستا ئێمە پیتی (الف)مان ئامادەکردووە بریتیە لە (٢٣٨)گۆڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوە، دەمانەوێت ئەوە بەبەرگێک بڵاو بکەینەوە وەک بەرکوڵێک بۆ ئەو پرۆژەیە.

***پێت وایە دەستت بە تەواوی بڵاوکراوەکانی کوردی ڕاگەیشت بێت؟**

–لەو بڕوایە دام (٩٥٪)م دەست خستووە.

***بەوانەی لەشاخیش دەرچوون؟**

–بەوانیشەوە.

***دەکرێ ئەو پرۆژەیە بەهاوبەشی بکرێت؟**

–من ئامادەم هەر دەزگایەک بیەوێ.

***دەزگای بەدرخان بەشانازییەوە ئەو ئەرکە لەئەستۆی خۆی دەگرێت؟**

–منیش سوپاستان دەکەم.

***گرفتی بڵاوکراوەکان؟**

–هەندێک لەو ڕۆژنامەو گۆڤارانە گرفتیان هەیە، بۆیە بەنیازم فۆتۆکۆپی ژمارە(١)ی لێ بڵاوکەمەوە، ئەوە هەر بیبلۆگرافیاش نییە، مێژوشی لەگەڵە.

***دەکرێ پیتی (الف)بدرێتە توێژەرەو شارەزایەک بتوانێت لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمی لەسەر بنووسێت؟**

– بۆنا، لەجێی خۆیەتی– گۆڤارێک دەردەچێت بەناوی (کوردستان هۆیت)، واتە(کوردستانی ئەمڕۆ) بەزمانی ئەڵمانی دەردەچێ، هەموو ئەو بابەت و نووسینانەی بڵاوی دەکاتەوە سەبارەت بەکوردە.

***بەو مانایەی هەر ڕۆژنامەی کوردی نییە، بەڵکو هەر بڵاوکراوەیەک کەبابەت و نووسینی سەبارەت بەکوردو پرسی نەتەوەی کورد نووسیبێت، ئێوە هەوڵتان داوە دەستی بخەن و کۆی بکەنەوە.**

–من بە ڕۆژنامەگەری کوردی حیسابی بۆ دەکەم، بابەزمانی کوردیش نەنووسرابێت، یان بۆ نموونە لە ئێران ڕۆژنامە زۆرە بەفارسی دەردەچێت، لەسەری نووسراوە (ئاسۆ) یان (ئاگر) یان (ئاشتی)، ئەوە دەچێتە قاڵبی ڕۆژنامەگەری کوردی، ناتوانم دەری بکەم، هەرچەندە گفتوگۆ و دیالۆگم لەگەڵ زۆر کەسدا کردووە، ڕاستە ئەوە زمانی نووسینی کوردی نییە، بەڵام لەخزمەت زمان و ڕۆژنامەگەری و نەتەوەی کورد دایە.

***مامۆستا زۆر پرۆژە هەبووە بە ئەلف بێی کوردی دەرچووە و چەند بەرگێکی لێ دەرچووە و دواتر تەواونەکراوەو بەئاکام نەگەیشتووە، تۆپێت وایە ئەو پرۆژە ئەرشیفیە هەموو پیتەکانی هەیە تا کۆتایی؟**

–من هەموو پیتەکانم کردووە تا کۆتایی، بەڵام تەنها نووسینەوەی ماوە.

***ئێستا پیتی ئەلف کۆتایی پێهاتووە؟**

–بەڵێ تەواو بوو کێشەم لە سەر (١٨_١٩) ناو هەیە، ئەوەش بڕیارم داوە بۆ نموونە یەک لەوانە (ئارارات)ە، کەچەند سەرچاوەیەکم بەدەستەوەیە دەڵێن لەساڵی (١٩٥٤) لەمەهاباد دەرچووە، بەناوی (ئارارات)، ئەگەر ئەم گۆڤارەم دەست نەکەوێتە فۆتۆکۆپی بڵاوناکەمەوە، من بەپێی ئەو سەرچاوانەی کەباسیان لێکردووە، دەینووسمەوە، دواتریش نیشانەی پرسیارێک دادەنێم و وەڵامەکەی بۆ دوارۆژی ڕۆژنامەگەری کوردی جێ دێڵم.

***ئەو گیرو گرفتانەی لەو کارەت پێشگرو کێشەیان بۆ دروست کردوویت چین؟**

–گرفتی من تاوەکو ئێستا لەلایەنە ماددییەکەیە، چونکە بەپارە زۆر شت دەکرێت، لەڕاستیدا من بەشداری لەکڕینی زۆربەی گۆڤارو ڕۆژنامەکان دەکەم، بەڵام ئەوە لەتوانای تاکەکسێکدا نییە، تەواوی بڵاوکراوە کوردییەکان بکرێت، کە دەبێت سەنتەرێکی تایبەت بێت بە ئەرشیفی ڕۆژنامەگەری کوردی هەموو ئەو شتانەی هەبێت، من بەهۆی پەیوەندی و ئاشنایەتی و هاتووچۆوە سەردانی دەزگاکان و سەنتەرەکان دەکەم بۆدەست خستنی ئەو گۆڤار و ڕۆژنامانە.

***لەکاتێکدا زۆر جار دەبینین پارەو پووڵێکی زۆر بۆکاری پرۆژەی بێ کەڵک بەهەدەر دەدرێت، کەچی بەڕێزت بۆکارێکی وا پیرۆز دەگەڕێیت و دەرۆزەی ڕۆشنبیری بۆ ئەرشیفی ڕۆژنامەگەری کوردی دەکەیت، قسەت لەم بارەیەوە چییە؟**

–وەڵڵا زۆر دەرۆزەم کردووە.

***من ڕێزم بۆ جەنابت هەیە، دەرۆزە بەو مانایە نا، کە تۆ دەستت پان بکەیتەوە، بەڵکو مەبەستم ئەوەیە تۆ ئامادەی بۆکارێکی وا پیرۆز لەدەرگای خەڵک و سەنتەر و ڕێکخراوەکان بدەیت؟**

–بەڵێ بەشانازییەوە، من ئێستاش ئامادەم ئەوەش دەمێنێتەوە سەر دەسەڵات و سەرمایەداران و بەرپرسان چەند خزمەت بە ڕۆشنبیری و پرۆژە و کاری لەم جۆرە دەکەن.

***مامۆستا سەرەتا خزمەتی ڕۆشنبیری و ڕۆژنامەگەری کوردی لەتاک و هەندێک ناو دەستی پێکردووە، بێماندووبوون و بێ بەرامبەر (بەدرخانییەکان، پیرەمێرد، حوزنی، گیوی موکریانی،....) لەکاتێکدا ڕەنگە خەڵکانێک هەبن ئەمڕۆ بتوانن کارو پرۆژەی زۆر لەچاپخانەو دەزگایەکی چاپەمەنی گەورەتر بکەن، ئەگەر بە هوشیاری و کارێکی بازرگانییەوە بیکات بتوانێ قازانجیش بکات. لەم بارەیەوە چی دەڵێیت؟**

–ئەمە دەکەوێتە سەر هۆشیاری کۆمەڵگاو نەتەوەکەمان و هۆشیاری دەوڵەمەندو گەورە ڕۆشنبیرانی کورد، چەند هۆشیاریان هەیە بەرامبەر پێشخستنی بزاڤی ڕۆشنبیری کوردی. با قسەیەکی دیکەش بکەین، من هیچ کاتێک دژی حزبایەتی نیم، بەڵام ئەگەر ئێستا حزبی بام ئەوا حزبە دەسەڵاتدارەکان هاریکاریان دەکردم و پرۆژەکەیان دەقۆستمەوە، دەیان کرد بە تانجێک بەسەر سەری خۆیانەوە، چونکە ئەم کارانەی منیش کردوومە پێشتر هەر شانازی و تاجێکە بۆسەری ئەوان و نەتەوەکەمان.

***مامۆستا لە تەوەرێکی دیکە، لەکەیەوە بەغدات جێهێشت و ڕووتکردە ئەوروپا و ئەو سەنتەرەتان لەئەڵمانیا پێکەوە نا؟**

–بەراستی ئێمە ئەو سەنتەرەمان لە ئەرشیف و لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەگەری کوردی لەو ڕۆژەوە داناوە، کە یەکەمین ڕۆژنامەی کودستان لە ٢٢/نیسانی ١٩٦٨ بۆیەکەمین جار فۆتۆکۆپی ژمارە (١)ی (ڕۆژنامەی کوردستان) لە ٢٢/نیسانی ١٩٦٨ بڵاوکراوە ئێمە پێشتر نەمانبینیبوو.

***کێ بڵاوی کردەوە؟**

–دکتۆر مارف خەزنەدار بڵاوی کردەوە.

***لەکوێوە دەستی کەوت؟**

– لە ئەرشیفی ڕۆژهەڵاتناسێک لە لینینگراد دۆزییەوە، وتارێکی لە ڕۆژنامەی (برایی) بڵاوکردەوە، ئیتر دەستمان کردە ڕێکخستنی ئەو ئەرشیفخانەیە، ئیدی لەیادی یۆبیلی (٧٥) ساڵەی ڕۆژنامەی کوردستان لەساڵی (١٩٧٣) بیرمان لێکردەوە بیکەینەوە، لەساڵی (١٩٦٨)ەوە دەستم پێکرد بەردەوام بووم لەکۆکردنەوەی ئەو ڕۆژنامە و گۆڤارو بڵاوکراوانە تا ئەوانەی لە شاخیش دەرچوون، هەندێکیان لەماڵی خۆم لەبەغدا پێم دەگەیشت ئێستاش لە ئەرشیفخانەکە ماون و پاراستوومن، لەساڵی (١٩٩٦)دا من هەستم کرد حزبی بەعس دەیەوێ من بکوژێ، نافع عەقراوی سەرۆکی یەکێتی نوسەرانی کورد شەو لەماڵی من بوو، سبەینێ لەماڵی من ڕۆیشت چووە موسڵ، لە موسڵەوە دەهاتە هەولێر، لەو ڕێگایە تیرۆر کرا، لەبەغدا دکتۆر بەدرخان سندی چلەی بۆکرد، لەو چلەیەی من شیعرێکم خوێندەوە، عەبدوڵڵا عەباس گوتی: (وەڵڵا جەمال خەزنەدار لەبنی کودی دایە). حیزبی بەعس نافع عەقراوی ڕاسپاردبوو، پاش ئەوە من هەستم بەو شتە کرد. لەبەغدا دکتۆر حوسێن قادر عەزیز هەیە کابرایەکی کوردە و شیوعییە، بەخۆی نەخۆش بوو ژەهریان دەرخوارد دا، بەماوەی هەفتەیەک کوشتیان. مستەفا نەریمان ژەهریان دەرخوارد دا، هەرچەندە بۆ ئەوان کاری دەکرد.

***واتە مستەفا نەریمانیش بەعس کوشتی؟**

–بەڵێ مستەفا نەریمانیش بەعس ژەهری دەرخوارد دا، زۆر کەسی دیکەش هەیە ئەوە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی لەهەموو لایەک ڕوونە، بەفیتی بەعس کوژرا. ئیدی ناچار منیش ڕووم کردە ئەڵمانیا.

***لەئەڵمانیادا چۆن ئەو بیرە سەری هەڵدا؟**

–لەئەڵمانیا دووبارە لە ٢٢/نیسانی ساڵی ١٩٩٧ ئەو سەنتەرەم دامەزراندەوە، وەک ڕێکخراوێکی ڕۆشنبیری کوردی بەڕەزامەندی حکومەتی ئەڵمانیا.

***لەوێ بەچییەوە خەریکن؟**

– لەوێ ئێمە هەموو ساڵێک چالاکی جۆراو جۆر دەکەین، بەتایبەتی چالاکییەکانی بیرەوەری ڕۆژنامەگەری کوردی، هەڵبەتە هەر ساڵەو داوەتی کۆمەڵێک شارەزاو کۆمەڵێک پرۆفیسۆرو ڕۆژنامەنووسی ناودارمان کردووە و لەگەڵ ئێمە بەشداربوون، ساڵانە بەلای کەم (٤–٥) چالاکی ئەنجام دەدەین و لەسەر کارەکانمان بەردەوامین.

***ئەندامانی ئەنجومەنی ئەم ڕێکخراوە کێن؟**

– دەستەی بەڕێوەبەری ئەم ئەنجوومەنە بریتین لە: جەمال خەزنەدار، دکتۆر سەروەر عەبدوڵڵا، دکتۆر ئەکرەم خامۆش، ئەدیب چەرچی، خالید شەیدا، دکتۆر ئەسعەد ڕەشیدی، کەریم گەرمیانی.

***ڕات سەبارەت بەکارو چالاکیەکانی بەدرخان لەبواری ڕۆژنامەگەری کوردی، کە ئەوە هەشت ساڵە، هەموو ساڵێک فیستڤاڵێک سازدەکات؟**

–دەزگای بەدرخان وەک دەزگایەکی ڕۆشنبیری جێگای شانازییە کە بەو چالاکییانەی ئەنجامی دەدات خزمەتێکە بە بزاڤی ڕۆشبیری کوردی، بەڵام من پێم باشە لەمەودوا ئەم چالاکییانە بخرێتە (٥ یان ١٠) ساڵ جارێک بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی چاک و شتی تازە خۆی بۆ ئامادە بکەین و چالاکییەکان ئەنجام بدەین.

***چۆن کاتی خۆی بەڕێزتان بانگی کوردستان و ڕۆژی کوردستانتان ئامادەکردووە، ئێمەش وەکو دەزگای بەدرخان بەهاوبەشی لەگەڵ دەزگای ئاراس وەک پرۆژەیەکی هاوبەش هەموو بڵاوکراوەکانی ژێکاف و کۆماری کوردستانمان لەدوو توێی کتێبێکدا کۆکردووە، چۆن دەڕوانیتە ئەم جۆرە کارانە؟**

–من کتێبەکەم چاو پێکەوت، پرۆژەیەکە وەکو تاجێکی زێرینە بەسەر بزاڤی ڕۆشنبیری کوردییەوە، ئەو کارەی، کە ئێوە کردووتانە کارێکی گەلێک مەزن و پڕ بەهایە.

***پرۆژەیەکی دیکەی بەدرخان ئەوەیە لەگەڵ عبدوڵڵا زەنگەنە، (کوردستان) هەردوو دەورەکەی، دەوری یەکەم و سێیەممان هێنایتە سەر ڕێنووس و ئەلف و بێی کوردی، خەریکین تەواوی بکەین و چاپ و بڵاوی بکەینەوە؟**

–ئەوەشیان کارێکی گەورەو پیرۆزە، ئیشێکی زۆر گرنگ وڕێکوپێکتان ئەنجامداوە، ئەمە ئاسانکارییەکی زۆر باشتان بۆ ئەوانە کردووە، کەخەریکی مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردین یان لەداهاتوو کاری لەسەردەکەن.

***کارێکی هەرە گەورەش دەزگای بەدرخان بەدەستییەوەیە ئینسکلۆپیدیای هەولێرە، لەم بارەیەوە بەڕێزتان چی دەڵێن؟**

–هەرچەندە ئێمەی کورد، بزاڤی ڕۆشنبیریمان لەئاستی پێشکەوتوو دایە، بۆیە دەبوایە زۆر زووتر، دە ساڵ پێش ئێستا ئەو پرۆژەیە جێبەجێ بکرێت، ئێستاش ئەوەی ئەو پرۆژەیە ئەنجام دەدات لەمێژووی کورد جێگایەکی مەزن بۆخۆی داگیر دەکات.

***وەک براو برادەر لەگەڵ دکتۆر مارف ئەگەر شتێکمان بۆ باس بکەیت، بەیەکەوە تەبابوون؟**

–لەگەڵ دکتۆر مارف تەبابووین، وەک بۆچوونی خۆشم دکتۆر مارف زۆر بەلای پەیوەندی کۆمەڵایەتییەوە نییە، پەیوەندیەکانی تەنیا ڕۆشنبیری و ئەدەبین، بەبۆچوونی من پێویستە مرۆڤ لەئاستی ئەو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەش بێت، خۆ ژیان هەر ئەدەب و ڕۆشنبیری نییە، دکتۆر لەپەیوەندیدا جۆرێکە، ئەوەی دکتۆر نەناسێت، دکتۆر مارف بەکەسایەتییەکی باش نایێتە بەرچاو هەتا لە نزیکەوە نەی ناسن نازانن چۆنە.

***دووساڵ دەرسی پێگووتم من باش دەیناسم؟**

–بەڵێ وایە کە تێکەڵی بیت زیاتر لێ نزیک دەبیتەوە.

***مامۆستا خۆشەویستترین شت لەبڵاوکراوانەی دەرچووە پاراستووتە کامەیە؟**

– پرسیارێکی زۆر سەیرە، بەڵام ئەوەی زۆر خۆشمدەویست، پاشی بڵاوبوونەوەی خۆشەویستییەکەی نەما، ئەویش ئەو سێ ژمارەی (ڕۆژی کورد)ە بوو، کە کاتی خۆی لەگەڵ دکتۆر کەمال مەزهەر پێم دادەگرت لەسەر ئەوەی، من دەمگوت ژمارە(٤)ی دەرنەچووە، ئەوانەم زۆر لاخۆشەویستبوو، هەروەها ئەو ژمارەی گۆڤارەی شەفەق، کە پاراستوومە لەلای خۆم کاری تێکردووومە، بەخۆم ئاگام لە (ئەلفی هەتا بێی). هەیە.

جەمال خەزنەدار - هەولێر ٢٠٠٨

ژماره (١٠٨)ی کانوونی یه‌که‌می ٢٠٠٨/١٢/٢٢ به‌فرانباری ٢٧٠٨ی کوردی

٢٥٠٠٠ هه‌زار دیناری ساخته له ناو مووچه‌ی مامۆسایان دایه

تایبه‌ت به به‌درخان

به‌پێی ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی ده‌ست به‌درخان که‌وتوون له مووچه‌ی مانگی ١١ی ئه‌مسالّی ئاماده‌یی کوردستانی کوڕان پاره‌ی ٢٥٠٠٠دیناری ساخته له‌ناو مووچه‌کانیاندا هه‌بووه. که ئه‌وه‌ش نارِه‌زایی لای مامۆستایان دروستکردووه.

له‌مباره‌یه‌وه مامۆستا نه‌جات کاکه حوسێن، به‌رێوه‌به‌ری ئاماده‌یی کوردستان وێرای پشتراستکردنه‌وه‌ی هه‌واڵه‌که‌و دانی نموونه‌یه‌ک له‌و پاره ساختانه به به‌درخان گوتی: پاره‌ی بیست و پێنج هه‌زار ساخته له‌ناو مووچه‌کاندا هه‌بووه).

جێی پرسیاره که مووچه‌ی مامۆستایان له‌لایه‌ن حکومه‌تی هه‌رێمه‌وه دابین ده‌کرێ، که‌چی پاره‌ی ساخته له‌ناو مووچه‌که‌یان هه‌بێ، ئاخۆ ده‌بێ سه‌رۆکی هه‌رێمی کوردستان ئاگاداری ئه‌وه‌بێ که هه‌موو جارێک ده‌ڵێ: مامۆستایان ده‌بێ ڕێزیان لێ بگیرێ، نازانم ئه‌و ڕێزگرتنه له‌کوێیه؟ چونکه مامۆستایانی هیلاک و ماندوو به‌رده‌وام له‌هه‌وڵدان بۆ په‌روه‌رده‌کردنی نه‌وه‌یه‌کی نوێ و ڕۆشنبیر بۆ کوردستانێکی ئازارد، له‌شوێنی ئه‌وه‌ی ڕێزیان لێ بگیرێ، دیاره پاره‌ی ساخته به قابیلیان ده‌زانن که ئه‌مه جێی پرسیاره؟ ئاخۆ ده‌بێ دکتۆر دلشاد عه‌بدولره‌حمانی

وه‌زیری په‌روه‌رده‌ش ئاگاداری ئه‌وجۆره ره‌فتارانه بێ و لێی بێده‌نگ بێ، یان ده‌ترسم بوونی ئه‌و بره پاره ساخته‌یه له‌ناو مووچه بڕیارێک بێ و له‌گه‌ڵ سیسته‌می نوێی خوێندن هاتبێ و یه‌که‌م قوتابخانه‌ش که به‌سه‌ری فه‌رز کرابێ ئاماده‌یی کوردستان بێ به‌و پێیه‌ی به‌ناو ئاماده‌یی کوردستان یه‌کێکه له قوتابخانه هه‌ره باشه‌کانی هه‌ولێر و کوردستان.

له کۆتاییدا هه‌قوایه بڵێم ده‌ترسم بوونی ئه‌و بره پاره ساخته‌یه له‌شوێنی ئه‌و"١٢٥٠٠٠"ی ده‌رماڵه‌یه بێ که له‌و ماوه‌یه‌دا براو ئه‌و ٢٥٠٠٠هه‌زاره له‌شوێنی ئه‌و ١٢٥٠٠٠بێ.

ئه‌گه‌ریش ئه‌وه ره‌فتاری فه‌رمانبه‌رێکی بانکه‌که‌یه، که ئه‌وه‌یان ئه‌گه‌ری زۆرتری له‌وانی دیکه هه‌یه ئه‌وه پێویسته لێکۆڵینه‌وه‌و لێپێچینه‌وه له‌گه‌ڵ ئه‌و فه‌رمانبه‌ره بکرێت، چونکه ناکرێ که‌سانێک بازرگانی به‌و میلله‌ته بکه‌ن و ئه‌و فه‌رمانبه‌ره بێ ویژدانه‌ش به‌سه‌ر مامۆستایاندا ساغی بکاته‌وه‌و دزی و ساخته له چینی مامۆستایان بکات، که گومان له‌وه‌دا نییه ئه‌و چینه یه‌کێکن له‌وانه‌ی خزمه‌تی میلله‌تی کورد و ره‌وشی په‌روه‌رده ده‌که‌ن.

نموونه‌یه‌ک له پاره ساخته‌که

دیوه‌خانانه

له شۆڕشی کوردا، یان بابڵێین له خه‌باتی چه‌کداری کوردستاندا، ماڵه جووتیار ناندینی پێشمه‌رگه بووه، گه‌رماوی پێشمه‌رگه بووه، لانه‌ی ئارامی پێشمه‌رگه بووه، کاتێک ڕێیان ده‌که‌وته گوندێک، به‌ڵام شۆڕش که سه‌رده‌که‌وێ و ده‌بێته ده‌سه‌ڵاتدار ئه‌وان فه‌رامۆش ده‌کا و دیوه‌خانانه ده‌داته میر و به‌گ و ئاغایان. ئه‌گه‌ر چاوێک به لاپه‌ڕه‌کانی مێژووی گه‌لی کوردا بخشێنین، ده‌بینین هیچ کاتێک ئاغا و ده‌ره‌به‌گه‌کان (به ده‌گمه‌ن نه‌بێ) هه‌ڵوێستیان له‌گه‌ڵ شۆڕش باش نه‌بووه، ئه‌گه‌ر سه‌روه‌ختێکیش دابیانه‌ته پاڵ شۆڕش ئه‌وا بۆ پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان بووه له قه‌ڵه‌مڕه‌وی ده‌سه‌ڵاتی شۆڕشدا، یان بۆ ماوه‌یه‌کی که‌م بووه بۆ ئه‌وه‌ی لایه‌نی ده‌سه‌ڵاتدار ناچار بکه‌ن هه‌ندێ ئیمتیازاتی زیاتریان بداتێ، که ئامانجه‌کانیشیان وه‌ده‌ستهاتبێ، ئه‌وان پشتیان له شۆڕش کردووه و گورزی گه‌وره‌شیان تێسره‌واندووه.

هه‌ر له کۆنه‌وه‌ش خاوه‌ن دیوه‌خانه‌کان که‌سانی ده‌سترۆیشتوو و خاوه‌ن به‌رژه‌وه‌ند و ده‌سه‌ڵات بوون وه‌کو ده‌ڵێن له ده‌وری هه‌ر پاشایه‌کدا، چینێکی بێ ده‌ره‌تانیان کردۆته پیاو و دارده‌سته‌و خزمه‌تکاری خۆیان به ڕه‌نج و عاره‌قه‌ی ناوچه‌وانی چینی جووتیار و هه‌ژار لافیان لێداوه و له‌سه‌ر حسابی ئه‌وان بوونه خاوه‌ن دیوه‌خان، ئێستاش ده‌سه‌ڵاتی کوردی نه‌ک هه‌ر له گرنگی ئه‌وانی که‌م نه‌کردووه‌ته‌وه، به‌ڵکو دیوه‌خانانه‌شیان ده‌داتێ بۆ ئه‌وه‌ی دیوه‌خانه‌کانیشیان هه‌میشه گه‌رم بکه‌ن و هه‌میشه‌ش کۆمه‌ڵێک جووتیار و هه‌ژار ببنه کۆیله‌یان و به‌کاریان بێنن، ئه‌وه جگه له سه‌ندنی مافی ئازادی ته‌واوی ره‌عیه‌ته‌کانیان، که نابێ پێچه‌وانه‌ی ده‌سه‌ڵاتی گه‌وره‌ی گوند بن و هه‌ر کارێکیشیان هه‌بێ ده‌بێ له ڕێگه‌ی ئه‌وانه‌وه بێت.

به‌هره حه‌مه‌ڕه‌ش

ئه‌م خه‌ڵکه دنیایه‌ک موعاناتیان له‌گه‌ڵ ده‌سه‌ڵاتی دیوه‌خان هه‌یه، چونکه ژن و ژنخوازی کچ و کوڕه‌کانیشیان به فه‌رمانی ده‌سه‌ڵاتی دیوه‌خان بووه، دوای ڕاپه‌ڕین خه‌ڵکی له چاوه‌ڕوانی بنه‌بڕکردنی یاسای خێڵ و نه‌هێشتنی جیاوازی چینایه‌تی بوون، پێیان وابوو ئه‌وه‌ی هه‌یه له‌م ڕووه‌وه باشتر ده‌بێ و دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی جێگای زه‌بروزه‌نگ و توندوتیژی و نادادی ده‌گرێته‌وه، ئیتر ماف بۆ خاوه‌ن ماف ده‌گه‌ڕێته‌وه، به‌داخه‌وه نه‌ک ئه‌وه‌ی هیوای خه‌ڵک بوو، به‌ڵکو پێچه‌وانه ڕوویدا، ململانێی ده‌سه‌ڵاتی حیزبه‌کان و ناته‌ندروستی کاری حیزبه‌کان و شه‌ڕی ناوخۆ، جارێکی تر زۆردار و ده‌ره‌به‌گی دروستکرده‌وه، که‌سانێک هه‌ن وه‌کو هه‌مان سه‌رده‌م خاوه‌ن ده‌سه‌ڵاتی ڕه‌هان له داگیرکردنی زه‌وی، ڕه‌نجی هه‌ژاران، کچانی جوان، سامانی نیشتمان، به ئاره‌زووی خۆیان ره‌فتار ده‌که‌ن، تا ماون گره‌نتی ژیانیان په‌یاکردووه و مه‌زره‌عه‌کانیشیان به‌شی نه‌وه‌ی نه‌وه‌کانیان ده‌کات، زۆر به ئاسانی ده‌توانن مامه‌ڵه به ژیانی خه‌ڵک و خزماتکاره‌کانیشیان بکه‌ن، چونکه ئه‌وه‌ی ده‌سه‌ڵاتدار بێت بڕگه‌کانی یاساش نایانگرێته‌وه، له‌م وڵاته یاسا ته‌نیا له‌سه‌ر خه‌ڵکی ره‌شو ڕووت جێبه‌جێ ده‌کرێ، دیموکراسیه‌ت یه‌کێکه له دروشمی حیزبه ده‌سه‌ڵاتداره‌کان ته‌نیا له نێو به‌یاننامه و لاپه‌ڕه‌ی رۆژنامه‌کانیان وجودی هه‌یه، بوونی ئه‌و هه‌موو ڕێکخراوه مه‌ده‌نییه له ته‌ک ئه‌وان په‌ره‌دان به ده‌سه‌ڵاتی دیوه‌خان مه‌هزه‌له‌یه، یان یه‌کێکه له شته سه‌رسوڕهێنه‌ره‌کانی ده‌سه‌ڵاتی هه‌رێم، له کاتێکدا ڕێژه‌ی هه‌ره زۆری خه‌ڵکی گرفتاری هه‌ژاری و بێکارین، رۆژانه به‌م هۆکاره جۆره‌هاو چه‌ندین کێشه‌ی کۆمه‌لایه‌تی ڕوو ده‌ده‌ن، که‌چی دیوه‌خانانه‌ی به‌رپرسان پاره‌یه‌کی باوه‌ڕنه‌کراوه! به‌رپرسێک موچه‌که‌ی ده‌قاتی موچه‌ی فه‌رمانبه‌رێکه جگه له خه‌رجی سه‌فه‌ر و به‌نزین و ئوتومبێلی ئاخر مۆد، بێ هیچ سڵ کردنه‌وه و شه‌رمێک دیوه‌خانانه‌شی بۆ خه‌رج ده‌کرێت! به‌رپرس هه‌یه کۆنه‌جاشی سه‌رده‌می به‌عسه، خاوه‌ن ڕابردوویه‌کی ئابرووتکێنه، مرۆڤکوژێکی به‌ناوبانگیش بووه، ئێستا جگه له ئیمتیازاته‌کانی تری ته‌نیا دیوه‌خانانه‌که‌ی په‌نجا وه‌ره‌قه‌یه! یه‌کێک له هه‌ڵه گه‌وره‌کانی ده‌سه‌ڵاتی حیزبه کوردییه‌کان کڕینی خه‌ڵکه به پاره، ئه‌و په‌تایه حکومه‌تیشی گرتۆته‌وه، ئه‌گه‌ر سیاسه‌تی حکومه‌ت هه‌ر به‌و جۆره‌بێ ده‌بێ چاوه‌ڕێی ئه‌وه‌ش بێ ئه‌وانه پیاوی سه‌رده‌می ده‌سه‌ڵات و سامانن، کێ زیاتری دا ده‌که‌ونه‌وه دوای ئه‌و و موڵکی که‌س نین، ده‌بنه دارده‌سته‌ی بێگانه و دوژمنیش، که نموونه‌ی له‌و جۆره زۆرن. ئه‌م سیاسه‌ته‌ی هه‌ردوو حیزب و حکومه‌تیش له پاره‌هه‌ڵڕشتن بۆ که‌سانێک بۆ به‌رژه‌وه‌ندی حیزبی و تایبه‌تی، وای کردووه شتێک به ناوی مه‌بده‌ئی و بیروباوه‌ڕ وجودی نه‌مێنێ و هه‌موو شتێک ببێته پاره. ده‌سه‌ڵات تا ئێستا نازانێت دروستکردنی دیوه‌خان گه‌وره‌کردنی که‌سانێکه به‌سه‌ر ئه‌وانی تردا؟! مه‌ده‌نیه‌ت و دیموکراسیه‌ت له‌کوێ؟! دیوه‌خان له کوێ؟! تا ده‌سه‌ڵاتی دیوه‌خان حوکم بکات مافی ژن و منداڵ له ئێستا خراپتر ده‌بێ و پیاوانی خزمه‌تکاریش له زیادبوون ده‌بن. بژی کۆمه‌ڵگه‌ی مه‌ده‌نی!!!

دڵۆپێک له ده‌ریای یاداشته‌کانی عه‌بدوڵڵا پشده‌ری

ماڵئاوایی له نیشتمانی ئازیز

عه‌بدوڵلا پشده‌ری

ئینجا پاش ئه‌وه‌ی که‌وا خاکی کوردستانی ئازیزمان به‌جێ هێشت ئاپۆره‌ی په‌ناهه‌نده وه‌کو کاروانێکی رووتکراوی سه‌ر لێشێواو به‌ره‌و خاکی کوردستانی داگیرکراوی ئێران که‌وته‌ڕێ و له‌لایه‌ن کاربه‌ده‌ستانی ئه‌من و موخابه‌راتی رژێمی ئێرانه‌وه پێشوازیمان لێکرا، ئه‌وانه‌ی که‌وا ماڵیان له شاره‌کانی (پیرانشه‌هر و نه‌غه‌ده و مه‌هاباد و ره‌زائیه) بوون گه‌یشتنه‌وه ماڵه‌کانی خۆیان و ئه‌وانه‌شی که‌وا ماڵیان له ئۆردووگاکانی ئێران بوون به‌ره‌و ماڵه‌کانی خۆیان رۆیشتن، ماڵی سه‌رۆک بارزانی ئه‌وکاته له نه‌غه‌ده بوو و هه‌رله‌وێ باره‌گایه‌کی چه‌ند چادرییان وه‌کو خێوه‌تگایه‌کی سه‌فه‌ری بۆ سازکرد و رۆژانه له‌و باره‌گایه داده‌نیشت و به‌وپه‌ڕی وره به‌رزییه‌وه پێشوازی له میوانی زۆر و زه‌وه‌ندی ناوه‌وه و ده‌ره‌وه‌ی ده‌کرد، هه‌میشه ده‌یگوت هه‌ر کارێک خواوه‌ندی گه‌وره بیکات به ئێمه ناگۆڕێت و چاکه و خراپه و به‌رزی و نزمی هه‌ر به ده‌ستی خۆیه‌تی و ئێمه ده‌بێ رازی بین به فه‌رمانه‌کانی ئه‌و، ئینجا پاش چه‌ند رۆژێک مانه‌وه‌مان له‌ناو خاکی ئێراندا ئه‌وه‌بوو شای گۆڕ به‌گۆڕ ئه‌و بڕیارانه‌ی خواره‌وه‌ی راگه‌یاند:

١- هه‌موو په‌ناهه‌نده‌کانی کورد بگوێزرێنه‌وه بۆ ناوچه‌کانی باشوور و باکوور و رۆژهه‌ڵاتی ئێران و به‌سه‌ر شار و شارۆچکه‌کانی ئه‌و ناوچانه‌دا دابه‌ش و نیشته‌جێ بکرێن.

٢- هیچ په‌ناهه‌نده‌یه‌کی کورد مافی ئه‌وه‌ی نییه، که‌وا له کوردستانی ئێراندا نیشته‌جێ بکرێت.

٣- هه‌ر یه‌کێکی په‌ناهه‌نده بگره له سه‌رکردایه‌تییه‌وه بۆ خواره‌وه ده‌بێ بۆ خۆی ئیش بکات و به ئاره‌قی ناوچاوانی خۆی بژێوی بۆ خاوخێزانی دابین بکات.

٤- کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌تی ئێران ئه‌رکی سه‌رشانییانه، که‌وا په‌ناهه‌نده‌ی کورد له کێڵگه و کارگه‌کانی به‌شی گشتی و تایبه‌تی (قطاع العام والخاص) دابمه‌زرێنێت وه‌کو کرێکارێکی ئێرانی. ئینجا هه‌ر پاش بڵاوبوونه‌وه‌ی ئه‌و هه‌واڵه من خۆم رۆیشتمه لای سه‌رۆک بارزانی، ئه‌وکاته منیش ماڵه‌که‌م هه‌ر له نه‌غه‌ده بوو و پرسیاری ئه‌و بڕیاره جه‌هه‌نمییه‌ی شام لێکرد، ئه‌ویش گوتی راسته ئه‌و بڕیاره‌ی داوه، به‌ڵام تۆ نازانی که بڕیاره‌کانی شا له به‌رامبه‌ر فه‌رمان و ده‌سه‌ڵاتی په‌روه‌رده‌گاری مه‌زندا به پووڵێکی قه‌ڵپ ناچێت و هه‌موو شتێک به ده‌ستی خالق خۆیه‌تی، ئه‌وه ده‌قاو ده‌قی قسه‌کانی سه‌رۆک بارزانی بوو، که‌وا هه‌میشه باوه‌ڕی ته‌واوی هه‌ر به ده‌ستوور و بڕیاره‌کانی خوای گه‌وره هه‌بوو و به‌س، ئینجا هه‌روه‌کو سه‌رۆک بارزانی پێشبینی کرد هه‌رواش ده‌رچوو، ئه‌و هاوینه‌ی ساڵی ١٩٧٥ که هێشتا ماڵه‌کانمان هه‌ر له نه‌غه‌ده مابوون مابه‌ینی گه‌رموگوڕی هه‌ردوو رژێمی بۆگه‌نی عێراق و ئێران ساردی تێکه‌وت و ئه‌و مانگه هه‌نگوینه‌ی (شهر العسل) جووتبوونیان (ازدواج) وه‌رگه‌رایه‌وه به‌لای تاڵ و تفتیدا، واته ناکۆکی که‌وته نێوانیان له‌سه‌ر یه‌ک به‌ند، که‌وا له رێککه‌وتنه شوومه‌که‌ی جه‌زائیر هاتبوو، ئه‌و به‌نده‌ش نهێنی و بریتی بوو له کۆچپێکردنی هه‌ردوو سنووری کوردنشینی مابه‌ینی عێراق و ئێران به قووڵایی ٣٠ کیلۆمه‌تر، ئه‌وه‌بوو حکومه‌تی شای ئێران له به‌ڵێنه‌که‌ی خۆی په‌شیوان بۆوه و ئاماده‌نه‌بوو، که‌وا جێبه‌جێی بکات، هه‌ر ئه‌وه‌ش بووه هۆی گرژی و ساردوسڕی مابه‌ینیان، که‌وا خێری کوردی په‌ناهه‌نده‌ی تێدا به‌دی هات و بارودۆخه ناهه‌مواره‌که ئه‌وجاره له قازانجی ئێمه‌ی په‌ناهه‌نده وه‌رچه‌رخایه‌وه، ئینجا شای ئێران هه‌رچی زووتر فه‌رمانی تایبه‌تی دا به‌جێبه‌جێکردنی ئه‌و کارانه‌ی خواره‌وه:

١- دروستکردنی ١٠٠ خانووی شیک بۆ سه‌رۆک بارزانی و هه‌ڤاڵه‌کانی له هاوینه‌هه‌واری عظمیه‌ی که‌ره‌ج نزیک تاران.

٢- برینه‌وه‌ی مووچه‌ی مانگانه بۆ سه‌رانی شۆڕش (به زاره‌وه‌ی خۆیان) به مه‌رجێ مووچه‌کانیان به گوێره‌ی پله و پایه له ١٥٠ دیناری عێراقییه‌وه تا ٣٠٠ دینار، که ئه‌وه‌ش له‌و کاته‌دا مووچه‌یه‌کی باش بوو.

٣- برینه‌وه‌ی مووچه بۆ هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی که‌وا له حکومه‌تی عێراق مووچه‌خۆر بوون (موظفي رسمي).

٤- برینه‌وه‌ی مووچه بۆ هه‌موو پیر و په‌ککه‌وته‌کان به ژن و پیاوه‌وه.

٥- هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی که‌وا توانای ئیشیان هه‌یه واته گه‌نجن پێویسته ئیشیان بۆ بدۆزرێته‌وه و له کێڵگه‌کان و کارگه‌کانی به‌شی گشتی و تایبه‌تیدا (قطاع العام والخاص) به مووچه‌ی مانگانه وه‌کو هه‌موو هاڵاتی ئێرانی دابمه‌زرێنرێن.

٦- کۆمیته‌یه‌کی تایبه‌ت بۆ ئیشوکاری په‌ناهه‌نده‌کان پێکبێت له تاران و لق و پۆپه‌کانیشی له هه‌موو پارێزگاکانی باشوور و باکوور و رۆژهه‌ڵاتی ئێراندا بکرێنه‌وه، شێوه‌ی دامه‌زراندنی ئه‌و کۆمیته‌یه وه‌کو خواره‌وه‌یه:

١- نوێنه‌ری وه‌زاره‌تی ناوخۆ له پله‌ی راوێژکار (مستشار)، که ده‌بێته لێپرسراوی یه‌که‌م له کۆمیته‌که‌دا.

٢- نوێنه‌ری ساواک (سازمانی ئه‌منیه‌ت).

٣- نوێنه‌ری سوپای نیزامی.

٤- نوێنه‌ری ژاندرمری (شرطة).

٥- نوێنه‌ری دارایی (مالیه).

٦- نوێنه‌ری شێر و خورشید (صلیبی احمر).

٧- نوێنه‌ری په‌ناهه‌نده‌کان.

ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی کۆمیته ئه‌وه‌بوون

ا- سه‌رژمێری (احصاء) به‌شێوه‌یه‌کی رێکوپێک.

ب- دامه‌زراندنی په‌ناهه‌نده له‌سه‌ر ئیش و کاره‌کان به مه‌به‌ستی ژیان.

ج- گواستنه‌وه (نقل) له شارێکه‌وه بۆ شارێکی تر له‌سه‌ر داوای خۆیان.

د- چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشه‌کان چ له نه‌خۆشخانه‌کانی ناوه‌وه یان ده‌ره‌وه‌ی ئێران.

به‌هه‌رحاڵ ئێمه له رووی ژیان و گوزه‌ران و جێگا و رێگا هیچ مه‌ترسییه‌کمان نه‌ما و ئه‌وساڵه ساڵی ١٩٧٥ زۆربه‌ی زۆری خانووه‌کانی (عظمیه‌ی که‌ره‌ج) ئاماده‌کران و ماڵه‌کانی سه‌رۆک بارزانی و چه‌ند برادرانی تر له نه‌غه‌ده‌وه گوێزرانه‌وه بۆ ئه‌و شوێنه و له خانووه‌کانی ئه‌وێدا نیشته‌جێ کران، من و کاک عه‌لی

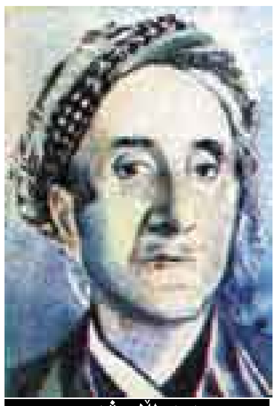

عه‌بدوڵلا پشده‌ری

عه‌بدوڵڵا و چه‌ند براده‌رێکی تر له ره‌زائییه ماینه‌وه هه‌تاکو مانگی ٣ی ساڵی ١٩٧٦، چونکه خانووه‌کان هه‌موو به یه‌کجار ئاماده‌نه‌ده‌کران و به‌وه‌جبات هه‌ر جاره کۆمه‌ڵێک دابه‌ش ده‌بوون، ئێمه ئه‌گه‌ر به که‌یفی خۆمان بوویایه هیچ حه‌زمان نه‌ده‌کرد که‌وا له‌شاری ره‌زائییه بگوێزرێینه‌وه و له کوردستان دوور بکه‌وینه‌وه، به‌هه‌رحاڵ ئێمه‌ش ماڵه‌کانمان بارکرد و له (عظمیه‌ی که‌ره‌ج) نیشته‌جێ کراین، له‌هیچ رووێکه‌وه گیروگرفتمان نه‌بوو هه‌روه‌ک باسمکرد، به‌ڵام له‌ڕووی ده‌روونییه‌وه هه‌میشه هه‌ستمان به غه‌م و په‌ژاره ده‌کرد، چونکه یه‌که‌م ئێمه له نیشتمانه‌که‌مان دوورکه‌وتبووینه‌وه و ئاگامان له‌خزم و که‌سوکاری خۆمان نه‌مابوو، دووه‌م هه‌رچی بیرمان لێده‌کرده‌وه نه‌مانده‌زانی داخۆ دوارۆژی ئێمه به‌چی ده‌گات، به‌راستی خۆمان وه‌کو به‌ندکراوێکی ناو به‌ندینخانه ده‌هاته به‌رچاو.

به‌شی دووه‌م

سه‌رۆکی حزبی رزگاری کوردی لوبنان

مه‌حموود خدر فه‌تاح: کورد ده‌بێت شانازی به‌مام جه‌لاله‌وه بکات

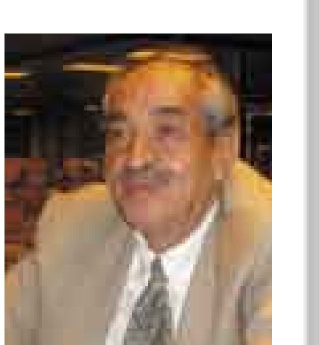

به‌یروت:به‌درخان

ئه‌و مێژووی کوردو کوردستانی بۆ ده‌گێڕاینه‌وه باسی سه‌رکرده‌کانی کوردی ده‌کرد ده‌یگوت:(سه‌رۆکی مه سمکۆ شکاک، شێخ سه‌عیدی پیران، مه‌لیک مه‌حمود، مه‌لامسته‌فای بارزانی، مام جه‌لال، جه‌میل محۆ، جان پۆڵاته‌کان، قازی مه‌حه‌مه‌د، شێخ عوبێدوڵڵای نه‌هری.....) زۆر بوێرو ئازاو شاره‌زایی به‌که‌لتورو مێژوو جوگرافیایی کوردان له‌وڵاتانی (عێراق وسوریا و لوبنان و ئێران و رووسیاو تورکیا.....) بوون، له‌به‌یروت پایه‌ختی لوبنان ئاشنای به‌ڕێزیان بووین، ئه‌و که‌سه سه‌رۆک حیزبه‌و ناوی مه‌حمود خدر فه‌تاح سه‌رۆکی حیزبی رزگاری کورد له لوبنان له‌دایکبووی ساڵی (١٩٤٧) له‌به‌یروت، که به(ئه‌بو حوسام) ناسراوه، دروستبوونی حیزبه‌که‌یان بۆ ساڵی(١٩٧٤) ده‌گه‌ڕێته‌وه‌و یه‌که‌مین سکرتێری گشتی ئه‌و حیزبه (فه‌یسه‌ڵ فه‌خرۆ)بووه، (٣٤)ساڵه له‌و حیزبه‌دا کارده‌کات په‌یوه‌ندییه‌کی توندوتۆڵی له‌گه‌ڵ حیزبه سه‌ره‌کیه‌کانی کوردستانی عێراق هه‌یه، مه‌حمود خدر فه‌تاح (٢)ژنی هێناوه‌و(٩)منداڵی هه‌یه(٣)کچ و (٦)کوڕ، کوڕه پێنج ساڵییه‌که‌ی ناوناوه (نێچیرڤان). ئه‌گه‌ر سه‌یری مێژووی کورد به‌گشتی و ئه‌و کوردانه‌ی له‌ژێر قه‌ڵه‌مڕه‌وی وڵاته عه‌ره‌بییه‌کان ده‌ژین به‌تایبه‌تی بکه‌ین، زۆرێکیان له‌ژێر کاریگه‌ری کلتووری عه‌ره‌بیدان، چونکه کوردانی سوریا و لوبنان به‌هه‌مان چه‌شنی یه‌کتری له‌ڕووی زمان و کلتووره‌وه ده‌چه‌وسێنه‌وه، به‌مه‌به‌ستی زیاتر ئاشنا بوون له‌مه‌ڕ کوردانی لوبنان به‌درخان له به‌سه‌رکردنه‌وه‌که‌یدا له به‌یروت توانی سه‌رۆکی حیزبی رزگاری کورد، مه‌حمود خدر فه‌تاح بدوێنێت، که له‌قسه‌کردن زۆر زیره‌ک و پیاوێکی دنیا دیده‌یه، بۆیه پرسیارمان کرد؟

*ژماره‌ی کوردانی لوبنان چه‌نده؟

-کوردی لوبنان به‌به‌شێکی گرینگی کورده‌کانی کوردستان ده‌ژمێردرێن، به‌پێ دواسه‌رژمێری که له‌لای من هه‌یه(٢٥٠٠٠٠)دووسه‌دو په‌نجا هه‌زار که‌س ده‌بێ، ئه‌ویش به‌سه‌ر ناوچه جیاجیاکانی لوبنان له‌چه‌ند گه‌ڕه‌کێکی ناو به‌یروت و شارو شارۆچکه‌کانی دیکه‌ی لوبنان دابه‌شبوون، له لوبنان شتێک نییه ناوی کورد بێت له ده‌ستوور، چونکه ئێمه‌ی کورد به سوونني له‌قه‌ڵه‌م دراوین، رۆژ به رۆژ به‌ره‌و کزی و له‌ناوچوون ده‌چین.

*چۆن له لوبنان ئاین به‌سه‌ر نه‌ته‌وه زاڵه؟

-به‌ڵێ له لوبنان حکومڕانی تایفه ده‌یکات هه‌ر تایفه‌و چه‌ند کورسییه‌کی له‌په‌رله‌مان و شاره‌وانی و موختاره‌کاندا هه‌یه به‌شی ئێمه له‌گه‌ڵ سوننه‌کان دایه.

*چۆن ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ت نه‌وروژاندووه؟

-چۆن نه‌موروژاندوه، سه‌دان جار له‌چالاکی و بۆنه تایبه‌تییه‌کان وه‌کو نه‌ورۆز باسمان کردووه، چه‌ند جار به‌خوالێخۆشبوو(ره‌فیق حه‌ریری)یم گووتوه، ئه‌ویش له‌وه‌ڵامدا گووتویه‌تی:(شتێک نییه به‌ناوی کورد) ئێوه سوونني مه‌زهه‌بن.

*کێ هاریکاریتان ده‌کات؟

-که‌س، به‌ته‌نیا خوا...حیزبی رزگاری کورد چه‌ندین چالاکی جۆراوجۆری هه‌بووه، نووسینگه‌ی حیزب هه‌بوو زوو (پارتی دیموکراتی کوردستان) به‌سه‌رۆکایه‌تی مه‌سعود بارزانی، هاریکاری ده‌کراین، به‌ڵام ئه‌ویشیان بڕی، له‌مێژه یارمه‌تی نادرێین، گۆڤاری خه‌باتمان ده‌رده‌کرد ساڵی یه‌ک ژماره ئه‌ویش وه‌ستا تاوه‌کو ئێستا (٥٢) ژماره‌ی لێ ده‌رچووه، رامان گرت و نووسینگه‌ی حیزبیشمان داخست له‌به‌ر بێده‌رامه‌تی ئیمکانیاتی ماددی، من ملیۆنێر بووم هه‌موو سامان و دارایی خۆم له‌پێناوی کورد خه‌رج کرد، ئێستا پێشڤه‌چوونی کوردان له‌عێراق به‌رهه‌می خوێنی شه‌هیدانه، ده‌بێت حاڵی ئێمه‌ش باش بێت، له‌هه‌ره‌تی لاویم دۆستی (مه‌لامسته‌فاو مام جه‌لال)م ده‌بێ به‌هاناکمانه‌وه بێن، یارمه‌تیمان بده‌ن و ده‌ستمان بگرن، مام جه‌لال جێی شانازی هه‌موو کوردێکه بۆته سه‌رۆک کۆماری عێراق، ئێمه خۆشمان ده‌وێت و رێزی ده‌گرین...

حه‌مید به‌درخان:بۆچی ره‌وایه(حزب الله) ی لوبنانی یارمه‌تی له سوریا و ئێران وه‌ربگرێت یا حزبی ئه‌مل له‌سوریاو میشیل عون له‌سوریا سه‌عد حه‌ریری له سعودیه‌و مارۆنی له‌ئه‌وروپییه‌کان و ئه‌رمه‌نی له‌ئه‌رمینیا و حیزبی سوری کۆمه‌ڵایه‌تی له‌سوریا بۆهه‌مووان ره‌وایه بۆ ئێمه ره‌وا نه‌بێت له‌کوردان یارمه‌تی وه‌ربگرین...

*چ شوێنێکی پیرۆز هه‌یه تایبه‌ت به‌کوردان له لوبنان؟

-هیچ شوێنێک نییه له‌به‌ر ده‌ستکورتی و نه‌داری، کورد نه‌ی توانیوه شته‌کانی خۆیان بپارێزن (یه‌ک)مه‌تر زه‌وی له‌به‌یروت به(١٠)هه‌زار دۆلاره، کورد چۆن ده‌توانێت له‌سه‌ر پێی خۆی بوه‌ستێته‌وه، ناتوانێ، ئه‌گه‌ر هاریکاری بکرێت، من ده‌توانم ماڵی کورد و چه‌ندین شوێنی گرنگی کوردان هه‌یه نۆژه‌ن بکرێته‌وه، ده‌وڵه‌ت هیچ به‌رهه‌ڵستی کاری نییه من کوردم و شانازی به‌کوردبوونی خۆم ده‌که‌م، ئه‌مرۆ ئه‌گه‌ر سه‌یری که‌یت و دنیا و ژیان به‌په‌له گوزه‌ره‌ده‌کات، ئه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ ره‌و ره‌وه‌ی ژیان نه‌ڕۆین به‌پاش ده‌که‌وین و وه‌کو ئێستا که ده‌یبینی.

*ئه‌ندامانی مه‌کته‌ب و سه‌رکردایه‌تی حیزبی رزگاری کێن؟

-ئه‌ندامانی مه‌کته‌بی سیاسی و سه‌رکردایه‌تی ماون، به‌ڵام ژیان وایکردوه ده‌رگای نووسینگه‌ی حیزب دابخه‌ین و خه‌ریکی کارو کاسبی و به‌خێوکردنی ماڵ و منداڵ بین، ئه‌ندامانی م.س حیزبی رزگاری بریتین له(خدر ته‌لاسی، محه‌مه‌د عه‌تلیس، مه‌حمود فه‌تاح، خدر ته‌ها، شێخ خالید عه‌میراس(مردووه)، جیهاد فه‌تاح، ئه‌حمه‌د عه‌تلیس)، هه‌روه‌ها ئه‌ندامانی لێژنه‌ی مه‌رکه‌زی بریتین له(سلێمان عه‌میراس، عیسا نه‌مر، جمهور نه‌مر، به‌شیر زه‌ین)، ئێمه‌ش ئیمکانیاتی ماددیمان نییه، ئه‌گه‌رنا په‌یوه‌ندیمان له‌گۆڕه‌پانی سیاسی لوبنان زۆر به‌هێزه، ده‌توانین زۆر شتێک بکه‌ین، بڕیار بوو(فازڵ میرانی) یارمه‌تیمان بدات، ئه‌ویش هاریکاری نه‌کردین.

*ئۆپۆزسیۆنی لوبنانی یانی گرووپی(١٤)ی ئازار کامه‌یان له‌گه‌ڵ مافی کوردان؟

-مافی کورد له‌کوێ بێ من ده‌چم، ئه‌گه‌ر لای شه‌یتانیش بێت، کورد له لوبنان مه‌زلومه‌و هه‌قی نییه، شووناسی شێواوه، کلتووری له‌به‌ر یه‌ک هه‌ڵوه‌شاوه‌ته‌وه، هیچی بۆناکه‌ن، گرووپی ئۆپۆزسیۆن هه‌موویان ده‌ناسم، گرووپی ١٤ی ئازاریش ده‌ناسم، هیچێکیان هه‌قی کورد نادەن، ئێستا من پشگیری ئه‌و گرووپه ده‌که‌م که‌مافی کورد ده‌دات.

*ئه‌ی دوزییه‌کان کورد نین به‌تایبه‌تی (وه‌لید جونپولات)؟

-به‌ڵێ بنه‌ماڵه‌ی(جان پۆڵات)کوردن به‌ئه‌سڵ خه‌ڵکی کوردستانی تورکیان پێیان ده‌ڵێن (دورزی) زۆر جاریش ده‌ڵێن کوردین.

*بۆچی هاوپه‌یمانی ناکه‌ن؟

-هاوپه‌یمانی به‌ئیمکانیات ده‌کرێ، ئه‌وان ئیمکاناتیان هه‌یه، ئێمه‌ش هیچ، بۆیه ده‌بێت رێگا چاره‌یه‌ک بدۆزینه‌وه، بۆ ده‌ستبه‌رکردنی مافی کوردانی خۆمان له‌لوبنان.

*چ داوایه‌ک له‌سه‌رکردایه‌تی سیاسی کوردستانی عێراق ده‌که‌یت؟

- پێیان ده‌ڵێین ئێمه‌ش میلله‌تی ئێوه‌ین، ده‌توانن به‌چه‌ند ملیۆن دۆلار یارمه‌تی خه‌ڵکی مه‌سیحی و ئێزیدی و شه‌به‌ک و به‌شه‌کانی دیکه ده‌ده‌ن، تۆزێک ئاگاداری ئێمه‌ش بن...به‌مام جه‌لالیش ده‌ڵێم، سه‌رۆک کۆمار پرسیاری ته‌ندروستیت ده‌که‌م، زۆر دڵشاد بووم، که به‌سه‌لامه‌تی ئه‌مجاره‌یان پاش نه‌شته‌رگه‌ری له‌ئه‌مریکا گه‌ڕایه‌وه، هه‌موو کورده‌کانی هه‌رچوار پارچه‌ی کوردستان داوای ته‌مه‌ن درێژیت بۆده‌که‌ن، وه‌کو هه‌موو سه‌رۆکه‌کانی دنیا که دێنه لوبنان، جارێکیش وه‌ره لوبنان له‌ناو کورده‌کان قسه‌مان بۆبکه، به‌ڵکو خه‌می په‌نگ خوارده‌وه‌ی چه‌ند ساڵه‌مان له‌بیرده‌چێته‌وه، سڵاویش له‌کاک مه‌سعود ده‌که‌م که‌سه‌رۆکی هه‌رێمی کوردستانه تۆش به‌جل و به‌رگی کوردی و به‌قسه‌ی خۆش و راستیه‌که‌ت، چه‌ند په‌یڤێک دڵمان رۆشنبکه‌وه.. به‌خوائێمه‌ش کوردین و زۆر مه‌زلوومین...چاومان له‌ده‌ست ئێوه‌یه کار بۆکوردان بدۆزنه‌وه به‌سه‌دان کوردی ئه‌ندازیار و پزیشک و پسپۆر له‌بواره جیاجیاکان له‌ده‌ره‌وه‌ی لوبنان ده‌ژین و ده‌مینێنه‌وه،...بژی کورد، بژی کوردستان بژی (٥٠) ملیۆن کوردی دنیا...سوپاسی به‌درخانیش ده‌که‌م بۆ ئه‌و دوه‌رفه‌ته‌ی، سوپاسی برای ئازیزم د.عبدالله عه‌لیاوه‌ی ده‌که‌م که‌چه‌ند رۆژه ماندی بوو ئه‌ندامه په‌رله‌مانی عێرق لیستی هاوپه‌یمانی کوردستان. هه‌روه‌ها سوپاسی د. عه‌لی به‌غدادی ده‌که‌م، که منی به‌وانه ناساند.

(نادیە)ی گوڵ فرۆش و میللەتێکی بێ گۆڕستان

نادیەی گوڵ فرۆش

* بەدرخان- لوبنان
لە وڵاتی لوبنان یا"شەوانی سوور"پڕییەتی لە شتی جوان و سەرنجڕاکێش، تێکەڵیەکی زۆر عەجیب هەیە، "موسڵمان، مەسیحی، جوولەکە، مارۆنی، کورد، ئەرمەنی، شیعە، سوونی، دورزی و...هتد". یەکێ لە شەوانی شەقامی "حەمرا" ٢٠٠٨/١١/٢٨ لە گازینۆی"ستاربکس"بەدەم قاوە خواردنەوەو قسەکردن لەگەڵ سەرۆکی حیزبی رزگاری کوردی لوبنان"مەحموود فەتاح"و"د. عەبدوڵڵا عەلیاوەیی، ئەندامی پەرلەمانی عێراق و د. عەلی"ئەبو غازی" و سمکۆ شێرەو محەمەد کوردی و حەمید بەدرخان. ژنێکی فریشتە ئاسا، کە تەمەنی ٨٠ ساڵ دەبوو، بەدەر لە کچە جوان و نەشمیل و بەلەنگازەکانی لوبنانی و میللەتانی دیکە، لە شەقامە جوان و پاک و خاوێنەکانی ئەوێ هەریەکەو چیرۆک و خەمی خۆی هەیە، هەموویان دوو دوو قسە لەسەر"ژیان، گوزەران، ژیاندۆستی، ژیانخۆشی" و دنیای نوێ بۆ کۆمەڵگای مەدەنی و شەوانی سووری شەقامی حەمرایان دەکرد، بەدەم قسەکردنەکانیان و قسە کردنمان لەناکاو ژنێکی قژ سپی فریشتە ئاسای مریەمی، کۆڵێک گوڵی بەدەستەوە بوو، لەنێو سەبەتەیەکی دروستکراوی دەستکردی داردا و بەدەستەکەی دیکەشیدا تاقە گوڵێکی هەڵگرتبوو، هەر زوو زوو ئەو ژنە سەرنجی منی بۆ لای خۆی راکێشاو ناچاری کردم بەدوایدا بچم و پرسیاری لێبکەم، بەڵام لەهەمان کاتیشدا سمکۆ شێرە بەدەم کامێراکەیەوە، کە دیاربوو سەرنجی ئەویشی راکێشابوو، وێنەی گرت.. منیش دەمویست و دەمخواست چۆن بیدوێنم و قسەی لەگەڵدا بکەم، هەر چۆنێ بوو، کەوتمە قسەکردن و پرسیار لێکردن.

* چۆنی؟
– زۆر باشم.
* گوڵ دەفرۆشی؟
– بەڵێ.
* بەچەند؟
– بە"١٠٠٠"لیرەی لوبنانی.
* ناوت چییە؟
– ناوی منت بۆ چییە؟
* بۆ ئەوەمە بزانم بەو تەمەنە بۆ گوڵ دەفرۆشی؟
- تۆ رۆژنامەنووسی؟
* بەڵێ، رۆژنامەنووسم.
– لەکوێ دەژیت؟
* عێراق- کوردستان- ئەربیل.
– باشە ناوم"نادیە عەبود هیرناندز"ە.
* تەمەنت چەندە؟
– لەسەرووی "٧٥"ساڵییەوە.
* خەڵکی کوێی؟
– من لوبنانیم و مەسیحیم.
* بۆ ئەوکارە جوانە دەکەیت؟
– چونکە مێردەکەم نەخۆشە.
* تۆ هەقی ئەوەتە لەماڵەوە پشوو بدەیت؟
–ژیان گرانە، ناکرێ دابنیشم، مێردەکەم نەخۆشەو خۆشمدەوێ، گوڵ جوانترین دیارییە، ئەوە گوڵی رووەکی جوانە، پلاستیک نییە، گوڵ بۆ کەسێکی باش و خراپ دەبێ، گوڵ خاڵی هاوبەشی مرۆڤ و مرۆڤایەتییە؟
منیش چاوەکانم پڕ ببوو لەگریان و بەقسەکانی نادیە خانم خەیاڵم رۆیشتبوو بۆ ئەو تیاترۆخانەو ئەو شوێنانەی کە مرۆڤ تێیدا هیچ بایەخێکی نییە، بەدەم بۆنکردنی گوڵەکەی نادیە خانم هەموو دنیای مرۆڤایەتیم بۆنکرد، بە گوڵەکەی نادیە ئەو کوردانەی لوبنانیشم ماچ کردو بۆن کرد.. لە نەتەوەیەکن و گۆڕستا نێکیان نییە.

مامۆستا ویداد خالیس باس لە رەوشی پەروەردەی ئێستا دەکا

ئا: بەدرخان

ویداد خالیس رەشید لە ساڵی ١٩٤٢ لەشاری هەولێر لەدایکبووە و دەرچووی بەشی بایەلۆجییە لەکۆلیژی پەروەردەی زانکۆی بەغدا و وەکو مامۆستاله شارەکانی (رومادی، بەغدا، کەرکووک، هەولێر) وانەی گوتۆتەوە و لە ساڵی ١٩٧٤ بەشداری شۆرشی کردووە لە گەڵاڵە و چۆمان و مەهاباد وانەی گوتۆتەوە. لە ساڵی ١٩٨٦ چۆتە ئەوروپا، لە پاشان بۆ ماوەی دوو ساڵ بەشداریکردووە لە پرۆسەی پێشخستنی خوێندن لە شاری هەولێر، لە ساڵی ٢٠٠٤ بۆتە ئەندامی ئەنجوومەنی نیشتمانی عێراق لەسەر لیستی هاوپەیمانی کوردستان.

مامۆستا ویداد وەکو مامۆستا لە ڤیەننا وانەی گوتۆتەوە، سەبارەت بەمرۆی رەوشی پەروەردە ئەو دیدارەمان لەگەڵی سازکرد.

لە سەرەتای دیدارەکە مامۆستا ویداد باسی لە گۆڕینی هەر پرۆگرامێک کرد و گوتی: ئایینی زەردەشتی لە کۆندا کورد و فارس و پاکستانی و هیندی دەگرتەوە، ئەوانە باوەڕیان بە خوا هەبوو، کاتێک خەڵکەکە بتیان دەپەرست، ئەوان لە شوێنی بت هەتاویان دەپەرست، چونکە سەرچاوەی رووناکی و ژیانە، پیاوە گەورەکانیان زۆر زیرەک بوون، جلی کوردی سێ گرێی تێدایە ئەوە لە زەردەشتییەکان بۆمان ماوەتەوە، گرێی یەکەم مانای هاتنی بیرۆکەیە، گرێی دووەم مانای پلان دانانە بۆ ئەو بیرۆکەیە، گرێی سێیەم کارکردنە بۆ بە ئەنجامگەیاندنی ئەو بیرۆکەیە، ئەوجا ئەگەر ئێمە هەموو شتێکمان ئاوا بایە قەت شکستمان نەدەهێنا لە هەموو بوارێکی ژیاندا، چ کۆمەڵایەتی بێ چ سیاسی بێ، چ ئابووری بێ، چ سیستەمی تازەی خوێندن بێ.

مامۆستا ویداد باس لە گەڕانەوەی خۆی لە ڤیەنناوە بۆ کوردستان دەکا و دەڵێ: من بە رەسمی لەلایەن د. بەرهەم ئەحمەد ساڵح و نەرمین عوسمان داوام لێکرا بگەڕێمەوە کوردستان تا هاوکاریان بم لە گۆڕینی پرۆسەی خوێندن، ئەوەبوو گەڕامەوە سلێمانی و دواتر داوام کرد کە بگەڕێمەوە هەولێر و خزمەتی ئەوشارە بکەم، ئەوەبوو هاتمەوە هەولێر و پەیوەندیم بە عەبدولعەزیز تەیب کرد، کە ئەوکات وەزیری پەروەردە بوو، ئەویش زۆری پێخۆش بوو، پرۆژەکەی منی زۆر بەدڵ بوو ئەوەبوو دوای ئەوە دامەزرام و سەرپەرشتی قوتابخانەکانی هەولێرم دەکرد، لە پرۆسەی خوێندنی ئەو شارە بەشداریم کرد.

مامۆستا ویداد باس لە پۆلەکانی خوێندن لە ئەوروپا دەکا و دەڵێ: پۆلەکان لە (١٥) قوتابی زیاتر نینە، بەمەرجێک لە مامۆستایەک زیاتر لەپۆل هەیە، مامۆستای بابەتی وانەکە شەرح دەکا، یەک دوو مامۆستای تر سەرپەرشتی قوتابییەکان دەکەن، بە تایبەتی لە زمانەکان و وانە زانستییەکان، ئەگەر هەندێ قوتابی لەو بابەتە تێنەگەیشتن یەک لەو دوو مامۆستایەی تر ئەو قوتابییە دەباتە ژوورێکی تر تا تێیان نەگەیەنێ نایەتە دەرەوە، لەوێ زۆریش بایەخ بە گەشتی قوتابییەکان بۆ کارگە و باخچە و مۆزەخانەی سروشتی و مێژوویی دراوە، هەر قوتابییە و راپۆرتی خۆی لەسەر ئەو گەشتانە دەنووسێ هەتا لە قۆناغی سەرەتاییش و لەرێگاوبان راپرسی دەکەن لەسەر بابەتێکی دیاریکراو، کە مامۆستاکەیان بۆیان دیاری دەکا، لەوێ هەڵسوکەوتی مامۆستا لەگەڵ قوتابی زۆر جیاواز لەگەڵ ئێرە، چونکە لەوێ مامۆستا و قوتابی وەک برادەرن و لەگەڵ کەسوکاری قوتابییەکانیش هەر برادەرن، بۆ ئەوەی لەرێی کەسوکاری قوتابی بزانن ئەو قوتابییە لە ماڵەوە هەڵسوکەوتی چۆنە.

مامۆستا ویداد خالیس

لە بەشێکی تری دیدارەکە مامۆستا باس لە رەفتاری مامۆستا لەگەڵ ئەو قوتابییانە دەکا، کە دایکیان دیارە و باوکیان دیار نییە و دەڵێ: هەندێ قوتابی هەن دایکیان دیارە و باوکیان دیار نییە، ئەوجا ئەو منداڵانە نەفسیەن جیاوازن لە منداڵانی تر و لە وانەکان دوا دەکەون و کەمێک هاوروهاجن لە پۆلدا، بۆ ئەوە مامۆستایەکی تایبەت لەگەڵ ئەو منداڵە خەریک دەبێ تا وای لێدەکا وەکو منداڵانی تری لێ بێ.

ئایا باڵەخانەی قوتابخانەکان لەوێ چۆنە، بەشێکی تری پرسیارمان بوو لە مامۆستا ویداد، ئەویش گوتی: بینایەکان زۆر رێک و پێکەو هیچ پۆلێک لە ١٥ قوتابی زیاتری لێ نییە و مامۆستاکان پێش نیو سەعات دێنە قوتابخانە و ئەگەر بابەتێکی تایبەتی لە وڵاتەکە یان لە جیهان روویدابێ، ئەوا لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکەن و رای قوتابیانی لەسەر وەردەگرن، لەوێ قوتابخانەی نموونەیی و ئاسایی نییە، بەڵکو هەموو قوتابخانەکان وەکو یەکن، کەچی ئێستا لە هەولێر چەند قوتابخانەیەکی نموونەیی هەیە، کە هەم قوتابیان کەمە و مامۆستاکانیش وانەیان کەمترە و هەمان بڕوانامەی مامۆستایانی تریان هەیە و ئیمتیازاتی باشتریان هەیە، ئەوە بەشەنسە و تاکەی دەبێ ئەو جیاوازییە هەبێ، چونکە دەبێ مافی خوێندن بۆ هەموو کەسێک وەکو یەک بێ. بۆ نموونە کە دەیانەوێ پەیمانگای مامۆستایان دابخەن دەبێ چارەسەرێک بۆ ئەو دەرچووانە دابنرێت و لەبەرچی دابخرێت. باشە کە قوتابییەک ١٤ ساڵ بخوێنێ چۆن پێناگات بۆ وانە گوتنەوە، سووچی لە قوتابییەکە نییە، بەڵکو خەتاکە لە سیستەمەکەیە، لە ساڵانی سی و چلەکان ٩ ساڵیان دەخوێند دەبوونە باشترین مامۆستا، پێویستە بودجەیەکی باش تەرخانبکرێ بۆ وەزارەتی پەروەردە، تا بتوانێ باڵەخانەی زۆر دروست بکا و ژمارەی قوتابخانەکان زیاد بکا و سیستەمی ئیزدواجیەت نەمێنێ و ژمارەی قوتابیان لە پۆلەکان کەمبکرێتەوە، بۆ ئەوەی هەموو مامۆستایان بتوانن بەشداری لە پرۆسەی خوێندن و پەروەردە بکەن، نەکا نیوەی مامۆستایان بە تایبەتی لە قۆناغی سەرەتایی لە ژوورەوە دادەنیشن و رۆژانە ٢ یان ٣ وانەیان هەیە.

لەوێ خوێندن بە پارە نییە، بەڵکو مانگانە پارەش دەدرێتە قوتابی تا تەمەنی ١٨ ساڵی، لە زانکۆش ئەگەر ئەو قوتابییە لە کۆرسی یەکەمی خوێندن دەربچێ پارەشی دەدرێتێ بۆ کۆرسەکانی تریش هەروایە، ئەگەر ئەو قوتابییە دەربچێ ئەو گەنجەش کە تەمەنی ١٨ ساڵی تەواو دەکا ئەگەر ژنیشی نەهێنابێ خانووی حکومەتی دەدرێتێ تەنها دەبێ مانگانە کرێکەی بدات بە گوێرەی مووچەی خۆی، هەرچەندی مووچەت زۆربێ کرێی خانوو زۆردەبێ و چەندی مووچەت کەم بێ داشکانی بۆ دەکەن لە کرێکەدا.

مامۆستا ویداد باس لە تەئمینی تەندروستی کۆمەڵایەتی بۆ قوتابی دەکا و دەڵێ: لەوێ تەئمینی تەندروستی و کۆمەڵایەتی هەیە، ئەگەر گەنجێک دەرچوو ئیشی دەست نەکەوت مانگانە پارەی بۆ دەبڕدرێتەوە تا پێی بژی، تا ئەو کاتەی ئیشی دەست دەکەوێ، جگە لە ژن و پیاوی پەککەوتە، کە مانگانە مووچەیان دەدرێتێ. هیچ نەبێ پێویستە بۆ قوتابیان تەئمین تەندروستییەک بکرێ بۆ ئەوەی یارمەتیان بدرێت لە بواری تەندروستی، چونکە ئەوانە منداڵ و گەنجن با تووشی نەخۆشی نەبن، ئەوانە دوارۆژی میللەتی ئێمەن.

مامۆستا ویداد پێی وایە ئەو سیستەمە نوێیەی پەروەردە لە کوردستان سەرناگرێ و دەڵێ: سیستەمی پەروەردەی نوێ بەو شێوەیە لە کوردستان سەرناگرێت، ئەگەر چارەسەری بنکەکان و ئەو خاڵانە نەکرێ کە باسمانکرد.

مامۆستا لێرە ناتوانێ لە پۆلەکان قوتابی خۆی بناسێ و لێی تێبگا، لەبەرئەوەی ژمارەی قوتابییەکان زۆرە، مامۆستاش گوناحە لەناو ئەو هەموو قوتابییە، چونکە نازانێ پەروەردەیان بکا یان وانەکەیان تێ بگەیەنێ. جا لەبەرئەوە توندوتیژ دەبێ لەگەڵیان ئەگەر لێشیان نەدا قسەی نەشیاویان پێدەڵێ.

دواتر لەوێ قوتابییەکان بەپێی تەمەن لە پۆلەکان دادەنیشن جیاوازی تەمەن لەنێوان قوتابییەکانی یەک پۆل نییە، لێرە لە پۆلی شەشی سەرەتایی قوتابی تەمەن ١٦ ساڵی لەگەڵ قوتابییەکی ١٢ ساڵی لەیەک پۆل دادەنیشن، ئەوە لە پەروەردە شتێکی غەڵەت و کفرە، بە تایبەتی ئەو قوتابخانانەی پێکەوەن و کچ و کوڕ بەیەکەوەن.

یەکەم قوتابخانەی کچان لە هەولێر

مامۆستا شوکریە عەلی ئەکبەر

ئا: مەسعود مەلا هەمزە

لە دیدارێکی تایبەتی بەدرخاندا مامۆستا ویداد خالس باس لەیەکەم قوتابخانەی کچان لە هەولێر و مامۆستا کوردەکانی ئەو قوتابخانەیە دەکا و دەڵێ: یەکەم قوتابخانەی کچان لە هەولێر لە ساڵی ١٩٢٧ لە قەڵات بەناوی قوتابخانەی هەولێری کچان دامەزرا، خوێندن بە زمانی عەرەبی بوو، تەنانەت وانەی کوردیشی تێدا نەبوو، مامۆستاکان هەموویان لە شاری موسڵ و بەغدا هاتبوون.

ژمارەی قوتابیان ١٦ کەس بوو لە قۆناغی شەشەمی سەرەتایی، لە ساڵی ١٩٣٣ (٧) کچ بەشداری تاقیکردنەوەی بەکەلۆریەیان کرد و پرسیارەکانیان لە بەغدا دەهات و دەفتەرەکان هەر لە بەغدا کۆنترۆڵ دەکران، لە ئەنجامدا تەنها یەک قوتابی لە تاقیکردنەوەکان دەرچوو و بڕوانامەی شەشی سەرەتایی وەرگرت، ئەویش خوالێخۆشبوو مامۆستا شوکریە جیاووکی دایکم بوو. لەو سەردەمەدا دابونەریتی کۆمەڵایەتی رێگەی بە کچ نەدەدا بۆ خوێندن بچنە شارێکی تر، بەڵام خاڵم پاڵپشتی دایکم بوو و هەروەها خوالێخۆشبوو مەعروف جیاووک رووناکبیری هەولێر و داکۆکیکار لە مافی میللەتی کورد پاڵپشتی کرد، تەواوکردنی خوێندن لە (دارالمعلمات) لە بەغدا ماوەی ٣ ساڵی دەویست، واتە دایکم لە ساڵی ١٩٣٦ بڕوانامەی خانەی مامۆستایانی لە بەغدا بە پلەی یەکەم وەرگرت و لە قوتابخانەکەی خۆی لە قەڵات دامەزرا.

مامۆستا ویداد باس لەوە دەکا دابونەریتی ئەوسا رێگەیان نەدەدا قوتابخانەی قەڵا لە سەرەوەی قەڵا بگوازرێتەوە بۆ خوارەوە، چونکە زۆربەی قوتابییەکان خەڵکی قەڵات بوون.

مامۆستا شوکریە یەکێک بووە لە مامۆستاکانی ئەو سەردەم و مامۆستا ویداد لە بارەیەوە گوتی: مامۆستا شوکریە بەردەوام بوو لەکاری فێرکردن و پەروەردەی قوتابیان تا ساڵی ١٩٧٦ و لە ساڵی ٢٠٠٣ ماڵئاوایی لە ژیان کرد و تا ئێستا هیچ رێزلێنانێکی بۆ نەکراوە هەرچەندە وەزیری پێشووی پەروەردە عەبدولعەزیز تەیب لە پرسەکەی سەردانی کردین بەڵێنی پێداین کە قوتابخانەیەکی بەناو بکا، بەڵام تا ئێستا وەڵامی نییە.

کاتی خۆشی دایکم داوای لە دایکان و باوکان و خزم و کەسەکانی خۆی دەکرد کە منداڵەکانی خۆیان بنێرنە قوتابخانە.

دووەم مامۆستای دەرچووی خانەی مامۆستایان مامۆستا خەیریە رەفعەت بوو، کە لە ساڵی ١٩٣٨ خانەی مامۆستایانی تەواوکرد.

لە ساڵی ١٩٣٩ش دوو مامۆستای تر خانەی مامۆستایانیان تەواوکرد ئەوانیش خەیریە نادر و رەبیعە رەشید بوون.

لە ساڵی ١٩٤٠ ئەستێر سەعید لە خانەی مامۆستایان دەرچوو، مامۆستا ئەستێر جگە لە کاری مامۆستایی خۆی لەگەڵ نەقابەی مامۆستایان لە دەرچوونی رۆژنامەی هەولێر بەشداری دەکرد.

مامۆستا ئەستێر لەبەرئەوەی هاوسەرەکەی دکتۆر حیکمەت قوزمیدس لە شۆڕشی ئەیلوول بەشداری کردبوو مامۆستا ئەستێر بۆ ماوەی ٢١ رۆژ لە هەولێر گیراوە و دواتر بەریانداوە، ئەگەرچی ٣ منداڵی وردی هەبووە.

مامۆستایەکی تری شاری هەولێر بەدریە پیرداود بوو، کە لە ساڵی ١٩٥٢ دامەزراوە و لە ساڵی ١٩٨٤ خانەنشین کراوە و نموونەی مامۆستای دڵسۆزی کوردپەروەر بووە و بەهەموو جۆرێک یارمەتی خێزانە لێقەوماوە کوردەکانی دەدا و خوشکی فازیڵ پیرداودی پێشمەرگەی دێرینە و مەسئولیەتی بەڕێوەبردنی هەموو منداڵەکانی فازیڵ لە ئەستۆی ئەو بووە، جگە لەوەی لەهەموو بەندینخانەکانی عێراق بەدوای فازیڵی برای دەگەڕا.

مامۆستا ویداد باسی لەوەکرد لە ساڵی ١٩٥٨– ١٩٥٩ ئەوان چوار قوتابی بوونە، کە بریتی بوونە لە (ویداد خالس، رووناک ناسح، زاهیدە شەهاب، سوعاد مەعروف) و پۆلیان بۆ نەکراوەتەوە، بەڵام نەشئەت محەمەد سەفوەت بەڕێوەبەری پەروەردە بووە و پۆلی بۆ کردوونەتەوە بە موافەقەی وەزارەتی پەروەردە لە بەغدا بەماوەی هەفتەیەک دوو هەفتە ژوورێکمان بۆ دروستکرا بۆ پۆلی چوارەمی زانستی.

مامۆستا ئەستێر سەعید- ڤیەننا ٢٠٠٨

لەو سەردەمیشدا مامۆستا نەشئەت محەمەد سەفوەت و مامۆستا عیزەدین فەیزی رۆڵیان هەبوو لە داواکردنی هاتنی کچان بۆ قوتابخانە و داوایان دەکرد دایک و باوکەکان کچەکانی خۆیان لە خوێندن بێ بەش نەکەن و قوتابیان خوێندنی قۆناغی ئامادەیی و دواتر خوێندنی زانکۆ تەواوبکەن.

بڕوانامەی دەرچوونی مامۆستا شوکریە لە خانەی مامۆستایانی بەغدا

نمرەکانی خوێندنی مامۆستا شوکریە لەخانەی مامۆستایانی بەغدا

چەند سەرنجێکی خێرا لە سەروەری و بەجیهانی بوون

قاسم محەمەد

بەجیهانی بوون دیاردەیەکە کۆمەڵێک دیاردەو دەرەنجامی لەگەڵ خۆیدا هێناوە چەندین چەمک و شێوازی پەیوەندی کۆنی لەکۆت و زنجیرەکردنی گەلان ڕامالیوە، پەیوەندی و ئاگایی لەنێوان گەلان دروست و پتەو کردووە، برە تێچووی پەیوەندی و گواستنەوەی لە نێوانیان سووک و هەرزان کردووە، ڕێگری دەست کردنی لە نێوانیان ئەگەر ڕانەماڵیبێت، ئەوا لاوازو بێهێزی کردووە، چەندین ڕێکخراوی نێودەوڵەتی هێناوەتەوە بوون و کاریگەری بەسەر گەلان جێهێشتووە.

لەلایەکی دیکەوە سەرەڕای ئەوەی گواستنەوەو گەیاندنی سەرمایە و تەکنەلۆژیای سەردەمی و نوێ و کاریگەری لەو دیو سنوورەکانەوە پەڕاندۆتەوە.

سەرەڕای ئەم ڕاستیانەی سەرەوە دەبێت ئاگاداری ئەوەبین کە ئەم بەشاڵاو هاتنەژوورەوەی سەرمایەی بیانی ڕێگا لە بۆڕبۆڕێنی بازاڕی ناوەخۆ دەگرێت ئابووری نیشتیمانیمان نەخاتە مەترسی و داڕزینەوە، بۆنمونە نابێت لەبواری قەرزدان بەدام و دەزگابیانیەکان دەرگا والابێت و بەرامبەر بە جووتیارو کارگوزەرانی خۆماڵی دەست بەستراو بین، خالێکی گرینگی دیکە کە دەبێت ئاگاداری بین ئەوەیە کەبەتایبەت کردنی دامودەزگا بەرهەمهێنەرەکان لەکەرتی دەوڵەتەوە کارگەو کۆمپانیا گەورەکان فرۆشتن بەرامبەر بەسەرمایەک، کە سەرەنجام زەلەرێکی گەورەی لێبکەوێتەوە، لەڕووی خەراپ بەکارهێنانی بەرهەمەکەی لەلایەن سەرمایەدارە گەورەکان و دەرهێنانی ئەم کارگەو کۆمپانیایانە لەدەست حکومەت و دەست بەسەر داگرتنیانی لەلایەن چەند کەسێک و بێکارکردنی ئەو کرێکار و شارەزا و کادیر و پسپۆڕانەی، کە ژیانیان بەم کارگەو کۆمپانیایانە بەسترابووەوە لەلایەکی دیکە بنبڕکردنی کادیرانی خۆماڵی، کە شارەزایە لەم بوارەدا بەهۆی دابرانیان لەم بوارەدا، چونکە سەرمایەدارەنوێیەکە بۆی هەیە لەجیاتی کادیر و شارەزا خۆماڵییەکان کرێکارو کادیری بیانی بە نرخێکی زۆر گونجاو بۆ خۆی بەکار بێنێت، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەم خاڵانەی سەرەوە لەتێبینی کردن لەخۆ خستە باوەشی بەجیهانی بوون بەتایبەتی لەبواری ئابوورییەوە سەبارەت بەو گەلانەی، کە تاوەکو ئێستا بەمافی چارەی خۆنوسین نەگەیشتوون، ئەوا تێکەڵ بوونیان لەگەڵ کۆمپانیای زل کاریگەرەکان، بەتایبەتی لەبواری نەوت، ئەوا بەرامبەر سوود مەندبوونیان لەم بۆندو گرێبەست و پەیمانەئابوورییانەلەکاتی سەرهەڵدانی تەنگژەی سیاسی و مەترسیدارە بۆ سەر ئەم گەلانە لەلایان ناوەندەوە، ئەوا لەلایەن نێودەوڵەتییەکان ناچاردەبن دەستەوەستان نەوەستن و داکۆکی لەباڵادەستی دەسەڵاتی ئەم گەلانە بکەن و ببن بەهۆکاری لابردنی مەترسی لەسەریان لەلایان دەسەڵاتە ناوەندییەکانەوە، ئەویش بەهۆی بەرژەوەندی تایبەتی خۆیانەوە، نابێت لێرەشدا مەرجی دەستپاکی دەسەڵاتدارانی خۆجێی، کە ڕابەرایەتی و حکومڕانی ئەم گەلانە دەکەن لەیاد بکەین و ئەگەر گەندەڵیش هەبێت و چارەسەرنەکرێت، کە ئەویش بە چاکسازی بەردەوام و بەدواداچوون لەلایەن دەستەیەکی پاک و شارەزاو بوێرو دەسڵاتدار دەبێت، ئەوا ئەم پیلانەشی چارەسەری کێشەکە نییە.

*دەرچووی زانکۆی زانستە سیاسییەکان، زانکۆی بەغدا.

کوردستان لانەی سەرەکی ئێزیدییەکان

ڕاپۆرتی: ستار محەمەدئەمین

یەکێک لە دیاردە هەرە دیارەکانی کۆمەڵی کوردەواری فرەئاینییە، ئێمە وەک کورد زۆر کەم بایەخمان پێداوە، یەکێک لەو کۆنترین ئایینانەی کە بیانییەکان بایەخی زۆر پێدەدەن و سەرنجی ڕۆژئاواییەکانی بۆ خۆی ڕاکێشاوە، ئایینی ئێزیدییە، ئێزیدییەکان تاوس مەلەک و ئاگر و ڕۆژ و مانگ بە گەورە، خوا دەزانن، هەر بۆیەش لەکاتی نوێژکردن ڕوو لەڕۆژ دەکەن و بەقیبلەی خۆیان دەزانن، هەموو ڕۆژێ لەگەڵ دەرکەوتنی گزنگی بەیانیان و پێش ئاوابوونی ڕۆژ و نیوەڕۆیان ڕوو لەڕۆژ دەکەن و لەبەر خوا دەپاڕێنەوە.

لە سەرەتاشدا بابەشێخ سەرۆکی ڕۆحانیەتی ئایینی ئێزیدی گوتی: ئێمە بەیانیان هەڵدەستین ڕوو دەکەینە خوا، ئێمەی ئێزیدی دەڵێین: (ڕابە ژ تاری ڕابە، مەست کە مەرزی و ئابە، دام کە دەستان و چاوان) یانی ئەوە لەباب و باپیرانەوە ماوەتەوە کە سبەینان هەڵدەستن و نوێژدەکەین، شەبەق و نزیک ڕۆژهەڵاتی نوێژی دەکەین بەکرمانجی و بەکوردی دوعا دەکەین و دەڵێین خودای گەورە خێرەکی بداتە ئەو زەوییەی و هەمووی چاک بکات و باشی بکات و ئەو خەڵکەی هەموو چاک بکا.

دواتر عەزیز شەمۆ ئەلیاس بەرپرسی نووسینگەی کاروباری ئێزیدییەکان گوتی: ئێزیدی ئایینی هەرە کۆنی کوردە، بەو مانایەی ئایینی هەرە کۆنی کورد ئێزیدی بووە و کوردستانیش یەکەم لانەی کوردەواری ئێزیدیان بووە و کوردستانی ئێستای خۆشمان ئایینی کۆنیان هەر ئێزیدی بووە.

جەمیل عەبدالی ڕووناکبیریش دەڵێ: ئێزیدی لەمێژوودا زوڵمێکی زۆریان لێکراوە، زۆرجار باسکراوە دواییش کە هاتن بە تایبەت لە عێراق، هەر لەگەڵ دروستبوونی دەوڵەتی عێراق زوڵمەکە بووە دوو زوڵم لەڕووی نەتەوەیی و لەڕووی ئایینییەوە.

فەقیر حەجی فەقیر شەمۆی سەروەری پەرستگای لالش دەڵێ: کوردستانی ئەسڵ ئێمەین، لە کۆنەوە ئێمە لە کوردستانین و ناوی کوردستان هەیە و لەنێوان نوح و ئیبراهیم خەلیل، دەڵێ (تاوس مە ژ خۆشدوێ ژ مالا و ڕاوەستا بلقەندیلە و ژ بەری ئادەم و چەندی بەدیلە، هەری هێدیدا ئادەم و نوح و ئیبراهیم خەلیلا).

بە مەبەستی ئاشنابوون بە ئایینی ئێزیدی و ڕەسەنایەتی کوردبوونیان بڕیارماندا سەردانی ناوچەی شێخان بکەین، کە مەڵبەندی خوا پەرستی ئێزیدییەکانە، دوای ئەوەی گەیشتینە شارۆچکەی شێخان پەیوەندیمان بە چەند دۆست و دڵسۆزێکی خۆمان کرد، ئامانجی سەردانەکەمان ڕوونکردەوە و زۆر دڵشاد و دڵخۆش بوون، پێمانگوتن ڕێگامان نیشان بدەن بۆ ئەوەی سەردانی لالش بکەین، کە پەرستگایەکی پیرۆزی ئێزیدییەکانە، برادەرێک بەناوی هۆمەر بووە هاوسەفەرمان و چاوساغمان بوو، ڕێگای لالشمان گرتەبەر لە ڕێگادا پرسیاری زۆرمان ئاراستەی هۆمەر کرد، بەڵام بە کورتی وەڵامی دەدایەوە، دەیگوت: ئێستا دەگەینە لالش و لەوێ فەقیر و پیر هەن، ئەوان دەتوانن وەڵامتان بدەنەوە، گوتمان فەقیر و پیر مانای چییە؟ گوتی ئێمە فەقیر و پیر و شێخمان هەیە، ئەوان شارەزای ئەو ئایینەن، لەگەڵ گەیشتنمان بۆ بەردەم پەرستگای لالش گەنجێکی باڵابەرزی چاوشین پێشوازی لێکردین و کاکە هۆمەر بە یەکتری ناساندین، ئەو گەنجە فەقیر وەلی بەو مانایەی خزمەتکاری پەرستگاکەیە، داوامان لە فەقیر کرد کە تەواوی پەرستگای لالشمان پیشان دان، ئەویش فەرمووی لێکردین بۆ پەرستگاکە، ئێمەش دوای کەوتین، گوتیان پێڵاوەکانتان داکەنن، ئێمەش بەپێخاوسی بەدوایان کەوتین.

فەقیر وەلی لە دەرگایەکی بچووک چووە ژوورەوە و دیوارێکی ماچکردو کڕنووشی بۆ زەوی برد، سەرم بڵند کرد وێنەیەکی تاوس لەسەر دەرگای مەزارەکە هەڵواسرابوو، ڕۆژێکی لەبەردەم و مارێکی ڕەش بە تەنیشتییەوە بوو.

تاوس و ماری ڕەش لەلای ئێمە پیرۆزە، ماچی کردن چووە ژوورەوە زۆر بە پەلە دەڕۆیشت بۆ ئەوەی زوو بگاتە مەزاری شێخ ئادی، منیش دەمویست پرسیاری زۆری لێ بکەم، بەڵام دەرفەتی کەمی دەدامێ.

پێش ئەوەی بگەینە سەر مەزاری شێخ ئادی، دوو دەرگا هەبوو، یەکێکیان بۆ مەزاری شێخ ئادی و دیاربوو بۆ هەموو کەسێک ئاسایی بوو، بەڵام ئەوەی تریان دەبوایە تەنها ئێزیدییەکان بچنە ژوورەوە، گەیشتینە سەر مەزاری شێخ ئادی، فەقیر وەلی سێ جار بە دەوری مەزارەکە سووڕایەوە.

دواتر لە دەرگایەکی تر چووینە ژوورەوە کە کۆگای زەیت بوو، ئەو گوتی: ئەوەی دەیبینن هەمووی زەیتی زەیتوونە و بۆ داگیرساندنی ئاگرە لە هەموو شوێنێکی لالش، سەرم بەرزکردەوە و گوتم ئەمە چییە، گوتی: ئەمە بەردی موعەللەقە، واتە هەڵواسراو، شوێنی مراز و ئاواتەکانە پاشان دوو کونی بچووکی پیشاندایین و گوتی: ئەمەش کونی بەهەشت و جەهەننەمە.

لەوێ گەڕاینەوە مافوورێک ڕاخرابوو گوتم ئەمە چییە؟ گوتی: ئەمەش سجادی بابەشێخە کە سەرۆکی ڕۆحیانەتی ئایینی ئێزیدییە، گوتم ئەی ئەو پەڕۆ سوورە چییە؟ گوتی: ئەمەشیان شوێنی تاوس مەلەکە. لە هاتنە دەرەوەدا لەبەردەم دەرگای پەرستگاکە دەنگی ئاوێکم بیست، گوتم ئەی ئەو ئاوە چییە؟ گوتی: ئەوە ئاوی کانی سپییە و زۆر پیرۆزە، گوتم ئەی سەرچاوەکەی؟ ئەویش ئێمەی بردە سەر سەرچاوەکە و پیرۆزی ئاوەکەی بۆ شیکردینەوە و گوتی: ئەوە سەرچاوەی ئاوەکە لەوەی دێت ئاوەکی پیرۆزە لەلای ئێزیدیان بۆ ئەو ئاوەی نەزرەیەک هەیە لای ئێزیدییان وەختی زەمانی نوح پێغەمبەر لافاو لەو ناوچەیە هەستا، چونکە شوێنی پێغەمبەر نوح لەناو کەشتییەکە لە کوردستانی لە جەبەل جودی ناسراوە، ئەو ناوچەیە هەمووی ئاوی تێدا نەماو ئاوەک دەرکەوت کە ڕەنگێکی دیاری هەبوو، ئاوێکی سپی، ئەو ئاوەش سپی بوو هی شێخان بوو، بۆیە لای ئێزیدییەکان پیرۆزە و زیارەتی دەکەن.

جەمیل عەبدالی ڕووناکبیر زیاتر باسی ئێزیدییەکان دەکا و دەڵێ: ئێزیدییەکان پێکهاتەیەکی گرنگی گەلی کوردستانن و دەتوانم ئێزیدییەکان وەک جوگرافیایەک باس بکەم، دوای ئەوە کەمێک لەسەر مەسەلەی مێژوویی کە ئێزیدی چۆن بوونە، بە تایبەتی پێش (٦٠–٧٠) ساڵ پێش ئێستا، ئێزیدی لە هەر چوار پارچەی کوردستان، یان سێ پارچەی تایبەت جێگرترن، بەشی زۆریان لە کوردستانی عێراقن و ئەوانی تر لە کوردستانی تورکیا لە ناوچەی نسیبین و مێردین و ئەوان و دێنە خوار بۆ جزیرە، بە تایبەتی ناوچەی حەسەکە و بەشێک لە عفرین کە ئێستاش ماون و لەوێ جێگیرن، ئەوانی تر وەک هێڵێک لە ناوچەی شەنگالەوە دەست پێدەکات و لەلایەکی ترەوە بۆ ناوچەی زاخۆ ئینجا بۆ ناوچەی سمێل و دهۆک تا دەگاتە سەرەوەی موسڵ و تا ناوچەی باشووری بارزان. ئێزیدییەکان لەم شوێنانە جێنشینن و ئێستا کە ئێمە لە کوردستانی عێراقین و زیاتر لەسەر ئەوانە دەدوێین و قسە دەکەین، بە بۆچوونی من ئێزیدییەکان لە کوردستانی عێراق نزیکەی نیو ملیۆن کەس دەبن، کە زۆرجار سەرژمێری دەکرێ و باسی دەکەن دەڵێن ٧٠٠– ٨٠٠ هەزارە، بەڵام بە تەخمین تەخمین دەکەین ٤٥٠ تا ٥٠٠ هەزار کەس دەبن و زیاتریان لەچیای شنگالن، کە دوو بەشن بەشی شەمال و بەشی قوبلەی پێ دەڵێن، ئەوانی تریش لە شێخان و باشیک و بارزان و دهۆک و زاخۆ و سێمێلن.

پەرستگای لالش

عەزیز شەمۆش باسی شوێنی ئێزیدییەکانی کرد و گوتی: ئەوەی دەیڵێم بۆچوونی خۆمە، لەوانەیە نزیکیش بێ لە ڕاستی، ئێمە کە دەڵێین کوردستان یانی کەواتا شوێنی ئێزیدی کە لێی ژیاون ئێمە واتێدەگەین ئەو شوێنەی ئێزیدی تیایە کوردستانە، کەواتە نیشتمانی دایکی کوردەواری ئەو شوێنەی ئێزیدی لێی ژیاون. جا کە تۆ دەڵێی سنووری جوگرافی، ئەوەی ئێستا دەست پێدەکات لە شنگالەوە لەنزیک سنووری سوریا تا دێتن ڕووبەرێکی زۆر فراوانی هەیە، لەوانەیە شنگال خۆی شارێک یان پارێزگایەک بێ، یانی ڕووبەری شنگال ئەگەر لە دهۆک زیاتر نەبێت کەمتر نییە، تا دێتە ئەولای دیجلە، دێیەکانی سەر بە قەزای تلکێف، ئینجا دێت تا نزیک سنووری موسڵ باشیک و بەحزال، ئینجا دێتە مەقلوب لە مەقلوبیش مەهد لەوێیە و تەقریبەن ٩،٨ دێ لەوێیە و دێتە شێخان، لەلای دهۆکەوەش هەر لە فیشخابوورەوە لە سنووری تورکیا، ئێزیدی هەریری لەوێ هەیە تا دێتە نزیک دهۆک و کۆمەڵگای شاریا و خانکێف ئەوە لەوێن، هەندێ ڕاستی تریش هەیە خەڵکی ئێزیدی لەنێوان خۆمان قسە دەکەین، باب بۆ کوڕ و باپیر بۆ نەوە، بۆ نموونە مەقلوبەی خۆمان دەمانگوت ئینزاب یانی خول، ئێمەش بیروباوەڕمان وایە ئێزیدی ئەو ئایینەیە، کە عیبادەتی خوا دەکات، هیچ پەیوەندییەکیش لەنێوان یەزید مەعاویە و ئەوانەی تردا نییە ئیجازە ڕاستییەکەی ئێزیدییە، خۆی لەسەبەقەو دوعا و شتی وا ئێزیدیش هەیە دەڵێ: (سوڵتان ئێزید ب خۆ پادشایە، هەزار و ناڤ ل خۆ دانایە، ناڤێ مەزن هەر خودایە) کەواتا هەر ئێزیدی و میللەتی خۆمان و ئایینی خۆمان هەیە.

عەزیز شەمۆ ش باسی ناوی ئێزیدی دەکا و دەڵێ: ناوی ئێزیدی لە ئینزدانی هاتووە، ئینزدان یانی خوا، ئەی بە عەرەبی دەڵێن (الذی خالقنی) و خودا ئێمە بەکام دێنێ، خودا (الذی خلقه نفسه) ئێمە هەر لە کۆندا و هەموو مێژوونووسان دەڵێن ئێزیدییەکان کەونترن لە هەموو ئایینەکانی تری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ئێزیدی ئایینەکە لە چەند قۆناغەک هاتووە، قۆناغی یەکەم هەر لە ئارییەکان خوا بەڕۆژی دەناسین و ئێستا پیرۆزی ئاگر دەکەن هەر لەبەر ڕۆژ و هات لە کاردۆخی و داسینییەکان، چەند قۆناغێکی تر هاتوون، لە ئێستا ڕاوەستاوە لەسەر ئێزیدی، ئێزیدی پتر لە وشەی ئەزدان یانی (الذی خلقنی) هاتووە.

هۆکاری زۆر هەن کە بسەلمێنن ئێزیدییەکان کوردی ڕەسەنن، یەکێک لەوانە زمانی خواپەرستی و قسەکردنیان بە کوردییە، هەروەها هەردوو کتێبە پیرۆزەکەی ئایینی ئێزیدیان کە بەناوی (صلیوە و مستەفا ڕەشە) بە ئەلفوبێی کوردی کۆن نووسراوەتەوە. ئێزیدییەکان وەکو هەموو ئایینەکانی تر جەژن و بۆنەی ئایینیان هەیە، جەژنی ڕۆژوگرتن و جەژنی خدر ئەلیاس و جەژنی سەری ساڵ، کە بە چارشەماسور ناودەبرێ، کۆنترین و پیرۆزترین جەژنی ئێزیدییەکان، ئەم جەژنە لە سەرەتای مانگی نیسان دەستپێدەکات و بە جەژنی مەلەک تاوس ناودەبرێ.

عەزیز شەمۆ ئەلیاسیش دەڵێ: تاوسی مە خۆش دەلیلە ئەزمانە و ڕاوەسابو ل قەندیلە و ژ بەری ئادەم و چەندی بەدیلە، هەری هێدا ئادەم و نوح و ئیبراهیم خەلیلا، تاوسی مەلەک دەلیلەکی عێرفە، ئەو درابک جار سەدەفە، تاوس مەلەک دژانی کی دەیەکی تەلەفە، تاوسی مەلەک دەلیلەکی چێیە و ڕێبەرێ چەندی ڕێیە، تاوسی مەلەک وەزات حەسەن و حوسێنییە، حەسەنیش حوسێنیش ئەمسالا د ناڤبەری نێر و مێیە، حەسەن و وسێ پەیدابوو، ویان قەندیلێ ڕاوەستا بوو، حەسەن نوعیاتا حەسەن شا بوو، شایەدی دێ نوحبەتێ لە ئەزمێرا کر شوخێ سوننەتێ، ئەردا قەدا وەدای لەبی ئومەتێ، لەبەنی ئومەتێ ئادەمە.

فەقیر حاجی باسی ڕازاندنەوەی ماڵەکانیان بەجۆرەها گوڵ دەکا و دەڵێ: ماڵەکان بە جۆرەها گوڵ دەڕازێنینەوە، دەگاتە ئەوەی ئێزیدییەکان گوڵی سوور لە جامانەکانی سەریان ببەستن و چرا لە ماڵەکان و شوێنە پیرۆزەکان هەڵبکەن.

جەژنی جەمە

ئەم جەژنە لە پەرستگای لالش بەڕێوە دەچێت، لەو جەژنەدا ئێزیدییەکان شایی و هەڵپەڕکێ و سەمای کوردەواری و مەراسیمی ئایینی لە هەموو ڕۆژەکانی ئەو جەژنانەدا بەڕێوە دەچێت.

فەقیر حاجی سەبارەت بەم جەژنە دەڵێ: ئێمە د ئاشووبێ دبێژن تو ڕەحیمی تو کەریمی تو ڕەحیمی تو خالقی حەرشێ عەزیمی، ژ عەرشێ توی قەدیمی، یارەبی تو لایەقەی مەدح و سەنای، مەدح و سەنای بۆتە چاکەن، حەزاز و جەلالەن بۆتە چاکەن، یارەبی تو وەحدالقەهاری، بێ شەریکی بێ هەڤالی، ڕەحمەتا ژ عەرد و ئاسمانە، تو ژی بە جروبورا ژکالی ژاکایە، یارەبی تو خودێیەکی بە هەقی، تو کەسێ بێ کەسانی، جەلیل و حەیی، جەهرەبێ کەشتیای بەهجا تەنگاڤیای، بۆ سلێ خۆ، مرازا خۆ، ستارا خۆ، سعودا خۆ، بالێ خۆ سەد خوازی، ژ نوێنەرامەکا دەمەدەها، ئەو خاسیە ناڤا قوباها، ڕووناهی دابا ما سوبعا، ڕووناهیدا سپێدە هەر بوو بۆ دە حەرەباتێ سواربوو، سەد خۆزیێ مە بووە دوویی مێری، پێش هەڤیا خۆ وەستا بوو، سەد خۆزییە من هەبوویێ مێری، پێش هەڤیا خۆ ڤە د هەستا عاشق و مەعشوقێ مستە لە دەستامەوە مرازا خۆ ژوان د خۆسا، ئەوان مرازاخۆ ژ هەڤیا دخواستا. ئامین. ئامین– هەمیە تا شەمسەدین– فەخرەدین، ناسرەدین، سیعادین، شێخ شەمسا قوەتادین، سوڵتان شێعا دیتایە ژ عەوەل و ئاخرین. خێرا بلاری شەڕا وەرگرین هەقا ئەلحەمدوللایە ڕەب العالەمین، بەوێ ڕۆژێ زریقی نور ژ نورێ تەفەقی، مەلیک عەنبەران دەشەفەقی، یارەبی تو بی خاترا قەسرا جەهل بنیان، مەندێ شیرین مەندێ تۆ بەڕۆژێ حەزمانا شەفەقی، مە هەندەرەک خوازی ل ڕەحمەتا شیفا ب کەرەما شیفارەزا مەلبشەسن، مەسم ژ خەدەهێ لالشێ خودانێ قوبەهێ، دێ بشینم زەنمە دەهێ مەستم ژ دیوارێ، ل بشتیشم زەنگ بەیانێ، یاتیشتم تەئمینێ نەسەنێ، یاسیشم توی ڕەحیمی، خالقی می ژ قەدیمێ، ل هەموو زەردا حەلیمێ، بشیشم تا ڤەک ژ ناڤێ خودێیە، خودێ تەعالا هەزار و یەک ناڤێن خۆ دانان ناڤێ ژ پیشم سە. یا شیشم توی ڕەحمانی خالقی مەی ل هەمی دەردا تو دەرمانی، یاشیشم تۆ مەدفەری، خالقێ من و هەر و هەری، تو ڕسق د دەی و ڕسق ل بەری، ژ مالا هەتا مالی، شێ شەمسا خودان نەمسخالی، ئەم شیشم ناڤلێ و خیالە، ژ دەرەجێ هەتا دەرەجێ، شێ شەشەمە وێ خودان فەرەجێ، ئەم دێدە سوتانە مەشە شومکان چوونا کەعبە لەجێ، بەلێ وەختەکی بەرێ میللەتی قوبلەتی بەرێ ڕەش بوو، ئەم سوبەنێ ژ ڕابین ب خۆ بالکەینی خودێ وەسا، بەرێ خۆ دەدەینێ ڕۆژێ ئەم وەسا بالکەینی خودێ هێڤاری لەبەرەخۆ دەبیتە هێڤاری، ڕۆژێ، چونکو قیبلەتامە نوکە قیبلەتل بدورە، جار شەرق و جار غەرب قوبلەتی بدۆرە.

ئێمە دبێژین لالش جێیەکی موقەدەسە و لالش ژ کەوندا ئاتیتە بۆمە وەکو جێیا عیبادەتا مە، جێیەکی پاک و پاقژ و ژ نوێژا هاتیە و وەقتێ مە دبێژین عەردێ خودێ چێکری، لالش ناڤدا هات، ئەم دبێژین لالش، وەفدێ دنیا زەنیان بووین، مەلەک زەین، ئەمە دبێژین تاوس مەلەک هات، ئەڤ دنیا خەملاندن ڕەنگاو سا عەردێ خودێ و سا هەموو خەلاتکرن، جێیەکی ئاڤ لێ هەبوو جێیەکی چاڵ لێ چێکر کر، جێیەکی هەموو چێکر، ئەوێ ڕۆژێ لالش ل ناڤدا چێکر.

بابەشێخ باس لەمێژووی ئەم ئایینە کۆنەی کوردان دەکا و دەڵێ: ئەم ئایینە کۆنەی کوردان بەدرێژایی مێژوو زۆرجاران کەوتۆتە بەر هێرشی نارەوا و بێزاریان کردوون، لەسەردەمی عەباسییەکان و عوسمانلییەکان ڕەدوونراون و بڕیاری نارەوایان بەسەردا سەپێنراوە و زوڵم و زۆریان لێکراوە، گەیشتۆتە ئەوەی پیرۆزترین مەڵبەندی ئایینیان لێ هەڵبتەکێندرێ و سووکایەتیان پێبکرێ، ڕەشەکوژییان بەرامبەر بکرێ، بەڵام ئێزیدییەکان کۆڵیان نەداوە هەر لەگەڵ سەرهەڵدانی بزووتنەوەی نەتەوایەتی کوردستان دەوری بەرچاویان هەبووە.

جەمیل عەبدال باس لە ڕۆڵی ئێزیدییەکان لە هەستی نیشتمانپەروەری و کوردایەتی دەکا و دەڵێ: لە شۆڕشدا کە زیاتر مەسەلەی نەتەوەیی زاڵ بوو بەسەر مەسەلەی ئایینی، دیاربوو ئێزیدیش توانیان وەک بەشێکی گرنگ لە میللەتی کورد خۆیان ببینن و بکەونە ناو شۆڕشەوە و بەشداری لە شۆڕش بکەن. شوێنی ئێزیدییەکان وەک باسمکرد لە ناوچەی شێخان و دهۆک و زاخۆ، لە هێڵی تەماس لەنێوان شاخ و دەشت، لەوێ ڕۆڵێکی زۆر گرنگیان بینیبوو لە شۆڕشی کوردستاندا، هەم وەک پێشمەرگە کە بەشدارییان کردووە، هەم لەڕووی دابینکردنی ئازووقە، ئیعتیمادی شۆڕشی کورد بە پلەی یەکەم لەسەر ئەو شوێنانە بوو، کە ئێزیدی لێی جێ نشین بوون، چونکە شوێنێکی دەشتایی بوو، ئازووقە لەوێ هەبوو، دانەوێڵە گەنم و جۆ و نیسک و نۆک زیاتر لەوێ هەبوون، ئینجا لە تەمویلی شۆڕش دەتوانم بڵێم لە دەڤەرە ئێزیدییەکان بوو کە تەمویلی شۆڕش بکەن بۆ ئەوەی شۆڕش بەردەوام بێت لەم ڕووەوە لە ڕوویێکی دیکەشەوە لەڕووی پێشمەرگایەتی من خۆم لە بیرمە کە شۆڕشی ئەیلوول دەستی پێکرد، بەسەدان خەڵکی خۆمان و لە خانەوادە و خزم و کەس و کاری خۆمان و لە دەڤەری خۆمان کە بوونە پێشمەرگە بەنان و چەکی خۆیان، بەبێ بەرامبەر وەک ئێستا نەبوو، خەڵک بەشداریان لە شۆڕش کرد، شەهیدیان داو هەموو کاتێک ئەو دەڤەرانە موعارز بوون بۆ تۆپباران و تەیارە و کوشتن و سووتان، من ئەوەی لەبیرمە لە دەڤەری خۆمان لە (٦٣)دا ئەو دەڤەرە سووتێنرا و جارێکی تر گەڕانەوە، لە (٦٥ و ٧٤ و ئینجا لە ٧٨ و ٨٧ و ٨٨ لە ئەنفال دەستی پێکرد و تەختکران لەگەڵ زەوی کە چۆن دەبینین لە هەموو کوردستان وایانکردبوو، لەمیانەی ٤٥٠٠ دێیەکە بەشی یەزیدیشی تیابوو، کە گوتم کوردستانی عێراق زیاتر لەنیوەی یەزیدییەکان لە شنگالن، ئێستاش زەویان لەژێر دەستی عەرەبە، یانی زوڵمێکی زۆریان لێکراوە لە کاتی خۆیدا هەر شتێک دەرچووبا بۆ کورد ئێزیدییەکان لێی بێ بەش بوون، دەیانگوت ئێوە عەرەبن، کە شتێک بۆ عەرەبیش با عەرەب وەک کوردێک هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دەکردن، ئینجا بێ بار بوون لە هەموو شتێکەوە، لە ئێزیدییەکان کەسی دیار هەبووە بەشداری لە شۆڕشدا کردووە، بۆ نموونە لەو دەڤەرەی ئێمە (دهۆک) هەموو شاهید حاڵن، کە شەهید مەحمود ئێزیدی لە دوای نسکۆی ئادار ڕۆڵێکی هەرە باڵای بینیبوو، شەخسی یەکەم بوو لەم دەڤەرە، کە دوژمن لەبەری تۆقی بوو، هەموو خەڵکی ئەو ناوچەیە دەزانن مەحمود ئێزیدی کێ بوو، کە ڕۆڵێکی زۆر سەرەکی هەبوو لە هەڵگیرسانی شۆڕشدا جارێکی تر، لەلایەکی ترەوەش لە شۆڕشی نوێی گەلەکەمان ڕۆڵی حوسێن بابەشێخ، وەکو دەزانن حوسێن وەکو سەرکردەیەک لەناو شۆڕشی کورددا لەقیادەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان ئەو ڕۆڵەی بینیوە، کە هەمووتان شاهێدحاڵن و لە بنەماڵەیەکی ئایینی دیارن، کوڕی بابەشێخ بوو کە سەرۆکی ڕۆحی ئێزیدییەکانە، کە دەڵێم ئێزیدییەکان ڕۆڵیان لە شۆڕش هەبووە، باوکی حوسێن پێش ئەوەی ببێت بە بابەشێخ و پێش دروست بوونی پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەندامێکی حیزبی هیوا بوو، هەروەها شێخ حەیدەر شەهید کرا لەکاتی خۆیدا بۆ یەزیدییەکانیش ئەو بنەماڵەیە ڕۆڵیان بینی بە تایبەتی بابەشێخ بۆ مەسەلەی نووسین، پرسیارێک دەکرێ بۆ ئێزیدی بایەخ بەخۆیان نادەن، کە ڕۆڵێکی هەرە باڵایان بینی کە فتوایان داو هانی خەڵکیان دا بۆ خوێندن و خوێندەواری و نووسین لەسەر ئێزیدییەکان، ئینجا بە شێوەیەکی گشتی کە باسی بکەن، دەڵێم ناتوانین هیچ جیاوازییەک بکەین لەنێوان یەزیدییەکان و پێکهاتەکانی تری گەلی کوردستان، کە چۆن بەشداربوونە لە شۆڕشدا و چۆن هاوکاری شۆڕشیان کردووە و چۆن ڕۆڵەکانیان بوونەتە پێشمەرگە، وەک هەموو پێکهاتەکانی تری کوردستان بەو شێوەیە بەشدارییان کردووە.

شێخ ئەلیاس بابەشێخ باس لەو زوڵم و زۆری و پاڵپشتی ئێزیدییەکان لە شۆڕشی کورد دەکا، کە بەسەر یەزیدییەکان هاتووە و دەڵێ: ئێزیدی زۆر زوڵم و ستەمیان بەسەر هاتووە و لەبەر پاراستنی ئەو ئایینە پیرۆزە بە ٧٢ فەرمان، ئێمە پێی دەڵێین لەبەر خاتری مانەوەی ئەو ئایینە پیرۆزە کەونە ئایین لە کۆنترین ئایینی کورد، لەبەرئەوە سەرکردەکانی کورد دەڵێن وەک جەنابی مام جەلال: ئێزیدی کوردی ڕەسەنن، یەکەمینجار پێیانگۆت. یەکەمینجار لەمێژووی کۆن دەزانین ئێزیدی کوردی ڕەسەنن و جەنابی کاک مەسعودیش دەڵێ کەس کورد نییە ئەگەر ئێزیدی کورد نەبن. ئەوە ڕاستە و لەمێژووی کۆنی کوردەکان باوەڕیان بەتاکی خودا هێناوە و قیبلەی ئێزیدییەکان ڕۆژە و خودا دەناسن بەڕۆژ، لەمێژوودا هەر پاڵپشتی شۆڕشی کوردی بوونە، هەستیان بە کوردبوونی خۆیان کردووە، هەموو تێکستەکانی ئێزیدییەکان بە کوردییە، تێکستی هیچ ئایینەک لەم دەڤەرە بە کوردی نییە، ئێمەی یەزیدی بە تەنیا دوعا و قەسیدە و قەول و ئامۆژگاریمان بە کوردییە، ئەوەی گرنگە کە ئێزیدی کوردن و ئەوانەی دەڵێن ئێزیدی کورد نینە، ئەوان شاشن، ئەگەر شاش نەبن ئەوەی ئێزیدی بێ و کورد نەبێ ئێزیدی نییە و بیروباوەڕ ب منە لەمێژە من چاودێری کار و ئایینی ئێزیدی دەکەم، لەمێژووی سیاسیشدا ئێزیدییەکان هەر لە ساڵانی ١٩٤٣ لە حیزبی هیوا شێخ حەبیب بابەشێخ باوکی بابەشێخ ئێستا و عەلی خدر وەسمان پەیوەندی بە حیزبی هیوا کرد و لەگەڵ ڕەفیق حیلمی و ئەوانە لە کەرکووک و لەدوای شۆڕش پارتی دیموکراتی کوردستان ئێزیدییەکان بەدەیانیان لەبەر خاتری سەرکەوتنی شۆڕشی کوردی گیانیان بەخشی، لە شۆڕشی ئەیلوولیش پەیوەندی زۆر هەبووە لەنێوان بابەشێخ و حوسێن بابەشێخ و عەلی خدر ئۆسمان و ساڵح تەرمۆ و بەدەیان کەس پەیوەندییان بە شۆڕش کرد، ئەگەر ئەوانە هەستیان بە نەتەوەیی بوونی خۆیان نەکردبا هیچ پەیوەندییان بە شۆڕش نەدەکرد، لە شۆڕشی تازەش شەهیدی سەرکردە حوسێن بابەشێخ شەهید بوو، مەحمود ئێزیدی ئەویش لە شۆڕشی گوڵان شەهید بوو و بەدەیان کەس لە ئێزیدییەکان ئەنفالکران وبزر بوون کە پتر لە ١٢٥٠ کەس بوون، ئەوە هەر لەبەرخاتری هەستی نەتەوایەتی و کوردپەروەری و ماندووبوون بەزمان و کلتووری کوردی و پاراستنی کلتووری کوردی لەڕێگای ئایینی ئێزیدی.

عەزیز ئەلیاسیش دەڵێ: خۆی نەتەوە چەند بنەمایەکی هەیە، زمان یەکێکیانە، مێژوو یەکێکی تریانە، هەڵسوکەوت و ئەوانە هەمووی هەون و هەمووی لەناو ئێزیدییەکان هەنە. کەواتا ئێزیدییەکان ئایینی کۆن و دێرینی کورد و کوردەوارییە، تەبعەن ئایین و دوعا و نوێژمان بەکوردییە، یانی زۆرکەسمان هەیە جگە لەزمانی کوردی هیچ زمانێکی تر نازانێ.

جەمیل عەبدال باس لە قەتڵ و عامکردنی ئێزیدییەکان دەکا و دەڵێ: ئێزیدی زۆر قەتڵ و عام کراون و زوڵمێکی زۆریان لێکراوە و زۆر شوێنەکانیان پشتگوێ خراوە و ئێستا ئەگەر بچنە لالش یان ئەگەر لالشتان بینیبێ بە قەناعەتی من بەجۆرێک فەرامۆش کراوە کە شایستەی ئەو قودسیەت و مەکانەتەی لالش هەیەتی نییە، لەکاتی خۆیدا موتەعەمید وایانکرد لیژنەیەکیان دروستکرد، کە لالش نۆژەن بکەنەوە بەشێوەیەک دوور بکەوێتەوە لەو کۆنییەی خۆی، نۆژەنکردنەوەی ئەوێ دەبێ زۆر بە وردی بکرێ و سیما و پیرۆزی و قودسییەتی خۆی لەدەست نەدا، ئێستاش هەوڵ و تەقەلا زۆر دراوە ئومێدەوارم بتوانین وەک شوێنێکی پیرۆز و وەکو هەموو ئایینەکانی تر کە لالش قیبلەی ئێزیدییەکانە و حەجی ئێزیدییەکانە و شوێنی پیرۆزی ئێزیدییەکانە، بایەخی زیاتری پێ بدرێت و بەشێکی هەرە گرنگی مێژووی گەلی خۆمانە و ئەوە لەسەر هەموو کەسێکە کە پەیوەستە بە مێژووی گەلی کوردستان هەوڵدا دەزگا حکومی و ڕەسمییەکان دەعمێکی باشی ئەو شوێنە بکەن و شایستەی ئەوە بێتن کە خەڵک زۆر سەردانی دەکا و وابکەن هەر کەسێکی بیانی هات و سەردانی ئەو شوێنە پیرۆزەی کرد بە شێوەیەکی جوان ببینن، چونکە ئەگەر وانەبێ نەک هەر بۆ ئێزیدی بۆ کوردیش ناخۆشە.

ئاوڕدانەوەیەک لەفێرخوازان

مەلا بەختیار ئەحمەد

کاری فێرخواری و کۆششکردن بۆ فێربوون و بەدەستهێنانی بڕوانامەی زانستی و ئەکادیمی هەنگاو و کارێکی زۆر دروست و پیرۆزە، ئەوانەی خەریکی بەدەستهێنانی بڕوانامەی زانستی و ئەکادیمین شایانی ڕێزلێنان و کۆمەککردن و ستایشن. ئەگەر لەڕوانگەی پێوانەکردنی ئایینییەوەش سەیری کاری فێرخوازی بکەین، سەرنج دەدەی ئایینی پیرۆزی ئیسلام پشتیوانی لەو کەسانە دەکات کە خەریکی وەرگرتنی زانست و زانیارین، ئەویش بەپەسەند دەزانی و (واجب)ە واتە ئەرکە پارەی زەکات و سەدەقە بدرێ بەفێرخوازان و ئەوانەی خەریکی کاری فێرخوازین، چونکە بواری کارکردنیان نییە، هەروەها تا باشترین بوار بڕەخسێ بۆ وەدەستهێنانی فەلسەفەو زانست، جێگای داخ و بەبیر هێنانەوەیە فێرخواز لەوڵاتی ئێمە هیچ مافێک و داهاتێکی پارێزراوی نییە، چونکە نەک تەنها بژێوی ڕۆژانەی ژیانییان لەسەر خێزانەکانە، بەڵکو پێداویستییەکانی خوێندنیشیان لەسەر خۆیەتی هەر لەپەڕاوگەو جلوبەرگ و جانتاو پێداویستییەکانی تر.....تاد، بۆیە بۆ ڕەخساندنی زەمینەیەکی شیاو و یارمەتیدەر لەبەردەم فێرخوازان و بۆ بەردەوامبوون و سەرخستنی پرۆسەی خوێندن، هەقە لایەنی پەیوەندیداری پەروەردەو فێرکردن بیر لە و زەمینەیە بکەنەوە، وەک خوێندنگە بکرێتە هۆیەک لەڕازانەوەو سەرچاوەیەک بۆ دەستکەوتنی داهات، واتە فێرخواز لەهەموو قۆناغەکانی خوێندن هەژماری بژێوی ژیانی بکرێ و، مانگانە داهاتێکی بۆ ببڕێتەوە، چونکە زۆربەی خێزانەکانی کوردستان بەهۆی چەندین هۆی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و ئابورییەوە کەم دەرامەتن و بژێوی ژیانیان لەخوار هێڵی سوورە، پێشنیاز دەکەم ئەگەر مانگانە داهاتێک و مو وچەیەکیان بۆ ببڕێتەوە دەبێتە هۆکارێکی بەهێز بۆ دانەبڕان و بەردەوام بوون و وابەستەبوون لەخوێندن و سووربوون و پەرۆشیبوون لەکاری فێرخوازی، وێڕای ئەوەش فێرخواز هەست دەکا کەسێتی ڕێزی لێگیراوەو مافیشی پارێزراوە، ئاکام بەم هەنگاوە سەرەتایە دەبێتە هۆکارێک بۆکەم کردنەوەی ڕێژەی نەخوێندەواری و بەرز ڕاگرتنی زانست و پەروەردەو نایابی ڕێژەی دەرچوون .

کۆیە شارێکی بێ شارەوانییە!

کازم عومەر

کۆیە شارێکە بە دیمەنە جوانە دڵفڕێنەکانی وایکردووە خەڵکی لێرەو لەوێ باس لە سیمای جوانی دەکەن، جگە لەمەش خەڵکەکەی لە هەموو شۆڕشەکانی کورد پێشەنگی ڕێگای خەبات بوون و هەزارەها شەهیدیان لەم پێناوەدا بەخشیوە بە گەل و نیشتیمانەکەیان، بەڵام ئەوەی جێگای نیگەرانی و داخە لێپرسراوانی ئەم شارە لەئاستی خزمەتکردن بۆ ئەم شارە کەمتەرخەمن وەک پێویست بە ئەرکی شارستانیان هەڵناستن، هەر بۆیەش لێرەو لەوێ، لەناو شاری کۆیە خەڵکی لە کەمی خزمەتگوزاری ناڕازین. بەشێوەیەک ئەم شارە پشتگوێ خراوە لە میدیاو سەر شاشەی تەلەڤزیۆنەکان بۆتە بابەتی هەواڵەکانیان. ئەوەی لێرەدا بابەتی باسە ئەگەر بچینە ئەم شارە زۆر دیاردەی ناشارستانی وا دەبینی، کە مرۆڤایەتی و یاساکانی ژینگە نەفرەتی لێدەکەن. لەوانە لەناو چەقی شەقام و بەردەرگای ماڵی خۆیدا زبڵ و خاشاک و کۆم بووە جگە لەمە مریشک لەسەر شەقامی گشتی لەبەر چاوی لێپرسراوانی باڵای ئەم شارە سەر دەبڕدرێت، کەچی ئەم دیاردەیە لەهەموو شارەکانی دیکە لەلایەن وەزارەتی تەندروستییەوە لەبەر بڵاوبوونەوەی نەخۆشی ئەنفلۆوەنزای باڵندە قەدەغەیە.

بەڕاستی سەیرە لێرەدا هەقمە بڵێم بانێکەو دوو هەوایە. لەمانەش ناشارستانی تر ئەوەیە. هەموو باخچەو ڕەزەکانی ناو ئەم شارەیان بەمەبەستی گۆڕینی ئەم ڕەزانە بۆ زەوی نیشتەجێ بوون وێرانکردووەو دارەکانیان بڕیوە. باشە شارەوانی کۆیە بۆچی ڕێگاو مۆڵەت دەدا بەم کەسانەی کەوا بەم شێوەیە ژینگە تێک دەدەن و سیمای جوانی ئەم شارە بشێوێنن؟! هەموومان باش دەزانین لەناو کابینەی حکومەتی هەرێمی کوردستان وەزارەتێک هەیە بەناوی"وەزارەتی ژینگە"، کە یەکێک لە کارەکانی خاوێن ڕاگرتنی ژینگەیە لەگەڵ چاندنی دارو سەوزایی، باشە بۆ ئەم وەزارەتە لێپێچینەوەو بەدواداچوون لەگەڵ لێپرسراوانی ئەم شارە ناکات، ناشیرینتر لەم شارە چەندین شوێنی گەشتیاری هەیە، وەک: حەماۆک و چناڕۆک و کۆسار، کەچی هەر هەمووی بۆتە وێرانە، ئەگەر سەردانی سەر چیای هەیبەت سوڵتان بکەین و بچینە "هاوینە هەواری کۆسار" دەبینین ئەم شوێنە خۆشە دڵگیرە هیچ جۆرە خزمەتگوزارییەکی لێ نییە، تاکەیەک داریشی لێ نەڕواوە، شەقامەکانی لە شەقامی گوندێکی دوورە دەست دەچێت.

باشە هەقمە لێرەدا بڵێم: لێپرسراوانی باڵای حکومەتی هەرێمی کوردستان ئۆباڵی بێدەنگ بوونیان لەئاست کەمتەرخەمی لێپرسراوانی ئەم شارە دەکەوێتە ئەستۆو مێژووش لەدوا ڕۆژدا بەزەیی بە کەسدا نایێتەوە.

باشە ئەم هەموو پارەیەو بودجەیەی، کە کاتی خۆی بۆ ئەم شارە دابین کرا لەکاتی دوو ئیدارەیی، کە کۆیە پارێزگا بوو وەک هەولێر چی بەسەرهات! بۆ ڕۆژێک لێپێچینەوەتان نەکرد؟!

دەزانن میللەت بێزارو ناڕازییە بۆ هەڵبژاردنەکتان لەم شارە ئەنجام نەدا، بۆئەوەی خەڵکی ئەم شارە شەهید پەروەرە لەڕێگای دەنگدانی ئازادو ڕاستەقینە بتوانن نوێنەری خۆیان هەڵبژێرن. ئێوە هەمیشە هاوار هاواری دیموکراسیتانە، ئەمەیە دیموکراسییەت شانزە ساڵ بە بەردەوامی نەتوانن هەڵبژاردنێک بکەن بۆ دەست نیشانکردنی سەرۆکێک بۆ شارەوانی ئەو شارە، دیارە لەم شارە کەسێکی دیکە نییە ئەم کارە بگرێتە ئەستۆی خۆی!

کەم و کوڕی ئەم شارە پێویست بەوە ناکات لەسەر لاپەڕەی ڕۆژنامەکان بخرێتە بەرچاوی خوێنەران، چونکە زۆر بەزەقی لەسەر شەقامەکانی ئەم شارە بریندارە بەرچاو دەکەوێت.

ئەوەی سەیرو سەمەرەیە ئەوەیە تا ئێستا لەسەر لاپەڕەی ڕۆژنامەو شاشەی کەناڵە ئاسمانییەکان باس لەهەموو ئەم کەم و کوڕییانە کراوە. بەڵام وا پێدەچێت لێپرسراوانی ئەم شارە ناپرژێنە سەر ئەوەی لەبەر شاشەی تەلەڤزیۆنەکان دانیشن و ڕۆژنامەکان بخوێننەوە.

لێپرسراوانی ئەم شارە تەنها هەر ناو شارەکەیان پشتگوێ نەخستووە، بەڵکو گوندەکانیشیان بەهەمان شێوە لەهەموو خزمەتگوزارییەک بێ بەش کردووە، لێپرسینەوە نییە لەگەڵ کارمەندانی میری لە دەزگاکانی ئەم گوندانە، وەک کارمەندی تەندروستی و ئەوقاف و پەروەردە.

بۆ ڕاستی نووسینەکەم ڕۆژی ٢٠٠٨/٨/١٤ سەردانی گوندی"جەلی"م کرد خەڵکی گوندەکە باسیان لە کەمتەرخەمی کارمەندانی تەندروستی کرد لەم گوندە. زۆر بە ڕاشکاوی گوتیان:"یاریدەدەرێکی پزیشکی"و دوو شۆفێر و سێ بەردەست و دوو پاسەوان و پلیت بڕێک بەناو لەم نەخۆشخانەیە هەیە، بەڵام لەبەرئەوەی کەس بەکەس نییە تەنها ڕۆژانی چوار شەممە کاتژمێرێک دێن لە"١٠ بۆ ١١"ی پێش نیوەڕۆ دەوام دەکەن. واتە هەفتەی یەک کاتژمێر، باشە ئۆباڵی ئەم گەندەڵییە لە ئەستۆی قائیمقامی کۆیەو بەڕێوەبەری ناحیەی سکتان و بەڕێوەبەری تەندروستی کۆیە نییە؟!

گەندەڵی لەمە گەورەتر چییە بۆ بەدواداچوون و لێپرسینەوە ناکەن؟!

لەکۆتاییدا هەر ئەوەندە دەڵێم: با ئەم وڵاتە وێرانە بە هی خۆمان بزانین، ویژدانمان با چاودێرمان بێت بەس بیر لە بەرژەوەندی تاکە کەسی بکەینەوە با بەرژەوەندی گشتی ڕەچاو بکەین، دوژمنەکانمان هەمیشە ئارەزووی ئەوە دەکەن کوردستان لێپرسراوی گەندەڵی ئەوهای لێبێت، بۆئەوەی خەڵکەکەی بێزار بن و خۆزگە بە کفن دزی پێشوو بخوازن، ئەگەرچی باوەڕ ناکەم هیچ کەسێک هەبێت خۆزگە بەم گوڕ بەگۆڕانە بخوازێت!.

نووسینی: مارگرێت سۆلیڤان
و. لەعەرەبییەوە: پێشڕەوی سەید برایم

پێش تەنگژە

* لە هەمو کاتێکدا پێوەندی متمانەو بڕواپێکراو لەگەڵ هۆیەکانی ڕاگەیاندن بپارێزە. گەر وات کرد ئەوا هۆیەکانی ڕاگەیاندن گومانیان کەمتر دەبێ و زێتر هاوکاری دەکەن لەکاتی تەنگژەکەدا.

* کەسێک هەڵبژێرە بۆ ئەوەی ببێتە بەڕێوەبەری تەنگژەکان.

* بەڕێوەبەری تەنگژەکان ڕاسپێرە بۆ کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر مەسەلەو ئەو لایانەی هۆکاری کێشەی چاوەڕوان نەکراون. هەڵیان سەنگێنە و بەیاننامەکان دەربارەیان کۆبکەوەو ستراتیژی ڕاگەیێنی پەرەپێبدە بۆ ئەوەی ڕێی لێبگری یان ئاراستەکەی بگۆڕی.

* ژمارەیەک لە دەستەی بەڕێوەبردنی تەنگژە چاوەڕواننەکراوەکان دابمەزرێنە. ڕۆڵ و ئەو کارڕایانەی پێویستە ئەنجامی بدەن دەست نیشان بکە هەروەها سیناریۆ چاوەڕواننەکراوەکان. لیستێک بە ژمارەی تەلەفۆنی نووسینگەیی و مۆبایلەکانیان ئامادە بکە. دانەیەک لە ژینناەکانیشیان ئامادە بکە. ڕۆژنامەگەری لەوانەیە لەکاتی تەنگژەکان پێویستی بە زانینی پێشینەی ئەو کەسانە بێ، کە سەودایان لەگەڵ دەکەی.

* بواری مەشق پێکردنی پێویست بۆ گوتەبێژەکان برەخسێنە بۆ سەوداکردن لەگەڵ هۆیەکانی ڕاگەیاندن.

* پەیام و ئامانج و ڕێکخراوەکانی ڕاگەیاندن دیاری بکە، کە دەکرێ لە پلانە جیاجیاکانی تەنگژەکان بەکار بهێندرێن.

* لیستێک ئامادە بکە بە ژمارەی تەلەفۆنی نووسینگەیی و مۆبایل و دوا کاتەکانی ڕۆژنامەنووسان، ئەوانەی لە کاتی ڕوودانی تەنگژە ئەرکی داپۆشینی ڕێکخراوەکەت ئەنجام دەدەن.

* پلانێک بۆ دامەزراندنی ناوەندێک بۆ تەنگژە ڕاگەیاندنەکان ئامادە بکە. ئەوەش دەبێ چەند کارێک لەخۆ بگرێ، وەک مێزی و کورسی نووسینگە و تەلەفۆن و شوێنی ڕاوەستانی ئۆتۆمبیل و گەیەنەرە کارەباییەکان و شوێنی ئۆتۆمبیلی سەتەلایت و ئامێری کۆپیکردن، تا قاوەش. هەروەها تۆ پێویستیت بە بیرکردنەوە لەئاسایشی نووسینگەش هەیە، بە تایبەتی سەبارەت بە فەرمانبەرەکانت.

لە کاتی تەنگژەدا

* کاتێ تەنگژە ڕوودەدا، خێرا لە ڕۆژنامەگەری جاڕێ بدە، دەنا لە ڕێگای دیکەوە ڕۆژنامەگەری زانیاری وەردەگرێ.

* ناوەندێکی تەنگژەو ڕاگەیاندن بە درێژایی کات لە شوێنێکی ناوەندی دابمەزرێنە، کە لەودا هەواڵەکان ڕادەگەیندرێ و سەودا لەگەڵ دەنگۆیەکان دەکرێن و زانیاری کۆدەکرێنەوەو کۆنگرە ڕۆژنامەنووسییەکان دەبەسترێن.

* یەکسەر ڕاشکاو بە، کاتێ گوتەبێژێکی پراکتیک پێکراو لە شوێنەکە دەبێ بۆ سازدانی کۆنگرە ڕۆژنامەنووسییەکان.وا بکە، کە هۆیەکانی ڕاگەیاندن، هەروەها جەماوەریش، دەزانن تۆ سەودا لەگەڵ دۆخەکە دەکەی.

* ئەوەی دەیزانی بیڵێ، تەنیا ئەوەی دەیزانی، نەکەی پێشبینی بکەی. ملکەچی گوشارەکان مەبەو شتێک بڵێی، کە لەسەر بنەمای دەنگۆکان دروست کرابێ. گەر هیچت نەزانی، دانی پێدا بنێ. بڵێ "کارەکە لە لێکۆڵینەوە دایە". لەوانەیە باشترین وەڵام بێ.

* زانیاری بە زووترین کات کۆبکەرەوە. بنەمایەکان دیاری بکە لە کێ، چی، کەی، لەکوێ و چۆن. لەوانەیە " بۆچی"ت بۆ وەرنەگیری تا کاتێکی دی.

* سەرۆکی حکومەت یان ئاژانس و ئەوانی دی لە گەورە بەرپرسان لە ناوەندی تەنگژەکان ئامادە بکە. پلانەکانی دی هەڵوەشێنەوە.چونکە خەڵک ئارەزووی دیتنی سەرکردە دەکەن، نەک فەرمانبەرانی کاروبارە گشتییەکان. بوونی گەورە بەرپرسان بەرامبەر ڕۆژنامەگەری لەکاتی تەنگژەدا بڕواپێکراوەی پێ دەبەخشێ و دەریش دەکەوێ، کە ڕێکخراو سەودا لەگەڵ دۆخەکە بە سووکایەتی ناکا.

* جەماوەری ناوەوەت – فەرمانبەرو نووسینگە میرییەکانی دی– ئاگادار بکەوە هاوکات لەگەڵ ئاگادارکردنەوەی ڕۆژنامەگەری. گەر ڕۆژنامەگەری تاکە سەرچاوەی زانیاری بێ بۆ فەرمانبەرەکانت، کاریگەرییەکی خراپی دەبێ لە سەر حاڵەتی "واتەیی"یان و دەبێتە هۆی سەر لێشێوان و بریندار کردنی هەستیان، بە تایبەتی گەر قسە دەربارەی ڕووداوەکە لە ڕۆژنامەگەری، بە شێوەیەکی نا دروست کرا. چونکە لەو شوێنەی کاری لێدەکەن، بۆیە فەرمانبەران بە سەرچاوەی زانیاری دادەندرێن. لەوانەشە ببنە سەرچاوەی دزەکردنی زانیاری و دەنگۆیەکان. دڵنیابە لەوەی زانیاری دروستیان وەرگرتووە.

* لە ڕێگای پۆستی ئەلیکترۆنییەوە پێوەندی بە جەماوەری دەوربەرت بکە، گەر لەبەردەست دا بوو، یان لە ڕێگای بانگەوازە ڕۆژنامەگەرییەکان و ئەو بەیاننامانەی بۆ هەر نووسینگەیەک دەنێردرێن. گەر ژمارەی فەرمانبەرانیش کەم بوو، کۆبونەوەیەک ساز بکە بە ئامادەبوونی ئەندامانی دەستەی تەنگژەکان بۆ وەڵامدانەوەی پرسیاری فەرمانبەرەکان.

* کەشی ئارامی وخۆشی و هاوکاری بپارێزە. لە سیمای شێواوی و بێ دەسەڵاتی دوور کەوە.

* پێش پڕوپاگەندەی نەرێتی بکەوەو ئەو کارڕایانەی چارەسەری تەنگژەکە دەکەن ئەنجامیان بدە. دڵنیابە لە هەواڵەکان پێشراگەیاندنیان.

بەشی پانزدەهەم

بێپلانی وایکرد پرۆژەی ئاوی دەربەندی رانیە بەئاکام نەگات

باوکی دابان

رانیە یەکێکە لەو شارانەی، کە دەکەوێتە ناوجەرگەی دەشتی بیتوێن، شارێکە بەشاری ڕاپەرین لەمێژووی نوێی ئەم سەردەمە دەناسرێت، چونکە یەکەم چەخماخەی ڕاپەرین دژی دەزگا سەرکوتکەرەکانی ڕژێمی پێشوو لەم شارە خۆڕاگرەدا سەری هەڵداو توانرا بەهۆی قارەمانیەتی خەڵکی ئەم ناوچەوە بڵێسەی ڕاپەرین بگاتە سەرجەم شاروشارۆچکەکانی کوردستان بەکەرکووکی بابەگورگوڕیشەوە .

بێگومان شارێک خەڵکەکەی هێندە قارەمان و خۆڕاگربن شایانی ئەوەن، کە هەموو خزمەتگوزارییەکیان بۆ دابین بکرێت، بەتایبەتی ((پرۆژەی ئاوی دەربەند بۆ رانیە و حاجیاوەو چوارقوڕنە)) .

ئەوەی شایانی باسە حکومەتی هەرێمی کوردستان دوابەدوای پرۆسەی ئازادی عێراق چەندین پرۆژەی لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستان بۆ ڕازیکردنی جەماوەری کوردستان جێبەجێکردووە، بەڵام هەندێک لەم پرۆژانە کەم و کوڕی زۆر تیایە یان ئەوەتا بەناتەواوی ماوەتەوە . ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ کەمتەرخەمی لێپرسراوان بەهۆی چاوپۆشی کردن لە کەمتەرخەمچییەکان و بەدوادانەچوون لەکەم و کوڕییەکانیان.

یەکێک لەم پرۆژانە پرۆژەی ((ئاویدەربەند بۆ رانیە و چوارقوڕنە و حاجیاوە یە))، کە بووەتە مایەی ناڕەزایی و گلەیی خەڵکی دەڤەری بیتوێن . ئەویش بەهۆی ئەوەوەیە ئەم پرۆژەیە دەبوو تەواو بووبایە، بۆ ئەوەی خەڵکەکەی لەم وشکەساڵییەدا سوودیان لێ وەرگرتایە، بەڵام بەهۆی هەندێک گیرفان دڕاو و ئەو دەست ئەو دەست کردن بەپرۆژەکە بەهۆی فرۆشتنەوەی تەندەرەکان لەلایەن بەڵێندەرەکانەوە، ئەم پرۆژەیە بەناتەواوی ماوەتەوە و لەکاتی خۆیدا بەئەنجام نەگەیەندرا .

بێ پلانی لەجێبەجێکردنی ئەم پرۆژەیەو چەندین پرۆژەی دیکەی گەورە لە کوردستان بەرچاودەکەوێت، وەک پرۆژەی ((پردی کانی بی لە دەشتی کۆیە))، کە پێنج ملیۆن دۆلاری لێ خەرج کرا، ئەوجا بەسەقەتی تەواوکرا یا تەواونەکردنی پرۆژەی ڕاکێشانی ئاوی کلێسە بۆ کۆیە یا تەواونەکردنی پرۆژەی ((تونێلی چیای هەیبەت سوڵتان)) .

پرۆژەی ئاوی دەربەند بۆ رانیە و چوارقوڕنەو حاجیاوە هەژدە ملیۆن دۆلاری لێ خەرجکراوە، کەچی تائێستا تەواو نەبووە، کە دەبوو ئێستا کۆتایی پێ بهاتایە.

حکومەتی هەرێمی کوردستان دەبێت ئەوە باش بزانێت ئەم هەموو ملیۆن دۆلارەی، کە لەم پرۆژانە خەرج دەکرێت لەگیرفانی هەموو تاکێکی ئەم کۆمەڵگایە دەردەچێت، هەر بۆیە تەواونەکردنی ئەم پرۆژانە بوونەتە جێگای ناڕازیبوونی جەماوەر .

حکومەتی هەرێم هەرکاتێک پرۆژەیەک ئەنجام دەدات، دەبێت بەرژەوەندی گشتی لەسەر هەموو شتێک دابنێت، چونکە ئەگەر بیرکردنەوەکان لەم ڕوانگەیەوە نەبێت کەسانێکی گیرفان دڕاو و چاوچنۆک هەن یاری بەچارەنووسی ئەم گەلە ستەم دیدەیە دەکەن و هەست بە لێپرسینەوە ناکەن بەرامبەر مێژوو .

جگە لەمانە لێپرسراوانی حکومەت بەبەکارهێنانی (کاری ڕۆتینیات) وادەکەن کارەکان بەخێرایی ئەنجام نەدرێن، دەبوو وانەبوایە، چونکە ئێمە پێویستیمان بە دروست کردنەوەی کوردستانی وێرانکراو هەیە بەپەلەو بەکاری دروست، هیچ کارێکیش بەرێک وپێکی بەڕێوەناچێت ئەگەر بێت و پلانی گونجاوی بۆ دانەڕێژرێت . کارەکانی ئەمڕۆ زۆر بەبێ پلانی جێبەجێ دەکرێت . بەڵگەشم زۆرە بۆ ئەم مەسەلەیە، وەک بڕینەوەو قەڵاچۆکردنی دوو هەزار دار لەسەر ڕێگای رانیە دەربەند لەپێناوی دووسایدکردنی ڕێگاکە لەکاتێکدا چارەسەری گونجاو هەبوو، ئەویش بەگواستنەوەی ڕێگاکە، بەڵام لەبەر بێ پلانی نەکرا .

جگە لەمانە بێ پلانی وایکردووە حکومەتی هەرێمی کوردستان لەپێناوی جێبەجێکردنی پرۆژەی ئاوی دەربەند رانیە بکەوێتە ناو چەندین تەنگژەی بەرچاو، لەمانە تائێستا نازانن لە چ شوێنێک ((ئاو هەڵێنجن))، کە ئەمەش بەشێکی گرنگی پرۆژەکەیە، هۆیەکەشی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەم و کەسانەی هاتوون مەسحی ئەم ناوچەیەیان کردووە، هیچ ڕاوێژکارییەکیان بەکەسانی پسپۆڕی ناوچەکە نەکردووە بۆ ئەوەی ئەمڕۆ ڕووبەڕووی ئەم تەنگژەیە نەبووبانەوە. جگە لەمە نازانن بە چ شێوەیەک کارەبای نیشتمانی بۆ ئەم پرۆژەیە دابین بکەن . لەمانەش سەیرتر ئەوەیە لەکاتی تەواوبوونی پرۆژەکە ڕووبەڕووی کێشەیەکی دیکەش دەبنەوە، ئەویش چۆنیەتی بەستنەوەی ئاوی دەربەندی رانیە بە پرۆژەی ئاوی ناو رانیەیە .

بەتەواوکردنی ئەم پرۆژەیە نزیکەی سێ سەد هەزار کەس لەم دەڤەرە سوودمەند دەبن، پرۆژەیەکی ستراتیجی درێژ خایەنە بۆ ماوەی (بیست و پێنج ساڵ)) . بۆیە پێویستە لەسەر جەماوەری دەروازەی ڕاپەڕین هەرکەس لەشوێنی خۆی دەنگی ناڕەزایی بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئەم پرۆژەیە بەرزبکاتەوە .

ئەم پرۆژەیە لە ٢٠٠٦/١٠/١٤ دەست بەکاربووە، دەبوو لە ٢٠٠٨/٩/١٨ تەواو بێت، بەڵام تەواو نەبوو، ئەویش بەهۆی ئەوەوەیە، کە دیزاینەکانی ئەم پرۆژەیە کەمتەرخەمی زۆری پێوەدیارە . هەندێکیان پەیوەندییان بە حکومەت و هەندێکیان پەیوەندیان بە کۆمپانیاکانەوەو هەندێکیشیان پەیوەندی بەکارمەندانی پرۆژەکەوە هەیە .

فرۆشتنەوەی تەندەرەکان لەلایەن بەڵێندەرەکانەوە چەندجارێک وایکردووە پرۆژەکان بەم ئاقارە خراپانەدا بڕوات. هۆی فرۆشتنەوەی تەندەرەکانیش دەگەڕێتەوە بۆ گەندەڵی. چونکە هەندێک بەڵێندەر بەهۆی دەسەڵات و نزیک بوونەوە لەلێپرسراوان کارئاسانی بۆ دەکرێت، بەڵام ئەم کارئاسانییە بۆ بەڵێندەرێکی دیکە یا کۆمپانیایەکی دیکە ناکرێت، بۆیە کارەکان واناڕێک دەردەچن، پێشینان ڕاستیان گووتوە: (شیوی زۆر کابان یا سوورە یا کەم خوێیە).

جگە لەمانەش کاتێک حکومەت کارێکی وا ستراتیژی ئەنجام دەدات پێویستە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان بکردبایە و ڕاوێژی لەگەڵ ئەنجام بدابانایە بۆ ئەوەی لەکاتی جێبەجێکردنی دووسایدکردنی ڕێگای دەربەندی رانیە کێشەی ئەوەی بۆ دروست نەکردبانایە، بەناهەق دووهەزار داری جوان ببڕنەوە و قەڵاچۆی بکەن .

هەر حکومەتێک بەم کارە بزانێت سەرزەنشتمان دەکات و لە لیستی ڕەشی ژینگە پارێزیمان تۆمار دەکات .

حکومەت دەبوو بەدواداچوون بکات لەگەڵ ئەم کۆمپانیایانەی کەمتەرخەمن و لەلیستی ڕەش تۆماریان بکات، بۆئەوەی جەسارەت نەکەن یاری بە چارەنووسی ئەم میللەتەوە بکەن .

ڕاستە هەندێک تەگەرەی سروشتی هاتنە پێش جێبەجێکردنی پرۆژەکە، وەک لافاوی ٢٠٠٦/١٠/١٨ و سەرماو سۆڵی ساڵی ٢٠٠٧ . بەڵام بۆ هەردوو پێشهاتەکە قەرەبوو کرانەوە بەدرێژکردنەوەی کاتەکە بۆ ١٧٥ ڕۆژ .

سەرپەرشتیارانی پرۆژەکە هەر پانزە ڕۆژ جارێک ڕاپۆرتی خۆیان لەسەر شێوەی جێبەجێکردنی کارەکانی پرۆژەکە بەرزدەکەنەوە بۆ سەرووی خۆیان، بەڵام ئەوەی سەیرە زانیاری لەهەموو ڕاپۆرتەکان یەک شێوەیە، ئەویش ئەوە دەخاتە ڕوو، کە لە ٨٠٪ کارەکان ئەنجامدراوە . دووبارەکردنەوەی ئەم ڕێژەیە ئەوە پیشان دەدات، کە کارەکان سستن و ناڕوات بەڕێوە، لەگەڵ ئەمەشدا لەلایەن لێپرسراوانی باڵاوە بەدواداچوون نییە.

پرۆژەی ئاوی دەربەند بریتییە لە شەش پەمپ لەگەڵ حەوزێکی گەورە کە بڕی ١٢٠٠٠ مەتر سێجا ئاو دەگرێت لەنزیک کونەسێ . ئەم پرۆژەیە دەتوانێت ١٢٠ لتر ئاو بۆ هەر تاکێک دابین بکات، ئەم پەمپانە لەماوەی (١٠) کاتژمێر دەتوانن ئەم حەوزە پڕبکەن .

ئەوەی لێرەدا گرنگ ئەوەیە، کە لێپرسراوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەدواداچوون و لێپێچینەوە بکەن لەگەڵ کۆمپانیا و گەندەڵچییە گیرفان دڕاوەکان. بۆ ئەوەی چی دیکە جەماوەر گلەیی و گازاندەی خۆی ئاراستەی حکومەتی هەرێمی کوردستان نەکات . با ئەم وڵاتە بەهی خۆمان بزانین و چیدی نەهێڵین خوێن لەجەستەی بچۆڕێتەوە.

دیمەنێک لە پرۆژەی ئاوی دەربەندی رانیە - ٢٠٠٨

برکی قەرات و هەوکی منارە

فوئاد خۆشناو

وەرە لۆخـۆت حسـێبەکی دانێ هەتا گەنگـێ نابیتـە رێکخـەر و دانەر و دارێژی حەنتیکە لە محامەلەی شێوازی زمانێ خۆت ئەوە بەچاوێ خۆت ببینە هەرکەسەو لەو گۆڕەی ملی خۆی قیت کردووە وەک (نێرکـە کاردی) لەزمان و سـانداری خۆی هاتە جواب .... ئەلحەقە سـتاندارە پێ شـونی خۆی هەیە ...... خـۆ ئەمن نارێم ئەلفازی دەزاری دا نیـە یا لـەوەی دانیە ئەوە هەر خوا قەبوور ناکا.......بەشـکێنێ زۆر ئەوەیە هەنگینێ دەرێن ئەو پیاوە لەو گـۆڕەی لەخوت و خـۆڕا هەوکی مەی گرتیـە و دەرکەی لێ گرتین..... ئەمن ئەوها نارێم ئەمـن دەرێم وەرە وجـوودی مەردیت دیاربـی باخەرکی مەش بـە لەهجـەی مـارێ بخینیتن بنووسـیتن پـاش حەیامەکـی خـوا نەخواستە زمانەکەمان سندانی نەگاتێ تەفـرو توونـا نەبـی، ئەوجا رجای خواو پێخەمبەرانـت لێدەکەم وەرەوە سـەر خۆت فکرەکی لۆخـۆت بکەوە برێ ئەمنیش کورە خۆ لەهجەو تامێی کوردەواریـم هەنە........ئەوجا هەتا نەقەومایـە وەرەوە لەخـۆت حاریبە هەتـا نەقەومایـە خۆشـە .... ئەگەرەکـی قەوما ئامانی نابی ئەینەل مەفەربەرێ خۆ لەکێ دەکەی......... ئێجـا هەتا زووە بەخۆ دا فکرە خەمان هەر مەگرە بە خەمان پێک نایێ. براینە برادەرینە هەنگینێ چ دۆست و چ گراویمان نایێن بەفیا لەدەستە خۆتان مەدەن وەرە رۆژێ سـێ جاران لەبەر خاتری خۆ و قەرات و منارە و شـێخی چۆلی و سولتان مزەفەرو ئیبن مستۆفی و گـردی قالیـچ ئاغـای هەرکوەکی باباژۆیین.. ئەتـوو لەکنە خۆت برێ بەهیمەتی خواو سلتان مزەفەری تامی هەولێرێ و قەراتێم دەوێت.

رەنگاوڕەنگ (٢)

هەڵبژاردنی ڕەنـگ پەیوەندی بەناوەوەی مـرۆڤ هەیە بۆیە بەهەندێـک دەوترێت فلان ڕەنگی لەگـەڵ زروف دەگۆڕێ، یان خەونی سەوز هێلی سوور، ڕەنگی زەرد، دڵی ڕەش، چاوی سپی بوو، دنیا کەسـک بووە، هەروەها ژیانی بێ هیوا بەبێ ڕەنگ وەسـف دەکرێ، هەوڵدە لەڕێگای خوێندنـەوەی ئەم لاپەڕانە لەنەخۆشـییەکانی خۆت بگەی یان چارەسەری بۆخۆت دابین بکەیت، چونکە ڕەنگ زمانێکی هاوبەشـی بەردەوامە، لەگەڵ دەورو بەر، بۆیە دەکرێت لەڕێگای هەڵبژاردنی ڕەنگی کراس و کەل وپەلەکانت لەخۆت بگەیت یان دەوروبەر بخوێنیتەوە، ئەو زانیاریانە وات لێ دەکەن سۆراغی حەزەکانی ڕابردووت بکەیت بزفتی مرۆی کۆن بزانیت تاچەنـد نهێنی ڕەنگ لەژیانی تاکە کەس گەیشـتۆتە پلەی باڵای، ئایا دەکرێت ژیانی ڕەنگاڵەیی دابین بکەیت، ئەوە هەردوو زانا(هاوردو_دورس سـەن)بۆمان ڕوون دەکەنەوە، خوێندنەوە، ڕەنگەکان CRR–کام ڕەنگ لای تۆ پەسـەندە و چ کاردانەوەیەکی لەسەر کەسایەتی تۆ هەیە، هەڵبژاردنی ڕەنگ وەک هێمایەک بۆ کەسـێتی بابەتی ڕاوێژو چەندو چونە، هەریەک لەئێمە تایبەتمەندی کەسێتی خۆی هەیە و هەستە ناوەکییەکانی بەشـێوەیەک لەشێوەکان دەردەبڕێ، کەس لە دنیادا نییە وەک کەسـی دووەم بێ، گەلێ زانای دیار لەڕووی سایکۆلۆژییەوە لێکۆلینەوەیان کردووە لەسەر کەسێتی و هەڵبژاردنـی ڕەنـگ وەک:(ماکـس بفستر، ماکس لاسـکەر، هیرمان رود) هەریەکێکیـان سیسـتەمێکی دانـا بۆ لێکۆڵینـەوەی کەسـێتی و پەیوەندی بەڕەنگەوە هـەر لەکۆنەوە ڕەنگ بەکار هاتووە بۆ چارەسـەرکردنی شـێتی و چارسـەری عەقڵی، ڕەنـگ کاریگەری ڕیشەیی هەیە لەژیانماندا، گرینگترین ڕێـگای کارلێکـردن لـە وروژاندایە، بەهاران سـەری گوڵ ڕەنـگ بکە وەکو سـەرچاوە هێزی جوان بۆ تەندروستی و چێـژ وەرگرتـن، بەناوبانگتریـن هەڵبژاردنی ڕەنگ ئەوەبوو، کە_دکتۆر لاسـکەر_بۆبابەتی زانسـتی دەروون کردی و لەوێ باسـی پەیوەندی ڕەنگ و کەسـێتی دەکات دوایی گەلێ پزیشکی چارەسـەری نەخۆشییەکان بەو ڕێگایە

خالید جوتیار

چارەسەرە نەخۆشـییەکانیان چارەسەکردووە هەشت ڕەنگیان داناوە بۆ تەرتیپ کردنی چێژی جوان وەک(سـور، پرتەقاڵی، زەردی کراوە، شین، کەسک، کلی، بەنەفسەجی، خوڵەمێش، مشـکی، ڕەش) کاتێـک ڕەنگ هەڵدەبژێـرن واپێدەچێت هیچ بەختەوەرییەکـی تێـدا نەبێ و زۆریش بـەو ڕەنگانە ناچێ، کە خەڵکی لەکاتی چارەسـەری بەڕەنگ هـاوڕازی دەبن، ئەو ڕەنگانەی لێ دەچێ لەهاڵەی مرۆڤایەتی دەربچن، کە لەڕێگای سیستەمی(شـاکرا) واتا(خاڵە جـۆراو جۆرەکانی هێزی تەن و گیانی مرۆڤ بەپێی فەلسـەفی یۆگا. ئەو سیستەمە کار دەکات بۆ داخیل کردنی ڕەنگ بۆ لەشـی مرڤ لەڕێگای بنکەی هێزی دیاریکراو، هەشت ڕەنگەکە لەگەڵ خاڵی(شاکرا)لکاون، ڕەنگی چارەسەری دەبێت تیشـکی ڕوون و دیار بداتەوە، ڕەنگەکانی ڕەش و خوڵەمێشی و مشکی، لەڕەنگی کۆڵکە زێڕینە نییە، ساڵی 1987 کۆمەڵەی ڕەنگی زیندوو هەوڵی دا پەرە بەخوێندنەوەی ڕەنگدانەوە بدات بۆزانسـتی باری لەش و دەروونی و هاوکاری هەشیاری بکات، خوێندنەوەی ڕەنگ لەسەر هەزاران کەس تاقی کراوەتـەوە، خوێندنەوەی ڕەنگ میکانیزمێکی سـادەی دەوێ دەکرێـت بەخۆت بەکاری بهێنیت لەڕوانگـەی ڕووداوو ئەوەی بە ڕێکەوت دێتەپێش، دەشـکرێ ڕەنگدانەوەی گەمەی بەکۆمەڵ بێت، چونکە بەزۆر لای دروسـت دەبێت وەکو لەش، سـۆز، ئاواز، دەروون، پەیوەندییەکی توندی هەیە لە نێوان ڕەنگ و تایبەتمەندی کەسێتی لەکاتی پەرچەکرداری ڕەنگ دروست دەبێ، گوتمان هەشـت ڕەنگ پەیوەندیان بەم کردارەو هەیە: سوور، پرتەقالی، زەرد، شـین، کەسـک، فەیروزی، بەنەفسەجی، ئەرخەوانی) وەرە ئەو ڕەنگانە بخەرە سەر پێچکەی تایەو ڕەنگی بکە، لەوانە سـێیان هەڵبژێرە، دوایی دەڵێین ئەو ڕەنگانە چ کاردانەوەکیان لەسـەر کەسێتی هەیە، بە وردی زەین بدە ئەو هەڵبژاردنە چ کارێکی هەیە لەسـەر نەخۆشەکان. هەڵبژاردنی ڕەنگ هەندێ لایەنی شـاراوە ئاشکرادەکات و دەکرێ سەرنجی ورد بدەینە جۆری بیرکردنەوەو کەم و کورتی دەروونی لەشـی مرۆڤ، کە ڕاسـتەوخۆ یان ناڕاسـتەوخۆ بەو ڕەنگانە بەدیار دەکەوێـت، خوێندنەوەی ڕەنگدانەوە سـێ هەنـگاوی هەیە یەکێکیـان هەڵبژاردنی ڕەنگە بەپێی حەزی کەسـەکە، دووەم: ڕاڤەی واقیعبینی هێمای کەسەکە سێیەمیان قۆناغی کار لەکاتی چارەسەری کەسەکە هەندێ لایانی تر ڕوون دەبنەوە،

هەڵبژاردنی ڕەنگ: ڕەنگەکان ببرەو لەسـەر کارتۆنێکی سـپی دایبنێ بەشێوەی هێڵی ڕاسـتۆکی، ڕەنگی سوور، پرتەقاڵی، زەرد، کەسک لەسـەر هێڵێک و بەرامبەریان ڕەنگی فەیروزی، شین، بەنەفسەجی، ئێسـتا سیانیان هەڵبژێرە، بەدڵی خۆت نەک بەبیرکردنـەوە، بزانە وەک غەریـزە مەیلت بۆ کیهانی دەچێ، بەو جۆرە چەند ڕەنگێک وەرگرە ڕیزیان بکە

–2ئێسـتا خوێندنەوەیەک بـۆ ڕەنگەکان بکـە، بزانە چۆن دانراون، ڕەنگی یەکەم جەوهەری کەسەکەیە ئەوە تۆی، ئاوێنەی ناوەوەتە، ئەوە ڕەنگی زاڵە بەسەر هەموو ڕەنگەکانی تر، ڕەنگی دووەم ...باسی ئێستا دەکات پەیوەندی بەباری ئێستاوە هەیە لە ڕووی لەش و دەروون و سـۆز لەشوێن و زەمانی ئێستادا، ڕەنگی سـێیەم.. هێمایە بۆ ئاواتەکانت ڕێگایەکت بۆ دادەنێت، ئەوە ڕەنگی ناوەوەی ئاواتەکانتە، هی خەون و ویسـتەکانت، ئەو هێزەیە هێزو توانـات بەڕێوەدەبات. ئەو ڕەنگە هەنگاوی یەکەمت بۆ دادەنێ هەمیشە ڕەنگ لەگەڵ حەزە خەفەبووەکانە ئەوانـەی لەدەروون بـێ بڕیار هەڵیان دەبژێـری یان حەزت دەچیتێ، کـە دوایی پەیوەندی دەبێتەوە بەدەروون، سـەیری کەسـەکانی کۆمەڵەکەت بکە، بزانـە هەڵبژاردنی ڕەنگ چەند پەیوەنـدی بە وروژان و هەڵسـوکەوت وجۆری بیرکردنەوەش هەیە، کە لەژیاندا مرۆڤ هەنگاوەکانی لەسەر بنیاددەنێ، ئەو سـەرەتایە بەوردی دەست نیشان دەکەین بۆئەوەی لە هێمن و نهێنی ڕەنگ بگەین و بزانین سروشـتی ڕەنگ چییە و لەکوێوە مرڤ پەیوەندی بەو ڕەنگە پەیدادەکات.

شێخ مەحموودی حەفیدو (قەڵای دێرێ)و مەجید ئاغای گەردی

هوشیار عەبدوڵڵا

(دێـرە) یان(دێرێ) ناوی گونـد و قەڵایەکە دەکەوێتـە کلکەی رۆژ ئاوای (چیای پیرمام)ی سەربەناحیەی سەلاحەدین قەزای شەقلاوەی پارێزگای هەولێرە، ئاقاری ئەم گوندە لەگەڵ ئاقاری گوندەکانی (سەروکانی)، (هەرشەم)، (میراخور)، (سەرسوول)، (دارەبزمارە)لەسەر یێکە، لەباکـوری گوندەکە قەڵایەکی گەورەی لێیـە، قەڵایەکـە کەوتۆتـە دەشـتێکەوە دەروانێتەهەرچوار دەوری خۆی، دەڵێن کاتی خۆی ئـەم قەڵایە لەگەڵ قەڵاکانی (بانەمان)، (قەڵای خانزاد) لەرۆژ هەڵاتی شارۆچکەی هەریر لەسـەردەمی خانزاد خان کچی شاقولی بەگ کوڕی سولیمان بەگ میری میرنشیتی سۆران دروستکراوە، قەڵاکە لە دوو نهۆم پێک هاتبوو، هەر نهۆمی هەشت ژووری تێدابوو، لەساڵی ١٩٧٤ حکومەتـی بەعس قەڵاکـەی تێکداوەو ژوورەکانی روخاندووەو کەلاوەو شوێنەرەکانی هەرماوە، لەپاش لەناوبرنی پاشای گەورەی رواندوز میر محەمەدی رواندزی (١٧٨٣_١٨٣٧) میری سـۆران، دەوڵەتی عوسمانی دەستی بە سـەر دەڤەرەکەدا گرتـووە و کردویانە بە سـەنگەری خۆیان (دێرە)کراوەتە ناحیەو بە (دێرەحەرير) ناسراوە سەر بەسنجقی رواندزی ویلایەتی شارەزوور بووە، کە مەڵبەندەکەی شـاری کەرکووک بووە، لەساڵی ٢٠٠١ کە بە مەبەستی لێکۆڵینەوە سەردانی ئەم ناوچەیەم کرد، هەندێک لە دانیشتوانی ئەم ناوچەیە وایـان نیشان دەدا، گونـدی (دێرە)لەپێش هاتنـی بنە ماڵەی (مەجید ئاغای کوڕی کاکل ئاغای گەردی)هی بنەماڵەی (میر بەبگی_میران بەگی)یەکانی سۆران بووە، پاشان بوویتە هی بنە ماڵەی گەردییەکان، لەپاش مردنی(مەجید ئاغای گـەردی) لەسـاڵی ١٩٥٣ منداڵەکانی گوندەکانی (دێرە، هەرشـەم، سەروکانی، شێخان)یان فرۆشتە بنەماڵەی (فەتاح ئاغای هەرکی)، هەنووکە ئەم گوندە ١٥ ماڵێک دەبن، هەموویان سـەربە عەشیرەتی هەرکینە، ئەم قەڵایە هەردەم پەناگەو حەشارگەی کەڵەمێران و سـەرکردەو پێشـەواکانمان بووە، لەوانە (شـێخ مەحمـوودی حەفید_سمایلا ئاغای شکاک_سەید تەهای نەهری). لەم بابەتەماندا باسـی (شێخی حەفید و قەڵای دێرێ و مەجید ئاغای گەردی) تان بۆدەکـەم لەپاش ئەوەی لەساڵی ١٩٠٨ز. (شێخ سەعیدی حەفید)باوکی شـێخ مەحموودی نەمر لەگەڵ شێخ ئەحمەد کوڕی و ژمارەیەک لەپیاوەکانی لەشاری موسل بەدەسـتی چەند کەسێکی گێرەشوێن و ئاژاوە

شێخ مەحموودی حەفید

چی شەهید دەکرێن، (شێخ مەحموودی نەمر) هەردەم لە هەلێـک دەگەڕا، کە تۆڵەی باوک و براکەی و ئەو پۆڵە شـەهیدانە لەم کەسانە بکاتەوە، کە بوونەتە هۆی شەهیدبوونیان، بۆیە شـێخ دەسـتی لە هەندێکیان وەشاندو بەسـزای گەلی گەیاندن، ئەوەبوو فەرمانی دەستگیرکردنی لەلایان دەوڵەتی عوسمانییەوە بۆدەردەچێت، بەو هۆیەوە(شێخ حەفید)شاری شاری سـلێمانی بەجێ دێڵێت و روو دەکاتە سـنوری پێنجوێن لەدەوروبەری ساڵی ١٩١٠ ز. شێخ لەو ناوچەیە بووە، سەروەختێکیش شێخ بە نهێنی خۆی گەیاندۆتە قەڵاو منارەی شاری پیرە هەولێرێ، دێتە ماڵی شێخ ساڵحی بەرزنجـی (.. _ ١٩١٦)ز. کـە دەکاتە باوکی خوالێخۆشبوو (شێخ محێدین) ی بەرزنجی، ئـەو بنەماڵـەیـە، بنەماڵەیەکـی ناسـراو دیاربوون لەدەشـتی هەولێر و ناوشـاردا، خاوەنی تەکیەن لە گەڕەکی عارەبانی شاری هەولێر، پاش ئەوەی شـێخ مەحموودی نەمر لەناو شاری هەولێر دەمێنێتەوە شێخ سالح مانەوەی شـێخ حەفیدی لەناو شار بەچاک نە زانیوە، ترسی ئەوەی هەبووە شوێنەکەی ئاشکرابێت و بگیرێت، بۆیە وای بەباش زانیوە جێگایەکـی وای بۆ دابین بـکات، کە دوورە دەسـت و لاچەپ بێت و جێگایەکە شـیاوی (شـێخ حەفید) بێت، بۆیـە گوندی(دێرە)ی (مەجیـد ئاغای کـوڕی کاکلا ئاغای گەردی) هەڵبژاردووە، پیاوی خۆی ناردووە پەیوەندی بە(مەجیـد ئاغای گەردی)کردووە و کێشـەی شـێخ حەفیدی پێ ڕاگەیانـدووە، کاتێ کە شێخیان بردووە گەیاندویانەتە(دێرێ)، مەجید ئاغای دێرێ پێشوازییەکی گەرمی لێکردووە، هەسـتاوە لە قەڵای دێرێ دایناوە، چونکە قەڵاکە زۆر شوێنێکی عاسێ و موحکەم بووە، شـوێنی حەوانەوە بیری ئاویشی تێدابووە، دەڵێـن: ماوەیەکی زۆر شـێخ حەفید لەلای مەجید ئاغای دێرێ ماوەتەوە، بەڵام ماوەکە چەند بووە؟ ئێمە نازانین و هیچ زانیارییەکمان دەربارەی نییە، ئەو روداوەش وا پێدەچێت لە سـاڵەکانی ١٩١٤ فەرمانی لێبوردنی لەلایان حکومەتی عوسـمانییەوە بـۆ دەرچووە، لە (٢٠) تەمووزی هەمان سـاڵدا سـەرکردایەتی لەشـکری کوردسـتانی کردووە و بەشداری لـە یەک دوو لـەو شـەڕانە کردووە، کە لە خواروی عێراقدا لەگەڵ ئینگلیزەکاندا روویان داوە، بەتایبەتی لەشەڕی (شوعەیبە)داکەزیاتر (١٠٠٠_١٥٠٠)سـواری کـوردی لەگەڵدابووە، لـەم شـەڕەدا ژمارەیـەک لەکوردەکان شـەهید دەکرێن، لەوانە (نامیق علی ئاغای داودە)خەڵکی گوندی (حەفت تەغار)ی سـەر بە شارۆچکەی دووز بوو، ئەوکاتی سەرۆکی عەشیرەتی(داود) بووە لەدەڤەری گەرمیاندا، هەروەها (شێخ عەلی جەباری)شەهید دەبێت، تەنانەت سـەید(ئەحمەدی خانەقا)ی(شاری کەرکووک)یش بریندار دەبێت، شـێخی نەمر کاتێک لەسلێمانییەوە هەولێر بە منداڵەکانی و خزم و کـەس و کاری خۆی گوتووە ئەگەر ویسـتتان لەمن بپرسـن پەیوەندی بە (شێخ ساڵحی بەرزنجی)یەوە بکەن، ئەو شوێنەکەم دەزانێ، گەلەک لەجاران شێخ خوالێخۆشبوو (شێخ محێدین) لەمەجلیسیاندا ئەو رووداوەی دەربارەی (شـێخ مەحموودی حەفید و مەجید ئاغای گەردی و قەڵای دێرێ) گێڕایەتەوە.

(شێخ‌محێدین‌شێخ‌ساڵحی‌بەرزنجی)گوتوویەتی ڕۆژێکیان لەشـاری سـلێمانییەوە دوو کەس هاتن، کە لەلایەن بنەماڵەی شێخی حەفیدەوە رەوانـەی هەولێر کرابـوون بۆتەکیەو ماڵی ئێمە، :گوتیان:((دەمانـەوێ شـێخ مەحموود ببینین، هەندێ ئەمانەتیش هەیە بیدەیبنێ))، ئەمانەتەکەش هەندێـک لیرەی زێڕ بوو، کە بۆ شێخی نەمریان هێنابوو، (شێخ محێدین) گوتبـووی ((ئەمن بە خـۆم بەگەڵیان کەوتم چووینە (دێرێ) بۆلای مەجید ئاغای گەردی، پێم گووت دەمانەوێت شێخ ببینین، مەجید ئاغا گوتی:شێخ لێرە رۆییەو نەمایە: شێخ محێدین گوتبوویە مەجیـد ئاغـای "دە کەواتە ئێمە ئێزن بدە دەگەڕێینەوە"هەولێرێ، "گوتبووی دەبێ ئەم شەو میوانی من بن" ئەوجا لەپاش نان خواردنی ئێوارە مەجید ئاغا لەدیوەخان دەچێتـە دەرەوە، پیاوێکی خـۆی دەنێرێتە لای شـێخ محێدین، کەبێتە دەرەوە، شـێخ محێدین لە دیوەخانەکـە دێتە دەرێ، مەجید ئاغـا دەڵێ "ئەگەر دەتەوێـت دەتبەم بۆ لای شێخ مەحموود" پێشتریش شێخ مەحموودیان ئـاگادار کردبووە پرسـیان پێکردبوو، ئنجا مەجید ئاغا لەگەڵیان دەچێتە قەڵا بۆ کن شێخ مەحموود و دەیبینن و ئەمانەتەکەشیان دەدەنێ پاشـان دەگەڕێنەوە، پـاش ماوەیەکی زۆر ئەوجا لێبووردە بۆ (شـێخی حەفید) لەلایان کاربەدەسـتانی عوسـمانی دەردەچێت شێخ دەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی لە خەڵکی ناوچەکەم بیستۆوە دەڵێن: کە شێخ گەڕاوەتەوە سلێمانی (خەنجەرە دەبانە تایبەتییەکەی)خۆی لەبەر پشـتی دەرهێناوە و لەبەر پشـدێنی (مەجید ئاغای) راکردووە، بەدیاری دایتی بۆ یادگاری، ئەو خەنجەرە هەر مابـوو نەوەکانی مەجید ئاغـا قیمەتی ئـەم خەنجەرەیـان زانیوە و پاراسـتویانە، تاسـاڵی (١٩٧٢)ز. یەکێـک لە نەوە کانی پێشکێشـی سـەرۆک بارزانی کردووە، لەپاش مردنی شێخ ساڵحی بەرزنجی لەسـاڵی ١٩١٦ ز. بەنەخۆشی رشانەوە، ئەو پەیوەندییە بە تینەی لە نێوان (شێخی نەمر)و (شێخ محێدینی کوری شێخ ساڵح)ی هەبوو، ئەو دە سـاڵەی، کە شێخ مەحموودی حەفید لەخواروو و شـاری بە غدا بووە لەسـاڵانی (١٩٣١_١٩٤١) شێخ محێدین سەری لێنەبریوە هەردەم هاتووچۆی کردووە، لەشـاری بەغدا چۆتـە لای، پاشـان کە شـێخ گەڕاوەتەوە کوردسـتان لەگوندی (داریکەلی) لەناوچەی بازیان نیشـتە جێ بووە، شـێخ محیەدین لەگەڵ گـەورە پیاوان سـەردانیان کردووە، لەوانە (شـێخ عەبدولکەریمـی دارە خورما) لەدەشـتی دزەییان، کاک سـەیدی هەڵەجە لە گوندی(هەرەجە) ی ناوچەی(قوشـتەپە)، سەید ئەحمەدی خانەقا لەکەرکوک، شێخی حەفید، شێخ محێدینی زۆر خۆش ویستووە، هەردەم بە شیعر شەری پێفرۆشتووە و نامەی بۆ رەوانە کردووە، داوای(توتنی (خۆشـنـاو و بێشەما)ی لێکردووە، چونکە شێخی حەفید دەیزانی، کەوا شـێخ محێدین هەندێ پارچە زەوی باشـی لە گوندی قەڵا سنجی بن چیای سەفینی ناوچەی خۆشناوەتی هەیە، هەموو سـاڵی دەیکـردە توتن، جـۆرە توتنێکی بۆنداری باشـی دەبوو، شێخ محێدین هەموو سـاڵی بە جێئاغان لەو توتنە بۆندارەی بۆ شـێخ مەحموود دەنارد، جاریکیان شـێخی حەفید توتنی نامێنێت و نامەیەک بۆ شـێخ محێدین دەنێرێت و داوای(توتنی خۆشـناو و بێشـەما)ی لێدەکات، ئێمە تەنیا ئەم دێرە شیعرەمان دەسـت کەوتووە، شێخی حەفید فەرمویەتی:؛نەموحتاجی دەست و تفەنگتم نە شان و عەبا

بەڵکو موحتاجی چەنگێ توتنی (خۆشـناو)م یا(بێشەما).

لەبنەماڵە ناودارەکانی سەدەی هەژدەیەم لەدەڤەری هەولێر

شێخ سەربەست و شێخ مەحموود

شێخ عەلی میرەکانی ١٨١٠_ ١٩٠٢

بنەماڵە بەناوبانگەکەی سـادات وەک کانی و جۆگە چۆن سەرچاوەی ئاوی روون و سازگار و بێگـەردو پاکن، ئاواش سـاداتی بەرزنجە کانگـەی مەعریفەت و تەقواو ئیرشـادو جێ متمانـەن لە نـاو خەڵکی، بۆ چارەسـەری زۆرینەی کێشـە کۆمەڵایەتییەکانیان روویان لەتەکیەو خانەقای شێخانی بەرزنجە کردووە لەهـەر کوێیەک بووبـن و لەسەردەسـتی کەسـایەتییەکانیان براوەتەوەو دڵنەوایی و ئۆقرەیی ئەو شـوێنەی گرتۆتەوە، شـێخان وسـاداتی بەرزنجە لەکۆمەڵگەی کوردەواریدا پلە پایەیان بەرزو دیارە .

لێرەدا خاڵێک هەیە پێویستی بەلێکدانەوەیە، ئەویش ئەوەیە، کە (هەموو سەیدێک شێخە بەڵام مەرج نیە هەموو شـێخێک سەید بێ)، سـەیدیش ئەو کەس و بنەماڵانە دەگرێتەوە، کە بەرەچەڵک دەگەڕێنەوە سـەر پێغەمبەری ئیسـلام محەمـەد درودی خوای لەسـەر، ئـەوەش بەومانایە نییە (کـە هەندێک وای بۆدەچن)، کە بنەماڵەی (سـادات) عەرەبن بەو پێیەی پێغەمبەر درودی خوای لەسـەر لەناو نەتەوەی عەرەب سـەری هەڵداوەو ئەو زنجیرەیەش لەو بەرەبابە حیسابیان بۆ دەکرێ دەبێ بە عەرەب لەقەڵەم بدرێن، سادات لەگەڵ هەر تیرەو هۆزو نەتەوەیەک ژیابن بەوانەوە ناسـراون و بە بەشـێکی جیانەکراوە لێیان ئەژمارکراون، کوردیـش وەک هەموو گەلانی زیندووی تری دنیا وەک چۆن ناسنامەی خۆی پاراستووە و نەی هێشـتووە بفەوتێ ئاواش کەسایەتی و بنەماڵە زیندووەکانی ناو هەناوی بەزیندوویی هێشـتۆتەوەو بەسەربەرزییەوە لەهەموو خۆشی ونەهامەتییەکانی بەشداریان بووەو تائێسـتاش ئەو ئاوێتـە بوونە ڕێزی لێدەگیرێ.

شـێخانی بەرزنجە لەو مەسـەلانەدا ڕۆڵی بەرچاویـان هەیە ئەوەتا هەر لەسـەردەمی پیرانی تەریقەت و سـەردەمی هاتنی گەورەی سـادات (شێخ عیساو شـێخ موسا) کورانی شـێخ باباتایەری هەمەدانـی لەهەمەدانەوە بۆکوردسـتان لەسـەر راسـپاردەی باپیرە گەورەیـان (محەمـەد) درودی خـوای لێبێ لەکوردستانیش بۆ بەرزنجەو دروست کردنی تەکیەو مزگەوتێک بۆ خوا پەرستی و ئیرشادی موسـوڵمانان و پەرە سەندنیان وتێکەڵاویان لەگەڵ بنەماڵەو کەسایەتییەکانی ناوچەکەو عەشیرەتەکانی تر بەتەواوی بوونە بەشێکی دانەبڕاوی گەلی کـورد، کوردسـتان بووە جێلانەوکوانـووی ئەو شۆڕشـانەی لەلایەن سەرکردە شـێخەکانەوە رابەری دەکرا، شێخ مەحمـوودی مەلیکـی کوردسـتان نموونەی زیندووی ئـەو بۆچوونەمانە، هەر بۆ زیاتر چوونە ناو بابەتەکەمان شێخی نەمر لەدێرە شیعرێکیدا دەڵێ :

کوردم و مەردم فیداتم تـا دەوامی بێ نەفەس
هەرکەسێ خاوەن شەرەف بێ خاکی خۆی نادا بەکەس

یەکێک لەنەوەکانی بنەماڵەی ساداتی بەرزنجە شێخێکی تەریقەت وئیرشادو ناوداری دەشتی هەولێر شـێخ عەلییە ناسراوبە(شێخ عەلی میرەکانی).

شێخ عەلی کوڕی شـێخ محەمەدکوڕی شێخ عەبدولڕەزاق کوڕی شـێخ (محەمـەد وەلی العەهد)ی کوڕی شـێخ ڕەزای دێلێژەی کوڕی شێخ ئیسماعیلی ولیانییە، شێخی ولیانیش برای هەریەک لە شـێخ حەسەنی گڵەزەردەو شـێخ ئەحمەدی غەزایـی باپیرەگـەورەی حەزرەتی کاک ئەحمەدی شێخی سولەیمانییە، کـە ئەمانـە هەموویان لەبنەماڵـە گەورەو بەناوبانگەکانی ساداتی بەرزنجەن لە سلێمانی وهەولێرو کۆیەو شوێنەکانی دایکم.

شـێخ عەلی لەسـاڵی ١٨١٠ زایینی لەگوندی کانی کەوەی سـەر بەپارێزگای سولەیمانی چـاوی بەدنیـا هەڵێناوە، لەتەمەنی(١٠) دە ساڵی باوکی کۆچی دوایی دەکا، لەمنداڵیەوە دەنێردرێتـە بەرخوێندنی ئایینی و لەسـەر دەستی شێخ حەسـەنی مامی بەردەوام دەبێ تـا زۆرێک لە کتێبەکانی صـەرف و نەحوو ئوصولی شـەرع و حەدیسـەکانی پێغەمبەر دەخوێنێ و لەتەمەنی (٢٥) سـاڵیدا قورئانی پیرۆز لەبەردەکا.

لەتەمەنی ٣٠ ساڵی ژیانی هاوسەرگیری پێک هێناوە، ئافرەتێکی خواستووە ناوی (کەلیم) خان بـووە لەبنەماڵەی بەرزنجیان لەنەوەی کاک ئەحمەدی شـێخ، لەتەمەنی چل ساڵیدا دەچێتە حەج بۆ زیارەتی ماڵی خوا و سەردانی مەرقەدی پیرۆزی پێغەمبەر.

شـێخ عەلی خاوەن سامانێکی زۆر بووە، بەو سامانەی توانیویەتی یارمەتی باشی هەژاران و لێقەوماوانی سـنوورەکەی بدات لەبەر زۆر سـەخاوەتی ناوی لێنراوە (شـێخی حاتەم) . شێخ عەلی کەسـێکی باڵابەرزی چاوگەش بووە، سـەروقژی سوور بوو، بۆیە ئێستاش ئەو سیفەتە ویراسـیە لەهەندێک نەوەکانی هەیە .

شێخ عەلی لەبەر هەندێ کێشە بیر لەکۆچکردن دەکاتەوە بۆ ناوچەی هەولێر، بۆ ئەوەش وای پێ باش دەبێ سـەردانێکی شاری کۆیە بکاو بچێتە خزمەت شـێخ کەریمـی کۆیە، کە بن ئامۆزای بوو تا کێشـەو گرفتەکانی خۆی بۆ باس بکا، شێخ کەریمیش لەدەرەنجامی باس و خواسەکەی سەفەرکردنەکەی پێ باش دەبێ و دەگەڕێتەوە بۆ ناو خزم وکەس وکارانی لە کانی کەوە، دوای پرس و ڕای کەس و کارەکانی ڕازی دەبن شـێخ عەلی بـەرەو وڵاتی کۆیەو هەولێر بێت، بۆیە سـەفەرەکەی شێخ بەدوو قۆنـاغ تەواو دەبێ، یەکـەم دێتە کۆیەو لای جەنابی شێخ کەریمی کورە ئامۆزای، ماوەی مانگێـک لە کۆیە دەمێنێتەوە پاشـان بەرەو بناری چیای دێدەوان لەگەڵ هەندێ لەخزمانی بەکەسـێکی خەڵکی ناوچەکە ئاشنا دەبن کە لەعەشرەتی(بریندارە) دەبێ، کە ئەزانێ شێخ نیازی ئاوەدان کردنەوەو دروستکردنی گوندێکە لە ناوچەکەیان پێی دەڵێ:(یاشێخ من خەڵکی ئەو سنوورەم باشترین جێگا بۆ جەنابت ئەو شوێنەیە، کە دەکەوێتە نێوان (دۆڵی زێڕینەو ـ بانێ) چونکـە خاکێکی بە پیت وبەرەکەتی هەیە، لەوەرگای باشـی هەیە بۆمەڕو ماڵات بەخێوکردن لەنزیک ڕووبارەکە، شێخ عەلی دوای بەسەرکردنەوەی ئەو شوێنە ڕازی دەبێ و ئاگاداری خزم وکەسانی دەکات تا بێن لەو شوێنە بە ناوی خوا دێیەک ئاوەدان بکەنەوە، یەکەم جار مزگـەوت وتەکیەیەک دروسـت دەکەن پاشان خانوو و بەرە خەڵکیش کۆمەک وهاوکاری باشیان دەکەن .

شـێخ عەلـی مزگەوتەکـەی کردبـووە قوتابخانەیەکـی گـەورەی پێگەیاندنـی مامۆسـتایانی ئایینـی و چەندین کێشـەی کۆمەڵایەتی لەسەر دەستی شێخ لەتەکیەکەی چارەسـەرکراوە، لـەڕووی پەیوەندییـە کۆمەڵایەتییەکان شێخ پەیوەندی و دۆستایەتی بەهێزی لەگەڵ کەسـایەتی و عەشیرەتەکانی دەوروبەری هەبوو، بۆ پێکەوە ژیانی خەڵکی لەسەر بنەمای شەرع و ئایینی ئیسلامی پیرۆز کچێکی دەداتە (ئاغای گردلانکە) کچێکی تری داوەتە (سـمایلاغای مەنتک)، لەهەموویان گرنگتـر کچێکی تـری دەداتە (شـێخ مارفی هەڵەجە) کە ناوی فاتمەخان بووە .

شـێخ مارفی هەڵەجە کوڕە گەورەی شـێخ کەریمـی کۆیە بـوو هەروەها لەگەڵ شـێخ عەلـی میرەکانیدا بن ئامـۆزای یەک بوون، ئەوەی لەسەر ژیانی شێخ مارفی هەڵەجە لە بەدرخانی ژمارە / ١٠٦ دا بڵاوکرایەوە پێم وایە چەمکێکی کەمی ئەو زانیاریانە بوون زۆرشتی ترمابوون دەبایە ئیشارەتیان پێبدرێ .

شێخ عەلی میرەکانی شێخ مارفی گەلێ خۆش ویستووە، هەمیشە وەک کوڕی خۆی تەماشای کردووە، لەبەرداوێن پاکی و شارەزایی کردبوویە ڕاوێژکارولەکارەکانی پرسی پێدەکرد.

شێخ عەلی خاوەن کەرامات بووە، بۆیە ئەگەر لەبەساڵاچوانی ناوچەکە پرسیار بکرێ ڕەنگە باسی هەندێک لەوکەراماتانەی شێخ بکەن .

شێخ عەلی دۆستایەتی و پەیوەندی زۆر باشی لەگەڵ بابانەکان و بنەماڵەی شێخانی بارزان و عەشیرەتەکانی جبوورو شەممەر هەبوو.

لەسـاڵی ١٩٠٠ زایینـی پـاش گەڕانـەوەی لەسـەردانی خزمانـی لەگونـدی (ریویە) تووشی نەخۆشی گرانەتا دەبێ و دەچێتە کۆیە بۆ خزمەت شـێخ کەریم، پاش بەسەربردنی (٣) سێ ڕۆژ لەکۆیە لەمانگی ڕەمەزان، ڕۆژی هەینی بەیەکجاری ماڵئاوایی لەخزم و دۆستان دەکاو دەگەڕێتەوە بۆ لیقای پەروەردگار لەسەر وەسیەتی خۆی لەگۆڕستانی (دەروێش خدر) بەخاک دەسپێردرێ .

تێبینی : سەرچاوەی نووسینی ئەم بابەتەم دەستنووسێکی شـێخ محیەدین بوو، کە یەکێکە لەنەوەکانی شـێخ عەلی کە بەداخەوە لەبەر ڕەشبوونەوەی توانیم ئەوەندەی لەسەر بنووسم.

ماستەرنامەیەک لە (تەکنیکی وەسف لە ڕۆمانەکانی بەختیار عەلی دا)

ئا: بەدرخان

ڕۆژی پێنجشەممە ڕێکەوتی ٢٠٠٨/١٢/١٨ لە هۆڵی (م. تاهیر بەکر) لە کۆلیجی زمان کاتژمێر (٩)ی بەیانی گفتوگۆی ماستەرنامەی خوێندکار (کاروان مەهدی عوسمان) لە بەشی زمانی کوردی، بە ناونیشانی(تەکنیکی وەسف لە ڕۆمانەکانی بەختیار عەلی دا) ئەنجام درا. ئەندامانی لیژنەی گفتوگۆ لەم بەڕێزانەی خوارەوە پێکهاتبوو:-

– پ.ی.د. عەزیز عەبدوڵڵا گەردی سەرۆک
– پ.ی.د. عادل مەجید محەمەد ئەندام
– پ.ی.د. هیمداد حوسێن ئەندام
– پ.ی.د. سەردار ئەحمەد گەردی ئەندام و سەرپەرشتیار

ئەمباسە، لێکۆڵینەوەیەکی وەسفی_پێوانەییە، لە گرنگی تەکنیکی وەسفی لە پرۆسەی بزاوتی گێڕانەوەی ڕۆمان کۆڵیوەتەوە، ڕۆڵی تەکنیکی وەسفی دیاری کردووە لە خێراکردن و خاوکردنەوەی بزاوتی گێڕانەوەدا، پاشان بەکارهێنانە هونەری و زانستییەکانی ئەم تەکنیکەی لەڕۆمانەکانی (بەختیار عەلی)دا دەستنیشانکردووەو هەڵوەستەی وردی لەسەر ئامادەگی فراوانی وەسف و بەکارهێنانی بەرچاوی جۆرەکانی وەسف کردووە لە ڕۆمانەکانیداو هەر سێ بابەتی وەسفی کاراکتەرو شوێن و شت خراوەتە ژێر تیشکی لێکۆڵینەوە. باسەکە پێکهاتووە لە پێشەکی و سێ بەش و ئەنجام و کورتە بە زمانی عەرەبی و ئینگلیزی و سەرچاوە بەکارهاتووەکان.

بەناوی دەزگای بەدرخان و هەفتەنامەی بەدرخان پیرۆزبایی لە خوێندکار"کاروان مەهدی" دەکەین و نوخشە لە دکتۆرا.

ئەحمەد کاوانی چۆن نەگری

تایبەت بە هونەری بەدرخان

هونەرمەندی لاو ئەحمەد کاوانی بۆ یەکەمجار گۆرانی (چۆن نەگریم)ی تۆمارکرد و بەنیازە لەم نزیکانە کاری کلیپی بۆ بکات.

لەمبارەیەوە لە لێدوانێکی تایبەتدا ئەحمەد کاوانی گوت: گۆرانی چۆن نەگریم یەکەمین بەرهەمی خۆمە کە لە هۆنراوەی سەرکەوت ڕەسول و ئاوازی خۆمە و هونەرمەند زیرەک حەمەدەمین کاری ئەندازیاری دەنگ بۆ کردووە و هۆگر عەزیزیش کاری دابەشکردنی مۆسیقای کردووە و بەرهەمەکەش لە ستدیی کەنارەی شاری هەولێر تۆمارکراوە، بڕیاریشە لە ماوەیەکی نزیکدا کلیپ بۆ ئەو گرانییە بکەم، بەلا□م تا

ئێستا بڕیارم نەداوە کە ستافی کلیپەکە کێ بێت.

مۆزەخانەی فلۆرانسا بەناوبانگترین مۆزەخانەی هونەرییە لە جیهاندا

مەجید خۆشناو

سەردانی مۆزەخانەی فلۆرانسا هیچ کاتێک بە هیچ مۆزەخانەیەکی تر لەجیهاندا بەراورد ناکرێت، ئەوەی دەبێتە مایەی سەرنج ڕاکێشان و گرنگیدانی گەشتیاران ئەو توحفە زوخرە هونەری و تابلۆ بەناوبانگانە و پاشماوە بەنرخ و گران بەهاکانی سەردەمی خێزانی (میدیتشی) دەسەڵاتدارە لە سەدەکانی ڕابردوو، درێژی مۆزەخانەکە دەگاتە کیلۆمەترێک، کە بەدرێژترین مۆزەخانە دەژمێردرێت لە جیهان.فلۆرانساش بە یەکێک لەشارە هەرە جوانەکانی ئەورووپا دەژمێردرێت کە گەشتیاران بەردەوام ڕووی تێدەکەن، بەتایبەتی بۆ سەردانی مۆزەخانەکە، کە ڕابردوویێکی سەروەری لە باوەش دەگرێت، بەجوانی پەیکەری هونەری و نەخش و نیگاری کۆشک و تەلاری سەدەکانی ناوەڕاست، بەشی یەکەمی مۆزەخانەکە بریتییە لە هۆڵێکی گەورە کە وێنەو تابلۆکانی هونەرمەند(بۆتشیلی)، کە وێنەی پۆرترێتی کەسەکان لەخۆ دەگرێت، مێژووی دامەزراندنی ئەم مۆزەخانەیە دەگەڕێتەوە بۆ(١٥٦٠)ز.بەڵام نەخشەی هۆڵی(بۆتشیلی) تازەیە ساڵی(١٩٧٥) دروستکراوە تازەگەری و نوێخوازی ڕۆڵی سەرەکی دەبینێ لەڕاگرتنی جوانی و هاوکێشەکەی مۆزەخانەکە، وا لە گەشیار دەکات یان دەیباتە جیهانێکی ئەفسوناوی، ئەو کەش و هەوایە و ئارامییەی مۆزەخانەکە زۆر لە کەش و هەوای کەنیسە دەچێت لەکاتی خوێندنی سرووت و تەراتیلی ئایینی، هەست کردن بە هێمنی و بەختەوەری کاتێ، کە لەژێر پەیکەرە کۆن و تازەکە دەوەستیت و سەیری تابلۆ سەرەنج ڕاکێشەکانی بۆتشیلی دەکەیت، لەبەخشینی هارمۆنی ڕەنگەکان لەوانە تابلۆی (لە دایک بوونی ڤینۆس) و (بەهاری) کەوای لە ڕەخنەگر (ئیلی فۆر) کرد بەو شێوە وەسفی بکات (تابلۆکان گەرمایی لەش دەبەخشن ئەوەش یەکێکە لە جیهانی تراژیدیاو ڕاڕایی خەسڵەتەکانی بۆتشیلی هونەرمەند، تابلۆکانی بەتایبەتی تابلۆی(کالومنی)جیهانێکی غەمگین و ئارامە.......

ڤینۆسی ئینگلیزی ئەم پەیکەرەش دەمان گەڕێنێتەوە بۆ جیهانێکی تر، بۆگەورەیی و بەهای ئەو سەردەمە ئەفسوناوییە، کە ئەورووپا تێیدا ژیاوە، ساڵی(١٥٨٠) واتا (٢٠)ساڵ دوای کۆتایی ئەم هێما گرینگە. ئەو هەشت گۆشەی (میمن)ی سەری لە سەدەف بۆ دروست کرا، لەشێوەی پەرستگایەکی هونەری بۆ گێڕانەوی

دیمەنێک لە مۆزەخانەی فلۆرانسا

سەربەرزی خێزانی(ئالمیدتشی)، لەناو هەندێ شتی بەنرخ تیا پارێزراوە، لەوانە ٥ پێنج تابلۆی ڕۆفائیلی هونەرمەند. لەناوە ڕاستی شوێنێکی بچووک هەیە تارادەیەک لە وێنەگایەکی هونەری دەچێت لەداری ئەبەنۆس و زێڕو بەردی جەلالان دروست کراوە، بەدەوڵەمەندترین شوێن دەناسرێت و پڕە لەسامانی هونەری ڕۆژ ئاوا، گەشتیاران لە هەموو شوێنێک ڕووی تێدەکەن، لێرەدا چەند تابلۆیەکی هونەرمەند (ئەفنۆلۆ برۆنزینۆ (١٥٠٣_١٥٧٢)دەبینرێت، کە بەهونەرمەندی پیرۆز ناسرابوو، تابلۆکانی(توسکانی)و(شاژنی بچکۆڵە)جێگای سەرنجن، وا هەست دەکەی کە هونەرمەند ئێستا وێنەی کێشاوە. لێرەدا لوشیا نوبێرتی، کە یەکێکە لە چاودێرانی مۆزەخانە دەڵێت گەشتیارانی ئینگلیزی لە سەدەی هەژدەم لەکاتی سەردان دەستی ئەم پەیکەرەیان ماچ دەکرد، لەم کاتەوە بۆتە ڕەوشت ولاسایی کردنەوە لای ئینگلیزەکان، لەتابلۆی (تاج لەسەر نانی پاکیزە) هونەرمەندی شێوەکار (لورنیز و مۆناکۆ)، کە لە ساڵی ١٤٢٥ ز.کۆچی‌دوایی‌کردووە، قووڵبونەوەیەکی تەواو لەپێکهاتە ساکارەکەی بەدی دەکرێت، لەوە بەنرخترینە، ئەو گەنجینە پێکهاتەیە تا دواساتەکانی بەڕەنگە زیندوو و هارمۆنی گونجاو دروست کراوە، واتە هارمۆنیایەکی ڕەنگە بۆخۆی، ئەویش (دەروازەیەک بۆ خواوەندو سان و ڕۆمینۆ)ی پاولۆ ئۆجیلویە، هەرچەند ڕوناکی کەمە، بەڵام بە شانازییەوە تێی دەڕوانن، دوای ئەویش تابلۆی (تیر هاوێژی)ڤیلا سکوید وێت، بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە تابلۆ بەناوبانگەکەی بیکاسۆ) (جیرنیکا)یە ئەسپێک لە ناوەڕاست وەستاوەو ئەوی تریش لەڕاست جووتکە داوێت، کە بە هێمای هێزو تایبەت دادەنرێت، ئەوەش دەربڕی گیانی سەدەی بیستەم و هێزی لەبن نەهاتووەکەیەتی، ئەمە جگە لە پۆرترێتی وێنەکەی کەسایەتی ئەو چەرخە نموونەی (باتێست و سڤورزا و مۆنتیڤۆلترۆ). دوابەدوای ئەوەش تابلۆی (دایکی دۆلۆ ڕۆزا) لەقەوارەیەکی بچووکدا پێوانەکەی (٢٢ سم×٥٥سم)ە، تابلۆی هونەرمەند(جۆزڤان کلیف)ە کە ساڵی کۆچ کردنی دەگەڕێتەوە(١٥٤٠)ز. ماندوو بوون و گریانی پێوە دیارە. بەڵام تابلۆی کەسایەتی لیۆنی دەیەم بەپێوانەی (١١٩سم×١٦٥سم)ی هونەرمەند روفائیل (١٤٨٣_١٥٢٠) ز. زۆر بە شکۆیی و ڕێزەوە دەبینرێت، کەچی تابلۆی (ڤینۆس ئۆرین) بەگەورەیی خۆی (١١٩سم×١٦٥سم)ی‌هونەرمەندی تیتانی کۆچ کردو ساڵی (١٥٧٦) م زیاتر لەتابلۆیەکان دنیایی پێوە دیارە، ئەندازیاری مۆزەخانە جۆرجیۆ ڤاساری (١٥١١_١٥٧٤) کەیەکێک لە وێنەکێش و مێژوونووسانی هونەر دەڵێ هیچ کاتێک کاری وا گران و ترسناکم ئەنجام نەداوە لە ژیان، چونکە مۆزەخانە لەسەر لایەکی ڕووبار درووست کراوە و بەئاسمان سپاردراوە، باشە ئەی چۆن ناوی مۆزەخانەکە کرا بە (ئۆفیس). لەوەڵامدا وتی زۆر بەئاسانی ئەو پارێزگارەی، کە لە خێزانی میدیتشی بوو ناوی کۆزۆم بوو (١٥١٩_١٥٧٤) هیچ بیرکرنەوەیەکی زیرەکانە نەبووە، تەنیا دروستکردنی نووسینگە نەبێت دوای ئەوەش بە ڤاساری سپارد، کە لەساڵی (١٥٨٠)بوو، دواتر بەڕێوەبەری مۆزەخانە لۆشیانۆ بێرتی هۆیەکانی بۆ دەرنەکەوتووە، کە چ پاڵنەرێک کە دوای کۆزۆمی هاتووە وای لە فرانسوا کردووە، کە بەشی سەرەوە بگۆڕێت بە مۆزە خانە، هەر لەسەرەتای ١٥٨١ نکۆلی لەوە نەکرد لەبیرو هزری خۆی، کە لەژێرکاری چێژی فەرەنسی بێت. خێزانی میدیتشی هەتا ئەو کاتەی من ئاگاداربم ١٧٣٧ ئەم مۆزەخانەیان بەهەموو جۆرە توحفە هونەرییەکان دەوڵەمەند کرد. ئەویش لە پێناو مانەوەی نەمری و مانەوەی یادگارو مێژووی سەربەستی خۆیاندا، لەدوا دەسەڵاتی خۆشیاندا ئەوەیان کردە مەرج دەبێت ئەو گرووپە و ئامرازە هونەریانە بۆشاری فلۆرانسا بمێنێتەوە. هیچ کەسێکیش بۆی نییە دەست کاری بکات. مۆزەخانەش پرۆگرامی تری داهاتووی هەیە بەبێ وەستان، ئەویش ڕێکخستنی گەشتیاران بەمەرجێک بگونجێت بەگوێرەی ئەو ژمارەیەی مۆزەخانەکە دەیگرێت. تازە کردنەوەی باڵەخانەی ژێرەوە، کەوا ئەرشیفێکی گەورەی شاری توسکانیا لەخۆ دەگرێت، کە بکرێتە ئۆفیسێکی کۆبوونەوە وپیشاندان. پێویستە بودجەیەکی گەورەتری بۆدابین بکرێت بۆ شتە هونەرییەکان و بەردەوامی کارمەندە پسپۆڕییەکان، هیچ سەیریش نییە چونکە تەنیا مۆزەخانەیە لە ئیتاڵیا، کە ڕۆژانە دەرگاکانی واڵایە.

داڵانی ڤاساری ئەو داڵانەی کە درێژدەبێتەوە لەمۆزەخانەی ئۆفیس تا کۆشکی (پیتی) درێژیەکەی(٦٠٠) مەترە دیوارەکانی بەتابلۆ و وێنەی پۆرترێت ڕازاوەتەوە، کە بەجوانترین کۆمەڵەی جیهان دادەنرێت لە سەرکەوتن و دابەزین و سوڕانەوەدا، دوای بڕینی ڕووباری (ئارنۆ)خۆت لەبەردەم جیهانێکی تری کەڤاڵ و کەش و هەوایەکی هونەری تر دەبینی، دروست کردنیشی لەلایەن ڤاساری دەگەڕێتەوە بۆساڵی ١٥٦٥ ز ئەمە بۆئەوەی لە خزمەتی کۆشکی شاهانە بێت، بەڵام پێش سەد ساڵ کرا بە مۆزەخانە، ساڵی (١٩٧٥)ز شێوەی ئێستای وەر گرت، کاردینال لیوبولد میدسیزیشی (١٦١٧_١٦٧٥) ڕۆڵێکی گەورەی لە دەوڵەمەندکردنی بینیوە، هەموو کات لە هەوڵی ئەوەدا بووە، کە تابلۆی هونەرمەندانی سەردەمی خۆی دەست بکەوێت جا چ بە بەخشین بێت یان بە کڕین، لە دوایدا کۆمیسۆنێکی تایبەت بە مۆزەخانە پێکهات، بۆئەوەی بڕیاری ئەوە بدات وێنەی کەسی هونەرمەندانی شێوەکار وەربگرێت یان نا، دەیان بەخشی لە سەرتاسەری جیهانا. زۆرجار ئەو هونەرمەندانە وێنەی خۆیان بەزۆر شێوە کێشاوە، یا لەوێنەی ئەلیزابیپ ڤیجلیرین خاڵی نێگەتیڤ بریتییە لە بەدیار خستنی کەمتر بەختەوەری کە لەو ئاوێنەی لە تابلۆکە دیارە، هەرچەندە کەڤاڵێکی ناسک و کەم وێنەیە زۆر هونەرمەندانی تر هەن بە تابلۆو وێنەی پۆرترێتی خۆیان بەشداریان کردووە زۆریان فەرەنسین(کالو _ لوین _ ڕیگو _ لارجیلیر _دیلاکروا _ بوشاردون _ کویبل) کە دەربڕی جۆرەها قوتابخانەی هونەرین بەبێ جیاواز، بە بەراوردکردنی بەهەرەو توانا لە مێژووی هونەردا، ئەوەی بۆتە ڕێگر لەبەردەم زیاتر سەردانی گەشتیاران کە بریتین لە کەمی ئیشکگران، کە بەرێنمایی و چاودێری گەشتیاران تەرخان کراوە، بۆیە تەنیا بۆیەک کاتی دیاری کراو یا دوو کات لە ڕۆژێکدا ڕێ دەدرێت بە سەردانەکە.

پشتگوێ خستنی خواست و وزەو هێزی گەنج

پوشۆ خدر قەساب

زۆرجار مرۆڤ لە قسەوباس و کۆڕ و کۆبوونەوەو دانیشتنەکان لەسەر کارو پیشەو گرفتی ڕۆژانەی ژیان و ململانێ. هەر لە نەشتەرگەری و گۆڕینی مانشێت و سووتانی ئامێرێکی کارەبایی ماڵ، کە هەموو بەپارەو دۆلار چارەسەر دەکرێت و دەڵێین: گرفتمان نییە، چونکە دارایی و ئابووریمان تا ڕادەیەک باشە، بۆ ئەم کێشانە دەتوانین بەو بڕە پارەیە گرفتەکان چارەسەر بکرێت، بەڵام گرفت ئەوەیە بۆ هەر کارێک و هەنگاونان کە چارەسەری نەبێ و دۆش دامان و دەستەو ئەژنۆ بوەستین، کەوا کێشەکە زۆر لەوە گەورەتربێ کە بیری لێ ناکەیتەوە، بەوەی تۆ کێشەکەت بە دارایی چارەسەربکرێ، کەواتە تۆ برەوەی و

قازانجت کردووە. کەواتە ناوەڕۆکی کێشەکەمان کێشەو گرفتی"١٠"هەزار قوتابی و کەسوکاری ئێمە کە هەمووی دەرچووی وێژەیی و زانستی ئەمساڵ، کە بێ بەشن لە کۆلێژو پەیمانگاکان جا بە هەر هۆیەک بێ کەمی نەهێنانی نمرەو یان نزمی ئاستی قوتابی و شوێن و نەبوونی بینایەو بودجەو یان پشتگوێ خستنی وزەو هێزی گەنج، لەگەڵ ئەوەشدا گرفت نییە چونکە کێشەکە بەپارەو ژێرخانی دارایی چارەسەر دەکرێ با قوتابی نمرەی پێویستی نەبێ، بەڵام بودجەو پارەی پێویست هەبێ تۆ گرفتت نییە، با ئەم گەنج و لاوانە بڕۆن بۆ زانکۆ ئەهلییەکان بەپارەیەکی زۆر درێژە بە خوێندن بدەن. ماندوو بوون و خوێندن و زانست و زانیاری لە زانکۆ حکومییەکان گوستراوەتەوە بۆ زانکۆ ئەهلییەکان. چۆن هاووڵاتی نەخۆش دەکەوێ لە نەخۆشخانە حکومییەکان چارەسەر ناکرێ و نەشتەگەری و دەرمان و خزمەتگوزاری وەکو پێویست نییە. ڕوو لە دەرگای نەخۆشخانە ئەهلییەکان دەکات و چارەسەری باشتر هەر هەمان پزیشک و "مقیم" لە نەخۆشخانە حکومییەکان دەگوازرێنەوە بۆ ئەهلییەکان. کەواتە گیرفان قووڵ و گەرم و بێ گرفتەکان ساردو سانا دەکاتەوە، بەڵام من هاووڵاتییێکم"٢"قووتابیم دەرچووی قۆناغی"١٢"بێت‌بەمووچەیەکی‌دیاریکراو چۆن بتوانم منداڵەکانم لە زانکۆکانی ئەهلی درێژە بە خوێندن بدەن، ئەو پارە خەیاڵییە لە کوێ بهێنم، کە بێ بەش بوونە لە خوێندن.. ئایا ئەلتەرناتیڤ زانکۆ ئەهلییەکانە؟ یان زانکۆکانی دەرەوەی هەرێمە کە بۆ تاکی کورد هێڵی سوور و گرفت و ترسناکە. چۆن بتوانم گرفتی منداڵەکانم جێ بەجێ بکەم ڕێگا چارە چییە؟؟ کێ بەرپرسیارە؟ لە منی فەرمانبەر چەندەها ملیۆن دینار پەیدا بکەم، کەواتە منداڵەکانم لاون وەک لاو دەڕۆن لە بازاڕی شێخەڵڵا حەمباڵی و عارەبانە پاڵ دەدەن وەک لاوی خوێن گەرم ڕوو لە هەندەران و وڵاتێکی تر و ئینتمایان بۆ خاکێکی تر دەبێ، کەچی لە چیاکانی کوردستانی باکوور حکومەتی تورک بەناوی پەکەکە دەیانگرێ، یان حکومەتی ئێران بە قاچاخچی و مادده هۆشبەرەکان دەستگیریان دەکات و یان بە بەلەمێکی شڕو کون و بە دەستی بێ ویژدانێک بەڕێ دەکرێن. لەنێو شەپۆلەکانی ئاوی ئیجە دەبنە خۆراکی ورگی نەهەنگ و قرشەکان.. منداڵەکانم.. لاوەکانمان. وەک دوورگەی بەرمۆدا سەر لێشێواون، گەر یەکێکیان لە کۆلێژێک یان پەیمانگایەگ وەرگیرێت وەک قاز لەخۆشیان دەقیرێنێ لەنێو ئاپۆرەی قوتابی و مامۆستایان و قیرینیش نازانێ، بەڵام لەخۆشیان دەقیرێنێ، باڵە فرکەیەتی. ئا ئەمەیە ڕەوشی گەنجی وڵاتەکە. کە دەوڵەت بانگهێشتی خوێندن و زانستی سەردەم و بەرەو کۆمەڵگای مەدەنییەت و بەرەو پێشچوون دەکات..

هەموو کات گەنج و لاوەکانمان ئەندازیار و شوورەی پۆڵایینی وڵات بوون هەر لاوە دەستێکی خشتە بۆ بنیاتنانی دەوڵەتێکی ئارام و دروست، دەستێکی دیکەی قەڵەم و زانستە بۆ پێشکەوتن و نەهێشتنی گەندەڵی کەواتە:

لاو: خۆنەویستی گەل و خاک و وڵاتە.. هەگبەی زانست و زانیاری پێشکەوتن و خەڵاتە.

بەدڵنیاییەوە دەیڵێم..

٣٦

* "لە کوردستان تەنیا ٦ حاڵەتی ئایدز هەبووە" ئەم ڕستەیە لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەیەکی ئەم پایتەختە بڵاوکراوەتەوە. ئەگەرچی لە درێژەی هەواڵەکە لە لاپەڕەکانی ناوەوە ئەوە ئاشکرا دەکات، کە هەموو حاڵەتەکان بێگانە بوون و ڕەوانەی وڵاتانی خۆیان کراونەتەوە. بەڵام بۆچی ئەم هەواڵە لە سەرەتاوە ئاماژە بەوە ناکات نەخۆشەکان بێگانە بوون. تاوەکو هاووڵاتیان تووشی دڵەڕاوکێ نەبن.؟!

لەلایەکی دیکەوە لە یەکەم خوێندنەوەی هەواڵەکە هاووڵاتی دووچاری گومان خستنە سەر تواناو چالاکی و ڕاستگۆیی وەزارەتی تەندروستی دەبێت!.

قاسم محەمەد مستەفا

لە کۆ تا ییشد ا لەسەر ئاستی کاری حکومەتەکەمان. لەکاتێکدا هەموو بە ئاگایەک لە ماندوونەناسی و دڵسۆزی د. زریان و خزمەتگوزاری وەزارەتی تەندروستی لەم بوارەدا دڵنیایە.

بە دڵنیاییەوە دەیڵێم ئەگەر بەرژەوەندی باڵای هەرێمەکەمان بخەینە پێش هەر بەرژەوەندییەکی دیکە سەرکەوتووتر دەبین. با مانشێت و بابەتەکانی ڕۆژنامەکانمان و خەرجکردنی هونەری ڕۆژنامەگەرییمان لە خزمەتی بەرژەوەندی باڵای هەرێم بێت.

* دوای ئەوەی کە سربیا وڵاتی کۆسۆڤۆی کاولکرد بە بیانووی تاوانی جینۆساید هێزی نێودەوڵەتی هێزە داگیرکەرەکانی سربیای بەدەرناو دەستی خستە ناو کاروباری ناوخۆی ئەم دەوڵەتە و کۆسۆڤۆی بە یەکجاری ڕزگار و ئازاد کرد. تۆ بڵێی ئەمجارەو ئەم هێزە چاوەڕوانی کاولکاری و کارەساتێکی دیکەی ئەنفال و کیمیاباران ئاسا بێت. ئینجا بە هانامانەوە بێن و مافی چارەی خۆنووسینمان بۆ دابین بکەن!.

چونکە لە ئێستاوە فیدراڵی و دیموکراسییەت و دەستوورمان لێ پێشێل دەکەن و مانگەشەو سەر لە ئێوارەوە دیارەو سیاسەتیش هەمیشە بەرژەوەندییە..

* خوتبە خوێنەکانی مزگەوتەکانی خوارو و ناوەڕاستی ئەم عێراقە. وتارەکانی ڕۆژانی هەینیان باس لە چارەنووسی کەرکووک و بە عەرەبکردنەوە دەگەیەنێت، کە دەڵێن: شارێکی عێراقییەو نابێت دەستبەرداربین. بەدڵنیاییەوە دەیڵێم ئەگەر لەهەموو بوارەکان هەستی نیشتیمانیمان وەک پێویست نەکارێنین زەرەرمەنددەبین.

* ئەسپ لە عەرەبستانی سعودی لە خانەی تایبەت بە سپلیت بەخێو دەکرێت و هەرگیز پێش هاتنی ئایینی ئیسلام لە دوورگەی عەرەب ئەسپ وا بەگوڕ بەخێو نەکراوە. ئیتر زاراوەو بانگەشەی ئەسپی عەرەبی لەکوێوە هاتووە؟. بەدڵنیاییەوە دەیڵێم ئەگەر کاری بە هەندی بۆ بکرێت ئەسپی بۆزی باریکی کوردی ناوبانگی جیهانی باشی دەبێت، ئەگەر خاوەنی خەمخۆری هەبێت.

ماڵپەڕی بەدرخان لە ئینتەرنێت www.bedirxan.net بخوێنەرەوە

نازم دڵبەند

تا زووە دەرگای (قەڵای هەولێر) بگەڕێننەوە شوێنی خۆی!

دڵنیام ئەوانەی قەرار بەدەستن لەم سێ شارەی خۆمان و هەولە چاکوخراپەکانیش هەر بەدەست ئەوانە، زۆربەیان ئەگەر پەساپۆرتی ئەوروپا-یان لە گیرفانی نەبێ ئەوە بێشک زۆرانجار چوونەتە ئەوروپا و رووخساری جوانی ئەو وڵاتانەیان بینیوە کە خەڵک و قەراربەدەستەکانی ئەوێ چەند خەمخۆری کولتور و شارستانیەت و شتە بەبەها و شوێنە پیرۆزەکانی خۆیانن.

ئەگەر بگەڕێینەوە سەر خوێندنەوەی مێژوو و دیقەتێکی ئەم وێنە دیکۆمێنتانەی شەقامەکانی (بەرلین) بدەین، چەند بە حەسرەتەوە دەڕوانینە خاپووربوونی ئەم شارە جوانەی ئێستا کە بەر لە (٦٠) ساڵ چۆن بەئاگری شەڕ هەموو جوانیەکانی سوتاوە، بەڵام هەر زوو ئەگەر ئاوڕێکیش لەم دەوروبەرەی خۆت لەبەردەمی وێنەکاندا بدەیەوە هەر هەموویان بەبێ ئەوەی تۆزقاڵێک جیاوازییان لەگەڵ حەقیقەتی ئەوەڵی ئەم شوێنەی بەر لە وێرانبوونی هەبووبێ سەر لە نوێ دەستە بیناساز و دیزاینسازەکانی ئەم وڵاتە بنیاتیاننناوەتەوە و سەر لەنوێ جۆرێک لە عەشقی ئینتیمابوونیان بە نەوەکانی کۆن و نوێ بەخشیوەتەوە و هەر (تۆریست)ێکیش کە ئەم دوو دیمەنە لێکجودایانە دەبینێ لە شوێنی خۆی دەوەستێ و بۆ ساتەوەختێک سەردا دەنوێنێ و ستایشی رۆڵی ئەم قەراربەدەستانەی ئەوێ دەکات، بە پێچەوانەی ئەم جوانیانەی کە لەوێوە دەبینرێ قەراربەدەستەکانی ئەم سێ شارەی خۆمان ئەم هەموو جوانیانەی کە لەم وڵاتانەیان بینیوە و رەنگە ئەوانیش بە عەشقەوە تێڕوانینیان بۆیان هەبووبێت، بەڵام کە دەگەڕێنەوە ئەم سێ شارە مەحاڵە بتوانن بیر لەم بیرۆکەیە بکەنەوە، باوەڕیش ناکەم راوێژکارە بیناسازەکان ئەم رۆڵەیان بۆ جێهێڵداربێتەوە جا یان ئەوەتا بە گوێیان ناکەن یان خۆیان لەگەڵ ئەم قەراربەدەستانە تووشی سەر یەشە ناکەن کە لە هەردووجاردا خۆیان و خەڵکی شار لێی زەرەرمەند دەبن و لەدوایشدا هەموو ئاسەوارە دێرینەکان کوێردەبنەوە و لە زەمەنێکی تردا نەوەیەکی نوێی ئەم سێ شارە بە ئاستەم دەتوانن وێنەی رابردووی شارەکەی خۆیان لە مێشک و شعوریان وێنە بگرن، وەک ئێستاکە کوڕە بچکۆلانەکەی من نایزانێ.

ساڵی (١٩١٨) دەرگای قەڵای هەولێر چۆن بووە...؟ کە دیویەتی هەر ئەم دیزاینە (بابلی)یەیە کە ساڵی ١٩٧٩ لە نووسینگەی بیناسازی (ئیحسان شێرزاد) کێشرا و ساڵی ١٩٨٠ تەواو کرا، بەڵام وەکو ئەوەی (بەرلین) نەبوو بەبێ ئەوەی وێنە کۆنەکەی لەگەلا هەڵواسرابێ تا هەر نەبێ ئەم مناڵە سەرنجێک بداتە ئەم وێنەیە کە دەرگای قەڵای هەولێر جاران بەم شێوەیە بووە.

ئەم هەموو عیبرەتە نەبۆتە عیبرەت بۆ قەراربەدەستەکانی ئەم سێ شارە، ئەوەتا لە (هەولێر) ئەم شارەی کە کۆنترین شاری سەر رووی زەمینە، بەم زیندویەتیە مابێتەوە و ژیان تیایدا بەردەوام بووبێ و مرۆڤەکانیش شانازی پێوە بکەن کەوتوونەتە گیانی و هەر رۆژەی لایەکی جەستە پڕ لە شوێنەوارییەکان و رۆحیەتی بوونی شارێتی لێدەکەنەوە و بەبێ ئەوەی ئەم پێوەرە زانستیانە بیناسازییەی بەسەرەوە بهێڵنەوە و روخساری کۆنی ئاسەوارە کۆنەکەی بپارێزن و لەمیانی (٢٤) سەعاتی تەواو (بلدۆزەر و شۆڤڵەکان) وێرانی دەکەن و لەسەر نەخشەی هەبوونی ئەم شارە دەیسڕنەوە بە بیانووی ئەوەی باڵەخانەی مۆدێرن کە هەر هەموشیان لەبەرژەوەندی (شەخسی) زێتر هیچی تری بەدواوە نیە.

چەند رۆژێک بەر لە ئەمڕۆ (دەڵاڵخانە)یان کردە نیشانەی ئەم کارەیان و سەرباری تەفروتوناکردنی باری گوزەرانی کۆمەڵە خێزانێکی ئەم شارە و ئاگادارکردنەوەیان بە خاڵی کردنی ئەم بازاڕە، دیارە ئەمەش نارەزاییەکی دژواری لێدەکەوێتەوە و رەنگە دوای یەک، دوو ساڵی دیکە ووشەی (دەڵاڵخانە) بەتەواوی سەر بنێتەوە.

ئینجا گەڕەکەکانی (تەعجیل) و (سەعدوناوە) و (خانەقا) و بازاڕی قەیسەری کە ئێستاکە بێبەریان کردوون لە هەموو خزمەتگوزارییەکی مرۆیی بۆ ئەوەی ئەم خەڵکە ناچار بکەن جێی بهێڵن و ئەم هەموو بیناسازییە کۆنە قەشەنگانەش بە دەردی ئەوانی دیکە بەرن.

من لەگەڵ نوێبوونەوەدام، بەڵام نەک بەم شێوەیە خاپورکراوەی کە دەبینرێ، بۆیە زەرووریيە چاو لە وڵاتان بکەین، کە نموونەی (ئەڵمانیا)ش دەهێنمەوە با چاو لەم سیستەمە جوانەی نۆژەنکردنەوە بکەین، با بەر لە هەموو شوێنێک هەر گەڕەکێ یان شوێنەوارێ دەکەوێتە بەر ماستەرپلان و نوێکردنەوە دەبێ لەسەر دیزاینە کۆنەکەی خۆی بێت، بەڵام بە شێوەیەکی مۆدێرنانەی بیناسازی کەبە هیچ شێوەیەک شێوە روخسارەکەی نەگۆڕێ با لەسەرووی هەمووشیانەوە (دەرگای کۆنی قەڵا) کە کاتی خۆی بە دەستی ئەنقەست بوو بە دەرگایەکی (بابلی) دروست بکەینەوە و وەکو قەڵاکەی شاری (جنێف) رووخساری کۆنی خۆی بمێنێ و نەوەی نوێی ئێستا و داهاتوو لە مێژوو و شارستانیەت و کولتوری شار و میللەتەکەیان نامۆ نەبن.

دەربارەی چۆنیەتی ئەنجام دانی ماڵپەڕی بەدرخان نێت (www.bedirxan.net)

دوای ئەوەی ماڵپەڕی تایبەتی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان کرایەوە، کە ئەو ماڵپەڕە لەلایەن ناوەندی رۆشنبیری کوردی-ئەڵمانی لە شاری (مانهایم) ئەنجامدراوە، کە تایبەتە بە کارو چالاکییەکانی دەزگای بەدرخان و هەفتەنامەی بەدرخان، کە لەلایەن هونەرمەندی دەست رەنگین (فەرهاد باپیر) و دەزگای (Digital Design) کاری تەکنیکی و هونەری بۆ دەکرێت. لەپەیوەندییەکی تەلەفۆنیدا، فەرهاد باپیر کە رێکخەری سەرەکی ئەم کارەیە، سەبارەت بەدروستکردنی ئەم ماڵپەرە وتی: ئەمە کاری دەزگایەکی ئەڵمانییە لەبواری دیزاین و ئەنتەرنێت خاوەنی ئەزموونێکی نەبراوەی بەردەوامە بەکۆمەڵێک لێزان لەم بوارە کاردەکات لەسەرەتای پەیوەندی پێکردنمان لەکارەکە سڵەمینەوەو لەبەر ئەوەی شارەزای بواری زمان و فۆنتی کوردی نەبوون، بۆیە توانیمان بەتەنسیق کردنی کاری زمان وفۆنتی کوردی لە رێگای هاوکاری منەوەو دڵنیایان بکەم و گرێبەستی لە ئەستۆگرتنی ماڵپەرەکە لەگەڵ دەزگای (Digital Design) ئیمزا بکەین، شایانی وتنە ئەرکی دارایی و یاسایی ماڵپەڕی بەدرخان نێت لە ئەستۆی ناوەندی رۆشنبیری کوردی – ئەڵمانی لە مانهایمدایە.

پیرۆزبایی لە دەزگای بەدرخان و خوێنەرانی هەفتەنامەی بەدرخان دەکەین.

بەدرخان یەکەم هەفتەنامەی ئەهلی ئازادە، دوای راپەڕین ژمارە سفری لە ٢٠٠٠/١٠/٢٢ لە سلێمانی دەرچووەو هەموو ٨ و ٢٢ی مانگێک دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان لە باشووری کوردستان دەریدەکات

- خاوەن ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس:
حەمید ئەبوبەکر بەدرخان
- بەڕێوەبەری نووسین:
عەبدولڕەحمان مەعروف (٠٧٥٠٤٦٣٨٥٤١)
- ستافی کارا:
حەسەن یاسین، نازم دڵبەند، کازم عومەر دەباغ، هێمن جەمیل، هەوراز محەمەد، محەمەد فەتاح، مەسعود ئیبراهیم.
- نەخشەساز:
ئاسۆ حەسەن ئەحمەد (٠٧٥٠٤٤٧١٨٢١)

- راوێژکاری مێژوو: د. عەبدوڵڵا عەلیاوەیی
- راوێژکاری زمانەوانیی: د.وریا عومەر ئەمین
- راوێژکاری رووناکبیریی: د. هیمداد حوسێن
- راوێژکاری کلتووری: خالید جوتیار
- بەشی کۆمپیوتەر: ئەیوب یوسف ئەبوبەکر

ناونیشان:
کوردستان، هەولێر، شەقامی ئاراس، باڵەخانەی سەرداری
نۆرماڵ: ٠٦٧٩ ٢٥١ ٠٦٦
مۆبایل: ٥٨٧٨ ٤٥٥ ٧٥٠ ٩٦٤ +
سلێمانی، باڵەخانەی رەحیمی مەلا عەلی
مۆبایل: ٨٥٥٤ ١٥٩ ٧٧٠ ٩٦٤ +

بەدرخان
Bedirxan
bedrxan@yahoo.com